

" מערכות "
 בית ההוצאה של צבא הגנה לישראל
 נחלת בנימיני 57 - ת. ד. 168 - ת"א

תמונת השער : קטע ממפת "עשרת הימים"
 דפוס "ספר" בע"מ, תל-אביב, טלפון 67318
 עטיפה : בית הדפוס הצבאי 665

הוצאת „ההסתדרות הציונית“ ו„מערכות“

בראשית שנת תשס"ו

יצא לאור

הכרך הראשון

של הספר

תולדות ההגנה

בעריכת:

נשיא המדינה **יצחק בן-צבי**, שר החינוך והתרבות הפרוסי
בן-ציון **דינור** (העורך הראשי), **שאול אביגור**, **אלעזר**
גלילי, **ישראל גלילי**, **יהודה סלוצקי**,
גרשון ריבלין (סגיר המערכת).

בכרך זה — מהתנוונות ההגנה — מקופלים חמישה ספרים
המגוללים בהרחבה את התפתחות המפעל הבטחוני, רקעו
בעיותיו מראשית ההתישבות החדשה, המושבות הראשונות,
„השומר“, מלחמת העולם הראשונה, גילוי הגדודים העבריים,
מאורעות תל-חי וירושלים ב-1920.

בכרך זה משתתפים:

י. סלוצקי, **י. מאור**, **י. הרשלג**, **ח. בן-ששון**
ושאול אביגור.

כרך ראשון זה יכיל כ-700 עמודים בתבנית גדולה וילוח
תעודות, תמונות ומפות.

המחיר 7.500 ל"י

אנשי צבא וחומסי „מערכות“ וחברי ארגון ההגנה
יקבלוהו בהנחה, כרגיל

הפנה הזמנתך לד.צ. 432, או פנה למחלקת ההפצה של „מערכות“
תל-אביב, רחוב נחלת בני-מין 57

תוכן העניינים :

1914—1918 (במלאת 40 שנה למלחה"ע הראשונה)

- 9 אלוף א. אבישר לפני ארבעים שנה
- 19 טג'אלוף י. בר מלחה"ע הראשונה ומקומה בהיסטוריה הצבאית
- 29 לוח עתים למלחה"ע הראשונה
- 34 ממורשת ההגנה העברית סודיות (קונספירציה)
- 35 כיום העשירי (לכידת כרתיה — העמידה בה — ולקחן)
- 64 אלוף משנה ע. נרקיס עקרון ריכוז הכוח בצל הנשק האטומי
- 70 רב־סרן ג. רוטשילד לבקיעת הערכת הניכים
- 74 רב־סרן י. אשל עזריא־אימון — לשם מה וכיצד?
- 78 „הריוצל“ סיפור פשיטה
- 87 ממצפה אה"ד לקראת התמרונים
- במת־מערכות הדיביויות הסמויות מן העין / מכת כידונים / כמובן... / החיוב
- 88 שבבישרת / הערות ל„מיומנו של טירון“
- 94 מכתבים אל קצין מילואים אימונים־מחדש של בעלי אימון קודם
- תוצאותיה של תחרות רשימות מס' 4
- 96 סגן משה וייס „כיצד נגביר את הסודיות ונעלה את רמת הכטחון?“
- 97 אוירת מלחמה טכסי־יקרב של מטוסי־יקרב
- 104 ממדף הספרים „תולדות המטה הכללי הגרמני 1945 — 1657“ ד"ר יוחנן ה. פארברג
- 107 תחרות רשימות מס' 6

באסון מועגן נפגע, וכעבור ימים ספורים נפטר, אליהו שומרוני (אליק) אשר היה מטפחו ומקימו של חיל הנח"ל (נוער-חלוצי-לוחם) בקרב צבא הגנה לישראל — ובקרב מחנה הנוער הגדל במדינה. מפרי התבוננותו, מחשבותיו — ומאמציה הבניה אשר השקיע בנח"ל — העלה בספר שאינו נראה כרבי-כמות, אולם מרוכזים בו המפתחות להבנת מהותה של יצירה יחידה-במינה זו, המיוחדת את צבא הגנה לישראל מכל הצבאות שבעולם, וצינוני-הדרך למגמות התפתחותה. להוצאת "מערכות" היתה הזכות לסייע בהופעתו של ספר זה, "מגל וחרב".

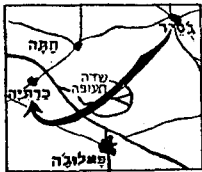
מי ומה בחוברת

אין לך מקצוע כמקצועיה-מלחמה אשר בו כל חידוש (ככל שממשי וקולע הנו) הוא בגדר דבר העשוי להביא אתו תמורות חיבתיות מכריעות; ואין לך מקצוע בו עלול החידוש של-אתמול להיראות מחי-מחרתיים כדבר "מישן" או "מתישן", אשר אין עוד הדעת פנויה לעסוק בו. אכן, גם זאת: אין לך מקצוע בו עשויה להתנקס-יותר במזימים כל הונחה של לקח אתמול, רק משום ש"לקח אתמול" הוא — ואילו במציאות, במלחמה החדשה, יש ולומדים אותו לקח עצמו. במחיר לא קטן בדם ובדמים. יש שאפילו מפסידים, בשל הנחתו של אותו לקח או הפעלתו-במאוחר, את המערכה-עצמה. מלחמת-העולם ה-1 פרצה אמנם לפני 40 שנה ונסתיימה לפני 36 שנה אולם עדיין רצופה היא לקחים שלא סוגלן דיים ולא הופעלו דיים. וכל הבא לסקור בה — עתיד ללמוד ולהחכים: אסטרטגית ואופרטיבית, טקטית, לוגיסטית וטכנית. בהבנת צרכי אימון ודרכיה, בהבנת עיקרי הנהגת הגייסות, בחידרה אל גבכי רוח עמים במלחמה, אמידתם וכשלונותיהם. בחוברת פ"ו של "מערכות", המופיעה שבועות מעטים לאחר המועד המפורש בו מתאר 40 שנה, לפרוץ מלחמת-העולם ה-1, מופיעים:

לפני ארבעים שנה" לאלוף א. אביש.
 מלחמת-העולם הראשונה ומקומה בהיסטוריה הצבאית" לסגן-אלוף י. בר.
 "לוח-עתים למאורעות מלחמת-העולם ה-1", הערוך הן לפי שנות המלחמה והן לפי מעגליה הטבעיים.

שני קוים — ושני רצונות — חצו זה-את-זה בקטע המישור החופי שבין מנדל (היא מגדל-אשקלון) לבין בית-גוברין: קו-המערך המצרי-ערבי, במקביל לכביש מערב-מזרח העובר כאן ופניו לחברון — וקו-השר-ההמגע, קרקעי ואווירי, של הכוחות הישראליים שבגוף-המדינה העיקרי לבין אלה שבנגב. וכשם שאותן מפעולות-הקרב הראשונות של המצרים עם היפתח, "מערכת עשרה הימים" (8.7.48) היתה מכוונת להרחיב את הקרע שבין הצפון והדרום הישראליים (התקפתם על המוצבים החלשים שבכאוכב-חוליקאת שבמרחב, "חטיבת-הנגב", ועל בית-דרס שבמרחב חטיבת "גבעתי") — כן היתה אחת הפעולות הישראליות האחרונות בטרם פרוש ההפוגה השניה מכוונת להצרה-מחדשת של הקרע, ע"י הבקעת טרזן דרומה, בתוככי המערך המצרי מגדל-בית-גוברין; והכפרים חתה וכרתיה, השוכנים בחוליה המרכזית החיונית ביותר של מערך זה — בין מצודת עירק-סואיד לבין פלוג'ה המבוצרת — הם אשר שימשו יעד להתקפה שנועדה להבקיע את הטרזן. מכאן — ערכו של הקרב על כרתיה, המתואר ב"פרשת הקרב"

שבדוברת זו (עמ' 35), אשר את חשיבותו אין למוד רק לפי מימדי הכוחות שהופעלו עלי-דינו שם, כי אם גם לפי מעמדו של המקום במרחב האופרטיבי הדרומי — מעמד אשר היה "רגיש" מאוד והרה-אפשרויות. אכן, יש בפרשה זו גם ענין טקטי — והוא כפול: תנועה, במסיבות מורכבות למדי, של כוח מעורב שריון רגלים בלילה לפי תכנית נועות; והחזקה בכפר ערבי, למול התקפתו של אויב הנהנה מעדיפות מקומית ניכרת. אכן, במידה שתיערכנה הפלגות קצינים או סמלים להתבוננות במקומות של קרבות, וללימוד מקצת

מ' ומה בחוברת

לקח — לא ימצא בדאי ביקור בכפר הנטוש ובסביבתו, ובדיקת הדברים לנוכח „עובדות שבשטח“, בגדר דבר דל תכלית.

פרשת הקרב המפוראת כאן שאובה מן החומר של „ספר חטיבת גבעתי“, הנמצא עתה בהכנתו ע"י סרן א. אילון.

המפות לפרשת הקרב צורפו לחוברת בין העמודים 40 ו-41.

שעה שהירצה מי שמתם היה אז ראשי-משלת-ישראל הראשון במסיבה מדינית את הרצאתו הראשונה על תכנה המדויק של ההצעה, שנראה היה כי טובא ע"י „הועדה לתפקיד המיוחד“ (Ad Hoc Committee) למליאת עצרת האומות-המאוחדות, תיאר מפורטות את הגבולות המוצעים, ועמד על „נקודות-הצומת מרובעות-הטריזים“; אלג נועדו להוות — אחת בצפון ואחת בדרום — את נקודות המפגש שבין הגושים הפנימי והמרכזי של המדינה העברית, והצפוני והמרכזי של זו הערבית, בצפון — ובין הגושים המרכזי והדרומי של כל אחת משתי המדינות בדרום מכיון שהמדובר היה, בעצם, על נקודות שלא ניתן היה כלל להגדירן כפיסיות, אלא כגאומטריות בלבד, שהיו נוצרות ע"י התחצות-הגומלין של שני קווי-הגבול המוחלטים-הגאומטריים אף הם, נתעוררה ממילא השאלה: — וכיצד יעברו, בפועל, נוסעים, כלי רכב וכו' וכו', מן ה„שליש“ הדרומי של כל מדינה — אל „שלישה“ המרכזי, למשל? והתשובה, הבדוחה במקצת, היתה: „מציעים לפתור את השאלה ע"י נתיב שבתוך כל אחת משתי נקודות ההתחצות יבנו גשר מלמעלה ומגורו מלמטה... ויסעו וילכו אלה בגשר, ואלה — במנהרה...“ ואילו מאוחר יותר, בקיץ 1948 נקבע, בשיתוף משקיפי אום"ה האחראים לשמירת התפוגה סידור (להלכה) לימי התפוגה, אשר נועד להתיר את השאלה הסבוכה כיצד יקיימו כוחות מצריים קשר שיירות ואספקה בין גיטותיהם שבחוף לבין אלה שבהר הברון, מבלי לסתור את קשר השיירות ואספקה שבין הכוחות הישראליים שב„עיקר“ המדינה לבין אלה שבנגב; והסידור (שוב, להלכה) היה: „לאלה ניתן היום שבביל המעבר באותה נקודה בה כמעט ומתחצים קווי החזית של שני הצדדים, ולא לה"ל... הרג, שוב, מבנה קומותיים: „אם לא בחלל הסטריאומטרי הרי בזמן“ ויצוין, כי „נקודת ההתחצות“ הדרומית של „תכנית שתי המדינות“ נמצאה כלל לא הרחק מן המקום בו נתרש הקרב על כרתיה.

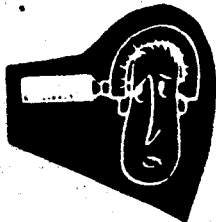
מושקלו של הציור התומרי — או בהירות המחשבה-הצבאית וכשרון-מצביאים —

מה משניהם עדיף במלחמה? השאלה איננה חדשה; ויש הסבורים כי ככל שגובר משקלו, וערכו, של הציור — כן נעשים הוקי-הפעלת-הכוחות המקובלים מני-או מוחלטים-פחות. יש האומרים, למשל, כי כבר האסטרטגיה של ארצות-העברית — בתור המדינה בעלת התעשייה המפותחת ביותר — במלחמת-העולם השנייה, הושפעה השפעה מכרעת מעובדה זו של משקל-יחסי רב יותר של הציור החומרי במערכת-הכוללת של כוח-לוחם. עתה, בסקירתו „עקרונות ריכוז-הכוח בצל הנשק האטומי“ (עמ' 64) בא אלופ-משנה ע. נבקיט להכליל הכללת-יתר את הצגתה של שאלה זו ולהרחיבה. אמנם, את נסיונו לבהינתן הנושא מגביל הוא בתחמו של אחד בלבד מן ה„עקרונות“ — אולם עקרון זה ודאי שהנו מן המרכזיים ביותר והערכה זו או אחרת לעתידו הכרה כי תהיה אחוזה-ודבוקה בגישה כללית אל מעלה-העקרונות בתור כזה. היטושטש עקרון הריכוז במציאות הטכנית החדשה של מלחמה מן הסוג המאיים

כיום על האנושות? או שמא רק יפשוט צורות שנתיישנו וילבש צורה חדשה, מבלי שישתנה גרעין מהותו? אין ספק כי תהיה זו אחת השאלות אשר הבידור טביבן בעתונות ובספרות הצבאית שבעולם עוד ימשך.

מקובל לומר כי כל-יהי-המלחמה החשוב ביותר שכל צבא — הוא האדם. מתבקשת מכך המסקנה, שהערכתו המדויקת של כל אדם ואדם, בתפקידו הצבאי ובתהליך-התאמתו, חשובה לא פחות מאשר, נאמר, איפוסו המדויק והתכליתי של כל רובה. ולכן — נדרשים גם דרכים נאותות, גם מערכים מתאימים, גם אמות-מידה מוסכמות ותכליתיות, שאלה חיוניות זו — היא הרקע למאמרו של רב-סדרן ג'ון רוטשילד (עמ' 70), אשר הקריאה בו תעורר ודאי בלב לא-מעטים וזכרונות, אסוציאציות — והרהורים — כיצד להעלות ענין זה על הפסים הנכונים.

מי ומה בחוברת

אימון שישתלם במידה מכסימלית — זוהי שאיפת כל יחידה וכל מוסד־הדרכה צבאי. "שתלם" — במה אמור הדור? ב ש נ י מ : — בחסכון זמן, מרץ ומאמץ. תוך־כדי השגת רמת־הכשרה גבוהה; וחסכון חומרים, תחמושת, כלי־קרב (מניעת הבלאי) — בכספי התקציב היקר, תקציב־חייה־האומה, הלווא הוא תקציב ההגנה והבטחון. וככל שמשתכללת הטכניקה הצבאית, ומסתעפים ענפיה וכליה — כן יגבר הצורך במערכת תכליתית וחכמונית של עזרי־אימון, המקמצים השקעת מאמץ וכסף והמרכיבים הישגי האימון. לסוגיה זו, שהיא פשוטה מאוד לכאורה — אך ככל סוגיה טכנית (וכאן ניתן לומר גם — פדגוגית־דידקטית) מצריכה היא התמחות יסודית, חוש מעשי ותכנון מדוקדק — מוקדשות שתי רשימותיו של רבי־סרן יעקב אשל (ראה עמ' 74). מוזגים בהן יחד סיפור והסבר, טכניקה ואף הומור. אכן — כזאת הנה, כרגיל, גם המזיגה שבמלאכת ההדרכה עצמה. המערכת תשמח לתגובות — הרומטר־עט — בנושא זה, אשר ודאי טעון עוד טיפוח רב.

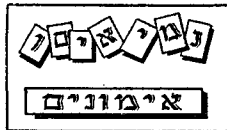

סיפור? תרגיל? בעיה־לניתוח? "הסוּאָה" לצורך־פרסום של פרשת־קרב שאירעה? או — תערוכת, במינסות אלו או אחרות, של כל הנ"ל? ודאי שתיכתנה כל ההתרשמויות האלו עם הקריאה ב"סיפור פשיטה" (עמ' 78) מאת "הריוצל" המסתיר שמו (ומיהו עצמו? שט־ברג? טיאנאגורסקי? הכשרמן? שיידהיל? מאונט־אומבג?) העיקר הוא כי "סיפור הפשיטה" מספר — ומכניסנו לאירת פשיטה. ושאר המסקנות — עם הקורא.

יש סבורים כי הביטוי "התנב" "לעת צאת המלכים" (למלחמה) — דה"י א' כ' א' — נתכון ליתת עונה, עם גמר הקציר, אשר בה, בימ־קדם, היו אומות התרבות יוצאות בדרך־לל למלחמותיהן; ואילו עתה, עם על הקציר נוסף את הבעיר, תהיה לפנינו ראשית תמונת "בצאת צה"ל לתמרוניו". על כן לא יפלא הדבר כי ב"מצפה אה"ד" (עמ' 87) נדון הפעם הנושא "לקראת התמרוניו" והערות הניתנות ה"מצפה" מכוונות אל אחד הדברים העיקריים: אל בקשת מכסימום המציאות במהלכו של תמרון — תכלית, המצריכה גם מכסימום של תיאום בין שופטים ובקרים למבצעי הפעולות.

היה היה זמן בו הגשימו את לימוד הקריאה בדרך של "אלף־בית" ממש: — לתינוק־דבית־רבן היו "מריצים" ידיעת אות אחר אות, כל אות לחוד. ידוע הדבר, כי כל אות כזאת — כשהיא לעצמה — אין בה כל משמעות גיונית. והא ראייה, שאם תתבונן בדבקות יתרה, דקות על דקות, במילה או במשפט, יתחילו אלה "להתפרק" לעיניך לאותיות־אותיות בודדות — ותרגיש לפתע כי הנה כבר איבדו צירופי אותיות אלה, שנתפרקו, כל הוראה הגיונית. ואמנם, הדרכים החדישות להקנית קרוא וכתוב מבוססות על קריאה של מילים שלמות, מעין גלגול של "כתב אידיאוגרפי", להבדיל. והנה, ה"מכתב אל קצין המילואים" המתפרסם בחוברת

זו (עמ' 94) מציג תביעה דומה־במקצת לגבי אורח־ההדרכה־הוא־אימון ביחידות־מילואים בהתכנסן: לא שינון מחדש של כל "מקצוע" ו"מקצוע" — כי אם תרגיל כולל, אשר יהא בו כדי להחיות ולמלא תוכן את השימוש בפועל, במסגרתו, בכל אחד ממקצועות אלה, מעין "קריאת מילים שלמות". ופרטי הענין והמקתו — ראה ב"מכתב".

מי ומה בחוברת

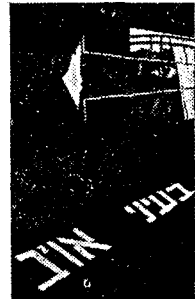
העתונות הצבאית והכללית במערב מגלה בשנים האחרונות התעניינות מועט בכל ספר

רציני על נושא צבאי מאלה המופיעים בגרמניה הוזכה לתרגום — ותרגום, פירושו, בראש וראשונה לאנגלית. (אין אנחנו יודעים על מידת התעניינות כזאת במזרח, כי שונים שם דרכי ההתעניינות וגילויי ההתרשמות, אשר יתכן וכיוצאם אינו החוצה כי אם פניהם; אולם אם נדון על מידת ההתעניינות בברכה, למשל, בתקופה בה ניתן היה עדיין לעקוב פחות או יותר אחר גילוייה, דהיינו עד סוף 1939, בספרות הצבאית המקצועית ממוצא גרמני — היה ניתן לומר כי עלתה על זו שבכל ספרות צבאית ממוצא אחר איזה שהוא). במידת־מה ניתן חזונו זה להתבאר ע"י שיקולים ממששים, ובמידת־מה — ע"י „אופנה פסיכולוגית“ (ואולי גם פוליטית) מסויימת. כמובן, שכלל שמורגש בספרי זה גם טעם של הרפתקאה ציורית (או של דמות גיבור) — תגבר התעניינותה של העתונות שבעתים; והא ראה, גורלם של כל הספרים הקשורים בדרך זו או אחרת בשמו של רומל — והדברים אקורים גם בפחות מאלפים שבהם. דוגמה אחרת — בגון פוליטי שונה במקצת, ותוך־כדי שימוש בקרימיה צבאיים־מקצועיים אחרים בחלקם — הגו ספרו של גודריאן. הספר „תולדות המטה־הכללי הגרמני“ מאת ד"ר ו. גרליץ, אין בו אולי מן־הסממן אשר דמות־צבאית נודעת עשויה לשוותו (הגם שכמה מעמודיו, המספרים על מהלכה וגורלה של „מרידת הוזהר“, לא יחסרו בהם לא ההרפתקאה ולא סממן המתהוות). אכן, רבים התעניינו בו בשל המוניטין הצבאי רב הרושם הכרוך בשם המוסד המתואר בו. אלא שכאן אפשר ונתאכזבו מקצת מן הקוראים המבקשים בו לקח מקצועי. יותר מאשר תולדות התפתחותם של דרכי עבודתו ומבנהו, אורח הכשרת עובדיו ותפיסותיו המקצועיות של המטה־הכללי המובהק שבצבאות אירופה, שבמאה ה־19 ובראשית המאה ה־20, מצויים כאן תיאורי דמויות והערכות פוליטיות (לא תמיד בשלות או בהירות וזי צרכן) בתוספת תבלין לא מעט של „הסרת אשמה“ מקהל־הגנרלים הגרמני הן באשר לניהול מלחמה גוקפנית והשתלטות על מחצית העולם (ומי יידע, האם על מחציתו בלבד?). הן באשר להסתגלות אל משטרו של היטלר — והן באשר לחוסר אומץ להגבי על מעשי הזועה של השמדת המוני יהודים שבתחומי פיקודיהם. לקירתו של ד"ר פורמן, מנהל־הספריה של ארכיון הצבא, מעלה כמה וכמה נקודות מן המעניינות והמחכימות (לעתים שלא ככונן בעל־הספר) אשר בחיבור רב כמות ובעל־היקף זה (ראה עמ' 104).

„בעיני אויב“ המופיע בימים אלה, פותח את הסידרה של פרסומי הענף־הסורי

שבצבא הגנה לישראל. פרסומים אלה, כטבע הדברים, יעסקו בשטחים שונים ובבחינות שונות של היסטוריה־צבאית שלנו. מהם — יעסקו בראש וראשונה בעצמנו; ובהם — בראש וראשונה בהתגלויות האויב, כותנתיו ופעלו. „בראש וראשונה“ — כי כל אחד משני שטחיה אלה של ידיעה־היסטורית הנו חשוב וחיוני, אך ספק אם ניתן, ברוב המקרים, להפריד ולבודד כל־ל את האחד מן השני; והתמונה השלמה ודאי שעשויה להתקבל רק מצירופם של שנים אלה יחד. ההתחלה הנעשית הפעם — בשטח הכרת האויב בשטח; ושלישת הפרסומים הערביים (אחד — על רקע ערבי א"י מקומי בעיקרו; אחד — על רקע מצרי „בלתי סדיר“ בעיקרו; ואחד — על רקע ה„לגיון“ העברי־ירדני בפעלו בתחומי הארץ) מכוננים יפה כדי לשפוך אור „פנימי“ על כמה וכמה פרקי מלחמה ותופעות צבאיות ופסיכולוגיות, אשר טיבם נראה לעתים כמחזה. התחלה זו — טעונה המשיך; כי רק אתו ניתן לה מלוא ערכה. ואין ספק כשהמשך בוא יבוא.

שעה שעמדה בפני המטות של הכוחות הבריטיים המשולבים שאלת עריכתה של סדרת פשיטות בחופי צרפת שבכיבוש הגרמני (ופשיטה־רבתי אל דיאפ — בתוכן) נעזרו ספקות לגבי כדאיותה. הטוענים נגדה (ביחוד נציגי האדמירליות) אמרו: „במגענו עם הגרמנים, אין ספק, שניתן להם מושג ברור הרבה יותר על עצמנו — והרי הכרת יריבך הוא אחד ממקורות היכולת החשובים ביותר בהתמודדות־מלחמה“. הדברים נכונים היו, הגם שהי שיקולים אחרים — לעריכת פשיטות דוקא, על כן כה חשוב לעתים לדעת

מ' ומה בחוברת

גם מה חושב האויב עליך. אכן, מבחינה זו תיקל מלאכתו של הבא ללמוד מן הספר „בעיני אויב“ מקובל לאמר כי „ערפל המלחמה מכביד על ההתמצאות לגבי המתרחש אותה-שעה, ולעתים אף לגבי מה שהתרחש בפרק זמן קודם. אולם נראה שישנו עוד סוג, מיוחד במינו, של „ערפל“ — הלוא הוא הדמיון המזרחי, וביתר דיוק — חוסר כל יכולת לראות את יריבך בעינים מציאותיות ואובייקטיביות פחות או יותר; ותחת זה באות מליצות ולזול ביריב זה מהדגיסא, וגוזמאות ללא-גבול באשר לעצמתו, למספרו מאידך גיסא. תכונה זו הנה כה בולטת בפרסומים הערביים עד אשר יש והיא „הורגת“ כל אפשרות ללמוד משהו ממשי ומועיל על ליקיים וחולשות אפשריים בפעולותינו אנו. אולם, לעומת זאת, רב ועשיר החומר — במידת מה זה העובדת, אבל עוד יותר זה הפסיכולוגי — המאפשר לנו לעמוד על טיבו של יריבנו. וניתן לומר כי „בעיני אויב“ הנו אחד הספרים המאלפים ביותר אשר זכו לפרסום בשנים האחרונות — במידה שנקרא בו „בעיני בוחן ולומד“.

ספר המופת של הגנ' ויזל המנוח מופיע עתה במהדורה מחודשת. בעצם, זוהי הדפסה חדשה תוך-בדי תיקון טעויות רבות, ובייחוד במפתחות הנלוים לספר (וכן במקצת מן המפות). ספר זה, על קיצורו, תמציתיותו, תיאורו הממשי ומגמות-המחשבה המאלפות שבו, אין תימה כי נזקק עתה למהדורה מחודשת; כי אין לך קצין בצה"ל, המתחיל לעלות בסולם ההשתלמות-הצבאית, אשר אינו חש צורך לעמוד על תוכנו של ספר קלסי זה המתאר מסעי-מלחמה שנתרחשו על אדמת אויבנו לפני דור אחד בלבד, במסגרת תנאים צבאיים אשר עדיין יש ללמוד ממנה הרבה. ההזמנות המוקדמות, מן המעוניינים לרכוש את הספר, כבר הגיעו למאות רבות.

צבא, צבא — ומקורות מסורתו וניקתו-הלאומית-הרוחנית, המשמשים יתד ופינת, לבצורנו ולכשרונו הלוחם. בעם בעל היסטוריה ויחידת-במינה — אין פלא כי אף מקורות אלה יהיו מיוחדים: במינם במקצת, ואם, באשר לזכרונות היסטוריים רחוקים וקדומים, יונקים אנו משהו מנדודי בני-ישראל במדבר בימי משה ויהושע בן נון, ובהילחם ישראל בעמלק — הרי שורת-השנים הלא-רחוקה שמאחורינו, שנות המאבק וההעפלה שקדמו למלחמת-הקוממיות והכשירות, מכילה את העלילה המרתקת בגבורתה והמדרבנות, של האניה „ציאת אירופה תש"ו“, עלילה של כביכול, אניה-קרובן מעפילים-קרבות — אך לאמיתו של דבר עלילת הספינה שני צחה, בהכניסה מסמר נוסף, אולי מכריע, בארון-המתים של משטר מונע-עליה ומפקד את הישוב היהודי שבארץ בחוסר-אונים בפני שכנים צמאידם. הספר „הספינה שניצחה“, שהופיע לפני 5 שנים בהוצאת „מערכות“, לאחר שהושקעה בו עבודה רבה ע"י אנשי „המוסד לעליה“, והוא נערך בידי ברכה חבס, אול זה מזמן, היעדרו הורגש — ועתה מופיעה מהדורתו החדשה. ספר זה — יכירנו מקומו באצטבת הספרים של המחנך עצמו, תניכיו או בניו, במסורת הגבורה של דור ההעפלה אשר הקים את מדינת ישראל ומקיימה.

ירחון סמנן וא"ס המא העברי

אנ תמיד

סד כינ

1

א' (פ"ו)

יגון וכאב
כבוד ויקר

ילוו את זרעם של

תללי מעמד מעגן

ובהם

ותיקי ההגנה ונאמניה
מניחי יסודות, בונים ומחנכים של
כוח חלוצי ולוחם
צנחנים נושאי דבר הישוב במלחמה
חיילי צבא הגנה לישראל

1914 - 1918

עם מלאת 40 שנה

למלחמת־עולם הראשונה במאה ה־20

אלוף א. אבישר

לפני ארבעים שנה

במטרתה האמיתית של מלחמת־המונים בת המאה העשרים, הלוכשת יותר ויותר לבוש טכני מובהק: שבירת כוחו המשקי של היריב.

תמורה עקרונית זו בשיבה של מלחמה ובאורח ניהול מלחמה הוכרה מוקדם יותר בצד „מדינות ההסכמה“⁴. ברוב מדינות ההסכמה השכילו — לפי הדוגמה הבריטית — לשוות לניהול המלחמה ציפי „אזרחי“ יותר. בעצם, לא היתה שם האסטרטגיה בגדר מתופולין של אסטרטגים־צבאיים בלבד. האסטרטגיה היתה שם גם עניינם של אנשי המדיניות אשר את תפישותיהם האסטרטגיות נהגו הם לראות במסגרות של מרחבים עולמיים. ואילו לגבי מעצמות המרכז, שלחמו בהנהגתה של גרמניה, הוסיפה המלחמה להיות ענין לאנשי־מקצוע צבאיים. אכן, לא היה ביכולתן לאטום עצמן כליל בפני הנסיבות שנשתנו. גם להן אי־אפשר היה עכשיו בלא קורטוב של שיתוף גורמים „אזרחיים“. אלא שאצל מעצמות המרכז (קרי — גרמניה, בראש־וראשונת) לא היה המדובר אלא בקורטוב של שיתוף מעין זה, ואילו בעיקרו של דבר לא נשתנתה גישתן אל ניהול המלחמה, שהוסיף להיות נתון בידיהם של אנשי המקצוע הצבאיים. כדוגמה בולטת עשוי לשמש מיניסטריון־המלחמה הפרוסי. בבית־מקדש מסור רתי זה של ניהול־מלחמה נוסח־פרוסיא הוקמה

בראשית אבגוסט 1914 נשמעו היריות הראשונות של מלחמת־עולם ה־1. אתן נפתחה תקופת־מלחמה אשר כיום אי־אפשר עדיין לראות את סיומה — לא מבחינת המועד, ולא מבחינת התוצאות. בשלבי הפתיחה של מלחמת־עולם ראשונה זו נראו עדיין קווי האופייניים של אורח ניהול המלחמה מימי המאה הי"ט. האסטרטגים חשבו עדיין במושגים של „מערכות“¹. הם חישובו חישובים ותכננו תכניות שתכליתם היתה להכות את כוחות־הקרב של היריב, לפי כללי האסטרטגיה הנפוליאונית, במערכה מוכרעת גדולה, וע"י כך להביא את המלחמה לכלל סיום. הדבר בלט בכל אורה מחשבתם של אלה אשר ניצחו על התכונה לקראת מלחמה אפשרית ושל אלה אשר עמדו בראש הצבאות במחציתה הראשונה של מלחמת־העולם. הגנרליסימו² הצרפתי ז'ופר; ז'לינסקי, ראש המטה־הכללי הרוסי; ומולטקה³, ראש המטה הכללי הגרמני — כולם פעלו עדיין לפי מושגי־המרחב של זמנים עברו; וכולם טרם הבחינו

(1) כאן, כלהלן, השימוש בביטוי „מערכה“ או „מערכות“ מודגש ע"י המחבר לשם הבחנה, כמקובל ביחוד בלשונות צבאות אירופה, בין מושג זה של מערכה־עיקרית, המהווה את נקודת המרכז, או את אחת מנקודות המרכז, של מסע מלחמה שלם (Schlacht, Bataille) לבין המושג של „Combat“, „Gefecht“, שפירושו קרב מבודד ומקומי — הבחנה אשר נתגבשה במהלך המאות הי"ח והי"ט. — המער.

(2) כאן — לא במובן של דרגה עליונה (כפי שהיתה נהוגה לעתים בצבא הרוסי, למשל) כי אם במובן של מצביא עליון. — המער.

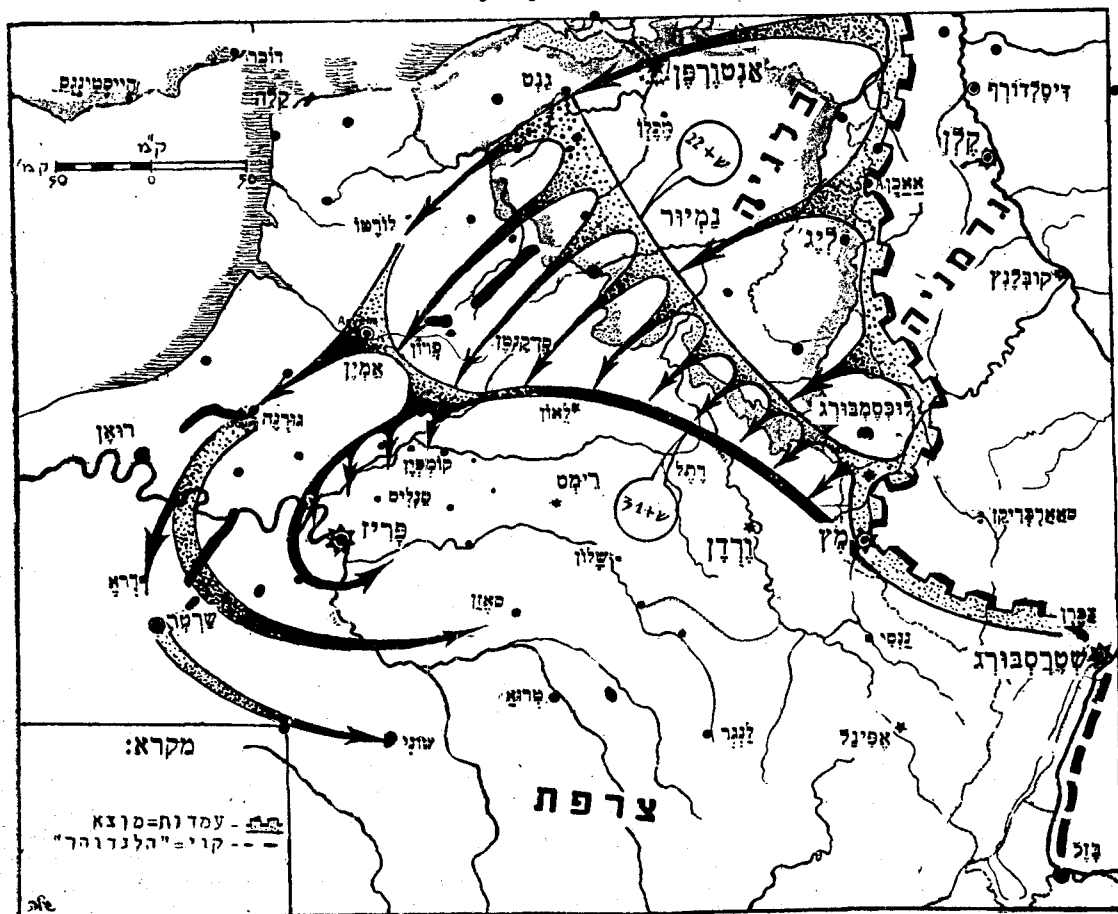
(3) כאן — מולטקה הצעיר, בן אחיו של ראש־המטה הגדול מימי מלחמת פרוסיא־אוסטריה (1866) ופרוסיא־צרפת (1870-71). המכוונה לעתים קרובות „מולטקה הקטן“ — המער.

(4) „ההסכמה“ — („Entente“) — הכינוי ל„הסכמה המשולשת“, צרפת־בריטניה־רוסיה, אשר הפכה ליסוד הכרית הרחבה־יותר במהלך מלחמת־העולם 1914-18 — לעומת „הברית המשולשת“, גרמניה־אוסטריה־איטליה, משנות ערב המלחמה, אשר תחתה בא אח"כ, עם פרישת איטליה והצטרפות תורכיה ובלגריה, המושג של „מעצמות־המרכז“ או „הברית המרוכבת“.

לפני קשיים רציניים בהשגת החומרים הנחוצים לייצר צור חומרי-נפץ; וגם שם באה ההתגברות על אותם קשיים באמצעותו של מלומד יהודי, הלוא הוא הפרופ' חיים וייצמן.

הגם שבראשיתה של מלחמת-העולם הראשונה טרם נתברר דיו אופיה ההמוני של המלחמה בת זמננו, הרי כבר בשעת התפרסות הכוחות לקראת מלחמת-העולם שוגרו לשדה משני הצדדים המוני אדם. מדינות-ההסכמה — שכללו אותה שעה את הקיסרות-העולמית הבריטית, צרפת, רוסיה, טרביה, מונטנגרו — קתחילו את המלחמה בכ־240 דיביויות; ואילו מעצמות-המרכז (אז — גרמניה אוסטריה-הונגריה) — בכ־170 דיביויות.

מחלקה לחומרי-גלם מלחמתיים, אשר ניהולה נמסר לידי יהודי, וולטר רטנאו. לאותו מיניסטריון-מלחמה היה חידוש זה כמוהו כ"מהפכה שקטה", ובעקבותיה באה אף "מהפכה" שניה, שעה שהוקמה באותו מיניסטריון מחלקה כיםית מיר חדת — וגם מנהלה של זו היה: היהודי: הפרופ' האבר, כי זאת לזכור: ההסגר הימי שהוטל ע"י בע"ל-ות-הברית גרם למצב קטסטרופלי אצל מעצמות-המרכז בכל הנוגע לייצור אבקה-השרפה; וזאת בשל המחסור במלחמת-צילי. בידי האבר עלה לייצר מלח צילי סינתטית — והוא שאיפשר, בעצם, הודות לכך, את המשכת המלחמה ע"י מעצמות-המרכז. אירע הדבר ובאותו זמן עצמו עמדו גם מדינות-ההסכמה

מפה מס' 1: תכנית שליפן במקורה.

הסימון ל"עמדות מוצא" שבמקרא — כונתו להיערכות כוחות-השדה הגרמניים, אשר ברובה (מצפון ומערב למצפון) נועדה לשמש קר-מוצא למסע-ההתקפה הגדול. הסימון "לנדוהר" — כונתו לקר-עמדות בעיקר, בגדה המזרחית של הריין, אשר נועדו להיתפס ע"י "כוחות-הלנדוהר" (מעין "חיל-שדה"ב, בגיליים הקשישים אף מאלו של עוצבות הרזרב) לצורך החזקה הגנתית בלבד.

נית בשנת 1914, היה הרעיון, בעל הצביון המיליטרי ריסטי, כי באמצעות נצחונות צבאיים-גרדיא ניתן להטיל הכרעות מדיניות ופטרונן של בעיות פוליטיות.

✱

„תכנית-שליפן“, כתכנית אסטרטגית-אופרטיבית, צמחה בהכרח מתוך מצב-הדברים הגיאופוליטי. ההתפתחות ההדדית של תכונה צבאית ובצרון הגנתי במדינות אירופה בסוף המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 הפכה את גרמניה למוקפת ממערב ומזרח, מעין מבצר-ניצור בכוח; אותה שעה הוצבה היא לפני חגורות-מגן לאורך גבולה של כל אחת מן המדינות הגובלות אתה. חגורת-המבצר צרים המזרחית של צרפת חסמה את קו הספר מגבעות-הארדנים שבגבול בלגיה ועד אל הררי-יורה שבפאתי שביצריה. משולש-המבצרים הבלגי — אנטווארפן-ליאז-נאמיר — בלם את נתיב הפלישות העתיק, המוליך על פני אזור נהרות המאזס והסומ-פרה. במזרח, מעבר רוסיה, התנוססה מערכת המבצרים, שבמחציתה המזרחית של פולין, הנשענת על נהרות ושטחי-ביצות, אילו בריטניה כולה מתה למבצר-שט. איטליה התקינה בגבול האי-טלקי-האוסטרי-הררי ביצורים חזקים. הרי שאירופה התיכונה כולה הפכה כאמור, למעין מבצר מוקף. המלחמה מרובת-החזיתות, אשר החלה מסתמנת במצב זה, היא שאילצה את פון-שליפן להאחז באורח הפעולה לפי „קוים פנימיים“. את רשת היריבים המקיפה את גרמניה ניתן היה לפרוץ רק במקרה אחד: לו ניתן היה לרוצץ כליל את אחד מהם, עיי מהלומה קטלנית איומה, אחת ויחידה. במזרח נראתה אפשרותה של מהלומה כזאת מפוקפקת, בשל המרחבים הגדולים. לא נשאר, איפוא, אלא המערב בלבד. כאן ראה שליפן, לפני חזיתו הוא, עמדות יציב ניצבות בעלות בצרון רב. לפי כלל היסוד הצבאי העתיק יש לשלול מביצורים כאלה את ערכם עיי עקיפתם. כך נוצר הרעיון בדבר עקיפת הביצורים הצרפתיים באגפיהם. משני עבריהם נמצאו שביצריה ובלגיה. מבחינה צבאית גרידא הוצאה עד-מהרה שביצריה מתוך החשבון, בהיותה ארץ הרים שקל להגן עליה, ולא תצלח, על כן, לנסיון של מסע-מעבר מהיר. נשארה איפוא בלגיה —

(5) הפתוחים בתמידות לפני נסיגות היריב. בלא החוזר-נות „ללחצו אל הקיר“. — המערב.

התפרסותם של כוחות עצומים אלה, וכן הצד האסטרטגי-אופרטיבי של מבצעי-המלחמה הראשונים, הושפעו השפעה מכרעת עיי תכנית אשר כיום כבר קנתה לעצמה מקום בהיסטוריה בשמה המקובל: „תכנית-שליפן“.

✱

תכניתו של שליפן היא אשר שימשה ב-1914 גר-לרגליה של ההנהגה הגרמנית. דבר זה היה מובן מאליו; כי הלוא אותה תכנית עובדה עיי גר-מני, למען צרכיה של גרמניה בימי הקלחמה, אולם רעיונות נוסח-שליפן השפיעו הרבה גם על הצד שכנגד, לאחר שקיבל, כבר ב-1904, ידיעות באמצעות סוכנים, על קויה הכלליים של אותה תכנית. בצרפת ובאנגליה עסקו באופן אינטנסיבי מאוד בתפיסה שהונחה ביסוד „תכנית-שליפן“ — תפיסת עקיפה ולפיתה מרחיקות-לכת, המביאות בסופר-של-דבר לכלל הקפה גמורה של האויב ולכלל השמדתו של זה במערכת-הכחדה ניאחת — מעין גלגול חדש של „מערכת-קנה“ הנודעת בשעתה, בה הושמד צבא רומא עיי צבאו הכנעני והשכישי של חניבעל; את התפיסה הזאת הפכו שם לנקודת-מוצא להכנון אופרטיבי-אסטרטגי משל עצמם. נמצא, כי כבר בשנות-התכנון היתה היזמה („יוזמת-תכנון“) נתונה בידי גרמניה. כיום כמעט וקשה לפקפק שבידי הצבא הגרמני של 1914, בעל ההכשרה המצינית, היה עולה, מבחינה צבאית גרידא, להשיג באמצעות „תכנית-שליפן“ הצלחה-התחלית מכרעת — לו רג היתה התכנית מוגשמת בדמותה המקורית, ועיי מצביא אמיתי. שכן תכנית, שלעצמה, אינה אלא פיסת-נייר פחותת-ערך, הן המצביא — הוא המפיח בה חיים. אכן, מצביא כזה חסר היה או לגרמניה. אלמלא כך, כי אז היתה היא מכריעה את צרפת תוך כדי ההסתערות הראשונה. אלא שגם במקרה זה בגדר ספק הוא אם התפתחות מעין זו היתה מביאה את המלחמה לידי סיומה. יש לשער כי אנגליה ורוסיה היו ודאי ממשיות במלחמה — והמצב הסופי לא היה אז שונה בהרבה מזה שבמלחמת-העולם השנייה. מלחמה קצרה ונצחון מהיר, כפי שנצטייר הדבר לגרמנים בשאיפותיהם, היו במאה העשרים בגדר אוטופיה; שכן בתקופה זו הפכו לברי-הפעלה כל אותם כוחות אנושיים וחומריים אשר הגיעו עתה לכלל ממדי-ענק עקב ההתפתחות המשקית וההתרחבות הביולוגית. אוטופיה נוספת — ולא פחות מסוכנת מאחותה הנל — אשר בה דבקה ההנהגה הגרמנית

זו שעל פניה ניתן היה לבצע גם מסע צרפתי, לעקיפת קרהרהיין הגרמני ולאיום על מרכזי החיר מוש שבחבל הרהר.

מתוך שיקולים אלה קמה ונתהוותה „תכנית שליפן“, אשר ב־1905 קיבלה, מִיִּי פוֹן־שליפן עצמו, את ליטושה האחרון⁶; היתה זו תכנית אשר בזכר תהיה — לאו דוקא בשל נצחונות גדולים — הפך למושג היסטורי שם מחברה, אשר מורשת־מחשבתו יש ונראתה עומדת ברומו של עולם־הרעיונות הצבאי, מצל לוו של קלאוזביץ. מכל מקום השפיעה תכנית זו השפעה מכרעת על הצד האופרטיבי של שתי מלחמות־העולם.

תכנית־ההתפרסות ה־„שליפנית“, לאורך הגבולות הצרפתיים־הבלגיים של גרמניה, נועדה להקיף⁷ 35 קורפוסים 8 דיוויזיות־פרשים, בעוד הכוחות־הראשיים האופרטיביים מרוכזים במרחב קלן־דיסלדורף־אאכן, וכיוון מבקעם — לתוך בלגיה. גוש־גייסות עצום זה צריך היה, כאותה דלת הסבה־על־צירה (והציר — במבצרי מאץ ותוניול), לטוב בתנועת ענק — ממש ככתירגולת גדוד מימי פרדריקוס — ולהבקיע קדימה דרך בלגיה אל צפונה־של־צרפת, לתוך אגן סאן; מוטל היה עליו לאלץ את הארמיות הצרפתיות, הפרוסות לאורך גבול־המזרח הצפוני, לקבל את המערכה ב„חזית הפלכה“, וללחצן אל חגורת־המבצרים שלהן עצמן, או אל הגבול השביצרי.

✱

ביסוד תפיסה זו נודע ערך מכריע לא רק לכיווני התנועות שהוצעו, אלא גם לטיב חלוקת הכוחות. את היחס המספרי שבין הכוחות האופרטיביים המכריעים (המבצעים את מסע־העקיפה הגדול) לבין כוחות־החיפוי, שבחבל אלזס־לותרינגיה קבע שליפן לפי החישוב של 1:7. ואילו אותה „תכנית שליפן“, אשר מולטקה מהל אח"כ במים — והיא אשר הגיעה למעשה לידי ביצוע — הפחיתה יחס־כוחות־זה העמידתו על 1:3. הכנף־האופרטיבי⁸ — עצמתו היתה אמנם מספקת עדיין באשר לכוחות המהיום את חזיתו; אולם העתודות אשר עמדו אז לרשותו לא היו אלא מצומצמות מאוד. במציאותו של מסע

6 להבדיל מן השינויים שהוכנסו מאוחר יותר ע"י „יורשיו“ — כפי שעוד יצוין להלן. — המער.
7 כשהזיתון כלפי מערב — תחת שתהיה כלפי מזרח.
8 הימני, שבתחילה היה הצפוני, ואח"כ, סב על ציריו.

1914, ככל שהתקדמה תנועת־הלפיתה הגדולה, כך התפשט ונתרחב יותר ויותר המרחב אשר צריך היה לשלוט בו, החזית נמתחה והלכה לעברים, נתהוו בה פערים ונקודות־תורפה, והעתודות שהיו נחוצות לבדקן לא עמדו לרשותו של הפיקוד, אכן, ידוע־ידע שליפן על־שום־מה קבע את היחס 1:7.

למען הדק־מחדש את החזית, ולמען סתום פערים כנ"ל, הגיע פיקודן המשותף של שתי הארמיות שפעלו בכנף הגרמני המערבי — הוא כנף הלפיתה — בטרם־עתה, לידי ביצועה של הפניית חזית־התקדמותו שמאלה ופנימה, כלפי גוש הצבאות הצרפתיים הנסוג והולך, שאגפו השמאלי על הנהר מרנה; מאחר שהחלטה זו, כאמור, הקדימה את השעה, נתבצעה הפניית חזית זו מצפון־מזרח לפריס — והשאירה את הברזל מחוץ לתחום הלפיתה — תחת שתתבצע מדרום־מערב לה, בהקיפה גם אותה בזרועותיה. נמצא כי פריס, אשר היתה אז מחנה־גייסות וביח־נשק עסקיים, היתה מעתה מונחת באגפו הימני של כנף־הלפיתה הגרמני, מושלה־הצבאי של פריס, הגנרל גאלייני, הבחין בסיכוי, שנפתח עקב כך, למהלומה־אגפית נגד כנף־הימין: הסיכוי ל„לפיתתו של הדרך פת“, דוֹפּר, אשר גם הוא היה בין המצדדים ברעיונות הספקת חזיתות ולא החשיב דיין את האפשרויות שבעקיפה ובלפיתה — בדומה לגנרל־קולונל פון ביולוב, שפיקד על הארמיה הגרמנית השניה ו„תיאם“ גם את הארמיה־הראשונה, שבקצה הימין, ונמצא על כן מנצח על כנף־הלפיתה הגרמני כולו — נתן רק לאחר מחלוקת במרצת, ובלב כבוד, את הסכמתו למבצע זה, אשר נכנס אח"כ אל דפי ההיסטוריה בכינוי „הנס על המרנה“.

מערכת־ההכחדה הגדולה, אשר פוֹן־שליפן תכננה, נתפרקה עתה למספר מערכות־בנות, אשר נתמשכו שבועות על גבי שבועות והציגו את יכולת־המעשה של הגייסות ושל מנגנון האספקה לפני תביעות אשר כמותן לא הובאו מעולם בחשבון. אמנם, בעצם מצב זה טמונה היתה אפשרות לרכז ולהטיל אל נקודת־ההכרעה כוחות מרובים יותר מתוך גושי־המיליונים המזויינים הנעים לפי קו־מסע נפרדים — במידה שהמכון האחראי של המבצעים אינו מאבד את ראיית־המצב הכוללת, ואילו מפקדי־המשנה יודעים להעריך את מהות התכנית־הכוללת ורעיונה המנחה. אלא שלא כך היה המעשה.

צבא־המיליונים, הפועל על פני חזית בת מאות קילומטרים, היה גדול ומסורבל מכדי שאפשר יהיה, במצב זה, לשמור על הרעיון־הכולל האופרטיבי בלא

וגאלייני עצמם. אותה שעה עצמה נתקיימו במפקדה הצרפתית דיונים על הצורך להתליט על נסיגה נוספת; והידיעה על הנסיגה הגרמנית היא שהסירה-המפורק את אותם הדיונים.

***

שליפן עצמו ראה צורך להדגיש ולקבוע כי אין בתכניתו משום נוסחה לנצחוננו של החלש יותר על מי שעדיף עליו בכוחו כמה מונים. אולם, האמונה בתכנית זו היתה מנסרת באיירה של התקופה, והיא היתה, במידה מסויימת, תוצאת עצם אופיה-ההמוני של המלחמה בת-זמננו — הגם שגורם זה של אמונה לא פעל או אלא תת-הכרתית בלבד. התכנית — הן שהפכו לעיקר; וכל מתברר תכניות "חרד" ממש לגורל תכניתו הוא ופחד כי יופרע, חס-החלילה, מהלך הגשמתה של אותה תכנית. כך חרד מולטקה להגשמת תכנית-מסע-המלחמה, שלפיה פתח בפעולות בשנת 1914, ולא יכול היה לאחור כוח ולהחליט לשנות בהתאם למצב. את יחס-חלוקת-הכוחות שנקבע על ידו מלכתחילה. רצונו היה שלא לסכן את "שלמות מהלך" כם של המבצעים שתוכננו. בדיוק באותה רוח עצמה דחה ראש המטה-הכללי הרוסי את הצעתו של הצאר לבטל זמנית את ההחלטה על ביצוע הגיוס הכללי של הצבא¹⁰. הנמכתו היתה: תכנית כזאת, המעובדת-מראש לכל פרטיה — אין אפשרות לבלמה באמצע מהלך הגשמתה. גם בצרפת חרדו לתכנית-האופרטיבית, כפי שנקבעה מראש. הגם שכבר נסתמנה-והלכה הלפיתה הגרמנית, המשיכו בביצועו של אותו מבצע קדימה, ממש אל תוך "מרי" חב הלפיתה" הגרמני, אשר נקבע בשעתו. בהתאם לתכנית; וזאת על אף העובדה, שאותה שעה כבר ניתן היה להבחין באיום רציני על אגפו¹¹ של מבצע זה, והיה בנסיון המבצע כדי להקל על הגשמת התכניות האופרטיביות הגרמניות. אלא שתכנית — לעולם תכנית היא! והיו מפקדים וקציני-מטה אשר לגביהם היתה "התכנית" בגדר פולחן. במקרים כאלה ניתן היה לראות כיצד באה שגרה מקצועית תחת כוחו היוצר של מצביא אמיתי. לאחר שהבחינו רבים בחפיסה האופרטיבית הפשוטה להפליא, שבתכנית-שליפן, נטו לסבור כי לכל תכנית נודעת אותה

(10) הצעה שבאה אז מטעמי שמירה על פתח-האפשרות למניעת המלחמה, אשר עדיין נראה או לבעל-ההצעה. — המערך.
(11) השמאלי. — המערך.

תכונה עצמה, וכי סופה של כל תכנית לזכות בכתר הצלחה. נשכחה-מלב האמת, כי כל תכנית אינה עשויה להוליך אל הצלחה אלא שעה שהיא מצטרפת אל גאונו של מצביא אמיתי.

תכנית-שליפן נועדה לשוות ליסוד-הסטטי משהו מגורס-הדינמיקה של המוני הגייסות. אכן, התכנית לא זכתה אלא לדור מבצעים רפה-כוח, ולא ניתן למהלך-הגשמתה להבשיל הבשלה מלאה. כך, כבר בספטמבר-אוקטובר 1941 החל מתייבש וקמל בחזית-המערב הגורם האופרטיבי.

***

גם בחזית המזרח היתה מצויה תכנית — "תכנית המזרח". לפי תכנית זו, במתכונתה המקורית, צריך היה חלק ניכר מן הצבא האוסטרי-הונגרי להתפרס, במשותף עם כוחות גרמניים מצומצמים, במרץ פכה של פרוסיה-המזרחית — ומשם, בהתקדם אל הנהר גארניצב ומעבר לו, נועדו כוחות משולבים אלה לתקוף באגף את מערך הארמיות הרוסיות שבפולין-הרוסית ובגבול רוסיה-גליציה. לעומת זאת צריכה היתה, "חזית בולמת" לאורך הנהר ארתה (שבמערב פולין הרוסית), והרי הקרפטים והצועה שלפניהם, להוות — יחד עם תמרון-הלפיתה הגדול הנ"ל ממזרח-פרוסיה — מעין "קלחת" ענקית, אשר בתוכה — בדומה-למה שתוכנן לחזית המערב — צפויה היתה לכוחות הגרמניים המתפרסים והמתקדם מים "מערב-קנה" משלהם. אותה תכנית הורדה, כעבור זמן, מן הפרק — כנראה, בשל גילוי ענין הריגול הגדול, הידוע מאז וצייבור, לפי שם האישיית המרכזית שבו, כ"ענין קולונל ראדל" (קצין אוסטרי, ששימש כראש-המטה של קורפוס-הצבא שחנה כבר המיה ומפקדתו בפראג — והוא שמכר לסוכנים רוסיים את תכנית ההתפרסות האוסטריות לקראת מלחמה אפשרית); וכן בשל גישתם של שני הצדדים (גרמניה ואוסטריה), אשר טרם נתחור להם למדי טיבן של הבעיות הכרוכות-בהכרח בניהול "מלחמת-קואליציה". באותם מבצעים אשר התנהלו למעשה בחזית המזרח קשה להבחין סימנים של תכנון אחיד ושל רעיונות אופרטיביים מכוונים ברורים. לגבי הפירקוד הגרמני היה מרכז-הכובד מונח בבעיית אבטחתה של פרוסיה-המזרחית¹², ואילו הבעיה שהעסיקה את

(12) החבל הגרמני שממזרח לנהר ויסלה, אשר התבלט עמוק אל בין פולין הרוסית שמדרום לו ומחוזות-ליטא הרוסיים שממזרח לו, ומצפוניו — היס הבלטי. — המערך.

מסתערת כלפי חזיתות שנתאבנה כפי שנקטו אותה ביחוד שני הצדדים בזירת-המערב, עדיין ניתן היה, אולי, להבחין בגורמים טקטיים — אך ודאי לא בגורמים אופרטיביים. כאמרתו של פו ש, היתה זו „אס-טרטגית-שוריים“, אשר שני הצדדים נקטוה לסירוגין.

בראשית קיץ 1918 ניסה הפיקוד הגרמני פעם נוספת לזכות, באמצעות „מערכת רבתי“, בחופש האופרטיבי ולהביא לכלל סיום את הגשמתה של תכנית-שליפן. על-אף העובדה שכבר עברו אז כמעט ארבע שנות מלחמה, שהיו רצופות קרבות קשים — הגם שלא בלט בהן היסוד האופרטיבי — נמצאו הצדדים הלוחמים, בתחילת 1918, עדיין עומדים כמעט באותם השטחים ממש אשר אליהם הגיעו במהלך מבצעי שנת 1914. מצב זה הביא את הפיקוד הגרמני לידי קבלת ההנחה, כי לשיעולה בידו להבקיע הבקעה בחזית האויב, ניתן יהיה „להמשיך“ בנוסח אופרטיבי מפורש מאותו מקום בו גזר ב־1914 הנס על המרנה את ההפסקה בתהליך הגשמת התכנית האס-טרטגית-האופרטיבית רחבת המעוף; וכי עדיין אפשר יהיה, בסופו של דבר, להביא בכל-זאת אותה תכנית-שליפן נודעת לידי הגשמה שלמה.

193 דיביזיות גרמניות, ואתן 14.300 כלי-ידיה ארטילריים קלים וכבדים, הסתערו נגד 168 דיביזיות של בעלות-הברית, אשר אף הופעלו אז 15,700 כלי-ידיה ארטילריים. ההבקעה הצליחה (ב־21 במרס 1918). אך הבקעה זו — נתגלה כי לא היתה עמוקה למדי, ואילו אותה „גלילה“ או „קיסול“ של החזית היריבה, אשר לה קיוו: ממקום ההבקעה, כנקודת מוצא ואילך — וביחוד שמאלה, לעבר דרום מזרח — לא באה. בין הגורמים העיקריים לכך יש לראות את המתסור בעוצבות עתודה, מוכנות להפעלה, לתפקיד של התערבות נידת במהלך המערכת. הפיקוד הגרמני, על-אף כל תכונות הדיוק והדקדוק אשר צייננוה בדרך כלל, לא מיצה, בכל-זאת, עד תומם את חוקיה של „מערכת ציוד חומרי“. המטרה אשר הציב לעצמו — לא היה ניתן להשיגה עיי הפעלתן, בלבד, של כמויות ציוד עצומות. רק תוך כדי שילוב-הפעולה של יסודות סטטיים ואופרטיביים, במסגרת של צירוף ציוד מזה ועוצבות-פעולות נידות מזה, יתכן כי ניתן היה לפעול ולהשיג כמבוקשו של אותו פיקוד. אכן, לא קל היה להכיר בעובדה זו. במשך חדשי אפריל-יוני באו, במקומות שונים של

בשדות-הקרב עיקר אנשיו של הצבא-הפעיל האוס-טרי-הונגרי, לעומת זאת, הרי המבצעים הרוסיים נגד פרוסיה המזרחית וגליציה היו דוקא בגדר „מבצעי פריקת עול“ מפורשים לגבי חזית-המערב של בעלות הברית. מבצעים רוסיים אלה מצעו כל העתקה של גייסות מעצמות-המרכז מחזית-המזרח אל חזית-המערב.

ניתן לומר כי גם במזרח — כמעט-בדומה לחזית-המערב, נתדלדל כבר בסתיו 1914 הגורם האופרטיבי, לאחר שצבאות הרוסים השתלטו על גליציה המזרחית והתיכונה, ובמערב פולין נתהווה מעין מצב תיקו. אמנם, באביב 1915, נתחדשה התנופה האופרטיבית — הפעם, בעיקר, מצד מעצמות-המרכז; ולאחר פריצה גרמנית-אוסטרית בקרפטים החלה מלחמת-תנועה שנמשכה חדשים והתנהלה בממדים נרחבים ביותר¹⁴. גם המבצעים שבבלקן, בסתיו 1915¹⁵, וכן אלה שהתנהלו נגד רומניה, בסתיו 1916¹⁶, ונגד החזית האייטלקית, ב־1917 — כולם הביטו שוב את השפעתם המכרעת של גורמים אופרטיביים. אכן, הישגים אלה של צבאות מעצמות-המרכז — אפשר לראותם גם כמעין גילויים-אחרונים של אורח מלחמה אשר כבר חלפה שעתו — אורח מלחמה ללא טנקים וללא המוני-מטוסים. כאן היה עדיין איש הרג-לים אותו לחם שההכרעה בידיה, כשמסייעת בצדו ארטילריה אשר נתרבתה מאוד לעומת המקובל בשנים שלפני מלחמת-העולם. אכן, שניים אלה גם יחד, שהיו הגורמים הראשיים באורח-ניתול-מלחמות ומערכות אשר כבר החל מתיישן, לא היה ביכולתם, כשהם לבדם, להמסס את החזיתות המתאבנות והולכות. שכן בהם לבדם, לנוכח העצמה-ההגנתית של חזית חפירות-ומקלעים יריבה, לא היה משום „נקודה ארכימדית“ להפעלה תכליתית של הגורם האופרטיבי (להבדיל מן הטקטי-המוגבל), אשר הוא הנו נושא ההכרעות. שכן באותה נגיחה

14 כתוצאה ממנה סופו עיי הכוחות הרוסיים לא רק גליציה וצפון בוקובינה אלא גם פולין הרוסית כולה, ליטא ודובנה של קורלנדר, קצה המערבי של בילורוסיה וצפון מערב-בה של ארץ וולין.

15 הכונה לכיבושה של סרביה עיי הצבא האוס-טרי-הונגרי, בעוד שרידי הגייסות הסרביים נטונים, דרך הרי אלבניה, אל מקום-מבטחי-דנופש בקורפו האי.

16 במיקודם של פון פלקנהיים ומקנזן. תיאורי פרקים טקטיים ממסע זה מצויים בהיל-הרגלים תוקף לרומל, ספר שהופיע בעברית בהוצאת „מערכות“.

כלפי הפיקוד. במלחמת התנועה קשורה ההנהגה האופרטיבית ע"י התכניות שנקבעו מראש רק יחד סית בלבד. אכן, לגבי מצביא אמיתי אין התכניות אלא ציוני-כיוונים בלבד. אף כשיעמדו לרשותו כל אמר צעיר-הקשר החדישים — או דוקא תוך כדי הסתיי עות באלה — יתערב הוא אישית בכל מקום ורגע בהם נראית הסכנה שמא יאבד הצד שעליו הוא מפקד את היוזמה בתחום-האופרטיבי. אילו, למשל, היה מולטקה-הצעיר מתגלה בספטמבר 1914 כמצביא מסוג כזה, לו היה אף אישית אל המקום הקריטי שבחזית, כי אז מי יודע אם לא היה עולה בידו, ע"י הכרעות מהירות, לשנות את פני המצב. אלא שלא וכן ליורד שיו — ולדומיו שבשני המחנות — חסר היה, ניצוץ המצביאים; וכאמור, גם מן העבר השני של החזית, לא רבים היו המקרים בהם התעלתה ההנהגה הצבאית בהרבה מעל לרמה הטקטית¹⁸...

היו אפילו שאמרו: „היתה זו מלחמה ללא מצביאיים“. נכון הוא, מכל מקום, כי ברוב מהלכה של אותה מלחמת-עולם ראשונה נשאר „רדום“ הגורם האופרטיבי; והיה בכך כדי להעיד, לכאורה, על התנונתן של צורות-מלחמה. אלא שההכרעות באו לבסוף כאשר הסתגלות טקטית מסויימת, והפעלתו על סוגי נשק (וחילות) חדשים, פתחו פתח להופעתו המתחדשת של היסוד האופרטיבי. סופה של מלחמת-העולם הראשונה היה בו כדי לרמוז כלשהו לקראת טיב פתיחתה של מלחמת-העולם השנייה.

18) ויש סבורים כי אף בתחום הטקטי המציאותי — ושמה דוקא בו — נתגלתה במלחה"ע ה"1, בשל תנאיה המיוחדים לה, חוסר התמצאות קשוע מצד הפיקוד העליון של הצבאות היריבים השונים...

גורות המערב והמרכז שבזירת צרפת, עוד כמה נסיונות גרמניים להבקעת החזית היריבה. ב-17 ביולי חדלו הגרמנים מנסיונם האחרון לזכות-מחדש בחופש האופרטיבי; ויום אחד מאוחר יותר, ב-18 ביולי, פרצו מתוך היער וילא-קוטארא, עוצבות צרפתיות ניידות, בלויית 350 טנקים, והבקיעו אל תוך חזית ההתקפה הגרמנית. ב-8 באבגוסט באה הבקעת ה"חזית הגרמנית ע"י הארמיה-הרביעית הבריטית¹⁷ בגזרה מערבית יותר, משני צדיה של הדרך אמיאן — סאן-קאנטאן. לפני הגייסות התוקפים נצו 600 טנקים קלים וכבדים.

ניתן, אפוא, לומר מבחינה ידועה, כי תוספת זו של כ-1000 טנקים — כמובן, נוסף על מערך-הכוחות הקיים — היא שהביאה את החזיתות ל"די תנועה מחדשת. רק טנקים רבים אלה הם אשר גילו את היכולת להפית חיים מחדשים בגורם האופרטיבי וע"י כך להכריע הכרעה-צבאית בתוצאת המלחמה. אוראו נפתח השער אל תור חדש בתולדות ניהול המלחמה; תור בו החילאת הניידים — ובראש-ו ראשונה חיל-השריון וחיל-האוויר — הפכו לחילות נושאי-ההכרעה. מנגנון קשר טוב ומטופח, טנקים רבים יותר ומשוכללים יותר מאשר ליריב, מטוסים מרובים ומשובחים משל האויב — אלה היו עתה לתנאים מוקדמים להצלחה. מלחמת-התנועה האופרטיבית בסגנון-החדש מציגה תביעות גבוהות במיוחד

17) וע"י הגייסות האוסטרליים. בפיקודו הכללי של הגנרל מונאש, שר הצבא היהודי של צבא אוסטרליה. אותו יום נודע אה"כ בכינוי: „יומו השחור של הצבא הגרמני“.

תכנית, כשלעצמה, אינה אלא פיסת-נייר פחותת ערך. אין התכנית עשויה להוליך אל ההצלחה אלא שעה שהיא מצטרפת אל גאוונו של המצביא האמיתי — כי רק הוא שממיה בה רווחי-חיים.

מלחמת העולם הראשונה ומקומה בהתפתחות ההיסטוריה הצבאית

גורמי מוצא

ההשפעה הבלתי-פוסקת של ההתפתחות הטכנית על הכוחות המזויינים, עקב גידולו המסחרר בהיקפו ובטיבו של הייצור התעשייתי בסוף המאה ה-19 ובראשית המאה ה-20, היתה חיוני חדש — ובאופן יחסי אף מפתיע. עד אז חלפו, כרגיל, תקופות ארוכות בין הופעותיהם של טיפוס נשק חדש למשנהו; והיתה לצבאות השונים שהות מספקת לסגלם לעצמם. כך, בסוף ימי הביניים, ה"קשת-הארוכה" של הבריטים והחנית של השביצרים לא היו, למעשה, אלא שכלול-מה של סוגי חימוש שהיו ידועים כבר זמן רב לפני כן. הנשק-החם המופעל על-ידי הפחול שלט בכיפה במשך יותר ממאתיים שנה — החל מלפני 1500 ועד 1700 בערך. ושוב: הנשק-החם המופעל על-ידי חלמיש היה כלי-החימה העיקרי כמעט במשך 150 שנה. יתר-על-כן, מימי הפרעונים ועד למסעותיו של נפוליאון היו הצבאות נעים בכוח-השרירים של האדם (צעידה ברגל) או הסוס; והיו מונחהים באמצעות רצים, איתות-ראיה וסימנים אקוסטיים. במשך 4000 שנות ההתפתחות הצבאית לא השתנה כלי-הנשק אלא לעתים רחוקות, ואילן כלי התנועה, והשליטה לא נשתנו כלל. לכן אין פלא בדבר כי הבעיה הכפולה של התאמת מבנה הכוחות המזויינים, ודרכי הפעלתם, אל מכשירי-הביצוע והקרבת החדשים, היתה מתעוררת רק לעתים רחוקות ביחס; כן אין להתפלא על-כך כי בעיה זו לא באה אלא לפרקים לידי ביטוי בתורה-הצבאית ובאותו נסיון-היסטורי-מרוכז שעליו מושתת תורה זו.

מצב-דברים זה משתנה לחלוטין במשך 30 השנים האחרונות שלפני מלחמת-העולם הראשונה. בתקופה האמורה העמידה ההתפתחות הטכנית-המדעית את אנשי-הצבא בפני עובדות-יסוד חדשות לגמרי:

א. העליה בטוח אמצעי-האש, בקצב-אשם וב-יכולת-ההרס שלהם — עקב הופעת רובה-המחסנית ואבק-השריפה-ללא-העשן, הנשק האבטומטי (אשר בתהליך-התפתחותו הגיע עתה לידי שלמות טכנית מסוימת), והארטילריה החדשה.

ב. צפיפות רשת רכבות וכבישים — המאפשרת

עתה ריכוזם-פריסתם — וארגון אספקתם למשך זמן רב — של ארמיות גדולות תוך ימים, לעומת השבוע עות, שנדרשו לפני כן.

ג. הטלגרף והטלפון — המאפשרים את השליטה אף על גופי-צבא המרוחקים זה מזה מאות קילור-מטרים, ואת הפעלת גופים אלה שתהא מתואמת במשימה משותפת.

ד. גידול האוכלוסיה מחד גיסא וייעול דרכי ה-ייצור והיקפו מאידך גיסא — המאפשרים ניצול הפוטנציאל-האנושי אשר לכל אומה ואומה, באופן הרבה יותר ממצה מכפי שהיה הדבר אפשרי אי-פעם לפני-כן. שירות-החובה הכללי, שהיה אמנם קיים לכאורה כבר מאז ימי המהפכה הצרפתית, הפך עתה למציאות כוללת. תודות לשאיפתה של כל אחת מהמעצמות הגדולות להשיג בעת מלחמה עדיפות כמותית על יריבותיה, מקיף עתה השירות הצבאי את כל הגילים הבאים במידה כלשהי בחשבון, מן הצעירים ועד לקשישים. עצמת הצבאות עולה מן הרמה של מאות אלפים לזו של מיליונים — וצבאות כאלה אפשר עתה להניע ולקיים — שוב, תודות להתפתחות הטכנית בתחום אמצעי התנועה, הקשר והשליטה.

ה. גוסף על כל אלה עומדים צבאות אותה תקופה בפני העובדה, שתהליך ההתמודדות-המלחמתית אשר עד כה היה מקיף רק את היבשה והים מגיע מעתה לידי חלת-מחידות.

בעיות ערב מלחמה הראשונה

בונים ומפקדיהם של צבאות המעצמות הגדולות הוצגו, אפוא, בתקופת המעבר מן המאה ה-19 למאה ה-20 בפני הצורך להסיק מסקנות — אשר חוייבו ע"י צירוף העובדות המתואר כאן — לגבי תורת-המלחמה, על שלוש רמותיה (האסטרטגית, האופרטיבית והטקטית), מחד גיסא, ולגבי מבנה הכוחות-המזויינים, חימושם וציודם, מאידך גיסא.

א. הבעיה האסטרטגית

בשלב זה של המהפכה-התעשייתית הפכה המלחמה מהתמודדות בין הכוחות המזויינים בלבד להיאבקות

בין כלל הפוטנציאל הכלכלי והאנושי של הצדדים המתנגשים.

יתר-על-כן, ההרכב המדיני-הגיאוגרפי של המחנות היריבים ואזורי שליטתם הוליד, בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, אל המסקנה שהתנגשות הצבאית הממשית לא תהיה עוד מוגבלת, כברוב המלחמות בעבר, לכמה שדות-קרב „מסורתיים“ באירופה, אלא תקיף חלקים נרחבים של כדור-הארץ.

ראשית כל, צריכה היתה הנחה זו לחייב את התכנון-האסטרטגי, לראות את התהליך המלחמתי הכללי כתהליך המשלב את הזרוע-היבשתית ואת הזרוע-הימית שילוב רב ומעמיק מכפי שהיה מקובל קודם-לכן.

שנית, הרחבת היקפה הגיאוגרפי של ההתנגשות המזוינת העמידה את התכנון-האסטרטגי בפני הצורך להרחיב את יריעתו מזירות-המלחמה העיקריות גם על הזירות „צדדיות“ כביכול — ולקבוע את קשרן אהדדי של אלו.

קיצור-של-דבר, הבעיה האסטרטגית אשר תבעה תשובה היתה: כיצד להתכונן לקראת מלחמה טוטלית ועולמית — וכיצד לנהלה.

ג. הבעיה האופרטיבית

ברמה האופרטיבית תבעו תשובה שתי שאלות עיקריות:

השאלה הראשונה היתה, באיזה אופן לבצע תמרון אופרטיבי חוקפני ומכריע — הבקעה, איגוף וכיתור — כשברוב הזירות, ובמיוחד בזירה המערב-אירופית, השתגה מן-היסוד היחס שבין מרחב-התמרון ועצמת הכוחות, כלומר: כשמחנות-המיליונים, הממלאים את הזירה המצומצמת מבחינה גיאוגרפית, אינם מניחים עוד מקום לפריצות בסגנון הקודם, ולרוחים בין גופי-הצבא, שדרכתם אפשר לבצע מהלכים אופרטיביים זריזים ותקיפים.

השאלה השניה (הקשורה קשר הדוק בראשונה) היתה: כיצד להקנות לצבאות-ענק חדשים אלה ניות אופרטיבית — כאשר, אמנם, רשת-מסע-ב-פותרת את בעיית הובלתם אל זירת-הפעולות, ופריסתם לקראתה; אך, לעומת זאת, בחוץ הזירה עצמה נעים צדיין הגייסות, כמו בימי קדם, במסע-רגלי ובתובלת-סוסים, ההפרש בין קצב התנועה ויכולת ההובלה עד אל זירת המלחמה מכאן, לבין קצב ויכולת אלה בתוך הזירה עצמה, מכאן — היתה בעיה שהשפיעה גם על המערכת-הלוגיסטית של הצבאות. מערכת זו עצמה אף היא נשענה על התובלה-ברכבות, מרובת-היכולת,

עד לזירה — ועל תובלת-הסוסים, בעלת יכולת מצומצמת ביותר, בתוך זירת-הקרבות גופה.

שתי הבעיות — כמוהן כמתמזגות לשאלה הכפר-לה: באיזה אופן לפתור את הסתירה בין עצמת כוחות לבין מרחב-תמרון — ואת הסתירה בין יכולת התנועה המועטת של הדרגים הקדמיים (הן של הגייסות הלווחמים והן של מנגנון-האספקה) לבין יכולת התנועה הרבה של הדרגים העורפיים, המזינים את אלה הראשונים.

ג. הבעיה הטקטית

ברמה הטקטית נתיצבה, למעשה, בעיה מרכזית אחת: עליית עצמת-האש עקב ההתפתחות הטכנית של כלי-היריה, בהצטרפה „יכולת-העצירה“ של ביצורי-השדה ולניצול יעיל של פני הקרקע על ידי המגינים, הקנתה להגנה הטקטית יתרון על ההתקפה הטקטית; דבר, שבהכרח היתה לו השפעה-חוזרת על מצב-הדברים ברמות האופרטיבית והאסטרטגית. מכאן נבעה אותה שאלה אשר כבר בתקופות קודמות היתה מופיעה על כל שכלול חדש בכלי היריה (החל, נאמר, באותה „קשת-ארוכה“, אשר כבר הוזכרה-לעיל), שהיא: כיצד להחזיר את העדיפות לאורח התוקפני בקרב?

בידוע הוא שהאחראים באותה תקופה לקביעת מבנם של צבאות המעצמות הגדולות ולניהולם במלחמה לא ידעו לגסח תשובות מספקות אף על אחת מן השאלות שצוינו כאן.

אפשר לשעון שדבר זה נצט מגורם שכבר הוצבע עליו לעיל: הינו, מן האופי החדש והמפתיע של הבעיות אותן הולידה המהפכה התעשייתית. אמנם, קדמה למלחמת-העולם הראשונה שורה של מלחמות (בראש-ראשונה זו שבין הצפון והדרום בארה״ב, בשנות 1861—1865; וכך אשה שבין גרמניה לצרפת ב-1871—1870, בין רוסיה ליפן ב-1904—1905; ומלחמות הבלקן ב-1912—13), שבכל אחת מהן נצטיירו לפחות כמה מבעיות אלו בצורה חדה למדי.

כבר נאמר לא-פעם, כי אחת הסיבות לכך שמצב-ביאי אירופה לא ראו את הגולד, ואף סירבו לראותה, היתה נעוצה באופי השכלתם הצבאית, המבוססת על דוגמאות היסטוריות שמלפני המהפכה התעשייתית, ובעיקר על עיקרי המלחמות הנפוליאוניות ופירושם בידי קלאוזוביץ וז'מיני. אכן, כיום, האמת ניתנת להאמר שמהות המשגה של השכבה הצבאית-הקובעת בכל הארצות, ערב מלחמת-העולם הראשונה, לא היתה בעצם לימוד העיקרים והעקרונות שהופקו מדוגמאות היסטוריות של העבר, אלא בכך שהם לא ידעו לממשם

ולהמחישם ע"י כלי-הביצוע החדשים שנתנה להם
ההתקדמות הטכנית.

נשמעו גם מספר קולות-אזהרה, שהצביעו על
ערכובי-הפרשיות בין עקרון-מלחמה שהנו קבוע, לבין
אורח-ביצוע, העשוי להשתנות. דרך-אגב, מעניינת
העובדה שאחדים ממשמיעי קולות-אזהרה אלה היו
דוקא יהודים: אנשי-כלכלה כרטנאו (מראשי המל"ה
חמה) ובלוך (כמנין שנים לפניו) אשר ציינו את
הקשר ההדוק, במלחמה החדשה, שבין תכנון-משקי
ותכנון-אסטרטגי; והקצין הצרפתי, קומנדנט¹ מאיר,
אשר חזה-מראש את העדיפות אשר מקנים אמצעי-
האש החדשים לאורח-הלחימה ההגנת.

אך מקולות מזהירים אלה ואחרים התעלמו בדרך-
כלל החוגים הצבאיים הרשמיים, ובמקרים מסויימים,
אף עשו למען השתיקם, כי בשנים האחרונות ההן,
לפני פרוץ מלחמת-העולם הראשונה, בלטה במיוחד
אותה בעיה עדינה ומורכבת (שהיתה אמנם קיימת גם
לפני-כן, ועודנה מוסיפה לעמוד על הפרק עד היום
הזה): כיצד לאפשר, במסגרת הצבאית הבנויה בהכ-
רח על מרות, משמעת ודירוג, את המחקר הענייני
והמדעי החופשי.

החוגים הצבאיים הרשמיים שברוב ארצות אירופה
(ובמיוחד — בצרפת ובאנגליה) העדיפו או להיות
דבקים לתפיסות מוטעות, שעבר זמנן — אף יש
הגנו עליהן באמצעי המשמעת הצבאית — במקום
המאמץ שהיה דרוש, בשביל להודיע בטעות
ולהשתחרר מדעות-קדומות. ניתנה האמת להאמר, כי
כנראה שהיו ביניהם אשר העדיפו את נוחות דרכם-
בצבא ואת הפרסטיז'ה שלהם, על בטחון אומותיהם,
שהופקד בידם... לא גגזים אם נאמר שעצלנות-
מחשבתית ורפיון-מוסרי, שנתאלו בחלק מבין אנשי-
הצבא הקובעים בתקופה הזאת, היו בין הגורמים
העיקריים שהשפיעו על מהלכה ההיסטורי של מלח-
מת-העולם הראשונה.

אכן, ניתן לומר כי כתוצאה מכך מתחלקת ההיס-
טוריה של מלחמת-העולם הראשונה לשני שלבים ברורים.
השלב הראשון, 1914—1916: כשלוש תורת-המלחמה
ותורת-מבנה-הכוחות המקובלות — עקב אימתן
התשובה לאותן השאלות העיקריות הנ"ל שהמציאות
הציגתן, ולאחר חיפושי-שוא אחר תשובות עליהן.
ואילו בשלב השני, 1916—1918: בהדרגה ובאטיות
מתמננים הפתרונות — כלקח מכשלונות ואכזבות;

במחיר של מיליונים קרבנות נולדת-ההולכת תורת-
הלחימה החדשה.

שלב הכשלונות והחיפושים

א. האשליות בפתיחה

צבאותיהן של כל המעצמות-הגדולות נכנסו למל-
חמת-העולם הראשונה כשתורת-הלחימה שלהם מבו-
ססת על מספר אשליות שעמדו בסתירה מוחלטת
למציאות התעשייתית, הטכנית, המדעית — ולמסק-
נות שחובה היתה להסיקן ממנה. ואלה היו האשליות
העיקריות:

(1) ברמה האסטרטגית: המלחמה תהיה קצרה ותוכ-
רע בחזית עיקרית אחת, והיא חזית המערב, אין,
עלי-כן, צורך בהכנת האוכלוסיה והמשק למאבק
מושך.

(2) ברמה האופרטיבית: הנצחון האופרטיבי יושב
בדרך תנופה, אשר תוליד אל מערכות-השמדה,
גדולות ביבשה, כדוגמת מערכות נפוליאון ומער-
כות 1870-71.

(3) ברמה הטקטית: האש של חיל-הרגלים (המקובץ
ביחידות גדולות), והותם של הסתערותו, יתגברו
בהתקפה, הנערכת לאחר הכנה-ארטילרית קצרה,
על כושר-הבלימה של כלי-היריה של המתגונן,
המוצבים מאחרי מכשולים וביצורי-שדה.

(4) בשטח המבנה: מן הדין ששגגות תורת-הלחימה
תמצאנה את ביטויין במבנה הכוחות. החיל העיק-
רי של כל הצבאות, חיל-הרגלים, מאורגן ביחידות
ובעוצבות, שתכונתן העיקרית היא משקל-המס-
פרי של כוח-אדם (פלוגות — בנות 250 איש,
גדודים — בני 1000, רגימנטים — בני 3000 ואף
4000, בריגדות — בנות 6000—7000—8000, דיבי-
זיות — בנות 12000 עד 16000 איש-רגלי).

לעומת זאת היתה מצומצמת-ביותר, יחסית, התכ-
נה האיכותית של חיל זה מבחינת סוגי החימוש
והציוד, הרובה המכודן הוא הנשק העיקרי של הרגלי,
אמצעי הלחימה המיועדים לסייע לו הם 2 מקלעים
בינוניים (ובתחילה — 1) לגדוד ו-72 תותחי-שדה,
מונעים ע"י סוסים, לדיביזיה.²

מאחר שתכונות-הלחימה העיקריות של חיל-הרג-
לים ב-1914 נתבטאו בחשקל המקובץ של רובאיו —
היתה היחידה הקטנה הסרת יכולת-פעולה וערך טקטי.

(2) דהיינו — 6 תותחי-שדה לגדוד, בצבאות גרמניה
וצרפת; ואילו בצבא הרוסי 48 ת"ש לדיביזיה בת 16
גדודים, דהיינו — 3 לגדוד.

(1) „קומנדנט” — מיר.

תחת זה היו מסגרות-הקרב היסודיות, לפי התפיסות המקובלות אז — הגדוד והרגימנט. הארטילריה הבינונית והכבדה עדיין מצומצמת מאוד היתה בעצמתה, ונועדה בעיקר להפעלה נגד ביצוריקבע — ולאודוקא נגד ביצורישדה. לחילות טכניים הוקדשה תשומת לב מועטת-ביחס; והראיה — שבראשית המלחמה עדיין היוו בצבאות רבים חיל-ההנדסה וחיל-הקשר גוף-חילי אחד.

מצביאי כל צבאות העולם היו בטוחים שחיל-הפרשים מוכשר לשמש כחיל ההבקעה האופרטיבית, כפי ששימש לעתים בעבר. לכן היה הוא מאורגן באגרופים גדולים של דיביזיות ושל קורפוסים, אשר כוח-האש שלהם היה למעשה נמוך למדי. אכן, לעימת מצביאים שהסתפקו באמונתם זאת לא הסרו אף מצביאים כאלה אשר סבורים היו שחול זה עודנו מסוגל גם לביצוע התקפה טקטית, בחזיתות העיקריות של המלחמה. על-כן היו הגייסות הרכובים שבצבאות אירופה מצוידים בנשק קר (חרבות, ולעז תים תניתות) ומאומנים לסתערות בה ממש כבימי נפוליאון.

לחיל-האוויר נקבע לראשונה תפקיד של תצפית וסיור בלבד. תפישה זאת נתבטאה הן בעצמתו המספרית אצל הצבאות השונים (כך בצרפת, ארץ חלוצי-התעופה באירופה, עמדו לרשות הצבא ב-1912 — 390 מטוסים ו-230 טייסים; ואילו בגרמניה — 100 מטוסים ו-90 טייסים) והן בסוגי-המטוסים ובחומרים (אקדחים — ואף חצים...). אכן, הרגו מכלל תפיסה זו ספינות-האוויר מסוג "צפלין" שעמדו לרשות הצבא הגרמני, ואשר אותם הועידו להפצצה אסטרטגית, כביכול — אלא שמספרם ויכולתם היו כה קטנים עד שלא ניכרו כל עיקר במהלכה הממשי של המלחמה.

ב. התגברות כשרון-מצביאים על תורת-לחימה מוטעית — סיכוי שנתכדה.

מן הראוי לציין, בכ"ז, שבשלב-הפתחה של מלחמת-העולם הראשונה היתה עדיין קיימת האפשרות כי — כפי שקרה לא-פעם במלחמות אחרות — יכולתו של כשרון-מצביא ומקרייות-הקרב, יהא בהם כדי לגבור, לפחות לתקופת-מה, על פני עובדות-היסוד אותן קבעה ההתפתחות הכלכלית והחברתית האוביקטיבית. ואמנם, כידוע, התקרב הצבא הגרמני ב-1914 קרוב למדי אל הכרעה מהירה במלחמה בחזית המערב, והוא השיג זאת באמצעות אורח-אופרטיבי של מערכת-הנופה.

העובדה כי אפשרות-להלכה זו לא נתגשמה נבעה, ראשית-כל, מתוך כך שהנהגת צבאות מעצמות

המרכז³ חטאה לעקרון של המאמץ-העיקרי, ועשתה זאת פעמיים: ברמה האסטרטגית, כשחלק מסוים של הצבא הגרמני, וכל הצבא האוסטרי, לא הופנו לחזית העיקרית אלא — ובהיקף העולה על אותו מינימום שהוא הכרח-אחרון — נגד רוסיה, ולחזית הבלקן; וברמה האופרטיבית, כי התכנית הגרמנית למערכת-הכחדה בחזית צרפת ("תכנית שליון" הידועה) בוצעה בצורה מוטעית. תוכנה העיקרי של התכנית ההיא היה תמרון תוקפני מכריע על פני הגזרה הבלגית-הצפון-צרפתית, והצלחתו השלמה של זה היתה מותנית ב-תמרון הגנתי בכנף-השמאל הגרמנית ומשיכת היריב הצרפתי להתקפה ולמלכודת, שעה שיתקדם לתוך אותה גזרה גרמנית (הגזרה הלותרנינגית). והנה סולף רעיון התכנית, וחלוקת-הכוחות הנחוצה שובשה, ע"י תוספת עוצבות מופרות לכנף השמאלית, ההגנתית — והתוצאה היתה אופסיכיות גרמניות נפרדות, ללא כושר-הכרעה, בשתי הגזרות גם יחד.

כשלונו אסטרטגי ואופרטיבי זה של הגרמנים — על אף שפע הצלחות טקטיות שהושגו על-ידם בתקר שה הראשונה ההיא — גרם לכך שהמלחמה הפכה להיות מלחמה ארוכה, כתוצאה מכך, תוך המשכה של המלחמה, החלו עובדות היסוד הנ"ל — שנקבעו ע"י המהפכה התעשייתית-הטכנית האוביקטיבית — מגיעות לידי ביטוי ותוקף מלאים. הן הן שחשפו, בהדרגה, ארץ-של האשליות אשר היו טבועות ביסוד תורת-המלחמה ומבנה-הכוחות של הצבאות, הגם שאלה טרם נראו לעין בשבועות הראשונים של ההתנגשות.

ג. כשלונות יולקחם.

(1) כשלונות ברמה הטקטית. הוסרת-השובה על הבעיה הטקטית המרכזית של התקופה (כיצד להחזיר לאורח-התוקפני ולגורמיו האופייניים — הלם, תמרון וניידות — את עדיפותם, מול עצמת-האש המוגברת של הנשק-האבטומטי ושל הארטילריה החדשה, המוצבים מאחורי ביצוריי-השדה) — הוא שהטביע את חותמו על השנתיים הראשונות של המלחמה; ובראש-וראשונה — בחזית המערב.

שם השתרעה, לאחר שנכשל נסיון ההתקפה-רבתי הגרמנית בקיץ 1914, חומה כפולה של חפרות מגודרות-תיל — מ"התעלה" ועד לגבול השביצרי. שני הצדדים התנסו במאמצי-ישוא להבקיע חומה זאת.

(3) צבאות גרמניה ואוסטריה; והמדובר כאן הוא בצבאות אלה משום שבידיהם — וביתר-דיוק בידי צבא-גרמניה — היתה נתונה בשלב-המלחמה ההוא היחמה האסטרטגית והאופרטיבית העיקרית.

האשליה בדבר ה"אפשרות" של התקפה עלידי כוח-אדם מקובץ, ש"יספוג" את האש של המתגונן, נתבדתה — אך לא בטרם עלתה במאות אלפים של קרבנות.

גם הנסיון של ההתקפה בעזרת המשקל-המקובץ של מתכת — ה"חריש" הארטילרי, ריכוז אלפי תותחים בגזרה של קילומטרים ספורים, המפליטים ממש סופה של אש, בת מיליונים פגזים — לא נשא את הפרי המקווה.

כן הכיזב, בסיכומו של דבר, אמצעי-לחימה חדש: הגז המרעיל.

בחזית-המערב השתרר קפאון טקטי ואופרטיבי מוחלט. מכאן התפשט הקפאון על הנהלת המלחמה כולה. כי שני הצדדים לא השכילו לשברו ברמה האסטרטגית תוך-כדי ניצול האפשרויות שהתפתחו או נתגלו בחזיתות אחרות, "בלתי-עיקריות".

(2) כשלונות ברמה אסטרטגית

אפשרויות כאלו נפתחו, במספר הזדמנויות, בפני שני הצדדים — נהחמצו עלידי שניהם. הגרמנית יכלו, לו עברו לדפנסיבה מוחלטת וחסכונית בחזית המערב, לפתח מאמץ-עיקרי נגד החוליה החלשה בשרשרת בנות-הברית — קיסרות רוסיה הצארית. מגרעות צבאה של מדינה זו, ושטחי-התמרון רחבי-הידיים של מזרח אירופה, פתחו סיכונים למערכות תמרון, השמדה והכרעה על אף המציאות הטקטית החדשה. אולם ההנהגה-הצבאית הגרמנית נקטה קו אסטרטגי מעיז-זה וק באופן הססני ובעצמת-כוחות בלתי-מספקת.

כן התעלמה היא גם מן הסיכוי האסטרטגי הגדול השני, שצמח מהצטרפותה של תורכיה למחנה הגרמני — להנחית מכה מכרעת לקיסרות הבריטית ע"י ניתוק הדרך-הקיסרותית הגדולה בנקודתה הרגישה, תעלת-סואץ, תוך-כדי שימוש בקרשי-הקפיצה שעמד לרשותה בא"י.

באותה מידה עצמה לא ידעו גם בעלות-הברית לשבור את הקפאון האסטרטגי ע"י מהלומות-הכרעה במקומות התורפה של יריביהם.

שאפה לכך היתה אמנם קיימת והיא נתגשמה, בין השאר, במבצע הגדול של עליית גייסות בעלות-הברית בחוף הדרדנלים. מבצע זה, מגמתו היתה, כידוע, להוציא את תורכיה מן המלחמה ולהבטיח

(4) הכונה כאן — למושג "טקטיקה-של-רויה" (Satu-ration Tactics) אשר לבש צורות שונות ומגוונות במלחמת העולם השנייה — שהיו שונות בתכלית מזו המוכרות כאן.

חיבור ימי ישיר לרוסיה והזרמת תגבורת וציוד אליה. אכן, גם למשימה של תפיסה זו לא הוקדשה אלא עצמת-כוחות בלתי-מספקת, על-כן נכשל ביצועה.

ההחמצה של אפשרויות הנפתחות בחזיתות ה"צדדיות", שהיתום באה בשל האמצעים המועטים שנהגו להקצות להללו, מקורה היה בעיקר במטות הכלליים של שני הצדדים, כי אלה דגלו, כביכול, בעקרון הנפוליאוני-קלאוזביצי, האומר שהמטרה במלחמה היא השמדת הכוח-המזוין העיקרי של האויב.

אולם, בסברם כך, לא הביאו בחשבון שמטרה זאת תושג ביתר-יעילות דוקא ע"י פגיעה מפתיעה "בלתי-ישירה" במקום-תורפה של היריב — מאשר ע"י התגוששות-מצח נגד עצמתו-המרוכזת.

פישוט-של-דבר: תלמידיהם של הקיסר הגדול של מפרשיו לא ידעו לתרגם עתה לרמה האסטרטגית, כפי שתבעו זאת המסיבות, את אמות-התמרון הטקטיות והאופרטיביות שלו — זו, אשר ידעה לשתק את האויב, בדרך-עקיפה עוד בטרם ההתנגשות הישירה בו.

לנוכח כל אלה ניתן, איפוא, לסכם כי שורש הקפאון — אשר השתרע על פני כל הרמות של פעילות-מלחמתית במשך השנתיים הראשונות של מלחמת-העולם — היה נעוץ בקפאונה של המחשבה הצבאית.

שלב שבירת הקפאון: בדרך נסיונית נולדת תורת-המלחמה החדשה

ג' גורמים, "שברר-את-הקרח" של התורות-השונות, ושל סדרת-כשלונותיהן שינקה מהן: (א) הנסיון המעשי של הפיקוד הנמוך והבינוני בשדה-הקרב: (ב) התערבות גוברת-והולכת של ההנהגה המדינית (זאת — בקרב בעלי-הברית בלבד) בהנהלה הצבאית של המלחמה: (ג) מאמצי מחקר ושכלול של אנשי הסכניקה, המדע והתעשייה.

א. שבירת הקפאון ברמה הטקטית

המפקדים שבשדה-הקרב פיתחו בהדרגה, מתוך הלקח המר של קציר-הדמים בשתיים-שלוש השנים הראשונות של המלחמה, דרכי קרב חדשות. כבר בסוף 1915 מוסר מפקד-פלוגה צרפתי, קפ' לאפארג, לפרסום חוברת קטנה, בשם "פרקי-מחקר על התקפה". אם נתרגם את תוכנה של חוברת זו ללשון מושג-גיה-המלחמה ההיסטוריים, כי אז אפשר לומר כי בעצם טוען הוא בחיבורו שאין תועלת וטעם ב"מהלומות-

פטיש" של הסתערויות המוניות במערך "פלנגי" צפוף מרוכז — וכן לא במשקל-המתכת-המקובץ הני תך באמצעותה של "סופה-ארטילרית". ההתקפה דורשת מכשיר-טקטי חדש: ניתן לומר — "חרב" חדה, תחת ה"פטיש" הבלתי-יעיל.

ההתגשמות המעשית של "חרב" זו — לפי מגמת מחשבותיו של לאפארג — חייבת להיות: יחידות קטנות ובינוניות עצמאיות של חיל-הרגלים, המסתייעות באמצעי-אש חדשים משלהן — מקלע-קל, או רובה-אבטומטי, רימוני-יד, רימוני-רובה, רימוני-גז, ואף מרגמה-קלה — והנתמכות גם ע"י אש-ארטי-לרית, אך לא בצורת "חריש" עיור, הנמשך ימים, אלא באמצעות ריכוז-אש חזק וקצר, מדי-פעם, מכוון בדיוק ומותאם בגמישות לצרכיו ולתנועותיו של חיל-הרגלים.

חיל-הרגלים בעל חימוש וסיוע כאלה מתקדם בתחנות קפלי-הקרקע, הלילה או ערפל מלאכותי או טבעי. אין הוא מתיש-עצמו במאמצי-שווא נגד גורה רחבה של מערך-ההגנה האויב, כי אם "מכרסמו" בקטע צר, פורץ פריצה, התחלית — ומפלט את הדרך לחדירה-לעומק בשביל העתודות המרוכזות הנעות בעקבותיו.

שיטת-ההתקפה החדשה של חיל-הרגלים — שיטת ההסתננות — נולדה בערך באותו זמן עמלו קצינים גרמניים צעירים, ביחידות שבחזית, ובמחלקה האופרטיבית של המטה (אלה האחרונים — תחת הנהגתו של קולי — אח"כ גנרל — פון-לוסברג⁶), תוך-כדי מאמצים למצוא אורח-התגוננות טקטי אשר יענה על עצמתן הגוברת של ההתקפות ועל ה"חריש-האר-טילרי" שהיה מחוק-ממש מעלי-פני-האדמה את המערכים הלא-עמוקים בני כמה מאות מטרים בלבד של המתגוננים, כפי שהם היו אז.

לאפארג, למעשה לא "המציא" שום דבר חדש מיסודו. הוא רק התאים וסיגל, לצורך תפיסתו, דרכי-קרב שהיו ידועות בהיסטוריה במשך מאות ואלפים בשנים אל מחשירי-הביצוע החדשים (בחימוש ובט-ניקה) של התקופה. היו אלה דרכי קרב אשר, אם גם לא בצורות-מבניהם הרי עכ"פ במשמעות-תכליתם — לקעקע ול"רכך" את מערכי-האויב — דמו לדרכי-הקרב גם של חיל-הרגלים-הקל עוד בתקופה העתיקה היונית-הרומית, גם של הקלעים-המתגרים (Skirmishers) של המאה ה-17 וה-18, גם לאלה של שרשרת הקלעים (Tirailleurs) של צבאות המהפכה

5) אשר לימים, נתפרסם כמטפחה העיקרי של שיטת ההגנה לעומק הגרמנית בחזית-המערב.

הצרפתית). ממש כמעשה לאפארג עשו גם הקצינים הגרמנים הנ"ל אשר היו ל"בעלי-בריתו" מן-העבר ההוא.

גם בתורתם של אלה — שנקראה אז "שיטת ההגנה הגמישה" — לא היה משום "חידוש מהפכני". בעצם, אין תורה זו אלא מדגישה את עקרונות היסוד ההיסטוריים של אורח-הקרב הגנתי: שילוב בין גורמים-בולמים, מזה, וגורמים-יוזמים מזה — עומק המערך; — ניצול המדרון-האחורי כדי לממש את ההפתעה-בהתגוננות; — תמרון גמיש בתוך המערך כדי להמנע מתוצאות "אש-ההכנה" של התוקף; — וחמכה-הנגדית וההתקפה-הנגדית, כשלבי סופי הכרחי של התהליך ההגנתי ופסגתו.

אכן, זכותה של אותה קבוצת-קצינים גרמנית, כזכותו של לאפארג, היתה בכך שאת עקרונות-הקבע של פעולות-מלחמה אלה התאימו הם לשינויים שחלו בטנח ובכוח-ההרס, ולתמורות במושגי מרחב וזמן, אשר הובאו-לאור-העולם ע"י מכשירי-הביצוע החדשים של התקופה.

ב. השפעת אורח-החיימה החדשים על מבנה הכוחות

במחציתה השנייה של המלחמה שוב הובלט הבדל-תתי-החזיון ההיסטורי הידוע-מאז, הלא-הוא: ההשפעה-החוזרת, וההדדית, שבין התפתחות אמצעי-החיימה, התנועה והשלטה, מכאן — ואורח-החיימה ומבנה-הגופים-הלוחמים, מכאן.

מכונת-היריבה (בלשוננו כיום — המקלע), והאר-טילריה החדשה, חייבו דרכי-קרב חדשים. והם חייבו טיפוח נוסף של מכשירי ביצוע מתאימים הדרושים לכך: הנשק-האבטומטי הקל; הנשק בעל מסלול-תעופה-גבוה — הקל, והבנוני; — הם תבעו ריבוי אמצעי הקשר, ופיצולם אל יחידות-המשנה של הגייטות-הלוחמים.

סביב האמצעים החדשים — שרק בהם היה כדי לאפשר את ההתקפה בשיטת ההסתננות, ואת ההגנה בשיטה הגמישה — היו צריכים עתה לחשב-מחדש ולבנות-מחדש את היחידות והעוצבות. תהליך זה מתפתח מעתה משני אפיקים. האפיק האחד: צמצום כוח-האדם ביחידות הגייטות-הלוחמים⁶ — וריבוי אמצעי-החיימה, ואילו האפיק השני: שילוב של כלי-נשק שונים במסגרות-מבנה שהיו מצויות עם תחילת

6) בגייטות-הסנניים, וביחוד בשירותי-האספקה-והתור-בלה — דוקא גדל מאוד היקפו של כוח-האדם המועסק בהם.

המלחמה ושתכונתם העיקרית נתבטאה בעצמה מספרית של כוח-האדם שבהן.
מכאן, שבמחצית השניה של המלחמה, היחידות הקטנות — הפלוגה, המתקלה ואף הכיתה — הן ההופכות לגופי-ביצוע של דרכי-הקרב החדשים. לפיכך מצוידות הן עתה בתשלובת מגוונת של נשק-אבטומטי ונשק מסלול-תעופה-גבוה, מן הסוגים הקלים.

התוצאה, לפי הצבאות האופייניים של התקופה (הצרפתי והגרמני) היתה בערך כלהלן.

הגדוד מצמצם באשר לכוח-אדם שבו (מ-1000 איש עד ל-700—800 איש). אולם, שלוש הפלוגות הרובאיות שבו, אף בהן מצוי נשק-אבטומטי רב-למדי — המקלעים-הקלים — וכן חמושות הן במדור-כות לרימוני-הרובה, ואף זו: בגודל פלוגה מסייעת, אשר לה מ-8 עד 16 מקלעים-בינוניים, ומחלקת-קשר, העשירה גם להתפצל, לסיפוק צרכי הפלוגות. גם רגימנט-הרגלים מצמצם במידת-מה מבחינת עצמתו המספרית, אולם אף הוא כולל עתה, כלים אשר ביכולתם להגיש ליחידות-המשנה של הרגלים סיוע ישי והדוק — כגון המרגמות-הבינוניות, ותותחי-הליווי של הרגלים, וכן יחידת מהנדסים-פלסים.

ברמות הגבוהות-יותר של המבנה (בדיביזיות, קורפוסים, ארמיות) עולים חשיבותו, ואחרון בעצמת-הגייסות, של חיל-התותחנים — וכן אלה של-החילות-הטכניים ושל חיל-האוויר. במקביל לכך יורד ערכו (ובמידת-מה, על אף השמרנות החזילה, גם פוחת מספרו) של חיל-הפרשים.

הרי טבלה מאלפת (השאובה מעובדות התפתחותו של הצבא הצרפתי); המספרים באחוזים מעצמתם הכוללת של כוחות-הצבא:

1918	1915	
50.4%	71.8%	חיל-הרגלים
35.7%	18.1%	חיל-תותחנים
4%	4.8%	חיל-פרשים
6.9%	4.9%	חילות-טכניים
3%	0.4%	חיל-אוויר

ג. שכירת הקפאון ברמה האסטרטגית

בשביל ראשית המאה ה-20 (וכן, בהתפתחות-המבשרת שבאמצע המאה ה-19 — במלחמת-האזרחים האמריקאית) אופייני חלקה הגובר-והולך והתערב-תה לעתים תכופות יותר-יותר של ההנהגה-המדינית האזרחית בשלבי-הביצוע הצבאיים של המלחמה. חזיון זה היה בולט, כאמור, כבר בהתנגשות

המזויינת הגדולה הראשונה שנתרחשה במסגרת תנאיה הדינמיים של המהפכה-התעשייתית — מלחמת הצ'פון-והדרום בארה"ב, בשנות 1861—1865. ואילו במחצית השניה של מלחמת-הראשונה הפך חזיון זה בארצות-המערב — צרפת ובריטניה — לחזיון מרכזי בארצות אלו נראו עתה מדינאים-אזרחים כליד-ג'ורג', צ'רצ'יל וקלמאנסו פותרים את הבעיה האסטרטגית הראשונה-במעלה של התקופה: הגיוס-הטוטלי של הפוטנציאל האנושי והמשיקי של האומה; בעיה, שאנשי-הצבא לא ידעו לפתרה בשלמות. ואילו באותן ארצות בהן נשאר ארגון המאמץ-המלחמתי הכולל בידיהם של אנשי-הצבא בלבד — גמצא, בסופר-של-דבר, כי מאמץ זה נשאר (ואף במדינות שברדך-כלל הצטיינו בכושרן הארגוני) בלתי-שלם. בצד סיבות אחרות היה שורשו של חזיון מפתיע זה טמון גם בראיה המוגבלת שראו אנשי-צבא אלה את בעיות הכלכלה והחברה.

כשהיא מחוזקת ע"י הצלחתה זו בגיוס-למלחמה-הטוטלית החלה ההנהגה-המדינית-האזרחית בבריטניה ובצרפת (ברוח המימרה, הידועה ש,המלחמה היא ענין חשוב מכדי להשאיר את הנהלתו בידי גנרלים) בוטלת לידיה אזרחיות גדולה-והולכת להנהלתה הצבאית של המלחמה.

ההישג המאשון שלה בשטח זה היה הפעלה נמרצת ומקיפה של הנשק המסודתי של בריטניה: ההסגר הימי — ניתוק מדינת האויב מכל מקורות חומרי-גלם ומזון שמוחזר לגבולותיה. תוצאת הפעלת נשק זה היתה: התשה איטית, אולם מתמדת, של גרמניה ובנות-בריתה. הללו החלו מנסות לענות על האסטרטגיה של התשה כלכלית על-ידי מלחמת-צוללות; אלא שזו בכ"ו לא השיגה תוצאות מכריעות — בגלל חוסר הכנה טכנית ותעשייתית מספקת מאורגנת-מראש, וכן בשל הפתרון של שיירות-תוב-להימית אותו נקטה עתה, מצדה, אותה הנהגת-המלחמה האזרחית הבריטית עצמה.

ההישג השני של ההנהגה-המדינית האזרחית הבריטית-הצרפתית בתחום הניהול-האסטרטגי של המלחמה התבטא בכך, שהיא הכריחה-ממש את המטות-הכלליים הבריטי והצרפתי לערוך נסיון מחודש לאגף את הכוח-האויב העיקרי ע"י איגוף-אסטרטגי „בלתי-ישייר" — באמצעות פתיחת חזיתות „צדדיות". מסתבר, שלפתיחת חזיתות אלה נגד בנות-בריתה החלשות של גרמניה — תורכיה ובולגריה — נודעת השפעה עקיפה לא-מבוטלת אף על החזיתות ה„עיקריות".

ד. שבירת הקפאון האופרטיבי בחזיתות הצדדיות

עובדה רבת-חשיבות נתבררה בזירות-הלחימה החדשות שנפתחו — או שהפעילות בהן נתגברה מחדש, והגיעה לרמה גבוהה-יותר. של היקף הישגים — ב־1916, ב־1917 וב־1918: החזיתות שבמקדוניה, בעירק ובראש-הראשונה בסיני ובארץ-ישראל. הוכח בפועל שאכן גם בתקופה ההיא היה תמרון אופרטיבי מכריע בגדר האפשרות. הוכח שאפשרית הבקעת מערך-ההתגוננות של האויב — ואפשרית חדירה לעומק הבלתי-מאורגן שלו; ושאפשרית, אף בתנאי התקופה החדשה ההיא, מערכת-השמדה גדולה. אכן, במה היו אמורים כל אלה? — כאשר קוימו אותם תנאים שבהם מתמיד, בכל התקופות, הייתה תלויה ההצלחה של התקפה אופרטיבית: יחס מתאים בין עצמת-הגייסות למרחב-התמרון; עדיפות מוכרעת של התוקף על המתגונן מבחינת המספר או אמצעי-הלחימה, או שניהם יחד; נידוחו של התוקף, המת-גשמת באמצעות גופי-תמרון גדולים, מהירי-תנועה (באחדות מהחזיתות א.צ.דיות) הוגשם תנאי זה בדמות דיביזיות וקורפוסים של חיילי-הפרשים, המצויים דים באחוז גבוה-יחסית של אמצעי-אש), אשר יש ביכולתם לחדור, בקצב זריז, דרך פרצה שנפרצה תחילה במערך-ההתגוננות אויב ע"י הרגלים והתותחנים, להפוך אותה להבקעה-לעומק, ולהגיע לעורף האויב במהירות העולה על זו של עתודותיו-שלו השואפות לסתום את הפרצה.

ה. הפיכוי לשבירת הקפאון האופרטיבי בחזית העיקרית: אמצעי לחימה ותנועה חדשים את השאלה שהיציבה בפני צבאות בעלי-הברית והנהגתם בשנה-רוחצי (בערך) האחרונה של המלחמה, ניתן עתה, במבט-חזון, לנסח באופן זה: אותם התנאים אשר הם שהחזירו לאורח-התוקפני הטקטי והאופרטיבי את עדיפותו בחזיתות צדדיות, נגד אויב נחות במספר ובחימוש, ובמרחבים גיאוגרפיים גדולים — כיצד ניתן ליצור ולהעלות אותם בחזית העיקרית. זו הצרה-יחסית ושבה קיים היה, פחות או יותר, שוויון-כוחות מספרי ואיכותי בין שני הצדדים. את היסוד לתשובה על שאלה זו נתנו אנשי המחקר והטכניקה של ארצות-המערב: הודות להם הופיע בשדות-הקרב גורם לגמרי חדש — התנועה בצורה של טנק, של מטוס-קרב ושל מטוס-הובלה. כי שיטת-ההתקפה החדשה ורבת-האפשרויות — ההסתננות — החזירה לאורח התוקפני את עדיפותו רק ברמה הטקטית. כאשר, לאחר הפרצה ההתחלתית,

מתחילות מתמרנות זרנגדיו עתודות הרגלים והזוחלים של התוקף, השואפות להבקיע-לעומק, ועתודות הרגלים והתותחנים של המתגונן, השואפות לסתום את הפרצה — אלו ואלו באותו קצב „רגלי“ בערך — הרי נמצאת ברוב המקרים יד המתגונן על העליונה.

אולם נשק-המנוע היה עשוי לשנות מצב זה מליסודו. הטנק, המגלם בתוכו את התכונות המשולבות של עצמה-לוחמת, אי-פגיעות ומהירות-תנועה (ברוב סוגי השטח) גם יחד — מיועד היה למלא אותם תפקידים טקטיים, ואף אופרטיביים, של חיל תמרון מכריע, אשר בתקופות הקודמות מילאום היחידות והעוצבות של חיל הפרשים, לסוגיו וגילוייו השנים. כשם שהחיל ההוא היה במרוצת הדורות (ועד לשלהי המאה הי"ח ובמקצת לאחריה) מתגבר על-ידי קצב הסתערותו המרוכז על „כושר-הבלמה“ של המתגונן — וכשם שבמאה הי"ט היה ביכולתו, הודות לתכונת-המהירות שלו, לבצע איגופים (ולהכין אף כיתורים) אופרטיביים — כך היה עתה ביכולת ירשו, חיל-השריון, לפתוח את כל-האפשרויות האלו מחדש.

ואילו ברזוגו של המנוע-היבשתי — המנוע האוירי — לא זו בלבד שיכול היה לשמש לעניינם וזמנן לחברו זה, אלא שאם השריון רבי-יכולת היה להבקיע את חומת החפרות והמכשולים — יכול היה בן-הברית האוירי לדלוג מעל חומה זו, מעשה „קפיצה“.

וכאן שוב נתגלה אותה חזיון שכבר הוזכר לעיל: מעטים היו אנשי-הצבא שידעו, ולו גם במחשבה-מנחת בלבד, להגשים את עקרונות-היסוד הקבועים של אמנות-המלחמה ע"י מכשירי-הביצוע החדשים. בין חידי-סגולה אלה היו הקול' פולר (ראש-המטה של חיל-השריון הבריטי) והבר-גדיר-גנרל מיצ'ל (שעמד אותה עשה בראש מבצעי חיל-האויר האמריקאי), אשר תיכננו את התכנית המוצעת „לשנת 1919“ — כאשר היתה עדיין קיימת ההנחה בדבר אפשרות המשכתה של המלחמה בשנת 1919. היתה זו תכנית, שמגמתה להבקיע את החזית הגרמנית על-ידי כוח שריון מרוכז בן 3000 טנקים, המלווים ע"י חיל-רגלים ממונע, מחד-גינסא, וע"י סיוע-ישייר של להקות מטוסי-קרב מאידד-גינסא, בעוד ש-1200 מטוסי-הובלה צריכים היו להצניח בעורף האויב 12.000 חיילים ו-2400 מקלעים, שנועדו להוות „אוי“ אשר אליו עתידה היתה להתחבר הפריצה-המשוריינת. אכן,

ניתן לשער כי תכנית זאת, שבה מתגלמת כבר הצורה החדשה של המלחמה, אשר למעשה הגיעה למימושה רק כעבור עשרים שנה ומעלה — נשארה בתחומי מעוף המחשבה והדמיון לא רק משום שכוח ההתנגדות הגרמני (עקב תוצאות המצור הימי והכלכלי, המפלול בחזיתות ה"צדדיות" ותמורות פוליטיות) נתערער עוד בנובמבר 1918.

שוב, כבשלים קודמים, הסתגלו החוגים הצבאיים הרשמיים רק בקושי אל מכשירי הביצוע החדשים, שנחנה בידם הטכניקה. אחר התלבטויות רבות הכירו הם באפשרויותיהם הטקטיות של הטנק ושל המטוס — כ"תוחת-משוריין-ונע", וכ"מקלע-עף" — אולם לא באפשרויות האופרטיביות והאסטרטגיות הגלומות בכלים אלה. כי אילולא כך — הרי היתה, בעצם, "תכנית 1919" לפי האפשרויות האוביקטיביות, ניתנת לביצוע (תוך-כדי תכנון והכנה מתאימים) כבר שנה אחת לפני כן: — נאמר, עם אביב 1918...

הפירות שהטכניקה המדע הצמיחה, והשפעתם המוכרחת על דמות המלחמה, נתקלו בראשית המאה הכי בקיר-אטום של עצלנות-מחשבה והדבקות באשר ליות מסורתיות אשר שלטו בכיפה בחוגים הצבאיים הקובעים. כן קרה גם לנוכח אותם החידושים המהפכניים שנוצרו בתוך מלחמת-העולם הראשונה גופה — וחזיון זה נתן עדיין, כידוע, אאותותיו אף במלחמת-העולם השנייה.

מבחינה חברתית ומדינית גרמה מלחמת-העולם הראשונה לתמורות עמוקות בתולדות האנושות. אולם, בהיסטוריה הצבאית לא היתה היא, בעצם, אלא חוליה בשרשרת-חזיונות רצופה המשתרעת על-פני דברי-ימיה של המלחמה. הדבקות העקשנית בישן והסירוב לראות את הנולד, עד

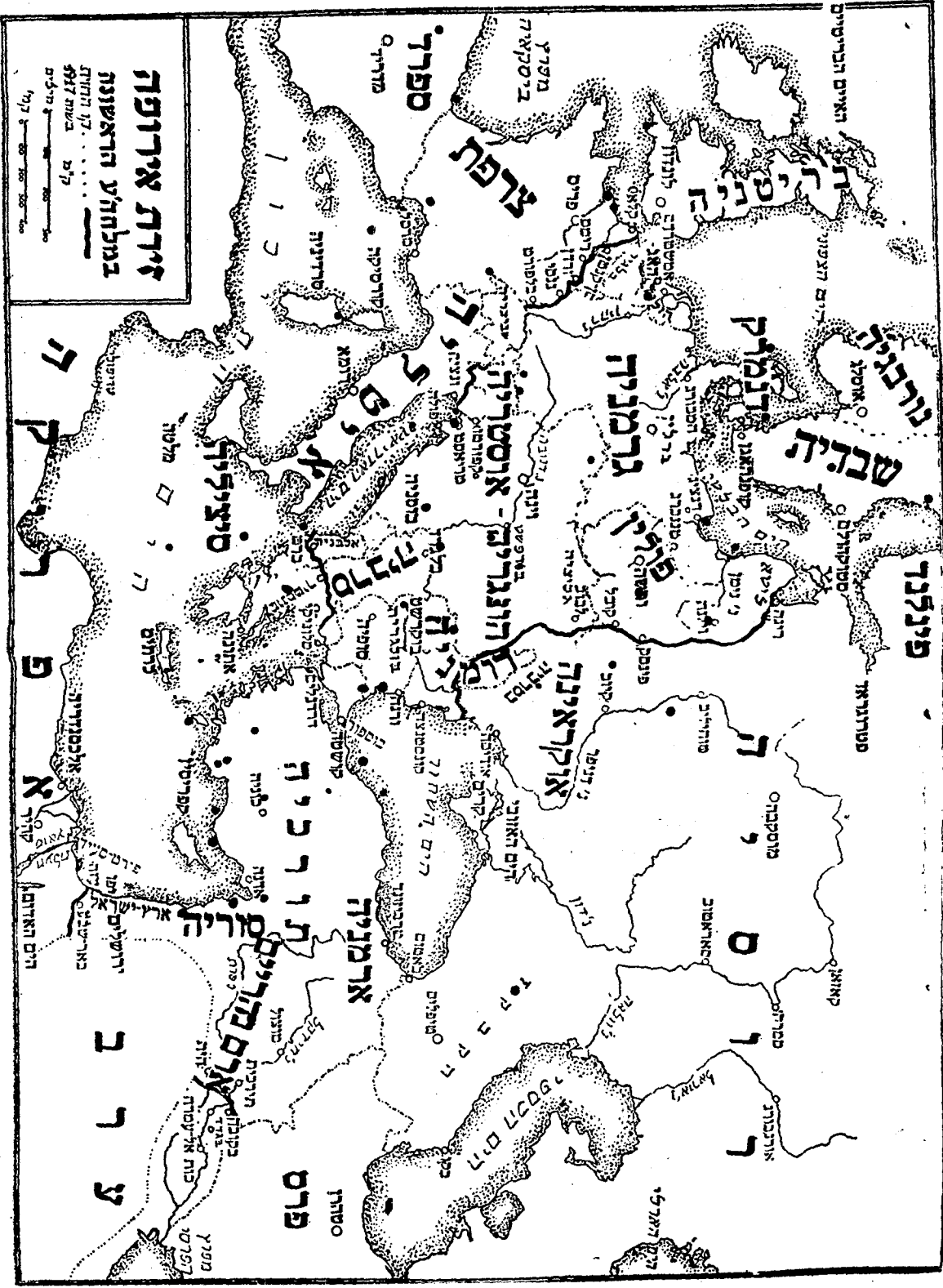
שנתקלים בו במציאות-פיסית ממש — אין בהם משום תופעה חדשה; זהו נסיון החוזר-ונשנה בתולדות האנושות, ובמיוחד — בתולדות הצבאות. אף המעבר לקיצוניות ההפוכה — התגובה המבוהלת על מציאות חדשה — לא היתה בגדר תזיון לא-ידיעה-העבר. קריאה מסוג: "לנוכח כלי-הנשק החדשים מתבדים עתה כל עקרונות אמנות-המלחמה ומדע-המלחמה" — אף קריאה כזו לא בפר עם הראשונה נשמעה בשנות 15—1914.

כך אמרו, קרוב-לודאי, המצביאים הפרסיים שעה שנדרסו גייסותיהם ע"י הפלגה היונית, או כשבותרו ונלחצו ע"י צבאו של אלכסנדר-מוקדון, הבנוי על שילוב אורגני ומחושב של חילום ואמצעי-לחימה; כך אמרו, קרוב-לודאי, יורשיו של אלכסנדר-מוקדון, כשנתקלו בלגיון הרומאי, הגמיש, המשלב בגוף אחד את כוח-הירי, כוח-ההלם וכוח-התמרון; כך אמרו האבירים, בהסתכלם בעיניים-תהוהות בשיטות הקרב החדשות של המונגולים — ואח"כ של האנגלים, השביצרים, ההוסיטים.

קריאה מעין-זו השמיעו אנשי-הצבא עם הופעת הנשק החם. בזאת היתה תגובת המצביאים — בעוצה היתה עדין במאה-הקודמת — בראותם את המכונה-הצבאית של המהפכה הצרפתית ושל נפוליאון.

אלם מלחמת-העולם הראשונה רק אישרה פעם-נוספת את האמת הנצחית: כי סוד אמנות-המלחמה ומדע-המלחמה מונח בהגשמת העקרונות-הקבועים באמצעות מכשירי-הביצוע המשתנים של כל תקופה; וכי גורלם של מיליוני אדם — ולפעמים של אומות שלמות — נחרץ זמן רב לפני ההתנגשות בשדה-הקרב; נחרץ הוא במוחם ובלבם של מצביאים.

לוח-עתים למאורעות קלחת-העולם הראשונה

על המעיין לזכור שלא תמיד ניתן היה בלוח-מאורעות זה לתחום תחומים מפורשים וקבועים בין החזיתות וזירות המלחמה השונות — אשר מהן אף השתנו מדי-פעם בצירופיהן. במידה שמוזכרות פעולות אויר הן כלולות בחזית המערב.

1914

- 28.9 — פתיחת הסכרים ע"י הבלגים באזור הנהר איור, בדרום-מערב ארצם.
- 10.10—15.9 — המרוץ אל "הים" של בעלי הברית מזה והגרמנים מזה.
- 19.10—22.11 — מערכת איפר הראשונה

בחזית המזרח

- 20.8 — מסע-התקדמות אוסטרי לדרום-מזרח פולין הרוסית.
- 26.8—9.8 — מערכת טננברג במזרח פרוסיה (השמדת הארמיה הרוסית של סמטונוב).
- 2.9—31.8 — מערכת לבוב. קבוש לבוב ע"י הרוסים.
- 10.4—1.10 — מערכת אבגוסטובו, הדיפת הארמיה הרוסית של רנגקאמף.
- 10.20—15.10 — המערכה לפני ורשה.
- 5.11 — כניסת תורכיה למלחמה.
- 5.12—1.12 — מערכת לודו.
- 1915.3.1—28.12 — נסיון למסע התקדמות תורכי בדרום מערב קבקו — וכשלונו.

בזירת הבלקנים

- אבגוסט—ספטמבר—נסיון פלישה אוסטרי — והדיפתו בהתקפות-נגד טרביזת.
- נובמבר — נסיון פלישה אוסטרי — והדיפתו בהתקפות-נגד טרביזת.

בארץ נהריים

- 22.11 — כיבוש בצרה ע"י הבריטים.

במלחמת-הים

- 9.11 — הטבעת הסיירת הגרמנית "אנדן" ליד איי הקוקוס.
- 8.12 — השמדת השייטת הגרמנית של פון-שפא ליד פאלקלאנד.

- 28.6 — הארכידוכס פרנץ-פרדיננד, יורש-העצר האוסטרי, נרצח בסריאבו ע"י לאומני סרבי צעיר.
- 25.7 — אוסטריה מכריזה מלחמה על סרביה.
- 31.7 — גיוס כללי ברוסיה.
- 31.7 — גיוס כללי באוסטריה.
- 1.8 — גיוס כללי בגרמניה.
- 1.8 — גרמניה מכריזה מלחמה על רוסיה.
- 2.8 — אולטימטום גרמני לבלגיה, בדרישת מעבר לגייסות גרמניים.
- 3.8 — גרמניה מכריזה מלחמה על צרפת.
- 3.8 — אולטימטום בריטי לגרמניה בדרישה לכבד נייטרליות בלגיה.

בחזית המערב

- 4.8 — ראשית פלישה גרמנית לבלגיה.
- 4.8 — כניסת בריטניה למלחמה נגד גרמניה.
- 6.8—5.8 — הגרמנים משתלטים על העיר ליאון.
- 9.8 — מצור על כל מצודות ליאון.
- 15.8 — גמר התנגדות בלגית באזור-המבצר של ליאון.
- 20.8—14.8 — התקפת הצרפתים בלותרינגיה, ושלזונה.
- 20.8 — כניסת הגרמנים לבריטל.
- 21.8 — נסיון התקדמות צרפתי בארדאנים וטיכולו.
- 23.8—4.8 — מערכת מונס.
- 24.8 — הנסיגות של הארמיה הצרפתית ה-5 (של לאנאזאק) ושל הארמיה הבריטית (של טראנץ') דרומה.
- 25.8 — כבוש לובן.
- 26.8 — קרב לאקאטו.
- 10.9—6.9 — מערכת המרנה.
- 15.9—12.9 — קרבות על הנהר אן.
- 28.9 — פתיחת ההרעשה הגרמנית על אנטורפן.

1915

- 22.4 — התקפת-גאזים גרמנית ראשונה.
- 25.5—15.5 — קרב פסטיובאר.
- 25.9—8.10 — מערכת לואוס.
- 13.10 — הקשה שבמישיטות ספינות אויר "צפלין" על לונדון ומזרח אנגליה.

בחזית המערב

- 19.1 — פשיטה ראשונה של ספינות אויר גרמניות על אנגליה.
- 13.3—10.3 — מערכת נאבי-שפאל.
- 25.5—22.4 — מערכת איפר השנייה.

בזירת הבלקנים

— כוחות בריטיים וצרפתיים עולים בחוף סלר גיקי שבצפון יון.	5.10
— הארמיה האוסטרית-גרמנית (של מקנז) חוצה את הדנובה ומתקדמת לתוך סרביה.	6.10
— הצבא הבולגרי פולש לתוך סרביה.	13.10
— כבוש אוסקוב (סקופלה) ע"י הבולגרים.	22.10
— נובחבר-דצמבר — נסיגת הסרבים לעבר אלבניה (כלפי האי קורפו).	
— קרבות קאצאנק.	4.11
— כבוש מונסטיר.	2.12

בארם נהריים ובפרם

— מערכת כות-על-אמצאה	28.9
— מערכת קטסיפו.	4.1—22.11
— ראשית המצור התורכי על כות.	8.12

במלחמת-הים

— הקרב הימי ליד דוגריבנק (בים הצפוני בין בריטניה לגרמניה).	24.1
— פתיחת הסגור-הצוללות הגרמני על בריטניה.	18.2
— פתיחת ההתקפה הציית הבריטית על הדר דנלים.	19.2
— אניה הנוסעים „לוסיטאניה“ הוטבעה ע"י צוללת גרמנית.	7.2

בחזית המזרח

— כניעת מבצר פשמישל לרוסים.	23.3
— פריצת החזית הרוסית בגזירת גורליצה-טארנוב ע"י הגרמנים והאוסטרים.	3.5
— הגרמנים והאוסטרים מגיעים עד לנהר סאן.	14.5
— פשמישל נכבשת מחדש ע"י האוסטרים.	3.6
— כיבושה מחדש של לבוב.	22.6
— פתיחת מערכה שלישית לפני ורשה.	19.7
— פנוי ורשה ע"י הרוסים.	5.8
— כבוש מבצר קובנו ע"י הגרמנים.	7.8
— מערכת ברסט-ליטובסק.	26.8
— מערכת טרנופול.	7.9—8.9
— כבוש וילנו ע"י הגרמנים.	17.9

בחירת הים התיכון

— עליית בעלי הברית בחוף גליפולי.	6.4—25.4
— איטליה מכריזה מלחמה על אוסטריה.	23.5
— מערכת איזונצו הראשונה ברצועת הספר האיטלקית-אוסטרית.	2.7—29.7
— הודעה על פנוי חיל-המשלוח של בעלי-הברית מן הדרדנלים.	8.12

בזירת מצרים

— ההתקפה התורכית הראשונה על תעלת סואץ.	3.2
— פתיחת פעולות האיבה ע"י הסנוסים, בנג'ל קירינייקה, ופעולות הבריטים נגדם.	6.11 (עד פברואר 1917)

1916

בחזית המזרח

— כבוש ארזרום (נירת ארמניה התורכית) ע"י הרוסים.	16.2
— נסיון התקדמות הרוסי והקרבות סביב אגם נארנץ.	
— כבוש נמל טרביזונד, התורכי ע"י הרוסים.	18.4
— מסע-ההתקדמות הרוסי (הארמיות של חזית דרום-מערב, בפיקוד גנרל ברוסילוב בוולין).	4.6
— מסע ההתקדמות הרוסי (הארמיות של חזית דרום-מערב) במורח גליציה.	8.6
— מסע-ההתקדמות הרוסי (הארמיות של חזית דרום-מערב) ליד ברודא שבגליציה.	15.7
— כבוש ארזוניגאן ע"י הרוסים.	15.7

בזירת הים התיכון

— מערכת טריניטונו.	15.5—4.6
— מערכת גוריציה.	6.8—14.8

בזירת מצרים-סיני וערב

— המסע התורכי (בפיקוד קראס פון-קרנסשטיין) אל תעלת סואץ.	16.4
— קרב קאתיר.	24.4

בחזית המערב

— פתיחת ההתקפה הגרמנית על ורדן.	21.2
— כבוש מצודת דואומון.	25.2
— הרחבת ההתקפה הגרמנית על ורדן לחוף הים-הצפוני של הנהר מאז (מאאס).	6.3
— כבוש מצודת ון.	7.6
— הפעלת פגזי גאז חדשים ע"י הגרמנים — ופסגת התקדמותם ליד ורדן.	20.6
— מערכת הסום.	1.7—18.11
— פשיטת 14 הצפלינים על לונדון — והמפנה בפשיטות ספינות האויר.	2.9
— הפעלה ניכרת ראשונה — אך בלתי מושלמת — של טנקים בקרבות על הנהר סום.	15.9; 25.9
— המכה, ליד בומון המל, ע"י הארמיה הבריטית הרביעית.	13.11
— כיבושה מחדש של מצודת דואומון ע"י הצרפתים.	24.11
— פשיטת-המטוסים הגרמנית הראשונה על לונדון.	26.11
— התקפת הנגד הצרפתית ליד ורדן.	15.12

— חציית הדנובה ע"י כוחות מקנזן ליד סיסטובו. (דרום-מערב לבורקסט).	23.10
— כיבושה-מחדש של מונסטיר שבדרום סרביה.	23.10
— בוקרשט נכבשת ע"י כוחות גרמניים.	6.12

בארטינהריים ובפרס

— מערכת סאנה-אייאט.	6.4—22.4
— כניעת חיל המצב הבריטי של כות בפני התורכים.	29.4
— סידרת התקפות בריטיות לאגדולות לערעור עמדת התורכים ממערב לחידקל.	דצמבר

במלחמת-הים

— מערכת יוטלאנד.	31.5
— הטבעת הסיירת הבריטית „המסטייר“; בין האובדים בה — פילדמרשל לורד קיסצ'נר, מיניסטר המלחמה הבריטי.	5.6
— קרב סירות בים הצפון.	19.8
— מפגן ציי בריטי למול אתונה.	1.9
— אטלת הסגר ימי על יון.	19.9

— התחלת „המרד הערבי“ בחג'אן נגד התורכים.	6.6
— מערכת רומני, ממורה לתעלה, והדיפת הכורחות התורכיים-הגרמניים במסעי-סיני השני שלהם.	4.8—5.8
— אוקטובר-נובמבר — הבריטים משתלטים על גאות המדבר שב„מדבר המערבי“; קרב מטהאבה.	
— מסע ההתקדמות הבריטי אל א"י מגיע עד אל-עריש.	דצמבר

בוירת הבלקנים

— כבוש ציפניה, בירת מונטנגרו.	1.1—3.1
— דורצו, בירת אלבניה, נכבשה ע"י כוחות גרמניים-אוסטריים.	24.2
— רומניה מכריזה מלחמה על אוסטריה.	17.8
— התקדמות הרומנים לתוך טרנסילבניה.	28.8
— מסע-ההתקדמות של צבא גרמני על בולגריה (בפיקוד מקנזן) לתוך דוברוג'ה.	5.9
— הבולגרים כובשים את סיליסטריה על הדנואו.	12.9
— כבוש קונסטנצה ע"י הבולגרים.	22.10

בחזית המערב

— הגרמנים כובשים את טשרנובין.	3.8
— מערכת פוטנה, עם פלישת הגרמנים והאוסטרים לצפון מולדאביה; נסיגת צבא רומניה.	6.8—3.9
— כבוש ריגה ע"י הגרמנים.	3.9
— 11.10—20.10 הגרמנים כובשים את האיים הבלטיים (אול, מואן ודאנו).	
— מהפכת אוקטובר ברוסיה.	7.11
— נובמבר-דצמבר — תהליך התפרקותו של הצבא הרוסי.	5.12
— שביחת נשק חלקית בחזית הרוסית.	6.12
— שביחת נשק בפוקשאני בין מעצמות-המרכז ורומניה.	
— שביחת נשק בחזית המזרח.	15.12

בוירת הים התיכון

— מסע התקדמות איטלקי על הנהר איזונצו.	14.5—10.6
— התקפה איטלקית בחזית מטולמינו ועד לים.	19.8
— מערכת קפורטו.	24.10—18.11

בוירת מצרביא-יוערב

— הקרב ע"י רפיה.	11.1
— כבוש גאות המדבר סיוה ע"י מכוניות שריון בריטיות (וסיים הפעולות נגד הסנוטים).	4.2
— מערכת עזה הראשונה.	28.3
— מערכת עזה השניה.	19.4
— פלגת ערבית חיג'אזים (בפיקודו של לורנס ובסיעה בריטי) כובשת את עקבה.	6.6

בחזית המזרח

— נסיגה הכניתית גרמנית אל „קו הינדנבורג“.	14.3—5.4
— ארה"ב מכריזה מלחמה על גרמניה.	6.4
— מערכת אבאס.	5.4—9.4
— ההתקפה הבריטית על רכס וימי.	9.4—14.4
— מסע-ההתקדמות הצרפתי בפיקוד גיבל — „מערכת-אן“ השניה, ו„מערכת-שאמפאן“ השלישית וכשלישן (עד ל-21.5).	16.4
— ראשית סדרת מרידות בצבא הצרפתי.	3.5
— מערכת שמאן-דה-דאם.	5.5
— מערכת מאסקו.	7.6—14.6
— פתיחת מערכת „איפ“ השלישית (עד ל-10 ב-נובמבר).	31.6
— קרבות פאשאנדאל.	21.10
— קרבות פאשאנדאל.	26.10—10.11
— מערכת קומברה (הבקעה רצינית ראשונה של חזית גרמנית-באמצעות טנקים — אך ללא עתודות, והפסד חלק ההישגים למול התקפת-נגד גרמנית).	20.11—3.12

בחזית המזרח

— המהפכה ברוסיה.	חרט
— פתיחת נסיון התקדמות רוסי במזרח גליציה.	1.7
— כבוש האליץ' ע"י קורנילוב.	10.7
— התקפת-הנגד הגרמנית ליד זלוצ'וב, כשלון ההתקדמות הרוסית (עד 23 ביולי).	19.7
— מרידות בייחודות רוסיות רבות.	19.7
— נסיגה רוסיית בבוקובינה.	1.8

— הרוסים תופסים את קארמאן-שאח במסעם בצפון-מערב פרס.	12.3
— גייסות רוסיים מגיעים עד מעבר האזיקון כנגד ארמניה-הרומים.	4.4
— כבוש סמארה.	19.9
— כבוש רמאדי.	28.9
— קרב שרגאם.	30.10

במלחמת-היהים

— הכרזת מלחמת צוללות בלתי מוגבלת ע"י גרמניה.	1.2
— שיא פגיעותיה של מלחמת הצוללות הגרמנית.	אפריל
— הנהגת שיטת השיירות בהובלה הימית הכריזית (ושל בעלי הברית בכלל).	מאי—יוני
— מסנה מכריע במלחמה נגד הצוללות.	ספטמבר
— קרב ימי בקטגם.	2.11

1918

— קרב על הנהר סומברה.	4.11
— שביחת נשק עם גרמניה.	11.11

בחזית המזרח

— הכרזת רוסיה על סיום מצב המלחמה עם גרמניה.	10.2
— התחדשות פעולות האיבה.	13.2
— התקדמות קורמנים לעבר פטרבורג, תפיסת צפון לטביה, אקטיה, פסקוב.	18.2—4.3
— כניסת הגרמנים לפסקוב.	25.2
— חזרה השלום של ברסט-ליטובסק.	3.3
— תפיסת הדרגית של אוקראינה וקרים ע"י הגרמנים.	3.5—1.5
— כניסת כוחות גרמניים לפינלנד.	3.4
— פברואר—מרץ— פנוי השטחים התורכיים ע"י הצבא הרוסי.	9
— תפיסת באסום ע"י הכוחות התורכיים.	14.4
— כוחות תורכיים משתלטים על קארס.	26.4
— חיל משלוח גרמני שעלה בנמל פוסי במערב קבלקו מתקדם ונכנס לטיפליס, בירת גרוזיה.	12.6
— חיל משלוח בריטי (אליו הצטרפו אח"כ גם כוחות אמריקאיים) עולה בנמל פורמנסק בצפון רוסיה (2—1 באבגוסט — גם בארכנגלסק).	23.6
— חיל משלוח בריטי עולה בנמל ולדיבוסטוק במזרח סיביריה (אח"כ גם כוחות יפניים, אמריקאיים וצרפתיים).	3.8
— כוחות בריטיים של גנ' דנסטרול נכנסים לבקו.	4.8
— כוחות בויטיים מגינים על בקו בפני התקיפת התורכים ולבסוף גאלצים לפנות את העיר בפני התורכים.	14.9—26.8

— מערכת עזה השלישית.	7.11—31.10
— הקרב ליד תחנת הצומת (תחנת נחל שורק).	14.11
— כבוש יפו.	14.11
— כבוש ירושלים.	9.12
— צליחת הירקון.	20.12

בוירת הבלקנים

— פנוי דוברוג'ה ע"י כוחות נומניים ורוסיים.	8.1
— פנוי גאלאץ.	11.1
— מערכת דיראן בחזית המקדונית.	24.4—5.4
— מערכת דיראן השנייה.	9.5—8.5

בארם נהריים

— כבוש בגוד ע"י הבריטים.	11.3
— קרבול בחזית חידקל, התורכים גאלצים לסגת; הבריטים בסיקודו של מוד כולשים מחדש את כות.	23.2—4.2

בחזית המערב

— ההבקעה הגרמנית הגדולה בחזית הבריטית בפלאנדריה; הפעלת הטקטיקה החדשה של הסתננות.	21.3—5.4
— ההבקעה הגרמנית על הזר לים בחזית הבריטית והפורטוגזית.	29.4—9.4
— כבוש רכס קמל ביד הגרמנים.	19.4—17.4
— המהלומה החדשה ע"י גייסות אמריקאיים, בהתקפה דיכויזנית ליד קאנטיני.	25.5
— מערכת שמאן-הדאם, צפונית לנהר אן, בחזית הצרפתית והבריטית.	6.6—27.5
— פתיחת מסע התקדמות גרמני בשאמפאן.	15.7
— מערכת-מרנה השנייה.	20.7—18.7
— מערכת אמין, הבקעת החזית הגרמנית ע"י טנקים והקורפוסים האוסטרליים והקנדיים, היום השחור של הצבא הגרמני.	11.8—8.8
— מערכת באפום.	31.8—21.8
— מערכת סום השנייה.	3.9—21.8
— מערכת אראס.	3.9—23.8
— התקפה אמריקאית ליד סנט. מיהאל.	18.9
— קרבות לשבירת "קו הינדנבורג".	9.10—12.9
— מערכת איפר הרביעית.	2.10—28.9
— מערכת קומבה השנייה.	9.10—8.10
— התקפה אמריקאית ליד מאדארגון.	9.10—8.10
— יציאת כוחות בריטיים לשטח הפתוח מאחרי "קו הינדנבורג".	5.10
— קרבות על הנהר סל.	25.10—17.10
— קרב ואלאנטיאן.	1.11

בזירת הים התיכון

- מערכה על הנהר פיאבה. 15.7—23.7
- התקפה איטלקית באזור גראסה — וכשלונה. 24.10
- הצטיינת הנהר פיאבה ע"י כוחות איטלקיים ובריטיים. 7.10—26.10
- ראשיית נסיגה כללית של כוחות אוסטריים. 23.10
- מערכת ויטוריו-ונטורה, התקדמות איטלקית כללית. 24.10—4.11
- שבתת-נשק עם אוסטריה. 4.11

בא"י ובסוריה

- קרב יריחו וכבושה ע"י הבריטים. 19.2—21.2
- פשיטה ראשונה לעבר אסיטאלט שבעבה"י המזרחי. 21.3—2.4
- פשיטה שניה לעבר אסיטאלט שבעבה"י המזרחי. 30.4—4.5
- מערכת מגידו. 19.9—25.9
- פעולות הערבים של לורנס בסביבת דרעה שבחורן לניתוק קוי מסילת הברזל ההדולכים. 16.9—18.9
- כבוש חיפה. 23.9
- כבוש דמשק. 1.10
- כוחות בריטיים משתלטים על בירות. 8.10
- שבתת-נשק עם תורכיה. 31.10

בארם נהריים

- חיל משלוח בריטי של גנרל דנסטרוול יוצא מבגודד לעבר הים הכספי. 27.1
- חיל משלוח של גנרל דנסטרוול מגיע עד אנולי בצפון פרס. 17.2
- התורשים שהתקדמו לאורבידיג'אן הפרסית, כובשים את טברית. 14.6
- כניעת הארמיה התורכית בפני הכוחות הבריטיים. 30.10

בזירת הבלקנים

- מערכת הנהר ורדר. 15.10—25.10
- מערכת דוראן השלישית. 18.10—19.10
- כבושה מחדש של אוסקיוב (סקופליא). 30.10
- שבתת נשק עם בולגריה. 29.10

במלחמת-הים

- הפשיטה הבריטית על אוסטנד וזאבריה. 22.4—23.4
- מרידות בצי הגרמני בקלי. 10.11
- צי בעלי הברית עובר דרך הודנדגלים לקושטא והים השחור. 12.11
- מסירת צי המערכה הגרמני לבעלי הברית. 21.11

כיבוש ירושלים, 1917.

התורכים, משראו בנפול כמה מעמדותיהם החזקות ביותר, נואשו מהגנת העיר. במשך ערב ה-8 בחדש והלילה אור ל-9 בו, קמו ונסוגו מהם בזעף. מהם בבהלה. בהשכמת הבוקר עזב התורכי האחרון את העיר וארבע-מאות שנות עלטון עותומני עליה באו לקצן. ראש עיריית ירושלים יצא ומסר את מפתחות העיר לידי גנ' שי, מפקד הדיביזיה ה-60, ומרמה לאחר צהרי יום ה-9 בחדש. אותו יום התקדמו כל שלוש הדיביזיות, ה-53, ה-60 וה-74, ותפסו את המטרות שנקבעו להן, בסגרון על-ידי כך את המעגל סביב ירושלים. הדיביזיה ה-60 נתקלה על הרהצופים בהתנגדות חזקה מצד משמר-מאסף תורכי, שגורש לאחרונה בהסתר תערות כידונים, בהשאירו אחריו בשדה 70 חלל. ב-11 בדצמבר נכנס גנ' אלנבי רשמית לתוך ירושלים.

(פילד-מרשל א. פ. ויזל במספר)
 „מפעריה-מלחמה בארץ-ישראל“

סודיות (קונספירציה)

(א) לאחר שהסכרת לאנשיך את חשיבות הסודיות בחיי הארץ תקרא בפניהם ותסביר הוראות דלקמן:

- (1) תתגבר על סקרנותך. אל תטה אוזן לשיחות שאינן מכוונות אליך במיוחד. אל תחקור את חבריך העובדים בענפים אחרים על ענייני עבודתם. סרב לשמוע דברים שאינם נוגעים לך.
- (2) אל תספר על עבודתך באר לאיש.
- (3) יחסי קרבה אישית ומשפחתית ואף לחברי הארץ אין בהם משום התרת פתיחת הפה בענייני הארץ.

שיחות טלפוניות

- (4) זכור כי הטלפונים נמצאים תחת פיקוח.
- (5) אל תשתמש בטלפון אלא במקרה שאי הישירות בו יגרום נזק לענין. במקרה שיש הכרח להשתמש בטלפון דבר בשפה שתהיה מובנת רק לך ולשומע; אולם שלא תעורר חשד.
- (6) במקרה שברשיחתך מדבר באיזהירות מפסיק את השיחה מיד.
- (7) אל תשתמש בכינויים בזמן שיחות טלפוניות.

מכתבים

- (8) זכור כי יש רשות לפתוח כל מכתב. במכתבים פרטיים הגשליחם בדאר או בדרכים אחרות רשמיות, או באמצעות שירות אוטומובילים אסור לכתוב על ענייני הארץ.
- (9) במקרה שיש הכרח להודיע משהו בכתב. לחבר ארץ זכור לכתוב בשפה המובנת רק לך ולחבריך; אולם שאיננה מעוררת חשד.

תצלומים

- (10) אל תצלם ואל תצטלם בשום מסיבה אשר נערכה ע"י הארץ. זכור כי תצלום כזה עלול לשמש עדות נגדך.

התנהגות במקומות ציבוריים

- (11) דאג שתלבושתך והתנהגותך לא יעידו על מעשיך. אל תבליט שלא לצורך ואל תתגדר בחגור או לבוש המעיד על פעולה צבאית.
- (12) בגמר הפעולה לבש מיד בגדיך האזרחיים. אל תתרוצץ ברחובות, אל תכנס לקולנוע, בית קפה, ספרייה או כל מקום ציבורי אחר בבגדי פעולה.

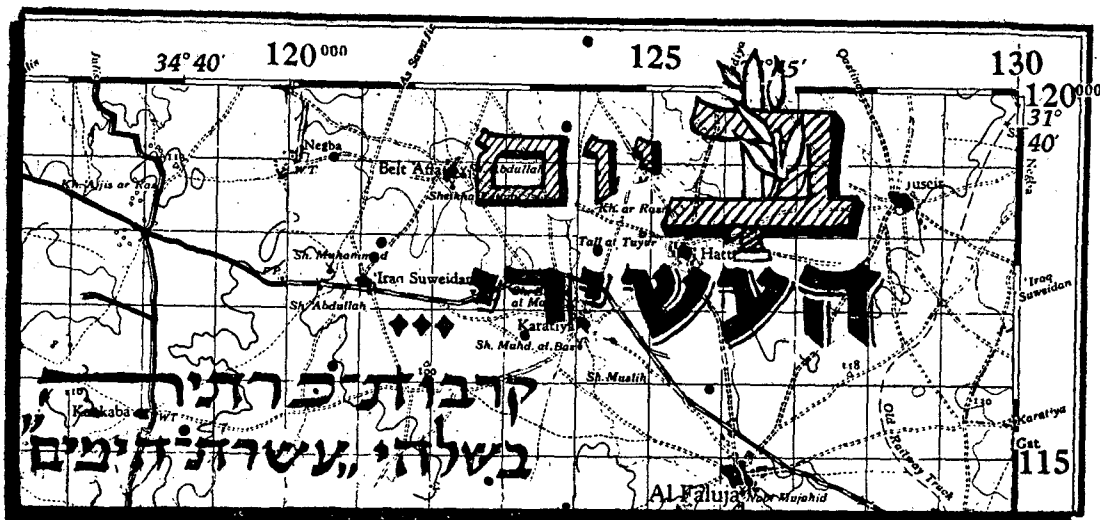
שמירה על חומר בלתי ליגלי

- (13) בדרך כלל אסור שימצא בביתך הפרטי חומר בלתי ליגלי בכתב או אחר; אולם עבודתך לפעמים מחייבת את זה. זכור על בן להחזיק בביתך מקום מיוחד לשמירת החומר הזה ותודיע עליו למפקדיך. נוסף על כך תודיע לבני משפחתך הראויים לאמון זה את מקום המחבוא על-מנת שיוכלו לנקותו במקרה הצורך.

(14) קבע עם בני משפחתך הנ"ל את סדרי ה"סליק" של החומר הנ"ל.

- (ב) זכור כי עליך כמ"כ לתרגל את האנשים בהגשת ההוראות הנ"ל. בעיקר תשקד ללמדם שיחה ולכתוב בשפה המובנת רק לחברי הארץ, וכן, מדי פעם תבדוק את המחבואים, את סדרי ה"סליק" בדירת אנשיך, את ידיעתם את חוקי הסודיות. בעיקר תשתדל להחדיר בהם רוח של פיקוח הדדי על הלכות הזהירות.

מנגזי מערכת, תולדות ההגנה. מתוך "הוראות משטר" שהוצעו ע"י קצין גדנ"ע של ארגון ההגנה.

הזירה והגורמים

ולהשתלט על גוש מסמיה, דבר שהיה בו משום סכנת הקפה לכוחותינו באזור שדרומה לקו אשדוד—מסמיה. אם השערה זו נכונה, רצה האויב להשיג עומק גדול יותר לרצועה המבחרת. את הנגב משפלת-יהודה, אשר לאפשרות שהתכון לכיבוש מסמיה, הרי יתכן כי כאן ראה לפניו סיכוי נרחב יותר, בבקשו להתחבר עם הלגיון בציד הכביש מסמיה—לטרון.

אורח-פעולתה של החטיבה

בעשרת הימים היה תפקיד חטיבת גבעתי למנוע את התקדמות האויב צפונה, לעבר לב המדינה, כשיטה של הגנה תוקפנית. אוחה שעה היו כוחות צה"ל אחרים צריכים לבצע את משימות הכיבוש שלהם באזורים חיוניים בחזית המרכז (מבצע "דגל") ובחזית הצפון (מבצע "ברוש" ומבצע "דקל").

**

• ערב המערכה החזיקו כוחותינו בקו יבנה—בטני—כלפי מערב, בקו בית דראס—ג'וליס—נגבה—כלפי דרום-מערב; ובגזרה המזרחית בקו קדמה—ג'זיסיר—גת—גלאון—כלפי דרום.

לאחר הנסיון המר בגבעה 69 ביום 10.6 חיזקה החטיבה את קו ההגנה שלה ע"י ביצור מתחמים: בית-דראס, ג'וליס, בטני, ברקה ומקומות אחרים. דבר זה איפשר לה להחזיק בקו בכוחות קטנים יחסית—ולרכז עתודה להתקפות נגד ולפעולות יזומות.

עיין מפות בראש החוברת

פרשת כיבוש כרתיה והדיפת הנקפת האויב עליה חתמה את קרבות עשרת הימים. ולא במקרה. היתה זו תוצאה של התפתחות-לחימה, שעברה מקרבות של גישה ישירה באשדוד לקרב בגישה עקיפה בכרתיה; וזאת — אחרי ניצול מהיר של לקח הקרבות סביב בית-רעפה במערכת עשרת הימים עצמה. קשה, על-כן, להעריך נכונה את קרב כרתיה, ללא תיאור קצר של התפתחות המערכה בתקופת עשרת הימים עד לקרב זה.

לאויב תכנית נרחבות

מהשלב הראשון של המערכה (11.6.48—15.5.48) הסיקו, כנראה, הכוחות המצריים, כי אכן הצליחו לקבוע את עובדת ניתוקו של הנגב על-ידי התבססות על קו מג'זל — עירק-סואידן — פלוג'ה — בית-גוברין.

כפי שמתברר מהתפתחות הקרבות התכוננו הם בשלב השני של המערכה, לעבות את חגורת הניתוק על-ידי כיבוש המשולש בית-דראס—ג'וליס—נגבה. אך אם לשפוט על פי מסמכים שנפלו לידי מגיני בית דראס (ב' 8.7) היו כוונותיו של האויב גדולות יותר. ממסמכים אלה אנו למדים כי הצלחת ביצוע השלב הראשון בתכניתו — כיבוש בית-דראס — היתה מביאה בעקבותיה נסיון מצדו לכבוש את הסואפירים לאחר הצבת נשקו המסייע בבית דראס.

תכנית האויב לכיבוש הסואפירים וכן נסיונותיו לכבוש את ג'וליס, מניחים מקום להשערה, כי ביקש להתקדם לאורך הכביש הפנימי (ג'וליס—רחובות)

הפעם על-ידי גודד 2 מהחטיבה המצרית הרביעית — נכשלה אף היא. כשלוף התקפות מצריות אלה וחיי סולו של הכוח המצרי מגדוד 7 שנערך בעבדים, בהתקפת פתע, גרמו, כנראה, לשיבושן של תכניות האויב. הם תקפו התקפות-נגד עקשניות את עבדים, אך נתקלו בהתנגדות עקשנית שבעתיים של כוחר תינו, ש-החזיק במקום בצפריניהם.

לאחר ארבעה ימי קרבות, העביר האויב את מלוא משקלו להתקפה על נגבה (12.7); הותקפה על ידי הגדוד ה-9 מהחטיבה הרביעית, בתיאום עם לחץ על אבדים ועל ג'וליס; אך גם כאן לא זכה להצלחה. כדי להביא במצור את נגבה תקעו המצרים טריו בדרך לנגבה, על ידי תפיסת גבעה 105 בעצמת פלוגה אחת (מגדוד 2). אולם, כבר בלילה הראשון שירד עליהם במשלטם החדש (12/13.7), נעקרו ממנו במחץ פתע של פלוגת רגלים ושל „שועלי-שמשון“. כל נסיונותיהם אחר-כך נראו כנסיונות לחץ יותר מאשר נסיונות כיבוש מגמתי מתפתח. כאלה היו התקפותיהם על ברקה (12.7) ובטני (15.7) — בגורת אשדוד; ואולי גם זו שעל גלאון (14.7) — במורת. כל ההתקפות הנזכרות — כמו התקפותיהם הקודמת — נכשלו, ונראה אז שלא נותר למצרים אלא לשמור על „שלהם“.

החטיבה מבססת שליטתה במרחב

המבצע אנפר (אנטי-פרוק) של כוחותינו זכה כבר בלילח הראשון (8/9.7) להצלחה חלקית. עת נכבשו משלט עבדים, והכפרים בית-עפה ועירק-סואידן, אולם מצודת עירק-סואידן, שתקפה אנשי חטיבת הנגב, נשארה בידי האויב. בהתאם להוראה מוקדמת — שהתנתה את החזקת הכפר עירק-סואידן בכיבוש המסורה (היא המצודה) — נסוגו כוחותינו מן הכפר. כן נסוגו כוחותינו מבית-עפה, בשעות הצהריים של ה-9.7, עקב לחץ מצרי חזק. נותר, איפוא, בידינו רק משלט עבדים.

בליל 8/9.7 הצליח פוח אחר להטיל מרותו על גוש מסמיה על ידי תנועה עקיפה עמוקה וכיבוש תל-א-צאפי. כיבוש תנאי זה, שהודות למעמדו הטור פוגרפי הריהו חולש על הסביבה כולה, נתן בידי כוחותינו אפשרות לטיהור שטח נוסף בימים הבאים. אח"כ שימש התל גם כבסיס מוצק לפשיטות לעבר מורח שריתקו את הכוחות המצריים החצי-סדירים (אלה שמבריגדת המתנדבים). הבטיחו על-ידי כך את אגפה המורחי של החטיבה. בלילות המשיכו כוחותינו בפטרולים לוחמים,

אחרי פרשת הקרבות, ב„שלב הבלימה“ (11.6) — 29.5), באזור אשדוד, נראה היה לחטיבה כי אכן בלמה כאן את ההתקדמות המצרית — אך כי אין ביכולתה להכות, בכוחות עצמה, את האויב שבא-וזר זה. על-כן השקיעה את מאמציה בהנחתת מכות-הטרדה באויב לאורך כל החזית ובמיוחד באזור צומת עירק-סואידן, שהוא עמדת מפתח בדרך לנגב. דבר זה נעשה מתוך ידיעה ברורה כי כל סיור אלים במרחב שבין משלטי האויב ויליד משלט מצרי חדש שפירושו ריתוק כוח והקטנת כוחותיו הפנויים של האויב לצרכי התקפה. כן הפרישה החטיבה כוח להשתלטות על גוש מסמיה — בטרם יצליח האויב להגיע אליה — על-ידי כיבוש התואי החיוני שבאזור כולו (הוא תל-א-צאפי) ועל-ידי טיהור כל הכפרים שבגוש.

נסיונות המצרים עולים בתוהו

אף המצרים ריכזו כוחות להתקפה. נוסף על שתי בריגדות — הרביעית והשנייה — עמדו לרשותם גדודי מקיב ומרגמות וגדודי תותחנים ושריון. כל בריגדה יכלה, כנראה, להפעיל גודד או שנים בתפקידי התקפה על-ידי צירוף גודד מילואים לבריגדה בת שלושה גדודים, על-ידי ניצול כוחות מקור מיים חצי-סדירים ומתנדבים מצויים ועל-ידי השארת שטחים, ביחוד בקטע המורחי של החזית (באזור בית-גוברין) להגנתם של הנזכרים לאחרונה אך בפיקוד מצרי.

בתחילת מערכת „עשרת הימים“ גילו שני הכוחות המתמודדים את יומתם, אבל כבר לאחר חמישה ימי קרבות, עברה היזמה לידי כוחותינו, ואילו האויב, אשר דמו הוקו ושובשו תכניותיו האופרטיביות, נאלץ להגיב על תנועת הכוחות היהודיים מבלי לפתח התקפה חדשה. המצרים זממו לפתוח בהתקפתם על כוחותינו 28 שעות לפני מועד גמר ההפוגה (אשר נקבעה ליום 9.7 בשעה 1000). כונתם היתה להפתיע את כוחותינו כשעדיין אינם מוכנים. כחלק שתכננו זה תקפה הפלוגה הסדנית, המצורפת לגדוד 7 של חיל-הרגלים המצרי מהחטיבה המצרית השנייה, את בית-דראס, בהתקפה עם שחר (8.7).

התקפת האויב על בית-דראס, שהיתה אחת ההתקפות-עם-שחר המעטות של המצרים במלחמה, נכשלה תודות לכוננות מערך כוחותינו מצד אחד ולחוסר התיאום שבין הרגלים של האויב לבין השריון שלו מצד שני. התקפה מצרית על ג'וליס —

כרתיה מתוך הנחה שעם כיבושן עשויה להפתח גם אפשרות למגע עם הנגב המנותק, כיבוש הנקודות הנ"ל יהיה את המשימה העיקרית של המבצע אשר כלל בתוכו גם משימות-משנה לאורך החזית כולה: פשיטה על 113, התקפת בית-עפה והטרדת עירק-מנשיה ובית-גוברין.

באותו זמן היו צריכים כוחות "הראל" ללחוץ על הכוחות המצרים מכיוון הר-טוב ואילו כוחות חטיבת הנגב היו צריכים למשוך כוחות מצריים על ידי תפרי שט משלט 138 מצפון-מערב לחוליקאת ומשלט 110 מצפון-מערב לכאוכבה.

הטרדות ופשיטות לעבר הכוח המצרי באשדוד ולעבר הכפרים שהחזיק בהם האויב: בית-עפה, חטה, כרתיה ובית-גוברין. פטרולים-לוחמים ופשיטות אלה, שמגמתם הייתה לרתק כוחות להגנה סייעו גם בהור-סיפם ידיעות חשובות לצורך תכנון פעולות יוזמות נוספות.

**

הנסיגות החוזרים ונשנים לתקוף את המצרים באזור נגבה העלו את הלקח, שרצוי לא לתקוף במקום שהאויב מבוצר להגנה ומחכה להתקפה. כמסקנה מכך תוכננה על ידי כוחותינו התקפה בגזרת התה-

לוח-תאריכים

לקרבות "עשרת-הימים" בחזית הדרום (8.7.48 — 18.7.48)

האויב	כוחותינו
תוקף את בית-דראס.	7/8.7 הודפים התקפה על בית-דראס.
תוקף את ג'זלים. מתבסס בגבעה 113 שנעזבה בסוף ההפוגה.	8.7 הודפים התקפה על ג'זלים.
הודף התקפה על מבצר עירק-סואידן, נסוג מעירק-סואידן הכפר, מבית-עפה וממשלט עבדיס. "מקומיים" בורחים מתל-א-צאפי ומהכפרים שבסביבת מסמיה.	8/9.7 תוקפים את מבצר עירק-סואידן ועירק-סואידן הכפר, את בית-עפה, משלט עבדיס ותל-א-צאפי.
תוקף התקפת-נגד את כוחותינו שהתבססו בבית-עפה ובמשלט עבדיס. מתבסס על משלט ליד ג'לאון, ומכין עמדות תותחים.	9.7 נסוגים מעירק-סואידן הכפר ומבית-עפה. הודפים התקפת אויב על משלט עבדיס. מטהרים את שטח מסמיה וסביבותיה.
	9/10.7 מתחפרים ומחזקים את משלט עבדיס.
תוקף את כוחותינו בג'זלים ובמשלט עבדיס. מטריד קשות את נגבה.	10.7 הודפים התקפות אויב על ג'זלים ועל משלט עבדיס. ממשיכים בטיהור השטח הכבוש ונכנסים לתיגה ולג'לדיה.
פותח באש רצופה של כמה שעות, כתגובה על ההטרדות של כוחותינו באזור אשדוד.	10/11.7 מטרידים בשיטת סיררים אלימים את האויב באשדוד.

כחותינו	האויב
	11.7 מטריד קשות את כחותינו במשלט עבדים ובנגבה. תופש בחלק ממחנה ג'וליס.
מטרידים בשיטת סיורים אלימים את האויב באשדוד, בבית-עפה ובבית-גוברין. פושטים מתל-א-צאפי לכיוון עג'ור.	11/12.7 פותח באש במשך כמה שעות כתגובה על הטרדות של כחותינו באזור בית-עפה, בית-גוברין. מתבסס בגבעה 105.
הודפים את התקפת האויב על ג'וליס. נגבה ומשלט עבדים.	12.7 תוקף את ג'וליס, נגבה ומשלט עבדים.
תוקפים את האויב במשלט 105. מביאים אספקה לנגבה.	12/13.7 נסוג ממשלט 105. מפעיל פטרולים ע"י משלט יבנה (גבעת השומרים).
הודפים אויב שהתקרב לברקה. מגרשים באש מעבדים את האויב ממשלט 105.	13.7 מתקרב לברקה. חוזר למשלט 105.
מתבססים בגבעה 105. מפוצצים גשר וממקשים דרכים ע"י בית-גוברין. מטרישים אותה.	13/14.7
הודפים התקפת אויב על גל-און.	14.7 תוקף את גל-און.
פושטים לבית-עפה. מטרידים את חתה וכתיה. מטרידים את אשדוד.	14/15.7 תוקף התקפת-נגד את כחותינו בבית-עפה. פותח באש במשך כמה שעות כתגובה על הטרדות כחותינו באזור חתה, כרתיה, ואשדוד.
הודפים התקפת אויב על בטאני המערבית.	15.7 תוקף את בטאני המערבית. מפגין קשות את בית דראס.
מטרידים את אשדוד.	15/16.7 משיב באש כתגובה על הטרדות באזור אשדוד.
בטהרים את שטח מועלים וסביבתה.	16.7
פושטים על ריכוז מצרי צפונה לאשדוד. מסיירים את שטח חתה, כרתיה, בית-עפה. מטרידים את בית-גוברין.	16/17.7 משיב באש כתגובה על פשיטת פלוגה באזור אשדוד.
מתבססים בזיתה.	17.7 מפגין ומפציץ את גנייבנה וסביבתה.
תוקפים את חתה, כרתיה ובית-עפה. פושטים על משלט 113, עירק-מנשיה ובית-גוברין.	17/18.7 הורף התקפת כחותינו על בית-עפה. נסוג מחתה ומכרתיה. משיב באש באזור משלט 113, בעירק-מנשיה ובבית-גוברין כתגובה על פשיטותינו.
הודפים התקפות נגד של האויב על כרתיה.	18.7 תוקף התקפות נגד את כחותינו שהתבססו בכרתיה.
	18/19.7 מתבסס במשלטים חדשים דרומה ודרום-מערבה מכרתיה.

הגדוד ה-10

הכרח לפרוץ את הדרך לנגב, לכו ופרצו, אח"כ תהיה הפוגה ונארגן גדוד חדש.

„באותו מעמד אושרה תוספת של ששה חצאי זחלגם ונמסרה ההוראה לרדת מיד דרומה.“
לאחר הוספת ששת חצאי-הזחלים היתה מצבת הגדוד כדלקמן:

• 12 גייפים, • 8 חצאי-זחלים, 4 משורינים פתוחים (מסוג ניט), משורין בעל תותח שתי ליטרות המכונה ה„נמר-הנוראי“, ושתי מכוניות משורינות מתוצרת עצמית — המכונות „קופסאות“.

• מבחינה ארגונית היה הגדוד בנוי מחמש „פלוגות“: פלוגת גייפים — 25 איש — בת שלוש מחלקות שכל אחת מהן שלושה גייפים מזוינים במקלעים (רק אחד מהם היה מזויין במק"ב באוה).
שתי פלוגות חרמ"ש — אחת שמנין אנשיה היה 35 והשנייה שמנין אנשיה 25 — בנות ארבע מחלקות כל אחת. חצי זחל לכל מחלקה.

פלוגה מסייעת, מוסעת במשוריני ניט.
מפקדה שכללה בתוכה חוליית סיירים (גייפ), חוליית מודיעין (גייפ), חוליית קשר („קופסה“) ומחלקת רכב (סדנה).

הנשק ה„כבד“ של הגדוד היה ה„נמר-הנוראי“. היה זה המשורין היחיד ביחידה הראוי ממש לשם משורין. השאר היו „קופסאות“ פלדה שהורכבו על מכוניות „ויט“. משורין זה, שהיה מצויד בתותח בן 2 ליטרות („טרפאונדר“), היה לפארה של היחידה, שכן נלקח שלל מידי הלגיון בסביבת בית-נבאללה ו„כבש בעצמו“ — כמו שאמרו החבריה — את לוד.

בשל משורין זה, משוריני-ה„קופסה“ וחצאי-הזחלים — המזוינים בשריון קל בלבד — זכתה היחידה להקרא בשם יחידה „משורינת“; אולם למעשה היה שריונה — במידה שהיה כזה — יפה נגד אש נשק-קל בלבד.

הכנות מוקדמות

לצורך כיבוש כפתיה, שראתו כתכלית החשונה במבצע „מות לפולשים“, צורף לחטיבה גדוד ה„קור מנדר“. שכן כיבוש כרתיה הייב פעולת חדירה עמוקה בשטח שהחזק צל-ידי האויב, ונראה היה כי מוטב להטיל את המשימה על יחידה-משורינת-ממונעת — ובעלת עצמת-אש גדולה — שתוכל לפרוץ דרכה אל היעד אם תתגלה בדרך אליו התנגדות אויב מעמדת קדומניות ובמקום בלתי צפוי.

א. וזו מתכונת גדוד ה„קומנדרו“

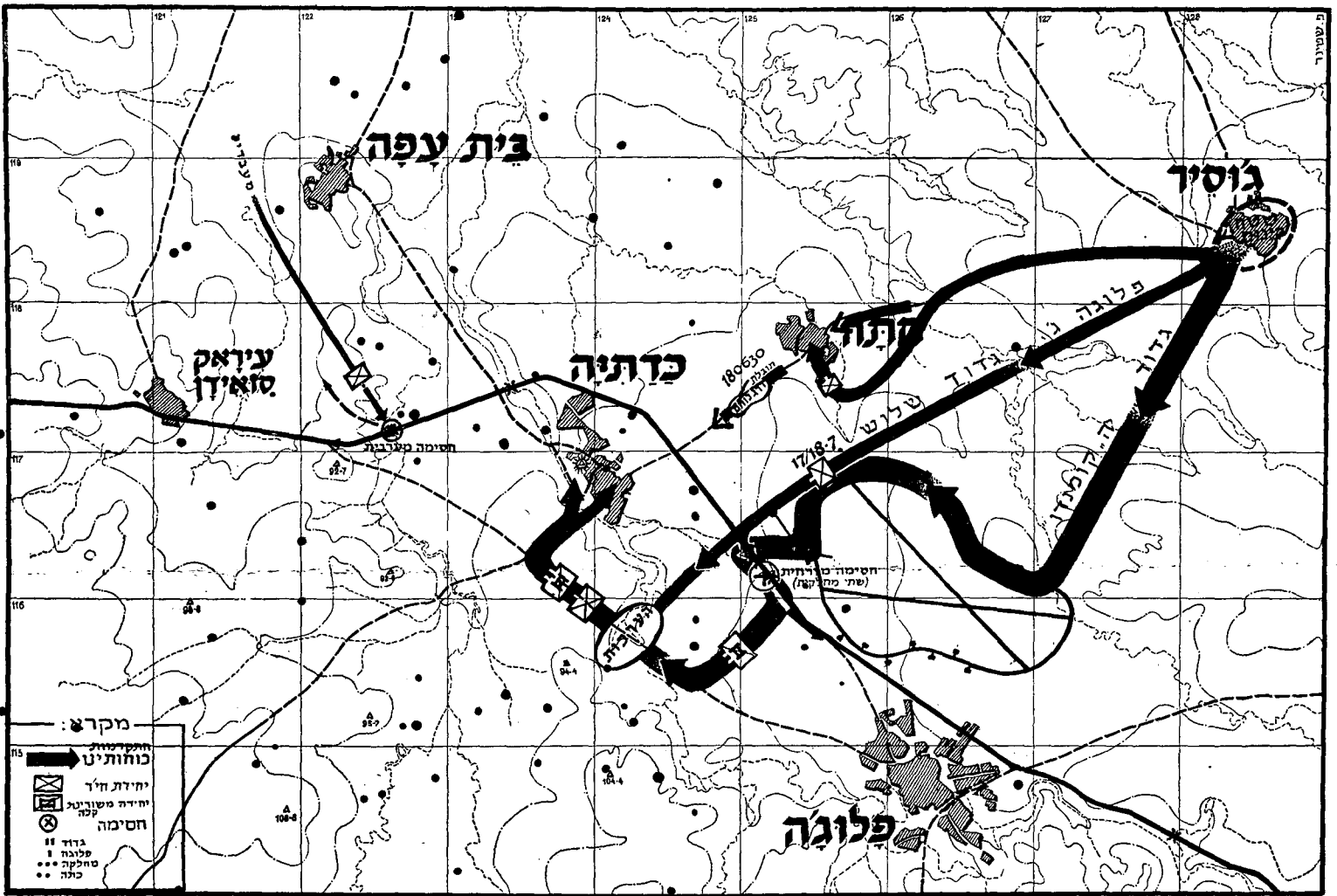
בענין זה מספר מג"ד ה„קומנדרו“:
„ביום 13.7.48 נקראתי לקצין המבצעים של המטה הכללי שהודיע לי כי על הגדוד לרדת לדרום להצטרף לחטיבת גבעתי, ולהשתתף בפריצת הדרך לנגב. הסברתי לו את מצב הגדוד לאחר מבצע דני:
„חלק מהרכב המשורין נפגע ויצא מפעולה והשאר זקוק לטיפול; כוח האדם נתדלדל, בעיקר במפקדים. הגדוד מסוגל אמנם לפעולה נוספת אבל אם יצא עכשיו, בכוחותיו אלה, להתקפה קשה שתעלה במנה הגונה של הרוגים ופצועים ורכב נפגע — יתנפץ גדוד ה„קומנדרו“.

„לאחר התיעצות קצרה עם שר הבטחון, חזר קצין המבצעים ומסר שגם אם יתנפץ הגדוד נש

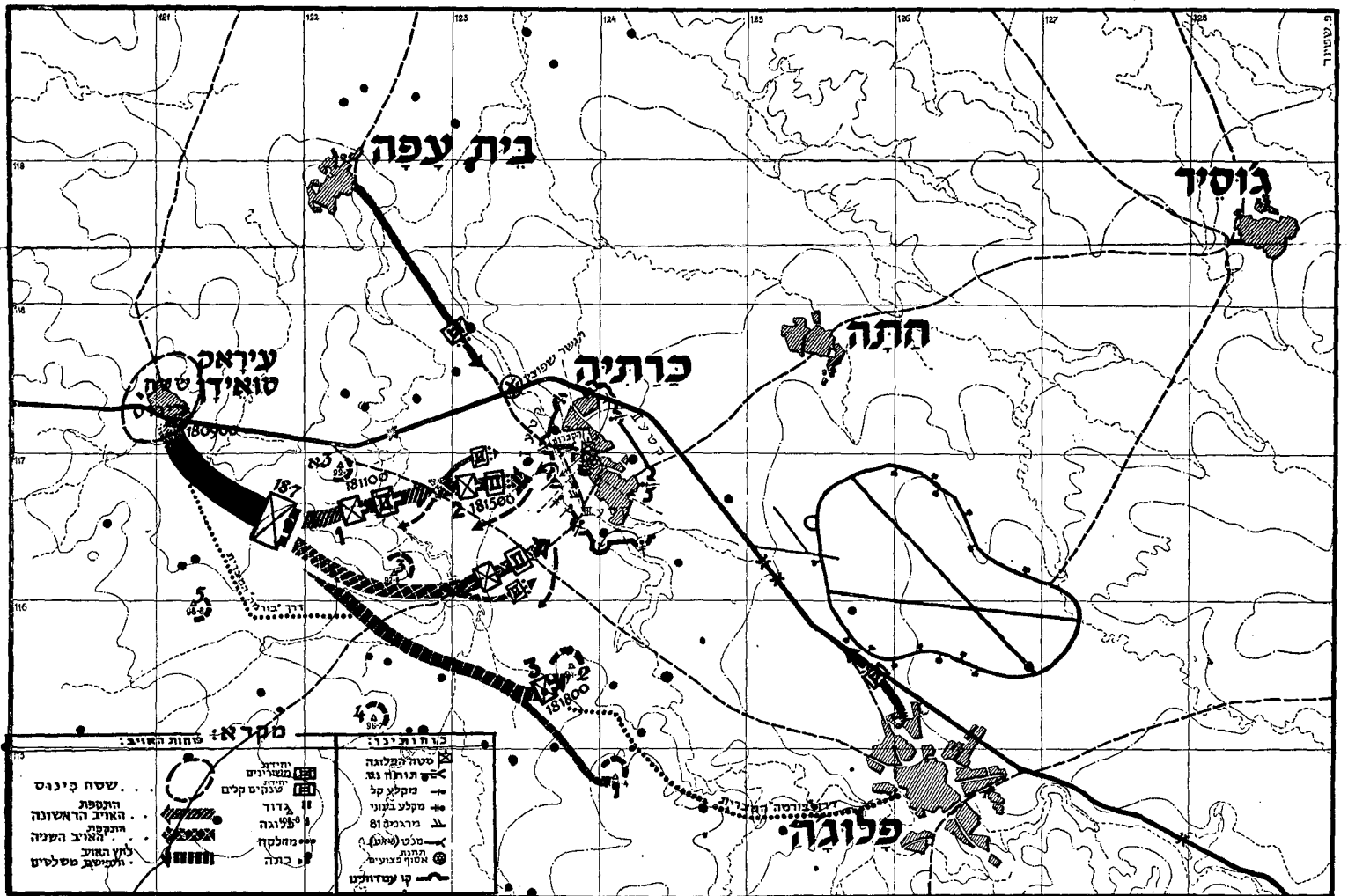

גדוד ה„קומנדרו“ בסע

כיבוש כרתיה - התנועה להיערכות, היערכות והתקפה

העמידה בפני התקפות הנגד של האויב

ב. הגדוד מצטרף לחטיבה

בהתאם להוראה שקיבל, יצא הגדוד ב־14 ממחנה תל־ליטבינסקי, בו שהה להתארגנות — למסמיה. הוא הגיע למקום בשעה שתיים אחה"צ בערך וחנה שם באחד הפרדסים. ביום שלמחרת עסק בהתארגנות ובהכנות.

אותו יום (15.7) פרסמה מפקדת החטיבה פקודת התראה למבצע "מות לפולשים" כשהיא מגדירה את המגמה:

א. גירוש האויב מנקודות־המשען שתפש מצפון לכביש מג'דל—בית־גוברין (הלוא הן בית־עפה וחתה) — והתבססות בהן.

ב. תקיעת טריו בכביש הנ"ל, ע"י כיבוש כרתיה והתבססות בה.

מג"ד ה"קומנדו" נקרא לישיבה במטה גבעתי ושם קיבל את פקודת ההתראה הנזכרת — בה הוטל על גדודו תפקיד כיבוש כרתיה בליל 17/18.7.

לענין זה מעיר המג"ד:

"פעולת לילה קשה ביותר לרכב משורין. בשעת הדיון במפקדת גבעתי הצעתי כי ההתקפה תהיה התקפת יום. אך הואיל וגדודנו יהיה רק חלק מהמש"ת תתפס במבצע, נקבע כי תהיה זאת התקפת לילה. לגבינו היה בזה קושי רב."

ג. צירוף יחידות מהחטיבה

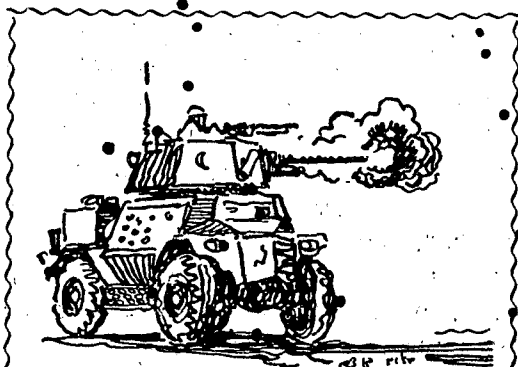
נוכח נסיונו של גדוד ה"קומנדו" בכיבוש לוד ורמלה — בו נתגלה חסרונה של יחידת רגלים צמודה אשר היא למעשה צריכה לקצור את פרי הפריצה של השריון, לנצל את מדהמתו של האויב ולבצע את פעולת "עצם הכיבוש" וההתבססות בטרם יתארגן האויב — צירפה החטיבה פלוגת רגלים לפקודת גדוד ה"קומנדו". כן תכננה להעביר פעולות חסימה שתפקידן היה למנוע זרימת כוחות אויב ברכב על כביש מג'דל—בית־גוברין — מעיר־קסואידן מזרחה ומפלוגיה מערבה — לעזרת כרתיה, לאחר הפריצה אליה. דבר זה יושג — כך תוכנן — ע"י פיצוץ גשרים ומעברי מים על הכביש הנזכר מזרחה ומערבה מכרתיה.

ד. סיור ראשון ותוספת "מבצעון"

בשובו מקבלת פקודת ההתראה, כינס מג"ד ה"קומנדו" את קציניו ומסר להם את תכניתו. בהתאם לתכנית הוציא גדוד ה"קומנדו", בלילה שירד על אותו יום (15/16.7), סיור לבדיקת דרך הגישה לכרתיה, בהתאם לציר שקבע המג"ד לאחר

שובו מקבוצת הפקודות. הסיור הגיע לסביבות שדה התעופה של פלוגיה, נתקל באש חזקה שם, ולא הצליח להגיע לכביש פלוגיה—כרתיה.

ב־16.7, ביום שנתר עד למבצע מות לפולשים, הסתייעה החטיבה בחלק מכלי־רכבו של הגדוד המצורף (4 גיפים, "הנמר הנוראי" וחצי־זחל) — לצורך "מבצעון"; מעין מנה קלה לפני ארוחה של ממש. היתה זו פעולת טיהור הכפרים הערביים בשטח שממזרח ומצפון לכפר־מנחם (קִזוּה, גיליה אידג'בה, מוע'ליס). הכפרים הרעלו באש והתושבים הוברחו. בהזדמנות זאת ניסו חיילי הגדוד את הפעלתם של מנ"ט ("פיאט") ושל מרגמה 3" מתוך זחל.

במשך כל יום ה־16 חיפש "הנמר הנוראי" פגזי 2 ליטראות לתותחו בפל מרחבי "גבעתי". לאחר ביקור רים בכמה מתקנים נתגלו לבסוף 20 פגזים בפרדס ליד בית־דראס. הועמסו על ה"נמר" והובאו לחניית הגדוד במסמיה. לדרום ירד ה"נמר" כשתחמושתו 6 פגזים; שארית אותם הפגזים שנמצאו בו בשעת הלקחו מהלגיון.

ה. המג"ד מוסר תכניתו לגדוד

בשעות אחה"צ של אותו יום נאסף הגדוד ע"י המג"ד לשם סיכום פעולותיו הקודמות במבצע דני ולצורך מתן תדריך לפעולת כרתיה. המג"ד שילב את שני הנושאים — לקח לוד ותכנית הפעולה לכיבוש כרתיה.

תכנית הפעולה, שנמסרה באותו מעמד, היתה בקוים הכלליים:

- 1) לפרוץ בחסות שריונו של הרכב — לא להוציא את הראשים מעל לדפנות הרכב — בין פלוגיה וכרתיה, כדי להגיע לערפה של כרתיה.
- 2) להערך על־יד ואדי מופארד יחד עם פלוגת הרגלים מגבעתי ולעלות על כרתיה מערפה —

בשטח שדה התעופה — בקטעו הקרוב לחתה — בעמדות אויב. אש האויב היתה חזקה והסיירים לא השלימו את משימת הסיור שהוטלה עליהם.

שני פטרולים אחרים, מאנשי גדודי שנים של החטיבה, יצאו לבחינת המקומות בכביש — ממזרח וממערב לכרתיה — שנועדו לפיצוץ. אחד מהם שהוטל עליו לבדוק את מקום החסימה המזרחית יצא מג'וסייר, ואילו השני — שעליו הוטלה בדיקת מקום החסימה המערבית — יצא ממשלט עבדיס. שני הפטרולים הנזכרים לאחרונה הצליחו בביצוע המשימה שהוטלה עליהם, ועל אף העובדה שהעמיקו חדרו בתוך שטח האויב, חזרו מבלי שהבחין בהם.

פטרול נוסף, שהוטלה עליו משימה נועזת וחסר-בה — תפישת „לשון“ בכרתיה — הוטל על הסיירים החטיבתיים. הללו יצאו אף הם מג'וסייר והצליחו להגיע עד אל סמוך לבתניו הקיצוניים של הכפר כרתיה, בקצהו הצפוני מזרחי, מבלי שהבחינו בהם. סמוך לתצות, צמדו אנשי הפטרול לפרוץ לאחד הבתים כדי להשיג את „לשון“ אלא שאותה שעה ממש נתקל הפטרול של גדוד ה„קומנדו“ באויב בשדה

סיירי החטיבה בשוטב סיור

התעופה. אש האויב נפתחה שם עוררת פעילות בגזרה כולה. כרתיה אף היא התעוררה מתרדמתה. שטח הוצף בויקוקין ומעמדות שונות שלה נפתחה אש. הפטרול, שלא קיבל הוראה להביא את הלשון בכל מחיר, נסוג לג'וסייר מבלי לבצע את המשימה.

רושם אש זו והמחסור בידעיות על כוח האויב בכרתיה, הביאו את החטיבה להערכה מוגזמת של כוח האויב בכרתיה. הערכה זו נדדה מכוח של שתי פלוגות עם נשק מסייע ותותחים נגד טנקים (ברומת לכוח שבבית-עפה) אל כוח של 3-2 מחלקות עם נשק מסייע בכמות שאינה ידועה — וכוחות אחרים מבוצרים מחוץ לכפר...

לאחר כיבוש הכפר התברר כי היה בו כוח חצי

כשהנמר „מפציץ“, הגיפים תופשים עמדות ומחפים מהצדדים והצאי-הזחלים פורצים קדימה לתוך הכפר. במידה והדבר לא ניתן לביצוע — מתקרבים לכפר ככל האפשר, הרגלים יוצאים מחצאי-הזחלים ומתקרבים ברגל.

כיעד הראשון בכפר נקבע „תל“ שהיה התואי הגבוה הנמצא בחלקו הדרום-מערבי של הכפר. הואיל והסיור המוקדם הראשון הגיע רק עד אל שדה-התעופה, נשאר השטח שמעבר לו בלתי מוכר. ההנחה היתה כי דרך-העפר המסומנת על המפה, המובילה מפלוגיה לעירק-טואידן ועוברת מדרום לכרתיה, מתאימה לנסיעה, וכי הרכב יוכל לעבור את ואדי מופארד בהשתמשו בה.

על המסייעת הטל, לפי אותה תכנית, להתמקם מעבר לג'וסייר, סמוך לשדה התעופה של פלוגיה, ולהפגין את כרתיה ופלוגיה בשעה שהשיירה תעבור ביניהן.

מצב רוחו של הגדוד בסיכומו של דיון זה היה מרומם ביותר. על-כך מספר המג"ד:

„גדוד הקומנדו“ היה גדוד מתנדבים ובאותם ימים התנפנף זנבו בגאווה למעלה, מאחורינו היו לוד, דיר טריף, קולה, טירה, אלי-מוזייע — ובכל אלה לא רק שניצחנו, אלא בעיקר שיטת פעולתנו, הפריצה המהירה, היא שנסכה רוח של כפעט-שכרון של יכולים-לכלי בגדוד“.

1. סיורים נוספים

בליל 16/17.7 יצאו כמה פטרולים לסיור בשטח. הגדוד שלח פטרול נוסף לבדיקת הדרך לכרתיה. אנשי הפטרול, שהשטח היה בלתי מוכר להם, נתקלו

סיכום מבצע „דני“ ותדריך לקראת כרתיה

ממושכת של שירות רצוף ועל־אף הידיעה הברורה שהם נקראים לפעולת קרב, על־סף ההפוגה.

ה. מפקד הפלוגה־הרובאית מתורע לתכנית

• עם בוקר ה־17.7 הגיעה הפלוגה לבסיס הגדוד בבאר־טוביה, מקום בו קיבל מפקדה הוראה להתיצב בפני מג"ד ה"קומנדו". הוסבר לו כי פלוגתו תופעל, לראשונה בתולדות החטיבה, תחת פיקודה של יחידה משורינת־ממונעת — לצורך כיבוש כרתיה. תמה לפשר התפקיד שהיה חדש לו יצא המ"פ לפגישה עם קציני אותו גדוד.

שם נמסרה לו בקצרה פקודת מבצע. במסר לו כי הגדוד יצא מג'וסייר וינוע לפני פלוגתו, צמוד לדרכים. כשמגמתו להגיע אל כרמיה מדרום. ואילו הפלוגה תנוע בקו ישר, מבלי שתצמד לדרכים דוקא, עד למקום מפגש בו־די מופארד.

ואדי זה, שהיה על הכוח לחצות לאחרונה, עובר מדרום לכרתיה לעברה של פלוגיה. היה ברור שגם אם תעבור איתו היחידה הממונעת יגזול הדבר זמן; ומכיון שהיה זה המכשול המשוער האחרון בנתיב התנועה (מכשול אשר ידרוש התארגנות) ומכיון שהיה בו משום מחסה טבעי — נקבע כשטח היערכות לכוח העולה על הכפר.

מקום זה, היה מהבודדים הנוחים לציון ולהתמצאות על פי מפה בלילה, כי סמוך לו, במרחק 250 מטר מצפון־מזרח, היה קבר־שיד. על־כן נקבע המקום גם כמקום מפגש של גדוד ה"קומנדו" עם פלוגה ג'.

במקום זה — נאמר למ"פ — יקבל הוראות נוספות: יתכן שיוזדקקו לו לפעולת הכיבוש — במידה שתתגלה התנגדות אויב רצינית — ויתכן, שלאחר הפריצה של השריון שתשבור את האויב, לא ינתר לו אלא תפקיד של התבססות. ופירושם טיהור איי התנגדות אחרונים. בשעת ההתבססות יעבור הפיקוד על הפלוגה הרובאית מידי מג"ד ה"קומנדו" לידי מפקד גדוד שלוש, אשר אליו היא שייכת. לרשותו של מג"ד שלוש תעמוד פלוגת רגלים נוספת — פלוגה א' — אשר הושאר לשיקולו אם לצרפה אל פלוגה ג' לצורך ההתבססות בכרתיה. במקרה שיוחלט לצרפה כנ"ל, תגיע פלוגה נוספת זו לכפר יחד עם תובלת הדרג הלוחם, מיד לאחר הכיבוש.

חאנשי פלוגה ג' בתקופה קודמת למבצע — תקופת לזווי השירות

סדיר, כפריים בעיקר, תחת פיקוד מצרי, שמנה שלושה מחלקות בלתי מלאות עם מקלעים קלים ומרגמות. בשעת סכנה היה כוח זה תופש, כנראה, עמדות חפורות מסביב לכפר. עמדות אלה היו קשורות, אמנם, בתעלות־קשר, אך לא היו־כחיותן כל מכשול־אבטחה, כמו גדר או מיקוש.

הידיעות המוטעות על הימצאו של כוח אויב רב בכרתיה עוררו רצון בחטיבה למשוך כוחות אויב מהקטע המזרחי לקטע המערבי של החזית. כדי להשיג זאת, או לפחות כדי למנוע העברת כוחות אויב מהקטע המערבי למזרח, הפעילה החטיבה בליל הסיוורים (16/17.7) פלוגה אשר פשטה לאזכ הריכוז המצרי הצפוני באשדוד, חדרה לתוכו בכוח מחלקה וגרמה למהומה רבה.

ז. הפלוגה הרובאית מפסיקה תופשתה אנשי פלוגה ג' מגדוד שלוש של החטיבה גם הם, כמו המצרים מאשדוד, לא ישנו באותו לילה. הם הוזעקו מחופשתם כדי להצטרף לגדוד ה"קומנדו".

על־כך מספר המ"פ: "פלוגתי קיבלה, לאחר תקופה של לחימה מאומצת, מספר ימי הבראה בקיבוץ נען. ביום שבת 16.7 יצאו האנשים לחופשה בהסכמתי האילמת אך ללא אישור מפקד הגדוד. כמו להכעיס קיבלתי, לאחר צאתם, הודעה שעל פלוגתי לעבור מיד לבאר־טוביה, לביצוע מבצע קרב.

„עם קבלת ההודעה חשתי לתל־אביב והזעקתי במשך הלילה את אנשי. וראה זה פלא: כל החיילים, חוץ משלושה, ירוקים' בפלוגה, התיצבו לקריאה — על־אף העובדה שהיה זה חופש ראשון אחרי תקופה

תובלת הדרג הלוחם היתה צריכה לכלול תחמושת נוספת, חומרי ביצורים, חומרי מיקוש, כיתת מק"ב, כיתת מרגמות, תותח ב"ט 20 מ"מ, שני מנ"טים ("פיאטים"), מזון ומים.

לאחר קבלת ההוראות חזר המ"פ אל יחידתו. בדרכו חזרה ליחידתו — ובשעות שלאחר-כך — הרהר בפקודת המבצע שקיבל בע"פ נשש שסידורי התיאום בינו לבין גדוד ה"קומנדו" אינם מספיקים, שכן היה זה מקרה ראשון של צורך בתיאום ישיר בין יחידת חיל-רגלים של החטיבה לבין יחידה משורינת-מונעת. אולם מחוסר זמן היה הכרח, כנראה, לעשות הכל בצורה חפוזה. למפקד הפלוגה לא היה, איפוא, בטחון שפלוגתו תדע לשתף פעולה עם הגדוד התוקף — אם יתגלה צורך בשיתוף כזה.

ט. נמיב התנועה אל היער
בלילה של ה-17 הגיעה שעתו של מבצע "מות לפולשים".

החל מהבוקר עסקו גדוד ה"קומנדו" ופלוגה ג' שצורפה אליו בהכנות אחרונות לקראת המבצע. אנשי הפלוגה עסקו בניקוי כל הגשק, הצטיידו בתחמושת והתאימו את החגור. חלק מהם, ניצל — כרגיל במקרים אלה — את ההזדמנות ו"סחט" סוף סוף מן האפסנאות חולצה וזוג מכנסיים, והיו מצושרים שזכו אפילו לזוג בעלים.

בגדוד ה"קומנדו" המשיכו בטיפול ברכב, במילוי דלק, בבדיקת כלי-הנשק וניקויים. ואילו מפקדי הפלוגות יצאו עם המג"ד לגיוסיר לסיור מפקדים. בסיור זה התוה המג"ד את הדרך עד לכביש פלוגיה לפי הידיעות שהושגו. מעבר לזה — "רק בשטח נוכל לדעת את הדרך". לגבי שטח זה, לא נותר אלא להסיר תמך, לעת-עתה, על המפה.

המפה הראתה כי קיימת דרך המובילה מגיוסיר

אנשי הפלוגה בבטיסות

עד אל קצהו המזרחי של שדה-התעופה של פלוגיה. שדה-התעופה זה מתחבר בקצהו המערבי עם כביש מג'דל — בית-ג'וברין, העובר צפונה לכרתיה. מכאן צריך היה לנוע כמה מאות מטרים לקראת פלוגיה (כדי לעקוף ואדי) ואח"כ אפשר היה להמשיך דרומה, בשדה, עד לדרך העפר פלוגיה — עירק-טואידן החוצה ואדי ונכנסת לכרתיה מדרום — לנוכח החל, היינו השטח הפיוני של כרתיה (ראה מפה מצורפת).

י. נכונים לפעולה

בשעות אחר-צ יצא הגדוד את מסמיה והגיע לגיוסיר לפנות ערב. יחידות הגדוד חנו בחלקי הכפר השונים, כדי למנוע ריכוז מיותר. חולקה להם ארוחה קלה.

פלוגה ג' יצאה אף היא סמוך לחשכה מבאר-טוביה לעבר גיוסיר, רכובים על מכוניות חצו אנשיה את באר-טוביה לשברכת אנשי המושב מלה אותם. תחילה שרו ושירמם היתה מהדהדת ברחובי הראשי של המושב, אך משיצאו ממנו ועלו על דרך העפר שעברה ממזרח לפדמה ולג'לדיה לעבר גיוסיר — גועה-שירתם וירדו עליהם המחשבות של ערב קרב. משהגיעו לגיוסיר נמצאו בה כבר אנשי גדוד ה"קומנדו" על כלי רכבם עושי הרושם עם האנטנות הנישאות אל על ו"הנמר הגוראי" בעל התותח. לאחר מפקד קצר נשלח אנשי הפלוגה במסגרת מדרשותיהם, למנוחה ולארוחת-ערב שטרם-קרב.

התנועה להיערכות וההיערכות א. הגדוד נתקל באש

השעה 2200 נכרעה כשעת היציאה של גדוד ה"קומנדו" לעבר כרתיה.

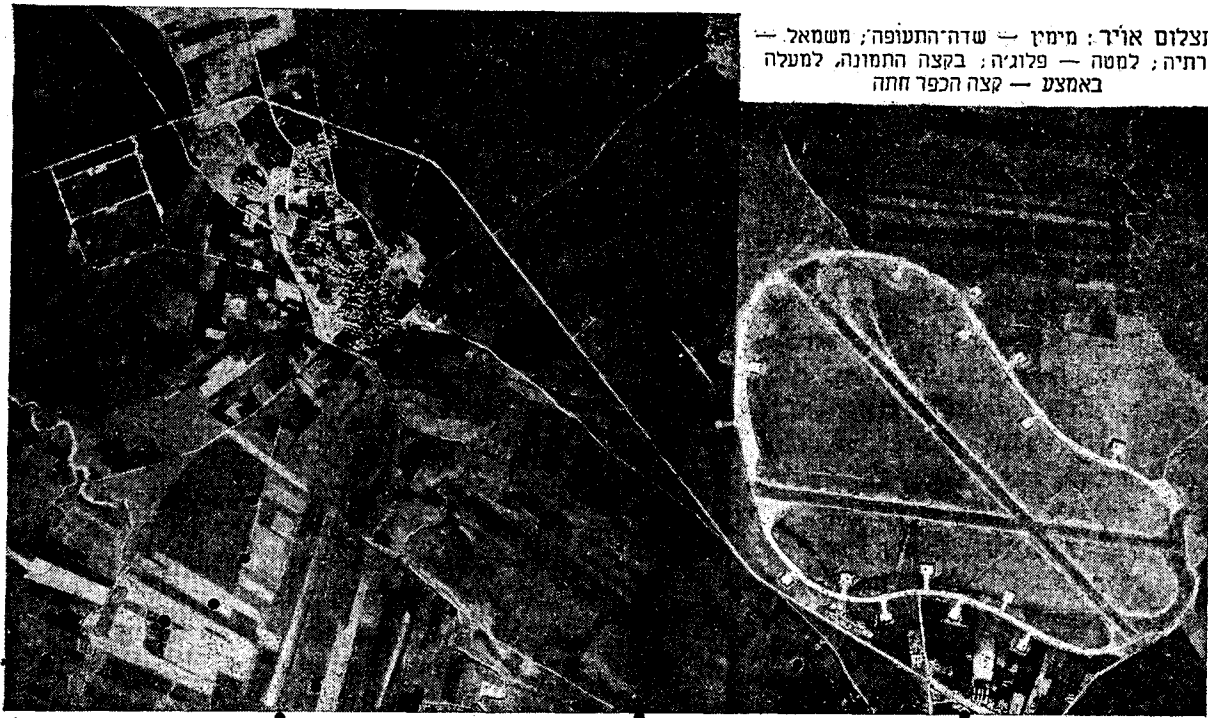
קרוב לשעה זו נזעקו אנשי פלוגת הרגלים לשמע קול נפץ חזק. התברר כי אחד הזחלים של "גדוד הקומנדו" שהחל להיערך ליציאה במבואותיה הדרר מים של גיוסיר — עלה על מוקש.

תקלה זו שעלתה לגדוד בזחל אחד, לא מנעה בעדו מלצאת, בשעה היעודה, לביצוע משימתו ודקות מספר לאחר המעשה נעלם הטור בשחור הלילה כשהוא משאיר אחריו טעם אבק בפה, לחות בעינים וצליל מורר באזנים.

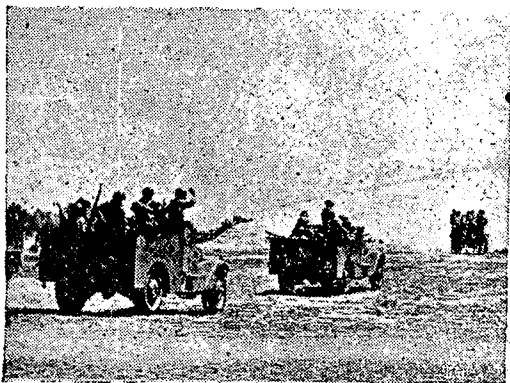
הטור נע לעבר שדה-התעופה, בראשו נעו הסיירים בשני גיפים כש"הנמר-הנוראי" בעקבותיהם. אחריהם — שתי פלוגות חרמ"ש (בחצי הזחל השני בטור ישב המג"ד), פלוגת גיפים ולבסוף הפלוגה המסייעת.

תצלום אוויר: מימין — שדה התעופה; משמאל — כרתיה; למטה — פלוגיה; בקצה התמונה, למעלה באמצע — קצה הכפר חתה

שירד מהכביש דרומה, לכיוון דרך העפר פלוגיה — כרתיה. האש היתה אש תותחים, מרגמות ומקב"ים. יוסף בנטוביץ, התותחן של „הנמר הנוראי“, שהוציא את ראשו מצריח המשורין כדי לצפות את האש, נפגע בראשו ברסיס של פגז בעל-מרעום-זמן (נפץ-אוויר) — ונהרג במקום. מפגזים שהתפוצצו באויר נפצעו עוד כמה אנשים — ששה מהם קשה. הגיפיים נסעו בסוף השיירה כשהם חוסים בזחלים כבחומת מגן ונמנעים מלעלות אל השטח הגבוה. אש האויב נעה עם השיירה, שהיתה גלויה באור הרקיטות, השמיעה רעש והעלתה אבק. אולם הגיפיים שנעו, כאמור, אחרי השיירה — ובשטח נמוך יותר —

רכב „שריון“ במסע

למקרה של התקלות היתה שיטת-הפעולה המקור בלת על היחידה: הסתלקות הגיפיים הקידמיים לצד-דים, תוך כדי הנחתת אש, למען אפשר למשורין ולזחלים ל„טפל“ באויב.

מנסינום במבצע דני היה ברור לאנשים, כי אם נפגע אחד מכלי-הרכב איך מטפלים בו, כדי שלא לעכב את הבאים אחריו. אלא עוקפים — וממשיכים לעבר היעד. כשהגיעו כלי-הרכב הראשונים למסלול שדה-התעופה (שעה 22:30, לערך) נתקלו באש נשק-קל מעמדות האויב בתוך השדה (האויב ניצל, כנראה, את מקלטי-המטוסים כמוצבי-אש).

הרכב התקרב ללא פתיחת אש, עד לטוח של כ-150 מ' מהעמדות — אז פתחו כל כלי-הנשק של הגדוד באש לפי פקודה.

עם התקרבות הגדוד למוצבי הנשק-הקל של האויב פחתה האש משם, ובאגף הצפוני של המסלול נראו כמה מאנשי האויב נוטשים את עמדותיהם. לעומת זאת נראה היה שהטור נכנס אל תוך שטח משימתי-האש של האויב. היו אלה, כנראה, משימות-אש של מרגמות (שהיו מוצבות בפלוגיה) אשר היו פעילות כל הזמן, מרגע שעלה הגדוד על השדה. עם הירידה מן המסלול אל הכביש, המחבר את שדה התעופה עם הכביש כרתיה-פלוגיה, נכנס הגדוד ל„מקלחת“ אש שניתכה עליו ולא פסקה עד

אש זו היתה עשויה להמיט אסון. שכן מכיוון
זו היתה צריכה לכוא פלוגת הרגלים — ואמנם באה.
בזמן שנורו יריות אלו, כפי שיתברר להלן.

ג. גם פלוגת הרגלים „טובלת באש“

הפלוגה המצורפת עברה את השטח שבין ג'וסיר
לכרתיה בקטע שמדרום מזרח לחתה. היא נעה בטור
ארוך וגששיה בראשה. המוביל היה סגן מפקד הפלוגה
גה, איש באר-טוביה, שהכיר את השטח. בניגוד לגדוד
הקומנדו שבחר לנוע בדרך בנתיב נוח לכלי-
הרכב, אף-כי דרכו הוארכה בשל-כך — נעה הפלוגה
הרגלית בקו ישר, למקום המפגש שנקבע לה.

בדרכה עברה אף היא בסמוך לשדה התעופה,
שכן לא ידעה כי גדוד הקומנדו שעבר סמוך למקום
זה לפניו, נכנס לשטח המסומן בתכנית האש של
המצרים. האויב אשר הבחין בפלוגה פתח אף על-יה
באש. אולם הפלוגה נחלצה ממנה ללא אבידות, על-
ידי תנועה מהירה, כמעט ריצה, על פני האזור
המטווח. זמן מה לאחר החלצותה מהאש, הצתה
הפלוגה את כביש מג'דל—בית-ג'וז'ין ובמידה שהת-
רחקה ממנו דרומה, בבחינו אנשיה יותר ויותר ברצש
הרכב שנשמע מרחוק.

ד. החסימות עושות את שלהן

אותה שעה ביצעו יחידות ג'ושד שנים את תפקידי
החסימה. פלגה שמנתה חמישה-עשר איש — סיירים
וחבלנים — יצאה ממשלט עבדיס, נעה בין בית-עפה
לעירק סואידן, בשטח שטיירו אנשיה קודם לכן, הגיעה
לג'ושד שנועד לפיצוץ בקטע שבין עירק-סואידן
לכרתיה — ופיצצה אותו. מיד לאחר הפיצוץ נסוג
הכוח ללא תקלות אל ~~בית-ג'וז'ין~~ היציאה.

כוח אחר, שמנה שתי מחלקות וחבלנים, פיצץ
את מעבירי המים בקטע הדרך שבין פלוגיה לכרתיה,
ניתק את קווי הטלפון המצריים ומיקש את השטח
הסמוך למעבירי המים המפוצצים.

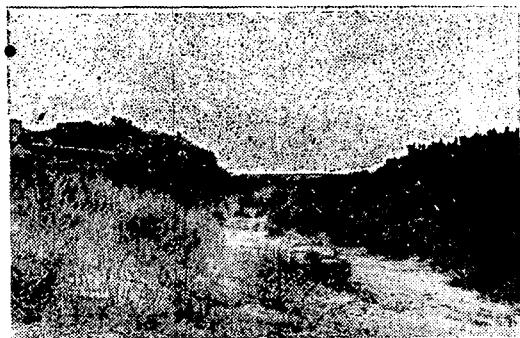
תוך כדי ביצוע המשימה פגע כוח זה במספר
ערבים שברחו, כנראה, מכרתיה. כוח זה נע בתחילה
עם פלוגה ג' מגדוד שלוש, אולם שמת עצמו אח"כ,
סמוך למקום שנועד לפיצוץ, כדי לבצע את משימתו.
את תפקידו יכול היה למלא רק לאחר שגדוד השר-
יון הממונע עבר בקטע דרך זה מעל שני מעבירי
המים השלמים. לאחר ביצוע פעולת הפיצוץ
(שעה 2347) והמיקוש, נשארו שתי מחלקות במקומן.

כדי להבטיח את אגפי הפריצה.

כמעט ולא ספגו אש נשק-קל משדה התעופה של
פלוגיה, אשר נעזב ממשמרתו כשעלו עליו הזחלים.
לאחר שעברו על-פני מעבירי-המים שהיו מתחת
לכביש כרתיה—פלוגיה בכיוון לפלוגיה — כשהאש
עדיין ניתכת — פנו כל-י-הרכב ימינה (דרומה)
וירדו מן הכביש. הירידה מן הכביש לשדה לא היתה
נוחה מחמת השיפוע החזק. אחת ה„קופסאות“ הת-
הפכה תוך כדי ירידה, כל כל-י-הרכב שבאו לאחר
מכן עקפו מקום זה. הגדוד המשיך בתנועה דרומה
בשדה-ללא-דרך, עד דרך העפר פלוגיה—כרתיה
אליה הגיע ללא תקלה נוספת.

ב. ואדי מופארד מתגלה במכשול

לאחר נסיעה קצרה ללא-תקלה, „נתקעו“ כל-י-
הרכב המובילים במקום שבו חוצה הדרך את ואדי
מופארד. כאן התברר שהואדי אינו ניתן למעבר כל-י-
רכב. ניתנה הוראה לחפש דרך-מעבר לכל-י-הרכב
כבדי התנועה. הזמן הזה נוצל, בין השאר, לטיפול
בפצועים, אשר עדי-כה לא ניתן לבצעו. מספר גיפיים
וה„נמר“ עברו בינתיים אי-כשהו. 4 מהגיפיים, אלה
שעברו את הואדי, הבטיחו לכיוון כרתיה ואילו צותר-
תיהם של הגיפיים האחרים הבטיחו לכיוון פלוגיה.
לאחר שהנסיונות למעבר שור כל-י-הרכב עלו בתוהו,
ניתנה הוראה לחפור ולשפץ את גדת הואדי, כדי
ליצור בה מעבר. לאחר עבודת הכשרה של קחצי
שעה, נעשה נסיון נוסף למעבר שנסתיים בהתהפכותו
של אחד מחצאי-הזחלים. הוחלט שיש צורך בהכשרה
נוספת והאנשים ניגשו לבצעה בתנופה מחודשת.
בעת הכשרת המעבר הרגישו המבטיחים בתנועה
של תושבים שברחו מכרתיה לפלוגיה ועברו מצפון
לכוח. המבטיחים פתחו עליהם באש, כשהתקרבו
קרבה-יתירה לכוח. כן נעשה נסיון לתפוס אחדים
מהבורחים, שהריא לתפיסת שנים מהם.

ואדי מופארד בקטעו העובר בכפר

הזכרון העיקרי המלוני ממצע זה, הנו המאמץ הפיסי של ליל הכיבוש. המאמץ שנדרש עלימנת להמשיך במשימה בלי להתיאש, בלי להתעייף ובלי לוותר.
לאחר מבצע דני התנסוף אמנם זנבו של הגדוד למעלה, אבל הגדוד לא היה שלם. הרכב חרק וגנח (אותו הרכב שעוד נשאר בגדוד), מפקדים וחייילים נהרגו ונפצעו ויצאו מפעולה — ומחליפים להם לא באו. אנו שנשארנו בגדוד היינו עייפים. עייפים — לא כל כך ממספר ימי הלחימה ולילות הלחימה הרצופים. כמו מהמאמץ הנפשי הכרוך בהם (לוד, נכבשה ב-11.7 וההתקפה על כרתיה ברצעה ב-17/18).
בליל כיבוש כרתיה נדרש מאתנו מאמץ עליון, כשהגענו סוף־סוף לשטח שמדרום לכביש פלוגיה — כרתיה, ויצאנו ממקלחת האש, השתי שאפסו כוחותי, כלייל, אמנם, עוד בתדריך שלפני הפעולה, הודעת קטיגורית:

„שום איש אינו מתעכב בגלל שום איש. אין לעמוד ולטפל בפצועים לפני שנגיע לואדי. אם כלי הרכב „נתקע“ לעוקף אותו ולהמשיך. לא להתעכב אלא לפי פקודה ולצורך פתיחה באש. קיצורו של דבר — עד הואדי לזכור רק זאת: לפרנץ ולנסוע. לנסוע, ותו לא“.

אך כמובן שגם בלילה זה, כמו בפעולות אחרות — השיירה „נתקעה“. נתקעה על־מקש שלנו; נתקעה בשדה תעופה של פלוגיה, בגלל אש אויב; ועל כביש פלוגיה—כרתיה, בשל משוריי „קופסה“ שהתהפך, ובכל פעם צריך היה להחליץ ולהמשיך לחפות באש במקרה צורך, או למצוא דרך עוקפת — ולדחוף, לדחוף, את השיירה קדימה.

ובסופו של דבר כשהגענו לואדי — והשעה כבר לא היתה מוקדמת — נוכחנו שאין דרך להמשיך. עיי הואדי ה„בלגן“ היה כביר. טדי הצרפתי קילל גמרצות והסביר מה היה מפקדו עושה לו אילו הוא היה תוקע את גודו למקום כזה. את הפצועים העברו מהמכוניות השונות לזחל אחו והבשום. הנהגים טיפלו ברכב, ניסו לעבוד את הואדי, נתנו עצות והערכות למצב. הלילות המשמר, משני צדי הואדי, עסקו בחקירת שבויים ובדיקת צרורות לצללים שונים של אנשים ופרות שנראו סתלקים מכרתיה.

המצדים הפגיו במרגמות וירו בנשק קל לעברנו. מפקדים ניגשו ושאלו מה לדעת, יהיה הסוף. ובאמת מה יהיה הסוף?

על יד החופרים עמד מ״מ יבנאלי, שהגיע לפעולה ישר מקורס. הוא היה רענן יותר מאחרים ולא ניכרו בו לא דכדוך, לא עייפות ולא דאגה. חוד שפמו היה בזוית הנכונה. מסרתי לו שישתלט על המצב: ידאג שהעובדים יעבדו, האחרים ישתקו והשומרים ישמרו; והוספתי שישתדל להעביר את כלי־הרכב שניתן להעביר — אל מעבר לואדי. ועוד לפני שראיתי מה הוא עושה, התעטפתי בכפיה ונרדמתי.
כשהתעוררתי, כעבור שעה בערך, שמחתי לא רק על שנחתי ושמסרתי את הטיפול בהתקנת הדרך לאיש המתאים, לא בעיקר על שלא נחפזתי להחליט דבר. בשעת העייפות ואפיסת הכוחות, עכשיו היה יותר קל לחשוב ולהחליט החלטות.

ואכן גמלה בי ההחלטה: השעה עתה שלוש וחצי. נעבוד על הדרך עוד חצי שעה ואח״כ: הרכב שיעבור — יעבור, הרכב שיתקע — אנשיו יעזבוהו ונעלה עמם ועם הרכב שיצליח לעבור את הואדי, על הכפר; יצאתי ממרבצי ועמדתי להתמתח, אבל המ״מ היבנאלי תפשני בעורפי (עד היום לא ברור לי אם אמנם זיהני, או — כדבריו — לא הכירני) ושאג: „אתה עוד מצד זה של הואדי?“ — ולפתע מצאתי את עצמי מהצד השני שלו.

כשהודעתי למפקדים: „בשעה 0400 בדיוק עולים על הכפר עם כל מה שיצליח עד אז לעבור את הואדי“ — התחיה הגדוד.

הסיריים יצאו קדימה, ה„גמר“ עם מחלקת הגייפים בעקבותיהם. מהמשוריינים שנתקעו בואדי פורק הנשק, פלוגת הרגלים הסתדרה בצד הדרך. גורל כרתיה נחתך.

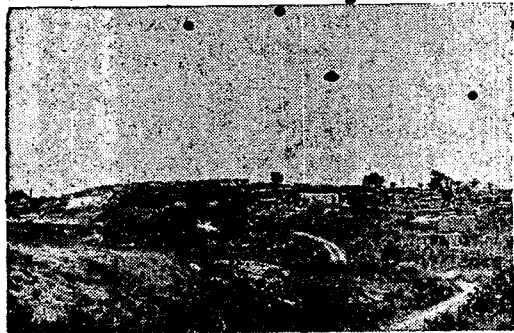
(מפי מפקד גדוד „קומנדו“)

כמות האש המרוכזת שברה מיד את התנגדות האויב והפריצה היתה קלה. תפישת הכפר התנהלה בקלות כזו, שלא נראה כלל צורך להפעיל את הנשק המסייע. חתה היתה בידינו ואפשרות הגעתה של תובלת הדרג הלוחם לכרתיה — דרך חתה — היתה, איפוא, מובטחת.

לכידת הכפר וטיהורו

א. אנשי ה"קומנדו" נכנסים לכפר

אחר זמן המשיכו עדיין אנשי גדוד ה"קומנדו" ל"האבק" עם הואדי. בשעה ארבע לפנות בוקר לערך — לאחר שלוש שעות נוספות של עבודת חפירה מיגעת — ניתנה לגדוד ה"קומנדו" פקודה לצאת להסתערות עם אותם כלי-הרכב אשר ניתן להעבירם. היה זה לאחר שחמישה זחלים הצליחו לעבור את הואדי כתוצאה מעבודת ההכשרה. מהרכב שנשאר ללא יכולת לעבור את הואדי פורק הנשק.

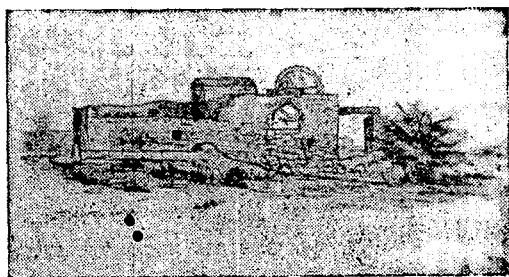
הכניסה לכרתיה

חלק מאנשי הצטרף לזחלים אשר הצליחו לעבור. מחלקה אחת נעה ברגל.

פלוגה ג' יצאה אף היא עם הגדוד. הרכב נסע עד לפרשת-הדרכים שמדרום-מערב לכרתיה. פנה ימינה (צפונה) בדרך המובילה לכרתיה. הזחלים התפרסו במרחק כמאתיים מטר מהכפר ולפקודת הנחיתו עליו אש ממקלעים וממנטיים, תוך כדי נסיעה. התגובה מן הכפר היתה מצערה — יריות בודדות בלבד נורו ממנו לעבר התוקפים. ה"נמר" המשיך ו"הפגיו" את התל בתותחו. הגייפים הסתלקו לצדדים, ואילו הזחלים נכנסו אל הכפר.

ב. פלוגה ג' עוסקת בטיהור

פלוגה ג' המשיכה בעקבות כלי-הרכב. המ"פ פיצל את כוחותיו. מחלקה אחת שלח לטיהור קטעו המזרחי של הכפר ומחלקה שניה לטיהור קטעו

הבאר בכרתיה

ה. המפגש כמעט היה למפגץ

בעת ביצוע פעולת החסימה הנזכרת, קרבה הלה כה פלוגה ג' למקום המפגש שנועד לה. בהגיצה סמוך למקום המפגש נכנסה לתוך אותה אש שיירו אנשי ה"קומנדו" על הבורחים מכרתיה. השבת אש והתנגשות נמנעה רק משהתחנן בדיבור עברי. נוצר מגע והמ"פ נפגש עם מפקד הגדוד. לפלך גה הוקצה קטע בחלקו הצפוני של הואדי והוטל עליה להבטיח את האגף הפונה לכרתיה ולכביש. חלק מאנשי הפלוגה חיפו, חלק חפרו ולחלק לא נותר אלא להצטרף לקוסיס בואדי עד להכשרת המעבר.

ו. גרוד שנים כובש את החתה

הדי יריות, רקיטות צבעוניות והתפוצצויות העידו ששאר הפעולות לכל אורך החזית — למן בית-גיברין ועיראק-מנשיה, שمولם פעלו יחידות מגדוד אחד, דרך בית-עפה שבה פעלה יחידה מגדוד ארבע ויחידה מחיל-הים, ועד משלט 113 שעליו פשטה יחידה מגדוד שנים — נמצאות בשלב ביצוע.

בחתה, שכנתה של כרתיה מצפון-מזרח, פעלה אותה שעה פלוגה ב' מגדוד שנים. אל הפלוגה שכב-שה את התל — שמנתה שלוש מחלקות קטנות (18—25 איש) — סופחו כיתת מק"ב, כיתת מרגמות 81 מ"מ וגייפ לפינוי פצועים.

כיבוש הכפר עלה בקלות ונמצא כי נגד התוקפים עמדה מחלקה מוגברת אחת עם שני מקלעים ושתי מרגמות 2. חפרות הקיפו את הכפר מבחוץ מכל עבריו וגדר הקיפתהו מצפון, ממזרח וממערב. בדרום לא היתה גדר רצופה, ואף נשק האויב הוצב בעיקר לצפון ולמזרח.

פלוגה ב' פרצה לכפר מדרום, מעברה של דרך פלוגה-החתה, לאחר שריכוזה למקום הפריצה את כל כלי הנשק שעמדו לרשותה; ואילו הנשק המסייע — המקביים והמרגמות — הוצב כלפי צפון הכפר.

פרט לשני תצאיי-זחלים אשר נשארו "תקועים" בו על סלעים, שהנסיונות לחלצם לא הצליחו (היה זה בשעה 0600, ביום 18.8). בדרכו לבסיס היציאה שלו (מסמיה) עבר הגדוד את חתה הכבושה, ממנה המשיך לג'וסיר.

סמוך לכך עברה באותה דרך, אך בכיוון הפוך, שיירה אחרת. היתה זו שיירת תובלת הדרג הלוחם של גדוד שלוש, אשר האחריות על כרתיה עברה לידיו.

המערכי, שכלל בתוכו את התל. מטה הפלוגה ומחל"ק שלישי נעו בעקבות המחלקה השניה. בשעת טיהור הכפר לא נתקלו אנשי הפלוגה בהתנגדות. הם לא הבחינו בכוח צבאי סדיר כלשהו, אלא בכפריים מקומיים מתושבי כרתיה ומפליטי הסביבה הקרובה. אותה שעה החל גדוד ה"קומנדו" לרכז את כלי הרכב אשר התפזרו. כן נשלחו אנשים לחפש את המוצא, מכרתיה לכיוון חתה. ה"יציאה" נמצאה והגדוד עזב את הכפר,

קצין הסדנה מספר :

ביום 18.7.48 יצאנו ממסמיה בשעה 1000, 8 אנשים בשני ג'יפים כדי להוציא את הרכב שנשאר בשטח. כאשר הגענו לנקודת שבין שדה התעופה וחתה (12581170) נתקלנו באש מצד כוחותינו אשר היו בחתה. לא נורתה עלינו אש אויבת משדה התעופה.

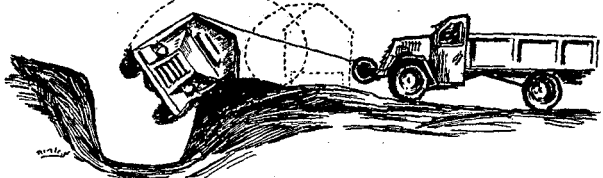
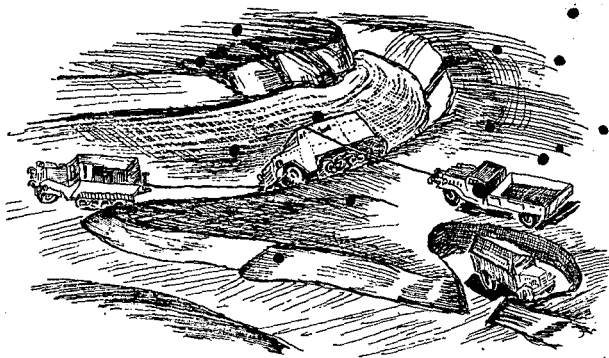
חזרנו לג'וסיר והתקשרנו עם מפקדת גדוד שלוש כדי שיאפשרו לנו להגיע לחתה ללא סיכון מצד מוצבינו. לאחר שהסדרנו זאת יצאנו שוב לדרכנו. לכרתיה. הוצאנו משם את שני תצאיי-הזחלים שהושארו בפעולת הלילה ובשעה 1400 בערך חזרנו לבסיס.

בשעה 2000 יצאנו שוב 8 אנשים עם "פרגו" מצוייד במנוף קומנדו/מ.ס.י. יחד עם פלוגה על 4 זחלים.

הגענו לזאדי (ג'י' 124115 בערך) - דרך חתה וכרתיה. בזאדי נשארו "תקועים" חצי זחל ומשורייני "קופסה". פלוגה ב' נתפרסה לחיפוי.

האויב הרגיש בתכונה והחל להאיר ברקיסות ולירות לכיווננו משהגענו למקום. הוצאנו את המכוניות כמפורט בציוורים.

פעולת ההוצאה נמשכה מ-2130 עד 2230. בשעה 0030 ביום 19.7 חזרנו לבסיס בדרך שהגענו בה מבלי שנתקלנו באש אויב.

ה ע מ י ד ה

תכנון המערך ותפיסתו

מ"פ ג' מספר, כי מבחינת התיאום, הוקל לו משעזב גדוד ה"קומנדו" את כרתיה לאחר לכידתה. באשר רק אז — משלא הוטל עליו אלא לטפל בסוגיה הידועה לו של הגנה — הרגיש עצמו כ"דג במים", כמי שנמצא במצב רגיל ומוכר. נחה עליו — כפי שהוא אומר — ההרגשה הטובה של מפקד שעה שהוא עצמאי.

הוא ציפה על אנשיו לתפוס עמדות ארעיות סביב מרכז הכפר; ואילו הוא עצמו, וקבוצת מפקדים אתו, יצאו לסיור כדי לקבוע את מערך ההגנה.

א. התד"ל מביע ואתו "בשורה"

זמן קצר לאחר עזיבת השריון הגיעה לכפר שיירת התד"ל (תובלת הדרג הלוחם). זו עשתה דרכה מג'יסיר לכרתיה דרך חתה הכבושה. המכוניות הביאו נשק מסייע — מנ"טים ("פיאטים"), כיתת מרגמות 81 מ"מ, כיתת מק"בים ("באזות") ותותח 20 מ"מ — תחמושת, חומריי-ביצורים, מוקשים, מזון ומים.

מפקד השיירה הודיע למ"פ, שהפלוגה הנוספת אשר צריכה היתה לבוא מג'יסיר לשם חיזוק מערך ההגנה, לא תוכל להשלת. כתוצאה מכך נאלץ המ"פ לפזר את פלוגתו (שמספר אנשיה לא עלה על תשעים) בקר"היקף של קרוב ל-4 ק"מ — קו שנועד מתחילה לשת"י פלוגות.

מפאת האיחור בלכידת הכפר, שנגרם ע"י ה"ה" תקעות" בואדי, לא ניתן למ"פ לנצל, בשעת ההתבססות, את חומריי-הביצור. כן לא היה סיפק בידו למלא פרצות במערך, במוקשים המעטים במספר (20 מונריים, 20 מוקשים קופצים 40" מוקשי בעל) שעמדו לרשותו. צות החבלנים נאלץ להסתפק בחיבול הגשר אשר לפתחה של כרתיה, מצפון-מערב לה, על ואדי אל-גאוריט.

ב. מחלקה מחלקה לגזרתה

הכפר חולק לשלוש גזרות. מחלקה אחת תפשה עמדות בסביבת בית הקברות, בגזרה הצפון-מערבית של הכפר, לשם שליטה על השטח הפתוח שבין בית-עפה ועירק-סואידן לבין כרתיה. בגזרת המחלקה הוצב גם תותח ה-20 מ"מ נגד שריין אויב שעלול היה להופיע בגזרה זו.

מחלקה שניה נערכה בגזרה המזרחית, מהקצה המזרחי של בית הקברות, בחצי-קשת כלפי כביש עירק-סואידן — פלוגיה, ועד לדרומו של הכפר. בגזרת מחלקה זו הוצבו שני המנ"טים לשליטה על הכביש. נלקח בחשבון כי מחלקה זו עתידה להיות במחלקה הרזרבית.

מחלקה שלישית התארגנה להגנה בגזרה הדרום-מערבית, בחצי קשת הנשענת על דרומו של הכפר ופונה מערבה עד לקצה הדרומי של בית הקברות. מחלקה זו צריכה היחה לשלוט על השטח הפתוח שבין עירק-סואידן לבין כרתיה ועל השטח שבין פלוגיה לבין כרתיה. שתי באזות הוצבו בגזרה זו — האחת בגבולה המזרחי, לעבר השטח שבינה לבין פלוגיה והשניה בגבולה המערבי לעבר השטח שבינה לבין עירק-סואידן. כיתת מרגמות הוצבה בשטחה של מחלקה זו, בואדי המקיף את הכפר מדרום למערב.

כל מחלקה התארגנה להגנה בחזית רחבה. קיים היה מרחק רב בין חוליית לוחמים אחת לשניה, אף-כי נשמר פיזור מתאים בין אנשי החוליה עצמה. תפישת העמדות נעשתה מחוץ לתחום הכפר, כמאה מטר מן הבתים. בגזרה המערבית נתפש הקו מעברו המערבי של הואדי בו הוצבו המרגמות. מספרם המועט של החיילים הביא לפיזור שהיה גדול מדי והקשה על השליטה.

ג. מטח הפלוגה למקומו

מטח הפלוגה קבע את מקומו על התל שבמרכז

ומתעלות הקשר של הכפריים. כפי שכבר צוין היו אלה עמדות חפורות ששוליהן מחוזקים בשקי חול, שהיו מפורזות במקומות שונים מחוץ לגבולות הכפר ומחוברות ביניהן בתעלות קשר. עמדות אלה היו חסרות מכשולים — כמו גדרות ומיקוש — לפניהן, עובדה הנותנת מקום להנחה כי הכוח שהגן על הכפר היה בלתי־סדיר.

בעיקר סייעו ללוחמים העמדות ותעלות הקשר שבסביבת בית הקברות, מקום שאדמתו היתה קשה יותר לחפירה.

הדיפת התקפת-הנגד הראשונה

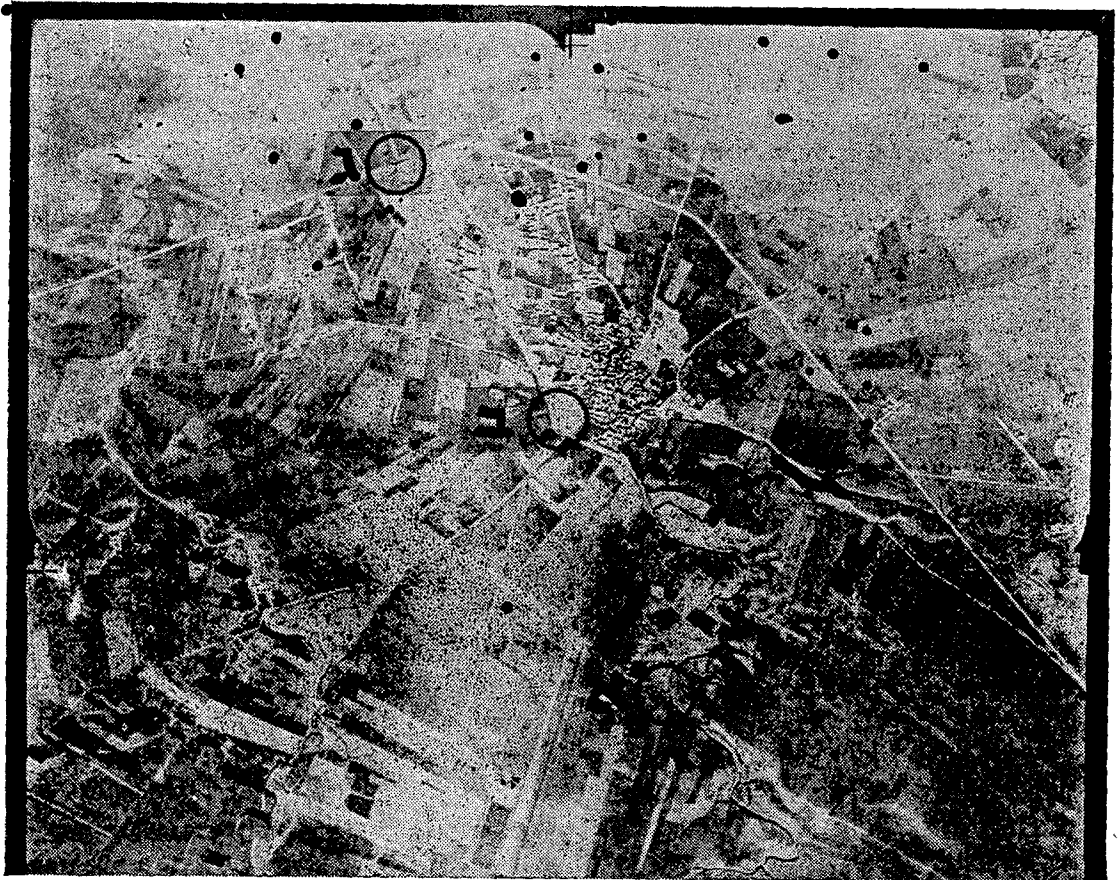
א. ההפגזה מדרבנת — להתחפרות
ביום 18.7, בשעה 0830 לערך, היינו כשלוש וחצי שעות לאחר הכיבוש, בעת שהחילים העייפים (לא

הכפר, אשר היה מקום נוח לתצפית וכן לשליטה על מחלקה שלוש ועל הנשק המסייע שהוצב בגזרת אחרייתה. לצומת זאת היתה קשה שליטתו על שתי המחלקות האחרות, בגלל המרחק. על קושי זה ניתן היה להתגבר חלקית, אילו עמדו לרשות המטה מכ"שירי טלפון, חוטי טלפון וקננים, אלא שאלה לא ניתנו לו.

סמוך למפקדה, בבנין אבן בעל קירות עבים ארגן החובש הפלוגתי את תחנת הש"ר, וזקה את אחד החדרים ודאג לרכו לתוכו את מיכלי המים שהובאו מג'וסייר.

ד. חפרות האויב הוסכות וזעה

כדי שלא להזדקק לחובש אלא במידה מועטת בלבד — עסקו אנשי הפלוגה בהקפדות. בהתבצרותן נעזרו המחלקות בחלק מהעמדות

תצלום־אוויר של כרתיה: א. מקום חציית הוואדי; ב. הזל ששימש מקום תצפית ומפקדה; ג. הגשר שפוצץ

חדשות מן החזית

מפקד הפלוגה מעיר בדבר ניתוק הקשר :
„ניתוק הקשר לא ציער אותי, מכיון שבשעה
שהקשר פעל כהלכה, קראוני פעמים רבות
כליכך למכשיר, עד שהתחלתי לחשוב כי
סופי להיחרג בגלל, שיחות-מפקדים'. כל
שיחות-מפקדים' כזו הכריתה אותי לחול אל
המכשיר ולחזור ממנו לעמדת התצפית שלי,
בשהנני נתון לאש האויב. עם המג'ד חיוב
הייתי לעמוד בקשר, אולם מפתבר שהוא לא
היה יחיד. היו לי הרבה מאוד, ידידים וחי-
ברים' שרצו לדעת, חדשות אחרונות מן
החזית' ורבים מהם ביקשו, שיחת מפקד
דים'...
„קיצורו של דבר, הגיעו הדברים לידי כך,
שהיתה לי הרגשת רוחה משהפסיק המכ-
שיר לפעול”.

אש-מגן של תותחים (שלושה תותחים 65 מ"מ),
שהיו מוצבים בג'סייר, בגלל המרחק. ואפילו אם
היו מקרבים את התותחים עד לטוח מתאים, אף אז
ספק אם ניתן היה לקיים אש תכליתית בגלל אי-
הימצאן של קת"ק עם הפלוגה. אך מרגמות שהיו
מוצבות בנגבה הופעלו (בלי כל קשר עם מפקדת
הפלוגה) נגד סוללה מצרית, שהיתה מוצבת בסבי-
בות עירק-סואיין ואשר גילתה עלידי מגיני נגבה —
והצליחו להפסיק את פעולתה של סוללה זו למשך
זמן קצר, בשעה 1130 לערך.

ג. הפגזה ממחשבת ו"הסתערות" קצרה

הפגזות האויב מתוחחי 25 ליטראות ומרגמות,
שנמשכה קרוב לשלוש שעות מבלי שפגעה בעמדות
המגינים, נפסקה לפתע בעת שהכוח התוקף — שמגה,
כפי הנראה, פלוגה — נמצא בטוח גדול יחסית מקו
התנגה של כוחותינו. לאחר שדממו התותחים, המשיכו
הרגלים של האויב בהתקדמותם ממערב, מסתייעים
באש המשוריינים אשר נעו משני עבריהם. חיילי
האויב לא הצליחו לעבור את „מסך האש" של המגי-
נים שחסם את דרכם בטוח 400—500 מטר. נראה כי
אש המקלעים (בינוניים וקלים) והמרגמות גרמה
להם אבידות ועצרה את התקדמותם בעודה באיבה.
הם נסוגו ונעלמו בואדי העובר כק"מ מערבה מכר-
תיה, בכיוון דרום-דרום-מזרח. העצרותם

ניתנה להם מנוחה מזה שני לילות (יום), עסקו
בשיפור עמדותיהם — התחיל האויב בהפגזת הכפר.
האש הארטילרית של המצרים היתה מכוונת למרכז
הכפר ; ובסביבתה הקרובה של המחלקות, אשר התי-
בססו מחוץ לגבול בתי-הכפר, לא נפלו פגזים. גם
המטוסים ששילח האויב כדי להפציץ את הכפר מן
האוויר, הטילו את פצצותיהם אל בתי-הכפר, במרחק
רב מקו-ההיקף שהחזיקו בו המגינים.

בשעת ההפגזה שנמשכה זמן קצר, ובעיקר בשעת
ההפגזה שנמשכה לסירוגין כל שעות היום, השתוללו
בכפר בעלי-החיים הרבים שנשארו בו. רבים מהערי-
בים שהפלוגה לא הצליחה לגלותם בסריקה ראשונה
יצאו ממחבואם משנוכחו כי ההישארות בכפר הפכה
להיות בעוכריהם.

„משמעת-הקרבי" של הערבים ובעיקר זו של בתי-
מותיהם, לא עמדו „על הגובה" והפריעה ללוחמים
בביצוע משימתם. שכן עצם נוכחותם של ערבים
בעורף והתרוצצות בעלי-החיים בין העמדות, היה בה
כדי להסיח ולהטרד את המגינים. לאחרונים, על
אף הקשיים שנגרמו להם, לא היתה שהות לטפל
במתרוצצים „חסרי-המשמעת" בעיצומו של קרב.

פרט לתקלת המתרוצצים, קומה כי ההפגזה
הביאה עמה ברכה. היא לא מנעה — מהיותה מכר-
ונת למרכז הכפר — את התבצרותם המסודרת של
האנשים, אשר מנסיונם בהפגזות בעבר (69, ג'וליס)
למדו כי פגזים החולפים מעליהם אינם מסכנים אר-
תם. מאידך-גיסא דרבנה, על אף אי דיוקה, את
המגינים להתחפרות קדחתנית.

ב. האויב נערך להתקפה

בשעה 0900 הבחינו המגינים בכוח אויב מתרכז
בסביבת עירק-סואיין השוכנת כשלושה ק"מ מערבה
לכרתיה. חצי שעה לאחר זאת הופיעו בדרך העפר
המחברת את בית-עפה לכרתיה, ארבעה משוריינים
שהתפרסו במקביל לכביש פלוג'ה-עירק-סואיין,
בטוח 300—400 מקו ההגנה, משוריינים אלה, שנשארו
בשטח עד הערב, שימשו כנראה להבטחת אגף ולמ-
ניעת התערבות כוח יחיד מכיוון תתה.
סמוך לכך הוגבר קצב ההפגזה, וכוח מצרי,
מורכב מרגלים ושריון, החל מתקדם מכיוון מערב
לעבר עמדות המגינים.

קשר האלוט עם המטה הקרבי של גדוד שלוש,
אשר נשאר בג'סייר, לא פעל אלא לסירוגין בשעות
המוקדמות של הבוקר. עליכן לא ניתן למסור לגדוד
בקביעות על המצב, אי אפשר היה להפעיל ולנהל

של הרגלים הביאה בעקבותיה גם את הפסקת התקדמות השריון.

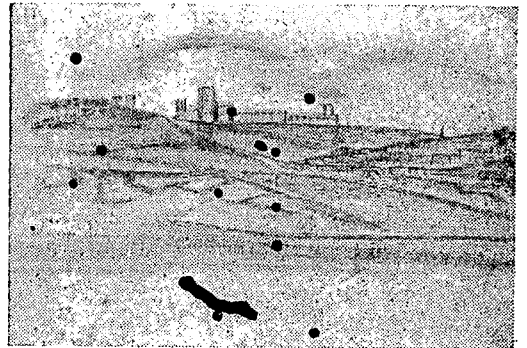
המ"פ הניח כי התוקפים שנהדפו, אינם אלא עתור דתו של המג"ד המצרי במקום, שהוטלה לקרב; וכן הניח כי המצרים יטילו שום ספק תוך זמן קצר את העתודה החטיבית שלהם.

התקפת-הנגד השניה

ואכן, כשעתים לאחר ההתקפה הראשונה, שנהדפה בשלביה הראשונים, הבחינו המגינים מאדש בריכוזי אויב הנערך להתקפה.

בתקופת הביניים שבין ההתקפה הראשונה לשניה, הועברה ידיעה ללוחמים כי ההפוגה תכנס לתוקפה עם ערוב היום. ידיעה זו חיזקה את הלוחמים אשר מצאו עידוד בעובדה כי „הקרב לא ימשך לנצח”. נושאי השעונים מביניהם הציצו בשעוניהם וחישבו: עוד כמה שעות...

אותה שעה הצץ, כנראה, מפקד האויב אף הוא בשעונו והרהר — יש לעשות מאמץ עליון לשנות את פני החזית בשעות האחרונות שלפני ההפוגה...

המראה מכרתיה אל משרת עירק־סואידן — שטח הכינוס של האויב

א. הפעם תוקף גרוד

בשעה 15.00 לערך הבחינו המגינים בשתי פלוגות רגלים של האויב שהגיעו ממערב ומדרום־מערב בלרי ווי משורינים (15 כלים) ומחלקת טנקים קלים (4 כלים) ששימשו להם כחיפוי. התקדמות האויב הייתה מלווה הפגזה חזקה ומדויקת מבראשונה של תותחי 25 ליטראות ומרגמות — שהיו מוצבות כנראה, בגיא שבין מצודת עירק־סואידן והכפר הנושא שם זה. מבנה התנועה של האויב היה כזה: באגף השמאלי של חזיתו נעו משורינים ושני טנקים, כשמאחוריהם

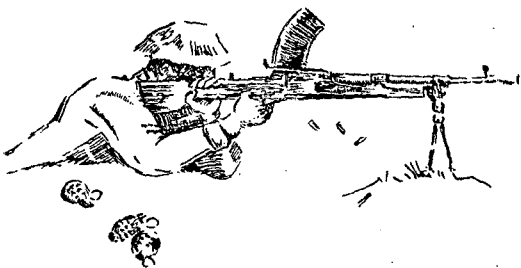
נעה פלוגת־רגלים במבנה של שתי מחלקות קדימה. באגף הימני נעו שוב שני טנקים, מספר משורינים ופלוגה במבנה כנ"ל. המבנה הכללי של תנועת האויב היה מעין ראש־חץ אשר המשורינים, שנעו באגפיו וסייעו באש מטוח־גדול יחסית, יצרו את צלעותיו וארבעת הטנקים־הקלים את חודו. הרגלים נעו — ארבע מחלקות, לפנים ושתיים מאחור — מאחורי השריון, מסייעים במחסה גופו ובאשה, בתנאי־הקרקע ובכעסן.

פלגת אויב נראתה יוצאת גם מפלוגיה, אך זו לא פעלה ישירות כלפי כרתיה. תפקידה היה, כנראה, בדומה לתפקיד המשורינים שהנפיעו מכיוון בית־עפה: להבטיח את ניתוקה של כרתיה מהכוח היהודי השכן בתתה ובג'וסיר.

ב. המצרים מתעוררים

המגינים נצרו את אישם, נתנו לאויב להתקרב ממערב ומדרום־מערב, ושתחו באש רק בשעה שהגיעו חייליו לטוח יעיל (300 מ') של כלי הנשק שבר ידם. אולם צות התותח נאלץ לפעול נגד השריון לטות דחוק, כיון שמקום הצבת התותח בסביבת התל והטרי פוס של התותח — בו אין אפשרות להנמכת הקנה — גרמו לכך, שידיה לו שטח מת גדול דוקא בטוח הקד־רוב. מפקד התותח האמיץ רב סמל ספינקל־שטיין ציוה על אנשיו לשנות עמדה והוא עצמו חפש מקלע והחל מפעילו במו ידיו כדי לחפות עליהם. אך האויב, שהתנועה משכה את עינו, עקב אחריו באש והוא נפצע פצעי־מות, בעודו גחון על מקלעו. לאחר שצות התותח שינה את עמדתו המשיך לפעול בו עד אשר התקלקל. התוצאות של פעולתו היו עגור מות וכנראה שקליעיו בני ה־20 מ"מ לא חדרו לשר־יון כלי הרכב של האויב.

בהתקפה שניה זו לא נעצר שריון האויב כשנעצר רן הרגלים הנלזים אליו, אלא המשיך להתקדם לפניהם.

מפקד נועד

על עודדוהו של מפקד מצרי מספר המ"פ: "בעת שארבעת הטנקים היו מולנו והיתה הפסקה מסוימת בהתקדמות ההתקפה, העיז אחד ממפקדי האויב להסתובב בין הטנקים כשהוא נמצא במרכז הגזרה הנ"ל תונה תחת אשנו, בטוח 200—300 מ' מועד דותינו. פתחנו עליו באש במכוון. המצרי התנהג באומץ ונשאר עומד בין הטנקים, אחר ניגש לרגלים ומסר להם הוראות. כל זאת עשה, לא בריצה או בקפיצות, אלא בהליכה בושחתי ומעורדת את אנשיו".

לטוח זה. אחד מהם הקדים את חברו ועמד לפרוץ לתוך המערך בעוד חברו מחפה עליו. שני הטנקים הנותרים, שנעו דרומית מחבריהם, שמרו על טוח גדול יותר; אך נראה כי כאשר ראו את חבריהם מתקדמים החלו חשים אף הם לעבר מקום הפריצה. הרובאים הבודדים, בגזרה שלעברה התקדם השריון, המשיכו באש על הרגלים שמאחורי הטנקים.

מפקד הפלוגה — אשר לאחר השמדת התותח נשארו לרשותו, כנשק נגד טנקי, שני מנטי"ם עם שש פצצות, ואשר בגלל האיחוד שחל בהתבססות לא הספיק להפעיל את החבלנים בהנחת המונריים — חש בסכנת פריצת האויב. הוא תכנן קרעמדות שני למקרה בו יצליחו המצרים לפרוץ את הקו הראשון. בתוך קבוצת בתים בסביבת התל ריכזו מספר אנשים.

ריכוז התחמושת הפלוגתי נמצא ליד מטה הפלוגה. המ"פ מציין לטוב כי על אף אש זו היו הרצים, שמונו לתפקיד טנקים של תחמושת, ממשיכים באספקתה — לבאזות ולשאר הכלים. במיוחד צוין יחזקאל הצעיר בן השבע עשרה, שרץ מספר פעמים כמספר שנותיו מריכוז התחמושת הפלוגתי אל כל מקום נדרש.

והפעיל את חולית החבלנים, בפיקודו של קצין החבר לה הגדוד, להכנת בתים אלה להגנה. הללו אף הניחו מספר מוקשים במבואותיהם של הבתים, כדי להקיף שות על האויב את החזירה אליהם.

ד. המנ"ט "מציל" את המצב

ברגעים קשים אלה, שינתה את פני הקרב חולית המנ"ט ("פיאט") של רון פלר. החוליה — אשר הוצאה עוד בהתקפה הראשונה מהקטע המזרחי הש"קט, של המחלקה השניה, הועברה לקטע הדרום מערבי של המחלקה הראשונה — יצאה לעבר הטנק הפורץ כדי לחסלו. בתנועתה לעבר הטנק ניצלה את מחסה הואדי וגדר צברים. המנ"ט הופעל, פגע בטנק הקדמי והוציאו מכלל שימוש.

ההשפעתה של פגיעה זו על האויב היתה, כנראה, גדולה מערכה הממשי. הטנק השני, שהיה סמוך לטנק הנפגע, פנה לאחור ונסוג כשהטנקים האחרים והמ"פ שוריינים שבאגפים נעים בעקבותיה. הרגלים נסו, כמובן, אף הם. היתה זו בריחה של ממש משדה הקרב ולא עברו דקות ספורות ומכל "ראש-החץ" המאיים

אידיוק הפגיעה של מרגמות המיגנס, אף הוא עודד את האויב בהתקדמותו. מ"פ ג' הבחין גם הוא בטיווח הבלתי-ינכון של המרגמות. הוא חש לבדוק את סיבת הדבר וגילה כי המרגמות פעלו על פי מפה בלבד, באשר מפקדן בחר בעמדה שהיתה "נוחה לאיש התצפית", במקום שהיתה "נוחה לתצפית". מיד נתן הוראות לתיקון המעוות, אך בינתיים בוזבו חלק ניכר מן הפגזים.

כרגיל רבו המעצורים במקלעים ואם כי רבים מהם תוקנו — לעתים ע"י שימון בעזרת קופסת מרג"י רינה ממנות הקרב — ניצל האויב את ההפסקות שח" לו מפעם לפעם באש המגינים והמשיך בהתקדמותו. זו היתה איטית אך מסודרת, ומשהתקרבו התוקפים ניתן היה להבחין כי הם נעים ממחסה למחסה, ובחיפוי חדדי.

ג. הבאזות בולמות את הרגלים

המכשול העיקרי בפני התקדמות האויב, היתה אישם של ה"באזות" — ובמיוחד, אישה של זו שבגובה המערבית, אשר פעלה ללא מעצורים וגרמה לכך שהרגלים פיגרו אחר הטנקים פיגור רב. טנקים אלה חפשו עמדותיהם נוכח תעלת-הקשר והעמדות שבגוריה המערבית של הכפר. הם השתהו קמעה, מחכים להתקדמות נוספת של הרגלים, ובינתיים פיזרו אש על-פני השטח כולו.

משקרבו הרגלים המצריים אל הטנקים המשיכו אלה להתקדם לעבר קו ההגנה והגיעו לטוח של 150 מטר ממנו. כאשר אש הנשק הקל לא היתה להם למכ"שול. שני טנקים המשיכו בהתקדמותם אף מעבר

של האויב לא נותר אלא חודו הפגום בַדמות טנק
בוודד מעלה עשן.
כדי לחפות על הנסיגה, פתח האויב בהפגזה חר־
שה, אך נראה, שמחמת זהירות יתר שלא לפגוע
באנשיו, הפעיל את אשו הארטילרית לחלק האחורי

של המתחם. דבר זה לא הפריע למגינים לונב
בנסוגים.
כאשר עברו שריוני האויב על יד הפלוגה התוק־
פת הקרובה אליהם התרוממה זו, נתונה — כנראה
— להשפעה הפסיכולוגית ההרסנית של נסיגת

רון פלר מספר :

העמדה שלנו, אשר ירשונה מהערבים, היתה עשויה שקי חול מוגבהים וללא כל הסוואה. על־כן גילוה המצרים
ונקל היה להם לכסותה באש. כדוריהם פגעו בשקי החול, קרעו בהם חורים ואילצו אותנו, שלושה במספר, להחבא
בחובה מבלי להרים ראש, באשר אפילו הצצה בלבד היתה בחזקת סכנה.

מאחר שהמצרים הוסיפו להתקרב יותר ויותר אל עמדותינו ומכיון שנוכחתי לדעת כי אין כל אפשרות פעולה
מעמדה זו, החלטתי לפעול ממקום אחר. נטשתי את העמדה ביחד עם חברי מבלי שהיה באפשרותי להודיע זאת
למפקדי וירדתי אל הואדי שבינה לבין הכפר. השארתי את המנ"ט ופצצותיו בידי שני חברי לעמדה והתחלתי
תר אחר דרך תנועה שתאפשר התקרבות אל הטנקים של האויב. לאחר שבחרתי שטח מתאים לכך, עליתי אל
מטה הפלוגה. במטה גשאלתי מה מספר הפצצות שבידי.

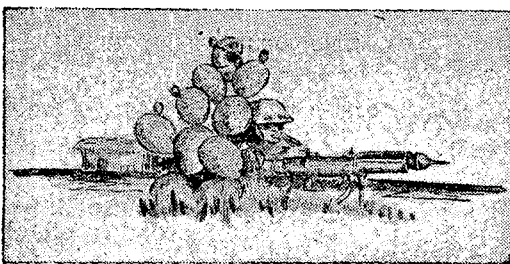
באותה הזדמנות הבעתי את יצוני לפעול נגד השריון וקיבלתי אישור על כך. כן ביקשתי מן המ"פ שיוציא
הוראות לאנשינו, לבל יכסו באש את הגורה שאתקדם בה.

בשובי לואדי לאחר קבלת צוורו של המ"פ, לא היה נעים ביותר, שכן נכנסתי מחדש לתחום כדוריהם של
המצרים ואלה התיזו רסיסי אבן וחול מסביבי.

בואדי הצטרף אלי שבתאי עם פצצות המנ"ט, התחלנו נעים לאורכה, צפונה, כדי שנוכל להתקרב אל
הטנקים בדרך שבחרתי בה. לכאורה התרחקנו מהם, מבחינת הכיוון הישיר שבינם לבין עמדתנו, אך לצורך
הקליעה אל המטרה ביקשנו להתקרב אל הטנקים מן האגף. אחרי שעברנו כברת דרך יצאנו מהואדי והתחלנו
להתקרב לעברי הטנקים בזווילה, כחסות גדר צבר אשר הסתיימה במרחק מה מהם. התפללנו בלבנו שגזלית
להגיע למקום שבחרתי, לפעול בו בטרם ימשיכו הטנקים להתקדם.

התקדמותנו נעשתה קשה יותר ויותר במידה שהתקרבו אל הטנקים. אולם אנו המשכנו בזחילה עד הגענו
לנקודה ממנה ראינו בבידור את תנועות חיילי האויב הנעים מאחורי הטנקים. מטרתנו היתה הטנק שעמד בראש
ההיה הקרוב ביותר. סמך לטנק זה, מצדו האחורי, הבחנו בחייל מצרי אשר הביט סביבו בערנות רבה ומפניו
חששתי ביותר. כל פעם שנדמה היה לנו כי מבטו מופנה לעברנו נצמדנו אל הקרקע לבל יראנו, אך כאשר מבטו
הופנה לצד אחר הוספנו להתקדם.

לאחר זחילה איטית ומיגעת הגענו לטוח כה קרוב עד־כי תנועה בשניים היתה עשויה להתבלט ולסכן את
ביצוע הפעולה. המשכתי, איפוא, להתקדם יחידי לקצה גדר הצבר, שמרחק כ־40 מ' הפריד בינו לבין הטנק הקיד־
מי, ואילו שבתאי נשאר מספר מטרים מאחור. בקצה גדר הצבר הכנתי את המנ"ט לפעולה. הבנתי שעם היריה

הראשונה יתגלה למצרים מקום פעולתי ויהיה צורך, על
כן, לירות את הפגו השני מיד. זוכר אני את הלבטים
שהיו לי בעת הלחיצה הראשונה על הדק המנ"ט. ידעתי
את הערך המכריע שבלחיצה זו. לחצתי והפצצה זינקה,
פגעה אך החליקה ולפיכך התפוצצה בלא לגרום נזק.
מיד פתחו המצרים באש בכיוון שיחי הצבר ואף פגעו
בם. הזדרזתי ויריתי את הפצצה השניה והפעם הצלחתי
תי לפגוע פגיעה ישירה בטנק. נשמעה התפוצצות
אדירה והשטח כולו כוסה עשן..."

השריון, והחלה נסה בבהלה לאחור מבלי לנצל את תנאי הקרקע.

במנוסתו קצרה באויב אש הבזה. כן הפעילו המרגינים את המרגמות, אם כי מספר פגזיהן היה עתה מצער.

הפלוגה השנייה והשריון המרוחק יותר, אשר החל לפני כן להתקרב לעבר מקום הפריצה, נסוגו בסדר ותחת חיפוי הדדי. נראה כי לאנשי פלוגה זו היתה הרגשת בטחון בצל השריון שנשאר לידם.

ה. הפוגה בקרב

בינתיים נטה היום לערוב ולמגינים התחיל "לה-איר" החושך — שכה חיכו לו באשר העיד על התקרבות מועד הפוגה.

מצב רוחם של האנשים היה טוב וגם מצבם של הפצועים (8 במספר), אשר רוכזו בנקודת האיטוף שליד מטה הפלוגה, הניח את הדעת. הפסקת האש נוצלה לחלוקת מוון ללוחמים, אך אלה כחלו באוכל מן הקופסאות ובכרו לשחות מיץ מפוסטר שנמצא להם בשפע, מאחר שניתן היה להשתמש בכל הכמות שבנמצא, שנועדה לשבעה ימים, לרגל הפוגה הקרובה.

כן ניצל המ"פ את ההפוגה בקרב לשידוד מערך ההגנה בחזקת הגזרה המערבית של המתחם. בי-השאר העביר את הבאזה מהגזרה הדרומית, לגזרה המערבית.

ז. טנק "מתנה" לאויב

במרכז גזרה זו עמד הטנק שנפגע, אשר שימש מרכז להתענינותם של הלוחמים. קבוצה של מפקדים קרבה אליו ובחנה אותו מקרוב. במרכז הטנק, מעבר למושב הנהג, נתגלה חור שהעיד על מקום הפגיעה. קצין החבלה, שבחן את הטנק מזוית ראייה "מקצר עית", הציע לפוצץ את הטנק המצרי, אך המ"פ טען שמוטב להשאירו כ"עדות לנצחון" עד שתמצא הדרך לגררו לעורף.

בעוד הדיון בשאלת הטנק עומד בעיצומו, חיסלו המצרים את הויכוח בפתחם בהפגזה חדשה. פלגת רגלים, שתלבושתם היתה שונה מן הרגיל (חבושי כפיות בניגוד לתוקפים הקודמים שהיו חבושים כור בעיר-פלדה), נראה מתקרבים מכיוון דרום-דרום-מערב, ללא סיוע שריון ובמבנה בלתי מסודר. שתי הבאזות קצרו במתקרבים, אשר כפי הנראה התכוונו ללחוץ על המגינים כדי להוציא נפגעים, או — מה שמתקבל יר-חר על הדעת — כדי לתפוש משלט.

עם רדת הלילה, לאחר כניסת ההפוגה לתוקפה (שעה 1900), נראה מספר שריונים מצריים כשהם מתקרבים לעבר הטנק הנפגע. הללו התקדמו במבנה מתאים, אך ללא מתן אש, ללא סיוע ארטילרי וללא ליווי רגלים. מתוך רצון לשמור על ההפוגה ובגלל מחסור בתחמושת מג"טים (נשארו בידי הפלוגה 4 פצצות מג"ט בלבד), החליט המ"פ שלא לפתוח באש. לאורו המלא של הירח נראה שריון האויב תופש עמדות להבטחה בעת שאחד הטנקים התקרב לטנק הנפגע, ככל אותו לגופו בשרשרת וגררו לעבר קוי המצרים. אותה שעה היה קצין החבלה מתהלך זועף, וטענה בפיו: נתנו למצרים טנק "במתנה".

זמן מה לאחר-כך, הגיעה פלוגה א' של גדוד שלוש כדי להחליף את המגינים. ההחלפה נעשתה במהירות והיתה בלתי מסודרת בגלל חוסר נסיון וב-עיקר כתוצאה מהעייפות הרבה של המגינים, אשר עם כניסת ההפוגה נדמה היה כאילו נסתיימה בשבילם המלחמה.

עייפותם הרבה של האנשים, אשר שני לילות ושני ימים עבדו ללא הפסק, לא עשתה אותם אדישים לנצחון, אדרבה הם היו גאים. עליו וראו בו המשך המסורת שמאו קרב ג'וליס.

האויב עוקף את הטריז

בלילה שלאחר כניסת ההפוגה לתוקפה וביום של-מחרתו, התבצר האויב בקדחתנות בגבעות שמדרום לכרתיה, מדרום-מערבה וממערבה. ע"י תפישת משל-טים אלה, שבעה במספר (ראה מפה מצורפת), חשב האויב לסגור את הפרצה אשר בקע כיבוש כרתיה ברצועת החנק המצרית סביב הנגב, וכן ביקש להבטיח את דרך העפלה לנגב — עירק-סואידן, שהי-פך אותה ל"דרך-בורמה" שלו.

***

אותו יום (19.7) הופיע לגבולות כרתיה קולונל מצרי, בלויית שתי אחיות רחמניות, כשהוא נושא בידו דגל לבן, ובקשה בפיו: לאסוף את הרגיו. הרשות ניתנה לו בתנאי שהדבר יעשה על-ידי בלתי לוחמים. מסירותו של מפקד הגדוד לאנשיו הפכה לשיחת היום בקרב מגיני כרתיה. היא העידה כי אין לזלזל באויב זלזול-כולל; ומבלי שיהיה בעובדה זו כדי הפחתת שמחת הנצחון, סילקה הרגשת יהירות מסוכנת, וחיוקה את רצון לוחמי החטיבה לאזור כוח ולהת-אמן לקראת הקרב המכריע.

מלקח הקרבות בכרתיה

הידיעות שהושגו ע"י הצפית מפקדים מג'וסי, מרחק 5 ק"מ מהיעד, אף בהן לא היה כדי להוסיף הרבה.

על כן נותר, למעשה, מקור חשוב אחד: הסיורים. מפאת חוסר זמן הוצאו הסיורים בלילה אחד לגור רה צרה: חמישה פטרולים (לחתה, לכרתיה, לבדיקת הדרך אליה, לבדיקת מקומות החסימה ממזרח וממערב לכרתיה) — לשטח של 10 ק"מ מרובעים. התור צאה היתה שפתיחת, אש אויב על פטרול אחד — שעוררה את החזית המצרית כולה — הפריעה לפטרול אחר בביצוע משימתו. דבר זה מוכיח מחדש את חשיבות התכנון המדוקדק של הוצאת פטרולים מכינים — דרכי תנועתם, שעת יציאתם ותגובתם במקרה של התקלות באויב.

בגלל הסיבות שנמנו לעיל לא היו הגדוד, הקומנדו ד"ר התוקף ידיעות בדוקות על כרתיה וסביבתה, פרט לשטח שבין ג'וסי לשרדה התעופה של פלוגיה. הגדוד נאלץ, איפוא, לשאוב את ידיעותיו מן המפה בלבד — דבר שהביא בעקבותיו תקלות. כך למשל, נאגלתה דרך — אשר סומנה על המפה כחוצה ואדי — כבלתי ניתנת למעבר כלי רכב והכשרתה גולה זמן רב, אף דחתה, את מועד פתיחת ההתקפה. מסתבר שהסתמכות בקביעת ציר-תנועה, על מפה בלבד — לא כל שכן אם המדובר הוא בקביעת ציר-תנועה לכלי-רכב, — כרוכה בסכנת שיבוש לוח-הזמנים, ולעתים אף ביותר מזאת.

ב. התוקף בלילה — כוחו בהפתעה

החדירה העמוקה שכיבוש כרתיה חייב, ורעש מנועי כלי-הרכב, הודיעו לאויב על התקרבות ההתקפה. בכך נתקפחה ההפתעה בזמן — אחד הצדדים של מומנט ההפתעה (מומנט שהוא היתרון העיקרי בהתקפת לילה). לעומת זאת הושגה ההפתעה בשתי נקודות אחרות: הפתעה במקום והפתעה בסוג הכוח הפועל.

1. הפתעה במקום.

בהתקפת כרתיה היתה ההפתעה במקום כפולה: הפתעה בעצם בחירת כרתיה כיעד והפתעה בכיוון הפריצה אל כרתיה מן העורף, אל מול התל. שעה שכרתיה נבחרה על-ידי החטיבה כיעד, הניחו שהאויב לא יצפה להתקפה במקום זה. ואכן, הפנית המאמץ העיקרי במבצע "מות לפולשים" לכרתיה, הפתיעה את האויב.

משבאים לסכם את פרשת קרבות כרתיה, ניתן לציין כמה הישגים:

- 1) כרתיה נכבשה באבידות אדם מועטות.
- 2) מגיני כרתיה הדפו שתי התקפות נגד של האויב.
- 3) כיבוש כרתיה יצר טריז בין בסיסי האויב המוצבים לאורך כביש מג'דל-בית-ג'וברין, אשר מנע בעד האויב מלהשתמש בדרך הטובה לתחבורה ואילצו לפלס דרך אלטרנטיבית, גרועה יותר. כן אולץ האויב להשקיע כוחות בתפיסת משלטים חדשים, לצורך הבטחת "דרך בורמה" שלו מפני האיום שיצרו כוחותינו, כדי שיוכל הוא לקיים את ניתוח הנגב מגוף המדינה.

לעומת זאת יש לציין, שאף כל הצטמצם המרחק בין משלטינו לבין אלה של חטיבת הנגב — הדרך לנגב לא נפרצה.

אופייני הקטע הבא מתוך סיכום של חטיבת גבעתי ל"עשרת-הימים": "בעית הנגב המנותק אינה ניתנת לפתרון קטן וחלקי, באשר כביש לפרוץ את הדרך לנגב, יש צורך ליצור מסדרון-משלטים — ברוחב המותנה במקום הפרצה — המחייב החזקת כוחות גדולים מאוד לשמירתו בפני ניתוק". כוחות גדולים כאלה נראה שלא היו בסוף "עשרת הימים" בחזית הדרום.

בסיכום אג"ם לאותה פרשה אנו מוצאים:

"מסיבת לחץ האויב ועדיפותו בכוח-אדם ובציוד — היה בלתי אפשרי להשיג הישגים בפריצת הדרך לנגב, פרט לכיבוש כרתיה".

נעבור עתה לסיכום הפרשה לשלביה.

תכנון הפעולה

א. מחסור בידיעות סופו תקלות

הידיעות שהיו בידי החטיבה על כרתיה וסביבתה ועל מערך האויב בה לא היו מדויקות: הערכת עצמתו של האויב במקום נעשתה עפ"י עדות קצין מצרי שנשבה בבית-עפה — אשר נתגלתה כבלתי נכונה — ועפ"י השערה. הוקש היקש מבית-עפה, אשר עליה היו ידיעות ברורות, הוכוח בכרתיה הוערך, איפוא, בשתי פלוגות סדירות (היתה גם הערכה קטנה יותר). כתוצאה מכך הופרש לכיבוש כרתיה כוח אשר לאחרי-מעשה נראה כמוגזם.

נראה שמפאת דלותם של כוחותינו במלחמת-העצ-
מאות, לא ניתן היה להמנע מן הצורך ביצירת „כר-
חות-משימה“ — מיחידות שונות בעלות רמת-אימון,
אולח-פעולה והרגלים שונים. יש להבין מספר ניכר
מהתקלות שהתגלו בקרבות על רקע זה.

גם במקרה שאנו דנים בו, לא היו ההכנות המוקד-
דמות לשיתוף פעולה וכן התיאום בין שתי היחידות
הלא אורגניות, שאוגדו לצורך המשימה — מושלמים:
מ"פ הרגלים לא השתתף בסיוור המכין של מפקדי-
ה„קומנדו“, כן לא נערך כל תרגול מוקדם של הרג-
לים והשריון בפעולה משותפת, למקרה בו יתגלה
צורך בשיתוף כזה. כמובן שחלק מהליקויים הנזל-
בע מתוך קוצר הזמן שבין ההחלטה על כיבוש
כרתיה לבין ביצועה.

לכידת הכפר

א. הוחרגת — צורך אף בשמחה הכינוס.

שטח הכינוס (ג'וסיף) של הכוח שתקף את כר-
תיה היה טוב. העצים שהיו פזורים בכפר, שדות
הדורה שלא נקצרו וערימות הקש של אותה תבואה
שהערכים הספיקו לקצרה לפני שהכפר נכבש, נתנו
הרבה אפשרויות להצלמת הכוחות מתצפית מן
הקרע ומהאיר.

היקף הכפר איפשר פיוזר של היחידות ושל
הרכב. כן היו קיימות דרכי גישה ויציאה
נחות אליו וממנו. אולם התנועה אל ג'וסיף נעשתה
לאורו של יום ורק פלא הוא שהאויב, אשר
היה מקיים סיוור-אוויר מתמידים, לא גילה אותה
ולא הפציץ את שדרת השריון בתנועה.

ב. מבנה נכון ומהירות בתנועה — משמשים
אמצעי-אבטחה.

על הבעיה שגרמה אש-האויב בשטח שדה
התעופה התגבר הגדוד מבלי להתעכב. וזה — בשל
מבנה התנועה הנכון שלו וכן בשל התרגול
מראש. הגדוד היה, כאמור, בעל נסיון למקרה של
התקלות. ואף ניתנו לו הוראות מוקדמות: „להסתייע
במחסה שריון, לא להוציא את הראש, לא להתעכב
בגלל תקלה שאירעה לאחד מכלי-הרכב בתנועתו.
לנוע קדימה ורק קדימה“.

ואכן בשעה שנתקל הגדוד באויב בשטח שדה
התעופה, גבר עליו בעזרת מהירות ומכת-
אש ואבידותיו היו מועטות.

מסתבר שהמצרים ראו כפר זה כנקודה שב-
עורף, מוגנת ע"י מוצבים בחזיתה ובאגפיה, ועל-כן
לא הקדישו לה תשומת-לב מספקת.

מפקד ה„קומנדו“ שאף להשיג הפתעה אף בכיוון
הפריצה לכפר. למענה מוכן היה להסתכן ולנוע בגר-
בולותיה של פלוגה ולאחר-מכן לחצות ואדי קשה
למעבר כלי רכב. הדגש ששם בנקודה זו גשא פרי:
האויב החל בבריחה מעצם הופעת ה„חית בעורפו, עוד
בשעה שהיו יחידותינו בשטח ההיערכות.

2. ההפתעה בסוג הכוח הפועל
ההפתעה בנקודה זו התבטאה יפה בכיבוש כרתיה.
היתה זו הפעם הראשונה בה הופעלה יחידה משר-
ינת-ממונעת בחזית הדרום ורישומה על המקומיים
היה גדול מאוד.

ג. פשטות במידה-ינכונה — ברכה בה.

המגיד נקט תכנית פשוטה, השאיר הרבה
נקודות לפתרון בתוך הקרב עצמו. שכן תכנית פשר
טה תהיה מובנת לכל הדרגות ותתבצע עליכן, במלוא
היעילות. כן תהיה תכנית כזו נוחה לשינוי תוך כדי
הקרב, כלומר: גמישה.

ד. איריתוק האויב — פתח לפכנות.

אולם נראה שבתכנית הפשוטה והגמישה הונחה
נקודה חשובה, היא: ריתוק האויב שבכרתיה על-ידי
אש או ע"י הטעייה. תכליתו של ריתוק כזה, בהתקפה
המכוונת לעורפו של אויב, למנוע מן האויב אפשרות
של התארגנות לערף. ריתוק מעין זה לא בוצע ואיר-
לו היה האויב נועז יותר יכול היה לנצל את השהות
שניתנה לו שעה שעסקו יחידותינו בהכשרת הואדי,
כדי לשנות את מערכו בהתאם לכיוון ההתקפה המ-
שוער.

ה. למבצע במשולב — ימים היכרות היחידות
ואימוזן המתאים.

תכניתו של מגיד ה„קומנדו“ היתה ברורה לאנ-
שיו, מה שאין כן לאנשי פלוגה ג' המצורפת אליו.
לאנשי הגדוד היתה רמה טובה של אימון. כן היו
להם נסיון ובטחון יתר. על-כן די היה להם בפקודה
קצרה, לא פירוטיתר של השיטה. נתגבשה אצלם
כמעט „תרגולת“ למקרה של התקלות באויב.
לפלוגת הרגלים המצורפת היה שיתוף הפעולה
עם יחידה משורינת ממונעת משהו חדש. היא היתה
זקוקה להסברים ולתרגול.

1. בהתקפה — רוח רמה כמוה בנשק.

ברגע שעבר סוף-סוף הגדוד את הואדי — התעורר לחיים. נראה היה כאילו ארבע השעות הארוכות והמיגעות בואדי לא השפיע עליו כלל. אמת, בזמן השהייה בואדי היה מי שהציע לחזור. אבל ברגע שנערך הגדוד מעברו האחר של הערוץ, כמו דבקה דבקו של המפקד במטרה בכל אנשיו — ואלה שביקשו לחזור בכללם.

היתה זו דוגמה לדבקות במטרה בכל תנאי, שבל-עדיה לא יתכן כל נצחון בקרב.

2. כמות-אש כשהיא נכפלת בריכוזה — מהרה עצמה.

בתנועה אל היעד רוכזה כל אש למקום בו עמד לפרוץ הגוף התוקף. האש שהונחתה הופעלה לפי פקודה: בבת אחת פתחו מרבית כל הנשק של הגדוד באש מהירה. „מכת-אש” זו הוכחה כיעילה ורישומה היה גדול ביותר. האויב נשבר והיעד נפל ללא לחימה עליו עצמו.

הוכח מחדש עד כמה אש נשק-קל המרוכזת לגזרה צרה והמופעלת בבת אחת מכל הכלים — צילה לשבירת המורל של האויב.

3. הפתעה ועצמת-אש שוברות רוחו של האויב שלוש היו הסיבות העיקריות לכיבושה הקל של כרתיה:

(1) הפתעה בכיוון ההתקפה, שבאה לאויב מעורפו הבלתי ערוך להגנה.

(2) הופעת יחידת שריון ממונעת בפעם הראשונה בחזית הדרום הבהילה את כוח האויב שהיה בעיקר מקומי, וגרמה להסתלקותו מחוץ לכרתיה.

(3) עצמת האש הבלתי רגילה, שניתכה על הכפר בבת אחת מתוך למעלה מעשרים מקלעים בינוניים וקלים.

העמידה בפני האויב

(א) התבססות ראוי שתתוכנן מראש.

הנסיון שנרכש בחזית המצרית הורה כי במרבית המקרים התקיפו המצרים את כוחותינו התקפת-נגד ביום שלאחר הכיבוש. וכן הורה כי החזקה ביעד אינה קלה מכיבושו (המצרים מגינים על מקום מסוים,

3. יש לקיים קשר בין יחידות חפועלות באותו שטח.

גם פלוגת הרגלים המצורפת נחלצה מתקלות בתנועתה להערכות והן: (1) אש האויב שהפלוגה נקלעה לתוכה על-יד שדה התעופה של פלוגה; (2) אש אנשי גדוד ה„קומנדו” — שכוונה אל ערבים בורחים — אשר עברה סמוך לאנשי הפלוגה, בשעה שהללו התקרבו לשטח ההערכות.

את שתי אלה ניתן היה למנוע, אילו היה קיים קשר בין פלוגת הרגלים וגדוד הקומנדו בשעת תנועתה להערכות. בעזרתו יכול היה גדוד ה„קומנדו” לאחר שנתנסה באש ממקום זה, להזהיר את פלוגת הרגלים מפני התקרבות לשדה התעופה. כן אפשר היה אז להפסיק, ע”י הודעה מהפלוגה לגדוד, את האש המסוכנת שנורתה בעקבות ערבים בורחים ואימה על הפלוגה המתקרבת לשטח הערכות.

4. שהייה ארוכה בשטח-היערות „מזמינה” פעולות-אויב.

דומה כי שטח ההערכות היה קרוב מדי בשביל יחידת שריון ממונעת, המשמיעה רעש רב עד למרחוק. אין כל ספק שהאויב הבחין בכוחותינו שעמלו שעות בהכשרת הואדי. אמנם הובטח שטח ההערה כות, אבל אילו היה מצוי בכרתיה אויב בעצמתו ובטיבו המשוערים — היה מצב כוחותינו עלול להריות לא-נוח.

האויב לא הפעיל נגד יחידותינו ששהו בשטח ההערכות את יחידותיו. הוא שבפלוגה (מרחק 2 ק”מ משם) ושבעירק-סנאידן (מרחק 3 ק”מ). פן לא הפעיל האויב אפילו אש — לא שטחת מסלול ולא תלולת מסלול — נגד כוחותינו שבואדי.

אולם אין בכל אלה כדי לשנות את המסקנה, ששהייה בשעות 180430—172330, בשטח הערכות כה קרוב ליעד, היתה ארוכה מדי והיה בה סיכון רב.

ה. רגלים ושריון — קצבת-תנועתם שונה.

בשהייה היה כורח: הכשרת הואדי למעבר כלי-רכב. אולם גם אם לא היה גדוד ה„קומנדו” נתקע שם, הלוא היה נאלץ להתעכב בשטח ההערכות, כדי לחכות לפלוגה המצורפת, אשר נעה רגלית בנפרד — או לפעול בלעדיה. וזה בגלל תיאום זמנים לא מדויק בתנועת שתי היחידות להערה כות. שכן, אף כי דרכה של הפלוגה היתה קצרה בשני ק”מ מדרכו של גדוד ה„קומנדו” נזדקקה הפלוגה לזמן רב יותר בתנועתה (חצי שעה לפחות).

ג) ושוב: "ועתה חוסכת דם".

המ"פ הציב שתי מחלקות, הראשונה והשלישית. סמוך לתואי החיוני של כרתיה — התל — ואילו המחלקה השניה סגרה את המערך מאחור.

העובדה שהשטח שלפני המחלקות היה שטח פתוח נתנה אפשרות — כל זמן שהקרבת התנהל לאורו של יום — לפיזור גדול יותר של הכוח ולרוח גדול בין מחלקה למחלקה, שאי אפשר היה להמנע מהם, בגלל מיעוט הכוח במקום. מיד לאחר שהוקצו הקטעים למחלקות החלו האנשים להתחפר.

אנשי הפלוגה לא הסתפקו בעמדות שהוריש להם האויב ועל אף עיפותם, עמלו בשיפור העמדות. בהתאמתן לכלים, בבניית מחפורות לתחמושת ובהקמת עמדות משנה.

הם היו מנוסים בהפגזות ולמדו יפה את ערכה של התחפרות. איש לא היה צריך להמריצם, על-כן, להתחפר ולשפר את עמדותיהם. תודות לכך היה מועט מספרם של הנפגעים בקרב ההגנה — הרוג אחד ושמונה פצועים.

ד) הגעת התד"ל בהקדם — חיוניות להתבססות

בשעה שהמחלקות כבר עסקו בהתחפרות בקטעים שהוקצו להן נכנסה לכרתיה תובלת הדרג הלוחם. היא הגיעה במהירות הדרוה לדרך החדשה שנפתחה כתוצאה מכיבושה של חתה.

אכן בהגנה מיידית נודעת חשיבות ראשונה במעלה לבואו בהקדם של התד"ל אל היעד ולפיזורם המידי לעמדות של האספקה, הציוד והתחמושת.

התד"ל הביא עמו מן הנשק המסיע שבגדוד: 2 מנ"טים, תותח 120 מ"מ, 2 מק"בים, 2 מרגמות 81 מ"מ תחמושת מזון ומים. לא באו עמו אמצעי קשר, אשר המחסור בהם הורגש בחטיבה כולה, והפלוגה נשארה ללא אמצעי קשר מספיקים.

ה) אספקה ותחמושת ראוי לפזר לעמדות.

התחמושת והאספקה שהובאו בתובלת-דרג לוחם לא פוזרו לעמדות מיד לאחר הגיען. פיזור כזה בזמן המוגבל שנותר עד להתקפות-הנגד המשוערות של האויב היה מן הדברים הנתוצים, שכן בתוך ההתקפה עצמה קשה המלאכה פייכמה. ואכן בהגנת כרתיה העובדה שהתחמושת לא פוזרה במועדה הכבידה על הרצים, שהפכו גם לספקי-תחמושת. אלה נאלצו לחרף נפשם בריצה חוזרת, נשנית ונשלשת, מהעמדות אל המטה וחזרה, כדי למלא את המחסור בתחמושת

נבנית, בעצמת פלוגה, אך הם תוקפים אותו מקום בכוח גדוד).

ברי כי התקפת נגד צפויה היתה גם לכוח שיחזיק בכרתיה לאחר כיבושה. אף-על-פי-כן לא נערך תכ"ן נון מוקדם שלב ההתבססות ולא ניתנה פקודה לשלב זה כחלק מפקודת ההתקפה.

גדוד ה"קומנדו" קיבל את תפקיד הכיבוש בלבד. הוא לא ראה את ההתבססות כחלק בלתי נפרד של משימתו. פלוגת הרגלים המצורפת אליו לא קיבלה ממנו איפוא, כל הוראות או הנחיות בענין חיוני זה. את אלה צריכה היתה לקבל, לכאורה, ממטה גדודה; אך הלז היה רחוק מקומם המעשה ולא הוא שתכנן את הפעולה. אילו הוא היה המתכנן אותה — ולו גם את שלב ההתבססות בלבד — היה בכך, ודאי, כדי להקל על מפקד פלוגה ג' את ביצוע תפקידו.

סיכום אבידותיו ברכב של גדוד ה"קומנדו"

- 1 חצי-זחל עלה על מוקש בג'וסי, 1 ג'יפ "נתקע" בשדה התעופה, 1 "קופסה" התהפכה בירידה מביש פלוגה-כרתיה, 1 חצי-זחל נתקע בואדי דרומית לכרתיה, 1 "קופסה" בואדי דרומית לכרתיה, 2 חצי-זחלים נתקעו על סלעים בכפר, סה"כ: 1 ג'יפ, 2 קופסאות, 4 חצי-זחלים.

ב) איחור בפתיחת ההתקפה גרזל זמן שנועד להתבססות

ע"י הפיגור בהתקפה, בשל מכשול הוואדי, נגרם ממילא איחור בהתבססות. אך נראה, שאילו היה נאמר בפקודת המבצע: "פלוגת הרגלים תתבסס עד עלית האור" — היה ודאי גדוד ה"קומנדו" מקבל על עצמו את הקושי הגוסף שבהתקפה באותם כלי רכב מועטים אשר הספיקו לעבור את הוואדי בתחילה.

האיחור הבלתי-צפוי בפתיחת ההתקפה לא השאיר בידי פלוגה ג' שהות רבה למקם כראוי את תותח הנ"ט שלה. כן לא הספיקה להניח מוקשיה (נגד רכב ונגד אדם). ויתכן מאוד שלא היתה מספיקה אפילו להתחפר כראוי — בדומה למה שקרה במשלט עבדים — אלמלא נעזרה בעמדות המוכנות שהשאירו אחריהם אנשי האויב שהגנו על הכפר.

(ו) גדרשת התאמה בין גודל הכוח לבין גודל המשימה.

הפלוגה הנוספת שהמ"פ קיוה שתגיע סמוך להתבססותו לא יכלה לבוא. כתוצאה מכך נאלץ המ"פ לקיים את פריסת פלוגתו על-פני שטח שקר-היקפו היה כארבעה ק"מ. על-כן לא היתה לו אפשרות לרכז עתודה לצורך סתימת פרצות הנחתת מכותר נגד; וכן פחתה עקב כך צפיפות אש המגינים. אף לריכוזם תחת משמר של הערבים שנשארו בכפר לא נותר בידו כוח פנוי — דבר שהיה עשוי לגרום להפתעות בלתי נעימות למגינים.

ז. מיקום הנשק קובע את לצירון.

לרשות המ"פ עמדו כנשק נ"ט, שני מנ"טים (פיאטים) ותותח 20 מ"מ — וזאת, כאמור, לקר-היקף של 4 ק"מ. לאויב היו דרכי-גישה אפשריות רבות. על-כן ביקש המ"פ להציב את התותח במקום שישלוט על רבות ככל האפשר מן הללו, כלומר: בסביבות התל. לעומת זאת עלול היה מקום זה הבולט שבכפר, למשוך את מרבית אישוי של האויב מהיותו נוח לציון. נוסף לזה, מתמת האיחור בהתבססות, לא הוצב התותח כראוי. הצבתו במקום נבזה, שבגללו נתהווה שטח מת קרוב שנשתרע למאות מטרים ממנו. היא שגרמה, בשעת ההתקפה, להוצאתו מכלל פעולה לכמה זמן, בשל הצורך בשינוי עמדה.

את שני המנ"טים שהיו ברשותו הציב המ"פ מול כביש פלוגיה — עירק-סואיד, מתוך הנחה שכלי-רכב אויבים ינועו דוקא על אכביש וסביבתו. הנחה זו הופרכה בקרב. בו הוכח מחדש כי מציאותו של כביש אין פירושו שישתמשו דוקא בו כציר. ואמנם תוך כדי התקפת האויב הועתק אחד המנ"טים למקום הנכון. המקומות שנבחרו למק"בים באגפי המחלקות היו כאלה, שאיפשרו להם שליטה באש על מקום ההערכות של האויב, על דרכי-הגישה שלו ועל עמדות ההסתערות הצפויות שלו.

ואילו המרגמות אשר הוצבו מדרום לתל, מקום שאיפשר להן מחוץ אש-סכנת לעברה של פלוגיה, לא היו עשירות — בשל הטוח המינימלי שלהן (300 מ) — למלא את תפקידן בבלימת ההסתערות בשלב האחרון שלה, בסמוך לעמדותיגו, אלמלא נשברה ההסתערות זאת עוד קודם לכן.

(ח) ג' צרכים לנשק מופיע: הצבת נכונה, צות מאומן ונועז, בקרתי-אש ראוויה לשמה.

מכלי הנשק שהופעלו בכרתיה הצטיינו במיוחד הבאזה והמנ"ט — ובזכותם בעיקר, הובס האויב.

הבאזה פעלה ללא-מעצור, שלטה על טוח רחוק והנחיתה אש מדוייקת בעצמה רבה. על כן קצרה היא, יותר מכל נשק אחר, באנשי האויב שנעו בעקבות הטנקים והמשורינים, ונטלה מהם את האפשרות להתקדם בקצב המתאים לקצב התקדמותם של כלי-הרכב. למעשה היא-היא שבלמה את ההתקפה הרא-שונה של האויב.

ואילו בלימת ההתקפה השניה, באה הודות לכלי האחר שהזכרנו — ה"פיאט". צות הפיאט, זה אשר זחל מול הטנק הקדמי של האויב, ופגע בו מטוח 40 מטר בעת שעמד לפרוץ לכפר, הוא הוא אשר במעשהו שינה את פני הקרב. שכן אף כי התוצאה הממשית של פעולת הפיאט (הוצאת טנק אחד מכלל שימוש) היתה קטנה, הביאה בעקבותיה נסיגה מבר-הלית של האויב ובכך שמה קץ להתקפתו השניה.

לעומת זה הכזיבו שני כלי-נשק אחרים בקרב זה: התותח בן ה-20 מ"מ והמרגמות בנות 81 המ"מ. התותח הכזיב בגלל מיקומו הבלתי-נכון ובגלל חוסר האפשרות להנמכת קנהו: במקום הגבוה בו הוצב, גמנעה ממנו אפשרות הפעלתו לטוח תכלית, ואילו בטוח הגדול לא חדרו לשריון הקליעים, אשר אמנם פגעו בו. עשרות יס לזכור שתלק מכלי-השריון של האויב היו מעיקרם בלתי-חדירים לקליעי תותח עין-זה.

המרגמות הכזיבו — בגלל בקרתי-אש לא טובה.

ט) קשיי תיאום — פתח לחולשה.

בעמדה בפני התקפות-הנגד של האויב נמצאה הפלוגה מבודדת למעשה ולא ניתן לה לקיים תיאום עם כוחות שכנים. וזה בשל הסיבות דלקמן:

(1) מפאת עומס התפקידים ומיעוט הכוחות ודלדולם ב"עשרת ימי הקרבות" — לא ניתן היה לחטיבה להטיל על גדוד יותר מאשר משימה אחת. כך קרה שבגורת חתה — כרתיה הופעלו חלקי-הם של שלושה גדודים (גדוד ה"קומנדו" לכיבוש כרתיה; פלוגה מגדוד שלוש — להחזקה בה; שתי מחלקות מגדוד שנים — לחסימה לכיוון פלוגיה ועירק-סואיד; ופלוגה מגדוד שנים — לכיבוש חתה). ברור שעובדה זאת יצרה קשיים בצניורות פיקוד ובתיאום בין יחידות שכנות בשעת כיבוש כרתיה, ההתבססות בה ובהגנה עליה.

(2) מפאת מחסור באמצעי קשר ובגלל פעולתו הבלתי-תקינה של המכשיר האחד שהיה בידי הפלוגה — לא ניתן היה לקיים קשר בין הפלוגה לבין מפקד דת הגדוד, הכוחות השכנים והתותחנים.

מפקדי השלשות בפלוגה וסמליהם

גוסף: קרבתו למרבית כלי-הנשק המסייע של הפלוגה (התותח, אחת הבאזות, כיתת מרגמות). היה בכך משום משקל-שכנגד להעדרם של אמצעי-קשר (טל-פון ואלחוט). דוגמה לכך הגילוי שגילה המ"פ בע"י צומו של הקרב כי בקר אש המרגמות נמצא בעמדה הנוחה לעצמו יותר משהיתה נוחה לבקרת האש. עיקר השליטה נתבצע באמצעות רצים, אשר גילו מידה רבה של עוז ומסירות.

הרצים יכלו לפתור חלקית את בעית הקשר הפנימי, אך לא את זו של הקשר עם החוץ. מכשיר הקשר שהתקלקל הבלוטים מחדש את הצורך בהקצאת אמצעי-קשר משניים — מכשיר גוסף, או קו טלפון ואולי גם קשר על פני השטח, באמצעות כלי-רכב משורי-ינים (שאליו נשארו בכפר היו יכולים לקיים את הקשר עם חתה, לדוגמה).

יא) אף בהגנה — עווררו כמורה כנשק. הבידוד, חוסר הסיוע של רמה גבוהה יותר וניתוק הקשר לא היה בהם כדי להפחית במשהו את עווררו של הלוחמים. נראה הדבר שעווררו זה רכשו כתוצאה מהתחשלות בקרבות בעבר. כן עמדו לנגד עיניהם דוגמאות עמידה של שאר פלוגות גדודם בקרבות הגנה בנגבה (2.6 ו-12.7), בגל-און (14.7) ובבית-דראס (7/8.7). בכרתיה הובלטה פעם נוספת חשיבותם בהגנה של עווררו, ותקיפות — עד האיש ועד הכדור האחרון.

מפקד הפלוגה ידע לסייע לבצרון רוח אנשיו ע"י כך שהעביר ידיעות מעודדות, בתוך הקרב. מקור עידוד אחר היתה דוגמתם האישית של המפקדים, בגלל השליטה הקשה התגלה ביתר שאת ערכם של מפקדי-המשנה, שהאחריות אשר נפלה על שכמם — כתוצאה מהפיקוד ומחוסר הקשר הפנימי — היתה גדולה מתמיד.

דוגמאות לכך יכולים לשמש מפקד צות התותח ס פ י נ ק ל ש ט י ו ומפקד צות הפיאט ר ו ג. הטוראים אף-הם לא נפלו ממפקדיהם בנסיבותם. כדוגמה נזכיר את ספק התחמושת י ח ז ק א ל. בזכר-תם של אלה ובזכות עמידתם האיתנה של כלל אנשיו הפלוגה נהדפו התקפות הנגד של האויב.

יב) ניתוק הרגלים מהשריון — תנאי להדיפת התקפה משולבת.

ההתקפה הראשונה נהדפה ע"י הנחתת אש בטוח 500 מ' שניתקה את הרגלים של האויב מן השריון. אש זו לא היתה משולבת כראוי וחסרה בה אש-מגן של תותחים — ואף על-פי-כן עשתה את שלה. היא

3) לשיתוף פעולה ממשי עם חיל-התותחנים לא ניתן היה להגיע גם משום כך שהסוללה אשר צריכה היתה להגיע לחתה לא הגיעה.

י) אבות הגנה נמישה: עומק, עתודה, שליטה. ההגנה ל"עומק" לא תוכננה עראש ולא נמסרו למחלקות הוראות לתכנון עומדות שני. אבל בתוך הקרב עצמו, בשעה שהיה חשש לפריצת האויב לכפר, תכנן המ"פ קו מעין זה בסביבות השטח החירי. ני קצין החבלה הגדודי עם חבלניו וכמה אנשי מטה, אשר היוו את "העתודה" החלו בהקמת הקו.

אילו היו נכנסים לקרב גורמים נוספים כמו צות קרב מגדוד ה"קומנדו", או פלוגת רגלים נוספת, ניתן היה לבצע התקפת-נגד, שהיתה שוברת את האויב וגורמת לו אבידות גדולות יותר. שימוש אחר בזחלים יכול היה להיות הוצאת פצועים והעברתם לעורף (לחתה ולג'וזיר) — וכן שמירה על מגע עם מקומות אלה.

שליטת המפקד היתה כרוכה בקשיים מיוחדים בגלל חוסר קשר תקין בינו לבין יחידות המשנה העיקריות. ואף-על-פי-כן ידעה הפלוגה, שכבר נת-נסתה בהדיפת התקפות נגד של כוחות עדיפים (ג'וליס 10.7), לנצור את אישה — ובאה על שכרה.

עמדת התצפית של המ"פ היתה על התל, סמוך למפקדת הפלוגה, שהיתה במדרון האחורי של אותו תל. דבר זה נתן אפשרות תצפית טובה לעבר השטח בו נע ותקף האויב. יחד-עם-זה משך התל את מרבית אישיו של האויב והתנועה ממנו ואילו היתה קשה. כנגד חסרון זה, היה למוצב הפיקוד הפלוגתי יתרון

המוחלפים והמחליפים. ההחלפה נעשתה בחוסר־סדר, בגלל חוסר הנסיון בשטח זה באותה שעה.

לא נעשה כל סיור מכין ע"י היחידה המחליפה. כתוצאה מכך הקשתה החשכה על ביצוע ההחלפה. כן הקשה על ההחלפה הזולזל בה אשר גילו הותיקים במקום — כתוצאה ממתחוות, משכרון ההצלחה ומ־בטחון היתר שהפוגה — דבר אשר עלול היה לההפך למכשלה, אילו היה האויב מכוון לזמן זה התקפה נוספת.

ניתן לומר כי קרב כרתיה נסתיים בהצלחה; אך אין לשכוח את הטעויות — בתכנון, בניהול ובביצוע. הן מצדנו והן מצד האויב. דוקא משום כך יש בו, אולי מן המאלף.

נראה הדבר שעלידי לימוד הטעויות שחלו בקרב זה — פחתו הטעויות בקרבות הבאים.

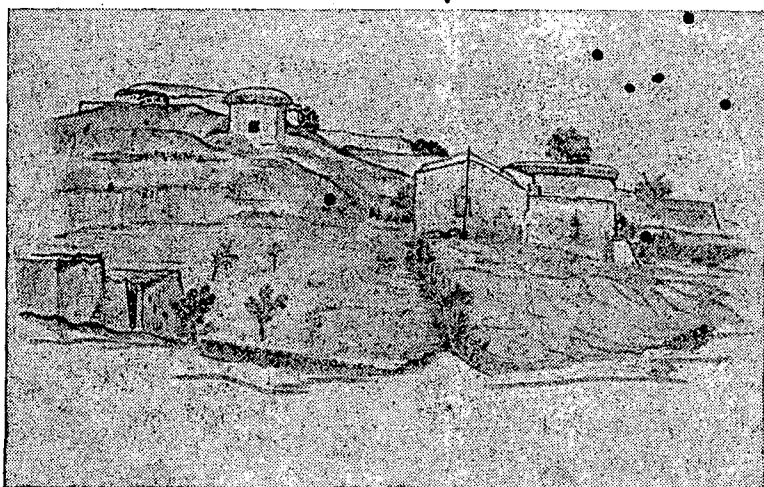
שכן תוך כדי חתירה למציאת פתרונות נכונים יותר, נמצא פתרון לפריצת הדרך לגב עלידי חיטול הרצועה המצרית לזמן מגדל במערב ועד לבית־גוברין במזרח — בפעולה מתואמת של כוחות גדולים מצפון ומדרום. במימוש של דבר זה הוחל בשלב הבא של המערכה עם המצרים — במבצע „עשר־המכות“ („יואב“).

כוונה בעיקר אל הרגלים, כדי לנתקם מעל השריון ולגרומם לו אבידות. אבל היה בה גם כדי להצר במעט את תנועת השריון אשר נאלץ לסגור את אשנביו ולהקטין את אפשרויות התצפית שלו. הכלים העיקריים שביצעו את הדבר היו המק"בים. אותו רגע אשר לו חיכו המגינים בשוחותיהם, הרגע בו יפעילו, נוסף על רוביהם ומקלעיהם, את נשקם קצרה־הטוח: תת־המקלעים, רימונים וכידונים — פשוט לא הגיעו. אילו היה מגיע, אין כל ספק שהאויב הפורץ היה נתקל בהתנגדות עד הסוף.

יג) מאוחר־מדי, לא כראוי וללא־תיאום. לכך שאותו רגע לא הגיע לעולם סייעו כמה פגמים בהתקפות הנגד של האויב. את אלה ניתן אולי לסכם בשלוש הנקודות הבאות:

- המצרים איחרו בפתיחת התקפת הנגד שלהם.
- אישם המסייעת הופעלה לא נגד המערך העיקרי של כוחותינו; ואף זו הופסקה ברוח־זמן רב מדי לפני ההסתערות.
- תנועת הרגלים השריון לא היתה מתואמת.

יד) החלפת יחידות בקו — מבצע. החלפתה בקו של פלוגה ג' מגדוד שלוש ע"י פלוגה אחרת מאותו גדוד בוצעה בלילה, כדי לקיים סודיות ולאפשר מכסימום של בטחון לכוחות

עמדת התצפית בכרתיה

עקרון־ריכוז־הכוח בצל הנשק האטומי

נות אחרים: מן „הרצון“ (Volonté — המקביל לע־קרון „המטרה“); מן „חופש הפעולה“ (Liberté d'Action — המקביל פחות או יותר ל„בטחון“); ומן הכלל (אשר יש הרואים גם אותו כעקרון) של „חסכת בכוח“. לתפיסה המקובלת. אצל הצרפתים אופיינית ההגדרה הבאה: „יישומם של עקרונות אלה — של „הרצון“ ו„חופש הפעולה“, ושל הכלל, חסכת בכוח“ — מעניק לתמרון (manoeuvre) את מלוא יעילותו על־ידי צירוף המאמצים ועי היותם מכוננים אל נקודת־מרכז אחת; ובתוצאתם הסופית של צירוף וכיוון אלה מביאים הם לידי ריכוזם של כל המאמצים החומריים, הנפשיים והשכליים לקראת מטרה אחת ויחידה. הם שיאפשרו לו למפקד להשיג, ברגע ובנקודה צראים לו כמכריעים, את העדיפות החומרית והנפשית על היריב — ולהגיע עי כך אל המטרה המבוקשת על ידו“ (לפי „הצעה להוראה־זמנית בענין תפעול־טקטי של כוחות־יבשה“).

ברור, שכדי להגיע לנצחון מוטב לו למצביא — וניתן לומר כי מחובתו הוא — לנהוג לפי עקרונות המלחמה וליישמם יישום נכון וכולל כמיטב ההבנה, ובדרך זו להבטיח כי אמנם תושג המטרה. אכן, ככל שירבו המאמצים הצומדים לרשותו של אותו צבא — כן יוכל, יותר ויותר, להרשות לעצמו אף לתוא מדי־פעם, בשוגג איש שאף במזיד, לעקור־נות, לחלקי עקרונות ולצהוגי פעולה מסויימים, שעוצבו במסגרתם של עקרונות אלה. למשל, במצבים בהם עומדת לרשותו של צבא עדיפות רבה בארטילריה ובשריון, ניתן לעתים להתקיף לאור היום, באורח של „גישה ישירה“, אף בלא הזדקקות יתרה לעקרון ההפתעה. גם ההסוואה וההסתר יאבדו מחינותם בתנאים של עודף אמצעים מכריע. וכן אפשרי הדבר כי תכנון הפעולה יהיה מורכב (כנגד עקרון הפשוטות³), נוקשה (כנגד עקרון הגמישות), לא מתואם ביותר (ובכך יחטא לשיתוף־הפעולה) — ועל־אף כל אלה יוכתר בהצלחה; אכן, בתנאי האמור: שתהא מצויה עדי־פות מלרעת ביחסי הכוחות.

לא כן הדבר ביחס לעקרון ריכוז הכוח.

(3) המצוי ברשימות־העקרונות של הצבאות האמריקאי והבלגי למשל.

דומה כי אין איש מטיל ספק במציאותם של „עקרונות־המלחמה“ — כמיצוין של עובדות מלחמה ונסיון קרב, שנתגבשו משך דורות אהיו ל„חוקים“. רבי־אמנים במקצוע המלחמה, ה־"Great Captains"¹ וכן תיאורטיקאים רבים, הניחו בדרך כלל, כי עקרון־נות אלה שרירים וקיימים ואינן הזמן פוגע בהם לרעה. אכן, יש ונחלקו דעותיהם באשר למספרם, לסדר־עדיפותם ולגדרת מהותם של עקרונות אלה וכן באשר לערכם להכנת הקרב, מחד גיסא, ולניתוח תוצאותיו מאידך גיסא. אך על אף חילוקי הדעות בכגון אלה ניתן לראות בעליל מה רבה היתה החששות אשר ייחסו בעבר — ומיחסים עתה — כל צבאות העולם לעקרון, אשר רבים רואים אותו בבחינת עקרון־מרכזי, והוא עקרון ריכוז הכוח; וזאת — אף שיש ומכנים אותו בשמות שונים, או שמגיעים אליו דרך עקרונות אחרים.

כך, לדוגמה:

ברשימת עקרונות־המלחמה, כפי שהם מופיעים בכתוביו של הצבא הבריטי, מוצאים אנו את ה־"Concentration of Force" (ריכוז הכוח) בשמו המפורש. האמריקאים נותנים בעקרון ה־"Mass"² ביטוי לאופן ראיתם את גורם ריכוז־הכוח. תורת־הלחימה הסובייטית, אף בה מצוי עקרון ה־"מסה" (או ה־"מסות"), וכן „מיוצג“ עקרון הריכוז במושג „העדיפות המוחלטת“; והכונה כאן לעדיפות מספרית־ממש, כפי שמגדירה גנרל־מיור קורקודינוב בתקצירו על „אמנות המלחמה“ של הצבא הסובייטי: „ריכוזם של כוחות עדיפים־מספרית בגזרה המכרעת“.

לעומת זאת טוענים הצרפתים כי עקרון ה־המכונה אצלם „ריכוז המאמצים“ (Concentration "des Efforts"). הנו תוצאה, או מסקנה, מכמה עקר־

(1) "Great Captains" — „רבי המצביאים“ — דהיינו, מפקדי המופת אשר רשימתם מתגבשת־משתנית במהלך ההיסטוריה (ונפתחת כרגיל בשמותיהם של אלכסנדר וחניבעל), ובמעשיהם ובדבריהם מקובל לחפש את סוד היכולת וההישג במלחמה.

(2) "Mass" — דהיינו „מסה“, ביטוי השאול מן הפיסיקה, אך כבר בימי נפוליאון משמש הוא לצורך הגדרת עצמה צבאית רבה ומרוכזת, במובנה הסטטי — ומכאן השימוש הרב בצירופים, או ב„ניגודים“: „מסה“ מזה „תנועה“ (או „תנופה“) מזה.

אך ננסה, אולי, להגדיר תחילה את מהותו של עקרון זה.

„ריכוז הכוח“ — ניתן להגדירו כיכולת לכנס את מכסימום העצמה (במאמץ, בכוח-אדם, בחימוש-אש וברכב) בזמן ובמקום שנבחרו, כדי להשיג עדיפות המיועדת להכרעת האויב (בנקודתו החלשה) — אנב השארתי מינימום העצמה לצרכי בטחוננו של ריכוז זה. (דרך אגב, אם נסקור במבט אחד את לוחות-העקרונות של צבאות שונים, על כל המשותף שביניהם במהות, הרי נשנה בניסוח, הרי נראה כיצד נשקפת מההגדרה הנ"ל השתלבותו של העקרון האמור בעקרונות ה„חסכון בכוח“, וה„חופש הפעולה“).

מן המלחמות השונות שנתחוללו במהלכה של ההיסטוריה, עד למלחמת-העולם האחרונה ועד מלחמת קוריאה בכלל, מסיקים אנו כי משולם לא הושגה במלחמה הכרעה בלא ריכוז הכוח. כך היה בתקופתם של הניבעל או קיסר — שאז נתגלם עדיין עקרון זה בעיקר בריכוזי כוח האדם וברכב (בטרם היות נשק האש) — וכך היה בימי פרידריך-השני או נפוליאון, אשר אמר כי „הנצחון הוא לבעל הגדר דיס-הגדולים“.

מלחמת-העולם הראשונה — אף היא התנהלה על בסיס הנקיטה המתמדת של עקרון הריכוז. דבר זה אימת במידה מסויימת את הנחותי הראורטיות של מרשל פוש, אשר הקדיש, בספרו „על עקרונות המלחמה“, תשומת-לב ניכרת לעקרון ה„חסכון בכוח“ — זה שממנו משתמע, כהשלמתו הטבעית, גם עקרון „ריכוז הכוח“. במהלך מלחמת-העולם האחרונה מר-פיע לפנינו עקרון זה כפי שנתגלם במבצעי הגר-מנים בוירות פולין, בצרפת (שם — בעיקר, מבחינת ריכוז השריון, לעומת פיצולו בצבא הצרפתי) וברוסיה. לעומת זאת, זכורה העתודה העצומה אשר ריכוזה הרוסים בעומק מדינתם ממזרח לזולגה, ואשר אפשר כי תודות לה הצליחה אופנסיבית-הנמד ליד סטלינגרד (שם — לפי הנתונים בספרו של

4) מרשל פוש — 1929-1851. איש צבא וסופר בשאלות מלחמה. הגיע בסוף מלחמת-ה'1 למעמד של מצביא עליון על צבאות בעלות-הברית בחזית-המערב.

5) יש הרואים את עיקר הלקח במסע המלחמה של 1940 בצרפת כהבדל זה שבמידת ריכוזו של השריון; בעוד שהצבא הגרמני כינס את שריוניו לעוצבות מרוכזות, עד לרמת קרפוס, ואף „קבוצות גייסות שריון“ בנות כמה קורפוסים — פזרו השריון הצרפתי, בגדדים גזורים, על פני דביציות הרגלים, ולא הספיק ליצירת אגרו-פיימחץ שיהיה בהם כדי לאפשר מהלומות-נגד.

הקולונל ל. אלי מצבא ארה"ב — הפעיל הצבא האדום שבע ארמיות בגזרה צרה יחסית, כדי לכתר ולחסל את הארמיה הששית של פלדמרשל פון-פאולוס). כן יש לציין את הופעתן של ארמיות שריון סובייטיות במסע „מן הזולגה אל האלבה“, אשר הן שאיפשרו לרוסים, במידה לא קטנה, מבצעי מלקחיים רחבי-היקף, שביאיו לחיסול כוחות אויב ניכרים. רצוי, אולי, להזכיר כאן גם את הריכוזים האדירים של ארטילריה (לפי „הדוקטרינה הצבאית הסובייטית“ לגארטהוף Garthoff — 22,000 כליריה, כולל מרג"מיות, אשר יחס מספרים לשטח שבו היו פרושים היה 670 לק"מ) ושריון (לפי אותו מקור — כ-5000 טנ"קים) שהשתתפו במצור על ברלין.

פן אין לדלוג בפירוט זה על אותו כוח עצום שהוכן לפלישה לאירופה ביוני 1944, ואף במזרח הרחוק נקל לאסוף דוגמאות לריכוזי הכוח כגורם הכרעה, כגון: מבצעי ה„מרינס“ בכיבוש האיים אוקינבה ואיבוגיימה שלווו ע"י ריכוז רב של אניות מלחמה, אשר שימשו כמחפה ארטילרי לעצם העליה בחוף האיים ואח"כ להמשך הלחימה בהם.

כתוצאה מכל האמור לעיל ניתן להסיק, כי עד עתה נאלץ הצד המעוניין להשיג את ההכרעה, לרכז תחילה מכסימום של כוח, כדי שיוכל להגשים רצונו זה. „נוסחתו המתמטית“ של המאבק על ההכרעה מתגלמת איפוא בריכוזו של רצון, כוח-אדם, אש ורכב — כל זה בסוגריים; בחזקת: טיב, אימון, נסיון.

יכולת ההכרעה =

$$= \text{[ריכוז} \times (\text{רצון} + \text{כוח} + \text{אש} + \text{רכב}) \times \text{טיב} \times \text{אימון} \times \text{נסיון}]$$

סיכומו של דבר: עתיד לנצח אותו צד המסוגל לכנס כוחות למתן המהלומה שתוכננה על ידיו, הבריטוי „מסוגל“ — כונתו כאן גם לבחינות המסד פדית, הטכנית והתובלתית — וגם למידת הבטחון (בעיקר — זה האוירי) אשר ביכולתו לספק לציבורי כוח אלה.

***

וכך נדמה היה, כי נסיון-העבר וההרגל הפכו קבע — ואין לחלוק על „מקום המזרח“ שרכש לעצמו עקרון הריכוז בתחום הטקטיקה והתורה המבצעית

6) „הצבא האדום כיום“, 1949, ומהדורות מאוחרות יותר.

7) כבר ב-1941 הפעילו הגרמנים בחזית רוסיה תחילה „קבוצות גייסות שריון“, בנות כמה קורפוסים-משוריינים כ"א, ואח"כ כמה וכמה „ארמיות שריון“, הן בוירה הזרד מית האוקראינית והן במסע ההתקדמות לעבר מוסקבה. — המער.

האסטרטגית. אלא שלא לעולם חוסן. הנהגה בשנת 1945, הפיעה לראשונה פצצת האטום — אשר חיסלה שתי ערים יפניות, הירושימה ונגסקי, כמעט לחלוטין.

נוטב שנסקור עתה, בתמצית, מקצת תכונותיו וסגולותיו ההרסניות של הנשק האטומי והתרמו-אטומי⁹ בשלב התפתחותו הנוכחי, במידה שמצויות ידיעות על כך.

לראשונה — פגז הארטילריה האטומי:

משקלו 450 ק"ג (?)

אורכו 90 ס"מ

טוחו 30 ק"מ (?)

מהירות התחלית 600—800 מ' לשנייה.

עצמתו שווה לזו של הפצצה שהונחתה של הירושימה (כוח ההתפוצצות שלה שווה ל-20,000 טון טנ"ט).

הערה: נתונים אלו הנם סיכומן של ידיעות שנתפרסמו בעתונות.

להלן — טבלת הנוזקים הנגזמים מהדף-האוויר של פצצת אטום, "סטנדרטית" — זו שכוח ההתפוצצות שלה שווה ל-20,000 טון טנ"ט — אשר פוצצה בגובה של 600 מ' מעל ל"נקודת האפס".

הרי מקצת מן המסקנות שהוסקו מנסיון הפיצוץ התרמו-אטומי, שבוצע בנובמבר 1952, כפי שנתפרסמו בירחון "כוחות-האוויר הצרפתיים" מדצמבר 1953. הפצצה שפוצצה — כוח-הנפץ שלה היה שווה לזה של 3—5 מיליוני טון טנ"ט. משמע, שחוקה היא פי 250—150 מן הפצצה שהונחתה על הירושימה.

ואלו התוצאות הצפויות מפיצוזה של פצצה כזאת: קרני ה"גמה" המשתחררות כתוצאה מן ההתפוצצות עלולות להרוג, בשטח של 25 קמ"ר, כל יציר חי שאינו נתון במחפה. יצוין, דרך אגב, כי במציאות אין לכך כל ערך — מאחר שממילא היו יצירים אלה נהרגים, הן ע"י הדף האוויר והן ע"י שלהבת הפצצה וחומה. ההרס העלול להגרם ע"י הדף האוויר הנו מוחלט על פני שטח של 350 קמ"ר — ויהיה מוגבל יותר, בתוצאות משחנות, בשטח של 670 קמ"ר. החום המושק מכדור האש של ההתפוצצות עלול להספיק לאכל כל חומר דליק ולגרום לכיזות מות לכל יצור בלתי מוגן בשטח של 775 קמ"ר — משמע, בתחום של 15—16 ק"מ מנקודת ההתפוצצות.

(8) דהיינו — "הידרוגני", כגון "פצצת המימן" הנ"דעת. — המערך.

בניסוי באניואטוק⁹, בשנה שעברה, הורגש החום שהוקרן מן ההתפוצצות ע"י עדים שניצבו ברדיוס 50 ק"מ מנקודת האפס. תוצאות כלליות ביר-תר מן הפיצוץ האחרון בביקיני¹⁰ אשר באוקיינוס השקט (ב'1 במרס 1954) עודן "טריות" ואין צורך להזכירן כאן. נוספות.

אפשר שיהיה זה לתועלת אם תצויינה כאן האפשרויות השונות להבאת פצצה אטומית, או תרמו-אטומית, אל תעודתה.

א. מפציצים מרחיקי-טוס להפצצת יעדים אסטרטגיים.

ב. מפציצים קלים יותר, לפעולה באזור החזית וכלפי מטרות שונות בסביבתו (על-פירוב — מטרות אסטרטגיות).

ג. מתקנים לשיגור קליעים-מונהגים רקיטיים — אלא שתחת הקליעים מסוג V_2 ר A_10 ¹¹ ישוגרו מהם קליעים בעלי "ראשי-נפץ" אטומיים, מקומם של מתקנים אלה יכול להיות ביבשה או בים (באניה או בצוללת). דרך אגב, נראה שביית-הנשק האטומי האמריקאי יכול, נוסף לסידרה שלמה של פצצות ופגזים אטומיים, גם קליעים מונהגים וטרפדות אטומיים.

ד. פגז אטומי, הנורה מתחת מיוחד. משקלו של תותח זה 85 טון.

אורכו הכולל — 26 מ'

אורך קנהו — 8.5 מ'

אורך הבסיס — 1.8 מ'

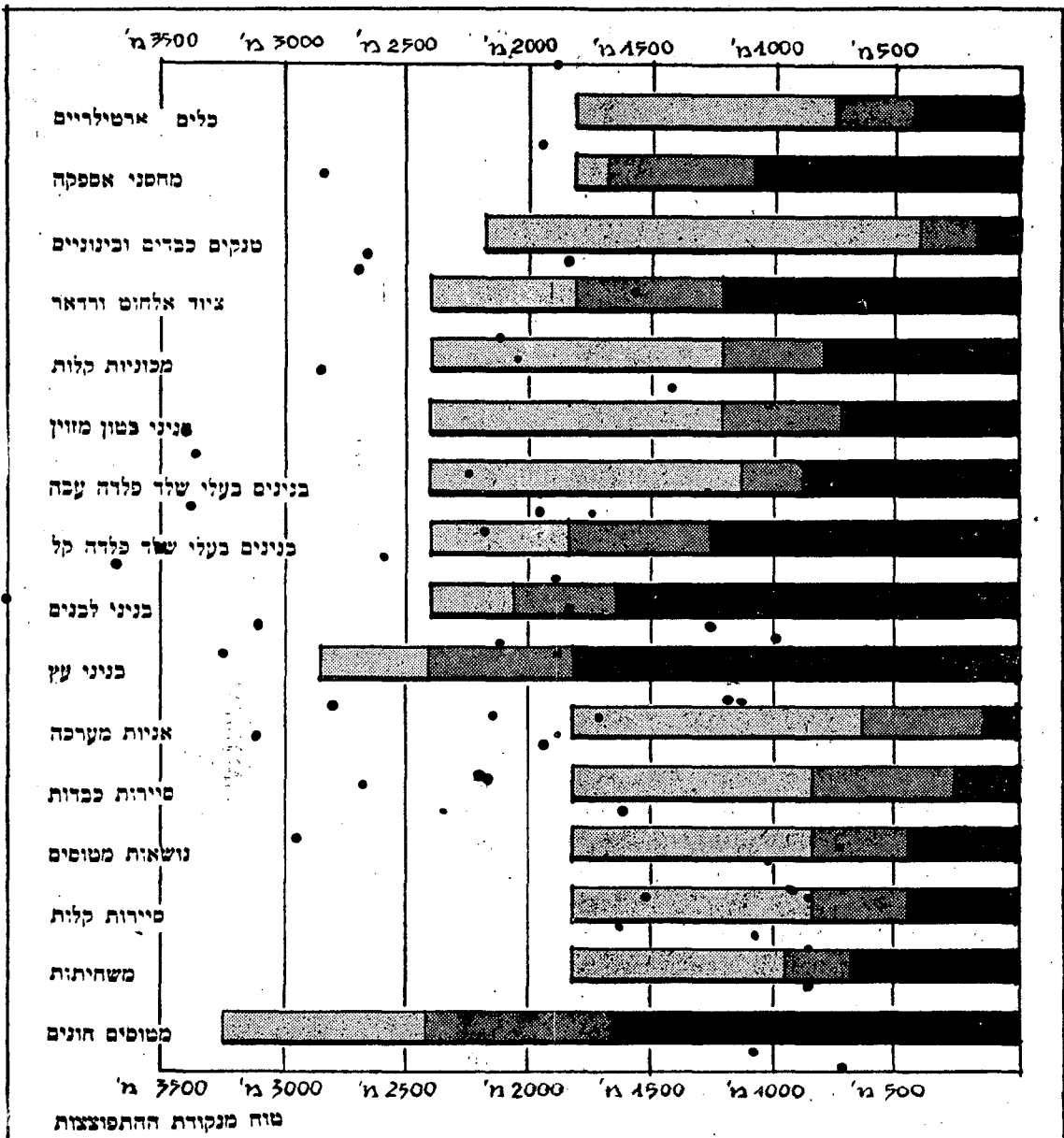
הבסיס מושתת על גבי משטחה עגולה המאפשרת ירי ל-360 מעלות. הרכב הגורר של התותח (גלגלי) מאפשר לו להגרר במהירות של 56 קש"ש.

טוח תנועתו ללא תספקת דלק — 400 ק"מ ליום. הוא מסוגל לעבור במים שגובהם 1.5 מ', אפשר גם להטעינו על ספינת-נהיגה.

מחמת יוקרו הרב של כל נשק אטומי או תרמו-אטומי, יש להניח שלא ישתמשו בו לפגיעה בכל מטרה; תחילה ייבדק ערכה של המטרה ויבחן

(9) אניואטוק — אטול (מחזות איים) בצפון-מערב איי-מרשל, במערב האוקיינוס-השקט; עשוי 40 איי-זעיריים המקיפים לאגונה שקרוב ל-40 ק"מ קוטרה. משמש מאז 1947, כר ניסויים אמריקאי לנשק אטומי.

(10) ביקיני — אטול באיי-מרשל המונה כ-20 איי-זעירים סביב לאגונה שאורכה מתקרב ל-35 ק"מ ורחבה כמחצית מזה. מאז 1946 הועתקה האוכלוסייה הקטנה לאי אחר מחמת התחלת ניסויי פצצות אטום אמריקאיות.

מקרא:

נזקים רציניים ביותר. הציוד שנפגע - אינו ניתן לשימוש. וכן לא לתיקון-בי-מקום.

נזקים בינוניים. הציוד הפגוע אינו ניתן לשימוש מבלי תיקונים רציניים.

נזקים קלים. הציוד הפגוע נשאר לשימוש. אך ביעילות פחותה - אולם ניתן לבדק מהיר.

נפתח בתרגיל שנערך בבית-הספר למלחמה בצרפת, ונושאו — התקפת קורפוס, בן 5 דיביזיות, על אויב הערך להגנה מאחורי נהר, בגובה 35 ק"מ. לבד מן הדיביזיה המשוריינת (הנוספת על חמש דיביזיות הרגלים הנ"ל), אשר שהתה גם היא בשטח-הקורפוס, כעתודה — נתכנסו שם לפעולה הכוחות הבאים: 5 דיביזיות רגלים (ומספר גדודי חי"ר נוספים), כל אחת בעלת כ-3500 מכוניות ו-72 תותחים¹³. בסיכום, איפוא — כ-18.000 מכוניות ו-360 תותחים. נוסף לאלה את רכבה של מפקדת-הקורפוס ושירותיה, את גייסות-הקורפוס האורגניים ואת התוספות המוקצות במיוחד מן הארמיה — ויס' תבר לנו כי על שטח בן 40x40 ק"מ לערך צריכים היו לחנות בין 25 ל-30 אלף כלי-רכב וכמה מאות תותחים, ועל כל אלה יש להוסיף עוד את מערמי כלי ההנדסה השונים לצלימת הנהר ואת הבסיסים הלוגיסטיים של מפקדת הקורפוס. ברור כי אין להבין את הענין כפשוטו ולהסיק כי „צפיפות הרכב בשטח” הנה כ-20 כלי-רכב על 1 קמ"ר; שכן בהתאם לייעור דם הטקטי צריכים כל אלה להנות מכתמים בריכוזים שונים, כדי שיוכלו למלא את תפקידם. אין להכביר מילים על מידת הריכוז המצויה בשטח חיוני תעשית המלחמה, נושא המשותף, בעיקר לו, לתחום „הנהגת המלחמה” — זו אשר לידל הארש¹⁴, המכנה אותה עפ"י „אסטרטגיה-רבתי” (Grand Strategy), רואה אותה כרמת הנהגה הנכונה דלת מן ה„אסטרטגיה” במובנה המצומצם וכעומדת מעל לה; אותה תעשיה, אשר ככל שתרוכזה סביבה תעשיות-הלואי שלה — כן תגבר תפוקתה ותשוכלל יעילותה. וככל שאמנם תרוכזנה כך — כן יגדל נפח המטרה אשר היא מהתה. נסתפק כאן בציון אותן מטרות אסטרטגיות שנזכרו לעיל.

אנסה להבהיר את הבעיה בדרך הבאה. כדי שכוח-השריון — אשר הנה לפי המקובל כיום, כוח-ההכרעה בעתיד — יוכל להשיג מטרתו ביעילות, מחייב הוא ריכוז קרב בשטח. גם אם תהיה לו „מטרידה” אוירית בת-ממש — דבר שהנו יחסי-תמיד — והנשק הנ"מ שלו יהא מדויק בתכלית — לא יוכל בכל זאת למנוע הסתגנות, או פריצה בכוח, של

(13) מובן שמדובר כאן בכלי ארטילריה-שדה בלבד, ואילו התותחים הנגד-מטוסיים (וכן — אם ישנם — התותחים הנגד-טנקיים לסוגיהם) לא הובאו בחשבון. שלא להזכיר את המרגמות-הכבדות. — המער.

(14) לידל הארט, אחד מחשובי הוגי-הדעות והסופרים הצבאיים בדורנו. תרגום ספרו „אסטרטגיה הגישה העקיפה” עומד להופיע בהוצאת „מערכות”. — המער.

פעמים רבות עד כי יוחלט שיש להפעילו כלפיה. ברור שבדרך כלל תבוכרנה מטרות אסטרטגיות על פני מטרות טקטיות; וישתדלו לגרום נזק רב ככל האפשר לאותה מטרה שתקיבע.

ננסה, עתה, להגדיר את היעדים-בכוח, אשר בתוך קף ערכם יש לשער כי ייהפכו למטרות המועדות לפגיעת הנשק האטומי.

כבר הזכרנו את מגמת הריכוז; והלוא אחת מתוצאותיה היתה הנטיה לכנס במסגרת טקטית אחת כוחות-שריון רבים ככל האפשר. הרוסים הגיעו כבר במלחמת-העולם השניה לארמית-שריון (אשר אמנם מבחינת עצמתה אינה אלא כקורפוס משורין בצבאות אחרים) הגרמנים פעלו בקורפוסים משודינים¹², והצרפתים, ודומני גם האמריקאים (המשפיעים עתה הרבה על הקודמים), מנסים להגיע ל„קורפוס אורגני משורין” — קורפוס שאחריהו היא טקטית ולוגיסטית כאחת והוא מופיע בשדה הקרב בתור „המקשר בין הטקטיקה והאסטרטגיה”; וביתר דיוק — כחולית החיבור בין הפרוצה הטקטית לבין שיצול-ההצלחה האסטרטגית (כדברי גנרל דה-לה-שפל, מפקד „ביה”ס למלחמה של צבא צרפת).

נפרט עתה את תכונותיה השונות של הדיביזיה המשוריינת הצרפתית (ששמנה גזירה שהה גם לגבי זו האמריקאית, או הבריטית, אשר ממדיהן אינם נבדלים אלא הבדלים קלים יחסית); ואין להניח כי דיביזיה זו אינה בגדר מטרה אסטרטגית ראויה-לשמה — הן בתנוחה והן בתנועה:

כוח-אדם — 17.000 לערך.

רכב-קרב — 1.300 (מהם כ-300 טנקים, היתר רכב-סיוור, „חצאי-זחלים” וכד').

רכב-שירות — 3000 כלי-רכב + 1500 עוקבים.

אורכה של הדיביזיה על-פני השטח — 400 ק"מ.

שטח ההיערכות שלה — 25 קמ"ר.

נעיין נא בממדי הריכוזים שבחילות אחרים, ונבדוק אותם בדרך דוגמה:

(11) V₂ — קליע-מונהג רקטי, במשקל 10 טון, המסוגל להגיע לטוח של 500 ק"מ בערך. A₁₀ — קליע-מונהג רקטי, במשקל 97 טון, המסוגל להגיע לטוח של 580 ק"מ בערך.

(12) עיין בהערה 5 לעיל. יצוין כי קורפוסים-משוריינים גרמנים — אשר שניים-שלושה מהם, לעתים בתוספת כמה עוצבות אחרות, היוו „ארמית שריון” — היו בעלי עצמה די ניכרת.

***

ואשר לעתיד — יתכנו, להלכה, כמה פתרונות או קוֹי־התפתחות.

פתרון ראשון — הנראה, ודאי פשוט ונזח ביותר — הנו: איסור עצם השימוש בנשק האטומי. במקרה כזה תוסר ממילא מן הפרק הבעיה שהצבנו לנו בתחילת עיוננו בנושא זה; והמלחמה, לכשתפרוץ כאן או שם, עשויה להתחולל שוב במסגרתה ובצורה חתיה הקלסיות" (מעין דוגמה לכך ניתנה בקודיאה). המצב ישתנה כלל, אם נניח כי לא יבוא איסור מעין זה, ו"כל־דיכפון" יפעיל נשק אטומי, או תרמוֹר אטומי (במידה שיהיה מצוי תחת ידו) כראות עיניו. אפשרות כזאת מרבה את המבוכה, וטרם גובשה התיאוריה לקראתה, את הלכי הרגל המצויים ניתן על־כל־פנים, לסכם באופן זה:

א. "מלחמה מונעת" והשמדת הפוטנציאל־האטור מיהצבאי של המתנגד — דבר הנראה בימינו בלתי אפשרי.

ב. פיצולם של הכוחות (כוחות האויר, הים, היבשה) בשלבי הפעולה הראשונים, מתוך כוונה לבצע את כינוסם, תוך כדי תיאום מדויק, למצב בים בהם הוא הכרחי — ל"שעות האפס", למעבר קוֹי ההתחלה, לפיתוח הפריצה — בהנחה שמידה מסוימת של ריכוז תוכל להתבצע במשך פרק זמן מתקבל על הדעת. מגמת פיצול חדשה מעין זאת תחייב, על־פי שורת ההגיון, שינוי־ערכין רציני בטקטיקה כולה וכן בתחום המבנה והחיימוש; משימות מסוג שונה וחדש תוטלנה אזי על יחידות ששונות במבניהן, במערכי הקרב שלהן, בנשקן, ברכבן ובאורחי פעולתן.

מידת ערכן, הגיונן, אמיתותן של הדעות שנסקרו לעיל תהיה, כמובן, תלויה במידת יכולתן לפתור כראוי את הבעיה אשר הוצגה וחזרה־הוצגה לכל אורכו של מאמר זה. אכן, הגישות החדשות השונות עלולות להשפיע גם על תפיסתנו את המעגל המקובל של עקרונות־מלחמה. מכל מקום ברור, כי עקרון ריכוז־הכוח יצטרך למצוא לעצמו מקום חדש בתוך מעגל עקרונות זה; ואין זה מן הנמנע כי יהא חייב אפילו לפנות כליל את מקומו בתוכם למען יוכל לבוא תחתיו עקרון אחר, מתאים ממנו. ולעתיד פתרוניים.

חיל־אויר אויב לשטחו, לאחר שהסקנו כי הדיביזיה המשוריינת (על אחת כמה וכמה — הקורפוס המשוריין) הנה בגדר "מטרה אסטרטגית ראויה", ברור מאליה הוא, כי בתרגיל הנ"ל יתכן האויב לפגוע בה באמצעות נשק אטומי, והוא ירכז כל מאמרו ציו להגשמת כוונת זו. לכשתגיע הפצצה לייעודה — ויש לשער כי אמנם יקרה הדבר באחד מן הניסויים להטילה — יקיץ הקץ על מכשיר רב־כוח שנועד לסייע להשגת ההכרעה — ואותו צד יימצא לוקה בח"סר (חסר־רב־משקל) לעומת מתנגדו. דיביזיות־שריון אינה בגדר דבר זול כל עיקר (דיביזיות־רגלים צרפתית עולה, על מלוא ציודה והימושה, כ־100 מיליון דולר — וברי שמחירה של זו המשוריינת גדול עוד יותר); וכדאי לו, על כן, ליריב אף סיכון זה או אחר, ובלבד שיצליח להוציאה מכלל שימוש.

***

גזירה שוה היא לגבי ציפלישה גדולה, הנעקראת ביצוע משימה רבתי של העלאת גייסות בחוף אויב. "ארמדה" מעין זה, אשר בתוקף טיב תפקודה תרכז במידה מכסימלית לשעת הנחיתה, עלולה ממש לחודל־מלהתקיים לאחר שתופצץ בנשק אטומי או תרמוֹראטומי (ומצויה מסקנה העשויה, אולי, לצמוח מזאת: מידת הבטחון ביכולת־ההכרעה הסופית של מעצמות הים פוחתת, ומכאן נובע לגביהן הצורך בהחזקת "ראש־גשר" יבשתי קבוע, ורחב־יחסית, המאפשר פיתוח המשך הפעולות לכוחות שיובאו אליו). ואין להוציא מכלל מגבלה חדשה זו גם את צי האויר, העלולים להשמד בהיותם מרוכזים בשדות תעופה — אך מן הנמנע לפזרם בעשרות, או במאות, שדות תעופה ועם זאת לשמור על יעילות ניצולם לפעולה, אשר לגייסות הקרקע, הרי גם עוצבת חיל־רגלים או חיל שריון, הקטנה מדיביזיה — שעה שהיא נמצאת בתנוחה, או בתנועה למתן מכת־נגד מקומית — עלולה לשמש מטרוֹר־נאותה לקליע אטומי טקטי. כל זאת — בלא לדבר על ניגוע השטח ברדיראקטיביות.

כך, דומני, נראית עתה מציאות זו: של מטרות־אסטרטגיות מכאן — והאפשרויות להשמידן מכאן — ושל היחסים ההדדיים שבין שתיים אלו.

הערכת החניכים

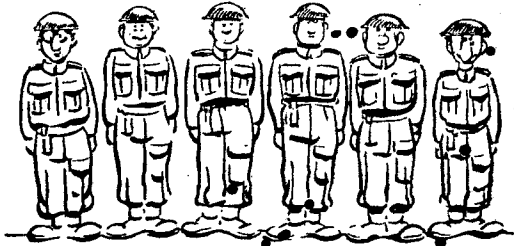
מתוך התיאור והניתוח שלעיל מסתכמות שתי בעיות היסוד של הערכת חניכים:

- א. מהי הדרך הטובה ביותר כדי להגיע להערכה נא־מנה ואובייקטיבית?
- ב. מהי הדרך המתאימה ביותר לרישום מסקנות ההערכה כה כן, שמפקד המקבל ליחידתו בוגר־קורס יבין לכונתו של המעריך ויוכל לנצל את המלצותיו?

בעיה ראשונה

נבחר לעצמנו תחילה מה הם הגורמים המגבילים אותנו בפתרון בעיה זו.

1. החניך הנבחן. על אף האחידות החיצונית הנוצרת על־ידי המסגרת הצבאית, "לבושת המדים", בכל

זאת כל חניך וחניך שדנו בבחינת אינדיבידואם בעל נתיב גים התחלתיים שונים, המשפיעים על כל מעשיו ותגובותיו. חוסר אחידות זה עלול להביא לידי כך, שתוצאות המבחן נים לא תמיד מושפעות מן הידיעה וההבנה בלבד, אלא יש

2. המדריך הבוחן. בתנאי צה"ל לא תהיה לרוב אפשרות להפריד בין המדריך לבוחן, ולהעמיד לצורך המבחן מומחים בעלי הכשרה מיוחדת. על כן מושפעת ההערכה מגורמים אשר יש בהם כדי לסלפה, שהנם תלויים במעריך, כגון: התרשמותו של זה מחוץ לזמן המבחן, נטייתו האישית וכד'.

הקשב לשיחה הדמיונית שלהלן, אשר התנהלה בין מדריך־כיתתי דמיוני לבין מדריך־מחלקתי דמיוני, בקורס מכיים דמיוני אי־שם בארץ.

— „ובכן יצחק, מה דעתך על החניך אלימלך?”
 — „אומר לך את האמת, הוא לא ביצע תרגילים רבים, אבל את כל התפקידים התורניים הוא ביצע די בסדר. הוא משתל קצת להתבלט כאשר מפקדים גבוהים יותר מבקרים בשיעורים. נראה לי שהוא עולה במקצת על החניך שאול, אך נופל במקצת מן החניך שמעון.”

— „אם כן, מה הם הציונים שאתה ממליץ עליהם?”

— „בידיעת החומר אני ממליץ לתת לו ציון ביניים בין שני אלה שהזכרתי מקודם — שאול ושמעון.”

— „טוב מאוד! לשמעון יש בידיעת החומר ציון ב' ולשאול ציון ג', לפיכך ניתן לאלמלך ב' מינוס.”
 — „לא; בשום אופן! צריך לתת לו ג' פלוס.”

מה דעתך אתה, הקורא? המפקד שיקבל את החניך אלימלך אחר הקורס, האם ידע בדיוק למה התכוון מדריך זה ועוד: האם הערכה מעיקרו משקפת נאמנה את מעלותיו ומגבלותיו של החניך הנדון?

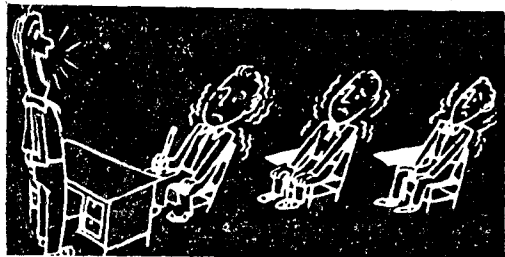
אף שאין הדוגמה המובאת לעיל לקוחה מן המציאות, היא מציאותית ביותר. „שיטות” הערכה מעין זו המתוארת קיימות ברבים מבתי־הספר הצבאיים, ותוצאותיהן של שתי טות אלה הן:

א. יחס של זלזול לציון בית־הספר מצד המפקדים המקבלים את בוגרי בתי־הספר;

ב. ערעורים רבים ומוצדקים מצד החניכים על הציר נים שניתנו להם.

בעיות ההערכה אינן מנת־חלקם של בתי־הספר בלבד, גם ביחידה עוקב המפקד אחר מעשי פקודיו וכשרונותיהם, ובהתאם למעקבו הוא קובע את מסקנותיו ותגובותיו, אולם, חריפותה של הבעיה בולטת במיוחד בבתי־הספר, הואיל ובהם נדרש המדריך להגדיר בכתב את התרשמותו ממעשיו ומיכולתו של חניכו, יתר־על־כן, לא ניתנת לו אפשרות להסביר את רשמיו במפורט, אלא חייב הוא לדחוס את הערכתו, המתבססת על מגע הדוק במשך תקופה ממושכת, לנוסחה מצומצמת של ספרות או אותיות יבשות.

ביותר את ההערכה האוביקטיבית ומקשים עליה. הרגשתו של החניך שעה שהוא נבחן שונה מהרגשתו של אותו הנידן עצמו בנסיבות אחרות. הידיעה כי מתנהל מעקב עלולה לגרום להתנהגות בלתי טבעית, אשר תהיה תוצאה של רצון להתבלט או של פחד. הציפייה למבחן בכתב עלולה לגרום למתח ולעצבנות המסלפים את התוצאות.

4. והוא הדין לגבי מבחני ביצוע. יש והחניך, אשר הצטיין בביצוע תוך-כרי שלבי הלימוד המומדמים, נכשל כליל בשעת המבחן, בגלל המתח הנגרם לא על-ידי תוכן המבחן (אשר למעשה הוא שולט בו יפה) אלא על-ידי המסגרת הכוחנית.

5. דרך המבחן. דרך המבחן חייבת לתת את הפתרון לבעיות שלובנו עד כאן, אולם קיימות מספר בעיות הנובעות מעצם דרכי המבחן האפשריות. כפי שהוזכר לעיל בנייתו נושאי המבחן (החומר), קיימים שלושה סוגים של נושאי מבחן עיקריים:

- א. נושאים הנבדקים על-ידי מעקב.
  - ב. נושאים הנבדקים על-ידי בחינת ידיעות תאורטיות.
  - ג. נושאים הנבדקים על-ידי ביצוע.
- דרכי המבחן בנושאים אלה מעוררות את הבעיות הבאות:

בנושא א'

מהי הדרך שבה תקטן השפעתו של הגורם הסוביקטיבי, הקיים תמיד שעה שההערכה מתבצעת על-ידי מגע ישיר בין המדריך לחניך?

בנושא ב'

מהי הדרך שבה תבדק בזמן הקצר ביותר אותה כמות רבה של חומר החייב להבדק?

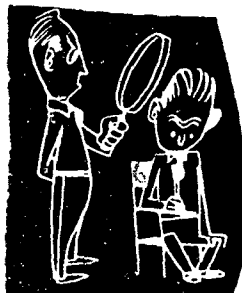
בנושא ג'

מהי הדרך שבה יבדק מספר רב של הניכים בדרך מבחן הדורשת טיפול אינדיבידואלי?

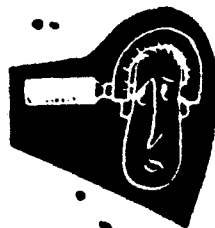
בעיה שנייה.

אחר שהוהברו הבעיות הקשורות בעצם ביצוע ההערכה, נפרט להלן את בעיות הרישום של מסקנות הערכה זו.

3. החומר. גיוונו הרב של החומר המודרך בצבא מאלץ את הבוחן לנקוט שיטות הערכה שונות. על אף השאיפה לאוביקטיביות רבה ככל-האפשר, מצויים בתוך החומר הנלמד בצבא נושאים, אשר אין כל אפשרות לבחון אותם בשיטה המנדאת הערכה אוביקטיבית. בנושאים

אלה (כגון: מנהיגות, תפיסה טקטית) תהיה ההערכה מבוססת על מעקב והסתכלות של המדריך. סוג של נושאים אים הוא מן הקשים ביותר להערכה. סוג שני של נושאים שקל יותר להעריך, הם הנושאים הדורשים ידיעות תאורטיות. ידיעות אלה ניתנות בדרך-

כלל לבחינה מדויקת. הקושי היחיד לגבי סוג נושאים זה הוא בהרכבת מבחנים, אשר ישקפו נכונה את רמת ידיעת תי של החניך, ואשר יבחנו נאמנה את הנושא הנבדק. סוג שלישי, אף הוא קליחסיית לבחינה, מהוים הנושאים

הדורשים ידיעה מעשית (ביצוע). סוג זה אף הוא דורש הכנה מדוקדקת ביותר של מבחנים, כדי שאמנם יבחנו הנושאים הנכונים ותוסקנה המסקנות הנכונות.

4. המסגרת והבחינה. גורם זה הוא מן המגבילים

ניתוח האפשרויות הנ"ל יעורר בעיות מיוחדות לגבי כל אחת מן הדרכים.

א. רישום מילולי מפורט של התרשמות המדריך במשך הקורס. עיקר הקושי בדרך זו של רישום צפון בחוסר האחידות שבמושגים ובסגנון הכתיבה של המדריך הרושם ושל המפקד הקורא. הערכה חיובית עלולה להפוך לשלילית בעיניו של הקורא בגלל שימוש ממילים שתכנון אינו אחיד ומוגדר, או בגלל רקע תודעתי מסוים ומסלף את התרשמותו של הקורא.

ב. רישום הציונים של כל המקצועות שנלמדו בקורס. דרך זו טובה לגבי אותם מקצועות שבהם נתנים הישגי החניך להימדד באופן אובייקטיבי; אך כל נסיון לרשום על-ידי ציון (אות או ספרה) בלבד גם את הנושאים הנבדקים בדרך המעקב, ייתקל בקשיים מרובים ולא יהיה שלם. אם נפרט את הנושאים הנבדקים על-ידי מעקב (כגון מנהיגות) לנושאי-משנה מפורטים ביו"ת (כגון יוזמה, אומץ, יציבות וכו') בנושא המנהיגות) גם אז לא נקבל מן הציונים היבשים בכל אחד ואחד מנושאי המשנה, תמונה גוררה על החניך המוערך.

ג. קביעת ציונים כלליים בנושאים עיקריים. הקושי לגבי דרך זו של רישום הוא במצוי את המפתח הנכון להבאת ציונים רבים לידי מכנה משותף, כדי להגיע לבסוף לציון כללי. יש לקבוע משקל-יחסי לכל אחד מן המקצועות, ושיטת חישוב שתבטיח את הממוצע האמיתי. מגבלה נוספת לגבי שיטה זו היא היעדר פירוט הציונים, הדרוש לשם שבוצע התכליתי של בוגרי קורסים מסויימים.

ד. לא פורטו כאן כל הבעיות הקשורות בהערכת הניכים, אלא נדונו אותן בעיות בלבד המסתכמות מתוך ניתוח ראשוני של הנושא, והדורשות פתרון בשלבי תכנון ההערכה. במסגרת רשימה מצומצמת זו לא יתכן לתת פתרונות מפורטים וכוללים לכלי-בעיות ההערכה. אלה ימצאו ביטויין בחוברת הדרכה אשר עומדת להוסיף בקרוב. להלן יינתנו בראשי-פרקים תשובות לבעיות שהועלו ברשימה זו, פרט לאותן בעיות הנוגעות בטכניקה יעילה של עריכת מבחנים אשר לא ניתן להבהירן בקיצור והן מפורטות בחוברת המוזכרת לעיל.

א. הגורמים האישיים של הנבחן. הערכה נאמנה של החניך תתקבל אך ורק על-ידי שילובן של שיטת המעקב ושיטת הבוחן האובייקטיבי: רישום תוצאות המעקב חייב לתת את ההנמקה לתוצאות מבחנים שהשתבשו בגלל גורמים אישיים.

ב. התגברות על הגורמים האישיים שבבוחן. את המבחנים שבכתב — וכן את חלקם הגדול של מבחני הביצוע — ניתן להכין כך, שבדיקת

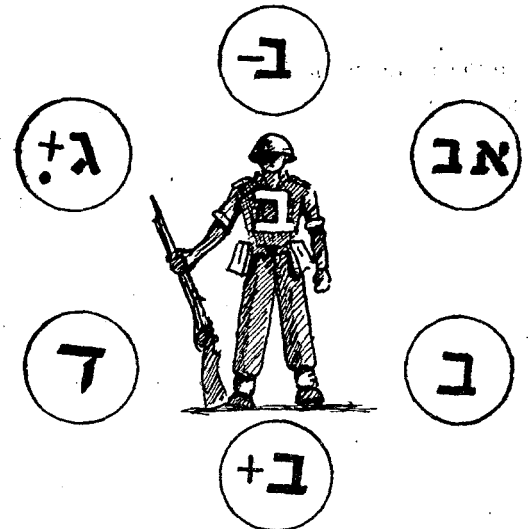
הצורך החיוני ברישום יעיל בולט בעיקר לגבי בוגרי קורסים, שכן תוצאת ההערכה של בוגר הקורס נופלת לידי של אדם אשר אין בידו ידיעות מדוייקות על הקורס, על רמת החניכים ועל שיטות ההדרכה, ועליכן נאלץ הוא להתרשם מן הבוגר ולשבצו לתפקיד. על-פי הציון שנכתב בתצורה בלבד.

רישום מסקנות ההערכה עשוי להתבצע בדרכים הבאות:
א. רישום מילולי ומפורט של התרשמות המדריך מן החניך במשך הקורס.

ב. קביעת ציונים לגבי כל המקצועות שנלמדו בקורס, ורישום כל הציונים הנ"ל בתעודה.

ג. הבאת הציונים השונים לידי מכנה משותף בציון כללי אחד, או במספר, ציונים כלליים בשטחים עיקריים.

ההישגים תבוצע על-פי מפתח שימנע מראש השפעת הגורם האישי שבבוחן. במבחנים בכתב הנערכים לפי שיטת "שאלות המבחר" ו"נכון או לא נכון" מצטמצמת עבודת הבוחן בהכנת המבחן, ואילו בדיקת ההישגים במקרה זה היא פעולה משרדית שאינה דורשת כל מומחיות בחומר המבחן.

במבחני ביצוע מסובכים יותר (לדוגמה — פעולת ניהוג בשדה), ובנושאים הנבדקים על ידי מעקב, ניתן להפחית את השפעת הגורם האישי שבבוחן על-ידי החלפת המדריך כים וחישוב הממוצע המתקבל מדעותיהם לגבי החניך.

ג. הפחתת המתה והעצבות בשעת המבחן. מתוך המוסבר בסעיף א' לעיל מתברר, שהמבחן עצמו מספק אך חלק מאותם נתונים המצטרפים לציונו של החניך. אם עובדה זו תהיה ידועה לחניכים ויוחדר בהם הבטחון שהצלחתם בתרגול תלקח בחשבון. לא פחות מהצלחתם במבחן, כי אז תאבדנה שעות המבחן הרבה מן המעצבן והמפחיד שבהן, ותתנה תמונה אמיתית יותר על יכולתו של הנבחן.

ד. רישום תוצאות המבחן. יש צורך בשיטת לוב השיטות הקיימות בשטח זה, כדי לאפשר שיבוץ נכון

ב. הערות המליטות נקודות עיקריות שאין אפשרות לסכמן בציונים.

* *

נגמטה העיקרית של רשימה זו היא להצביע על הבעיות הקשורות בהערכת חניכים, ולשכנע את הנוגעים בדבר כי אין זו פעולה משנית, אשר אפשר לבצעה כלאחר-כך ובהיסתה-הדעת.

ניצולם היעיל של הנושאים שנלמדו בקורס ושל המאמצים שהושקעו בחניך תלוי בשיטת הערכה טובה. יש לראות את הערכת החניכים כנושא המחייב לימוד, אשר יש להכינו במיוחד כחלק בלתי נפרד של כל תכנית לימודים.

חידושים במונחי צבא

על פי בקשתך נביא את מקצת הכינויים התכסיסיים והעתקים: פאלק, רעגימנט — גדוד אלפים, רוטה קומפאניה — גדוד מאתיים, קולוננא — שדרת צבא, אסקדרון — גדוד פרשים, פלאט — צי אניות קרב, פאנצערניק, פאנצערשיף — אניות שריון, אסקדרה — פלוגת הצי, בומבארדירן — ירה זיקי נפץ, המטר כדורים, גראנאט — רמון קלע, טראנספורט — מעבר רכולה, גענעראלשטאב — ראשי המטות.

על פי הנ"ל תראה כי מן הנמנע להעמיד על הסגנון של המלים הסתמיות: "חיל", "מחנה", "צבא". זה טוב היה בימי המליצה, כשכתבו עברית רק על דרך הצחות ולשעשוע ולא כשכותבים דבר מדוייק. כשנכתוב: "מחנה" אי אפשר לקרוא להתנבא אם כוונתו על קורפוס או על דעוויזיע או על רעגימענט ועל כן נחוץ לפעמים להשתמש במלים זרות, שאין שום לשון סולדת בהן, כי גם בהן יש הרבה מלים זרות ומוסכמות.

(תשובת מערכת, "הצפירה" לאחד הקוראים, מיום א' באב תרס"ד — על-פי "דבר" 5/8)

סיפורו של מדריך

שיעור קצר בהלכות שיפור ליקויים בהדרכה

לאחר זאת התחלתי בהסברת חוק הכיוון. הסברתי פעם. הסברתי עוד פעם. התניכים הקשיבו יפה ואף הצליחו ללמוד את החוק בעל־פה. הישג זה שימש לי כהוכחה שהחיילים תפסו את הענין. התחלתי, איפוא, בתרגול מעל גבי חצובות; והנה, לתמונתי, כ־70% מהחיילים לא הצליחו לכוון את רוביהם למרכז המטרה. שאלתי אותם במה הם מתקשים (ברגע זה הופיע המ"פ), והם אמרו שעדיין אינם יודעים כיצד לכוון לפי חוק הכיוון. הסברתי כמה פעמים נוספות, ונעזרתי בהסברתי בתנועות ידיים שונות. אך ללא הועיל. החיילים לא הבינו. הסברתי המרובות גולו זמן ניכר, וכתוצאה מכך הספקתי להעביר את השלב השני של השיעור — ענין ההגבהה — רק בקצרה, וכמובן ללא תועלת. ידעתי ששיעורי גרוע, אך לא תפסתי את הסיבה. התכוננתי לשיעור יפה, ובכל זאת נכשלתי.

בשכבי כך על מיטתי התחילו דבריי המ"פ לקבל טעם. עזרי־אימון... עזרי־אימון... מה זה? כיצד "אוכלים" את זה? מעולם לא לימדוני זאת. ודוקא משום כך נרגעתי; הנה אוכל להוכיח למ"פ, שלא עצלות היא שגרמה לכשלוני. אינני עצלן, אך פשוט לא למדתי מספיק. וברוב עייפותי נרדמתי. למחרת הייתי עסוק בהדרכה עד הערב, ולכן ביקשתי מהרס"פ להודיע למ"פ, שיש בדעתי לבוא אלי בערב.

התיישבתי במשרדו של המ"פ. הוא כיבדני בסיגריה.

— נו, מוסה, האם הגעת למסקנות איזה שהן?

— חשבתי רבות על אשר אמרת לי אתמול. המפקד, ובנקודה אחת אינני מסכים אתך. לא העצלות היא שגרמה לכשלוני אתמול, אלא חוסר ידיעה. הזכרת בדבריך עזרי־אימון, ואני מעולם לא למדתי מה זה. אני מתאר לעצמי שאתה מתכוון לאיזה שהם דברים שיעזרו לי להסביר לחניך, ובעיקר שיעזרו לחניך להבין את דברי. המ"פ העלה חיוך על שפתי.

— נכון. נקח לדוגמה את שיעורך מאתמול. לו היית משתמש בדיאגרמה, במוט כיוון או במשהו דומה לזה, היית מצליח הרבה יותר. ידוע לי שבמחסן לא תמצא ציוד כזה, אך דיאגרמה יכול אתה, צייר בעצמך, ומוט כיוון אפשר להכין על־ידי תקיעת מטרת־ייצוג, מודלים של כונות ודיסקיות, כולם עשויים־קרטון. בתוך ספסל או בתוך כל קרש אחר. אבל אינני מתכוון לשיעור זה בלבד. בדרך

יש לו, למ"פ שלי, כשרון מיוחד לקלקל לי את מצב־הרוח ביסודיות רבה ביותר. בכלל, כל דבר שהוא עושה, עושה הוא ביסודיות. הייתי מסב להנאתי במועדון הקצינים והסמלים של הגדוד, ולפני ממיטב הממתקים ובקבוק בירה קרירה משיבת־נפש. לפתע, קריאה: "מוסה, התכונן! המ"פ הולך לרחוץ אותך כהלכה". מוסה זה אני, סגן מפקד־מחלקה מס' 5. הפלאתה, לאחר שירדה מהקו, קיבלה הוראה לערוך אימון יסודי בכל־יגשקלים, בטופוגרפיה ובקשר. כל אותו יום הזעתי כהוגן, כדי להחוס"ל למוחותיהם של חיילי התגבורת שקיבלנו קצת מתורת הפיון ברובה. המ"פ ביקר בשיעור ופרצופו ענה בו שהוא מבשל לי דיסה בריאה. הכינותי רשימה של תירוצים — אך ללא הועיל. ברגע שהמ"פ התיישב מולי, איבדה הבירה את טעמה והתירוצים נעלמו.

— מוסה, שמע! עברתי היום בשטח וביקרתי בכמה שיעורים. אתה די בסדר כמדריך, אבל יש לך חסרון אחד שהורס את כל ההדרכה שלך: אתה עצלן. השיעור שלך ברובה היה גרוע; החיילים לא תפסו דבר, כי קשה להם, ואתה לא עשית מאומה כדי להקל עליהם. אמנם, עבדת קשה, אך עבדת בכוח ולא במוח. כדאי לחשוב קצת לפני השיעור ולהכין את כל הציוד ועזרי־האימון הדרושים. תיכח בעצמך באיזו קלות יבינו החניכים מה אתה רוצה מהם.

חשבתי בלבי: בחור כארו, המ"פ, מדבר לענין.

— אבל המפקד, הייתי במחסן ואין להם שם כל ציוד, האפסנאי גמר אומר שלא נקבל החדש כלום.

— תפסיק לחכות לאפסנאי; אם אין אצלו — עשה בעצמך. ראה, משה, אל תשאל עכשיו שאלות. חשוב קצת על הענין, וכשתבין — גש אלי ונשוחח שנית. בסדר? ערב טוב.

קם והלך.

דוקא דיבורו הידידותי הוא שהשפיע עלי השפעה מרובה. סיימתי את האכילה והשתייה, קמתי והלכתי לחדרי. השתרעתי על מיטתי והתחלתי מהרהר. העליתי בדמיוני את השיעור שנתתי לכל פרטיו ודקדוקיו:

פקדתי את החניכים, בדקתי את נשקם, והושבתי אותם בחצי גורן עגולה כשגביהם מופנים לשמש. פתחתי את השיעור בהסברת נושא השיעור, מטרת השיעור וערכו.

כלל תמצא בתכנית האימונים הרבה דברים שקשה להסיר ביד אותם, או שקשה לחייל להבינם. דברים אלה מצריכים שימוש בעזרי-אימון, כגון: סרטים, סרטונים, כרזות, התכנים, מודלים וכיו"ב. יתכן שאמנם לא למדת על זאת, אך מקוה אני שמעתה אתה יודע מה הענין. לפי תכנית האימונים הנך חופשי מהדרכה מחר. תפקידך יהיה לסייר אתי יחד בכל המחלקות המתאמנות ונראה מה תהיינה מסקנותיך מן השיעורים בהם נבקר. אני משוכנע שתלמד מזה הרבה".

הודיתי למ"פ, בירכתיי לשלום והלכתי. בדרך החדרי התחלתי נזכר בכל עזרי-האימון שראיתי בקורס המכי"ם שלי. נוכחתי כי אכן יש מקום רב לתיקון ההדרכה בפלוגה על-ידי שימוש בעזרים אלה.

למחרת סיירתי עם המ"פ באימונים. ראינו שיעור בטופוגרפיה (קוי גובה), בקשר (הכרת מ"ק 536), בשדאות (הרצאה על פקודות בקרת-אש). לאחר הסיור אמר לי המ"פ להכין דו"ח ולבוא אליו בערב, בשעה 2000. משנכח נסתי בשעה המיועדת למשרד המ"פ מצאתי שם את כל המפקדים של הפלוגה מאזינים לפרטי המ"פ.

ערב טוב, מוסה, שב. אס"כ, כפי שאמרת, אני מנסה להצביע על הליקויים העיקריים באימוני הפלוגה, וכולנו יחד נלמד לתקן אותם. ליקוי ראשון — ואחד החשובים ביותר — הוא ענין עזרי-האימון; ראייתם היום שמוסה נזלה אלי בסיוורי; יש לו מה לומר לכם. דבר, מוקה".

מה דעתכם, המ"פ רוצה שאני אלמד אותם לתקן את שגיאתם זו. טוב שהתכוננתי.

— כולכם זוכרים, בודאי, ששלשום בערב התיישב המ"פ מולי והעביר ביקורת על שיעור שנתתי. הביקורת היתה מוצדקת, כי שיעורי היה גרוע. חיילי לא הבינו דבר, והשיעור לא היה אלא בזבוז זמן. המ"פ עזר לי למצוא את הסיבה לכשלוני, והגעתי למסקנה שקצת מחשבה ויזמה יעזרו לנו לתקן הרבה. אם אין החיילים מבינים אותך, אין טעם שתסביר פעם נוספת, יש להמחיש להם את הענין. נוסף לזה, הדיבורים משעממים אותם, יש לעשות את הדבר מעניין יותר. על-ידי שימוש בעזרי-אימון נצליח להקל על התנדך להפין את החומר, וכן נקצר בכך את זמן ההסברה ונגדיל ע"י כך את זמן התרגול. בשביל לשכנע אתכם בענין זה, אביא כמה דוגמאות מהשיעורים שראיתי היום. בשיעור הטופוגרפיה הוקדשו 40 דקות מתוך 50, היינו 80% מכל השיעור, לדיבורים. זו היתה ממש הרצאה. בסוף השיעור שאל המדריך 10 שאלות. איש לא ידע להשיב על 3 מהן; על 4 שאלות ידעו לענות בממוצע רק 5 חניכים מכל המחלקה; על יתר השאלות ידעו לענות בממוצע 10 חניכים מכל המחלקה. פירושו של דבר שהשיעור לא השיג את מטרתו".

— מדוע? הרי יודע אתה שהיילי התגבורת הם חומר איום?"

היה זה קולו של מדריך הטופוגרפיה. כנראה שנפגע קצת.

— "ראה, מייק, לא התכונתי לפגוע בכך. אך שמע-נא מה בפי. אני חושב שנוכל ללמוד יחדיו איך להעלות את רמת ההדרכה שלנו. סיבת כשלון השיעור בטופוגרפיה, לדעתי, אינה רמתם הנמוכה של החיילים; רמת החיילים היא עובדה שיש להשלים עמה ולהתחשב בה. תפקידנו להתאים את הדרכתנו לרמתם. חיילים אלה צריכים לראות הכל, שאם לא כן לא יבינו. יש להרבות להציג בפניהם ככל האפשר. ידוע לי שאין לנו מודל-גבס של קוי גובה. אך אין כל קושי בהכנתם של כמה מודלים מחול לחיביםימון קוי הגובה בחוט רגיל, או בגיר, או בגפרורים הקועים בחול. למה להאריך בדיבורים, לסבך ולהסתבך כד' להסביר את צורת קוי הגובה של מדון קעור ומדרון קמור? הכן לעצמך מודל".

— "זה רעיון, מוסה. באמת רעיון מוצלח".

— "זהו עזרי-אימון שהשתמשו בו מדריך הטופוגרפיה בקורס המכי"ם שלי. ואין זו אלא דוגמה. עם קצת מחשבה נכלל להמציא כל מיני פטנטים פשוטים ועיילים. כדוגמה נוספת נוכל לקחת את השיעור בקשר. אילו היה המדריך מכין תרשים על-גיליון ניר או על הלוח, בצבעים שונים, היה מצליח להסביר את מערכת החשמל בקלות רבה יותר וביעילות רבה יותר. טוב יותר היה אילו הצטייד בכמה חוטי חשמל, בריגים, מסמלים ותתיכות עץ, ובונה לעיני החניכים את מעגל הזרם באופן ממשי. הוא הדין לגבי ההרצאה על פקודות בקרת-אש. אם אין לך שולחן חול מוכן, התקן שולחן חול פשוט; קח כמה גפרורים ופיסות ניר והכן דגלונים שישמשו כמודלים של חיילים ומפקדים. אם יהיו הדגלונים משני צבעים, תוכל להדגים בהם אפילו קרב שלם. כל זאת אין אנו עושים".

המ"פ העביר מבטו על המשתתפים בישיבה, הציט סיגריה והשליך את הגפרור למאפרה שלפניו.

— "תודה, מוסה. אלה דברים! אס"כ, בחורים, הבה ואסכם ענין זה. ככל מקרה שדיבור בלבד אינו עוזר, יש לחפש עזרי-אימון. עוזרים אלה נועדו להקל על ההנך את הקליטה ועל המדריך את מסירת החומר. חניכים בעלי רמה גבוהה ייחקלו בפחות קשיים, אך אם רמתם נמוכה יותר, כמו בפלוגה שלנו, יש לעשות כל מאמץ כדי להכניס להם את הענין לראש. ועזרי-אימון פשוטים הם אחד האמצעים היעילים ביותר לכך. מהיום והלאה רוצה אני שתשימו לב לדבר וכל רעיון שיעלה על לבכם הביאו אלי. אני אפרסם בעלון הגדוד כל רעיון טוב ואציין את

למועדון הרהרתי: המ"פ בחור כארו. הוא רצה ללמד הצדיעו ויצאו הודה לי פעם נוספת ושהררם אותי בדרכי איתנו, בחר בדרכי מוחשית שתשכנע את כולם, ואף הצליח. אכן, כל מה שהוא עושה, עושה הוא ביסודיות.

שם הממציא. נוסף לכך נתקמי הוראות לרס"פ שיכין מעין תערוכה קטנה של ביצוע הרעיונות שתביאו אלי, וממנה נובל תמיד ללמוד ולהתפתח". המ"פ שחרר את כולם והורה לי להשאר. לאחר שכולם

מהו עזריאמון. ולשם מה בא לעולם?

2. העזרים כמסייעים למדריך. עזריאמון מסייעים בידי המדריך להסביר ולהציג דברים שקשה להמחישם בדרכי אחרת. כן מאפשרים הם למדריך לרכו את השומת לבם של הניכיו לנקודות עיקריות ולהדגישן. כתוצאה מכך מתקצר הזמן הדרוש ללמידה. תפקידיהם של עזריאמון הם, איפוא: להקל על החניך את קליטת החומר והטמעתו; להקל על המדריך את מסירת החומר.

נקודה שישית: הכנתם של עזריאמון.

היומה להכנתם של עזריאמון צריכה לבוא מן המדריך עצמו. עליו לבדוק את חומר ההדרכה שלו ולגלות בו כל נקודה אשר אותה מתקשים חניכיו להבין, או שאותה מתקשה הוא עצמו להסביר. כל "בעיית הדרכה" כזו תובעת פתרון מהיר. המדריך צריך להתרגל להתייעץ עם חבריו ומפקדיו, ולחפש אמצעים אשר יקלו עליו את הסברתה של אותה נקודה.

כאן רצוה אני להפריך דעה פסולה הרווחת עדיין בקרב מדריכים: עזריאמון צינו בהכרח (כפי שסבורים רבים) משהו מסובך ויקר, שקשה להשיגו; נהפוך הוא: כל גפרור, כל פיסת סיגריות, כל פיסת קרטון, כל קיסם עץ, כל חתיכת סבון (ועוד עד אין גבול) עשויים לשמש חומרים להתקנתם של עזרים פשוטים ויעילים. והנסיון מלמדנו שתמציאים פשוטים אלה יעילים לאיפחות, ולעתים קרובות אף יותר, מן המכשיר המסובך. על-כן חייב כל מדריך להצטייד בשלושת אלה: יומה, דמיון, ושוב יומה. התצלומים שלהלן יושהו כי אמנם כך הדבר. אלה הם תצלומים של עזריאמון שנעשו בידי מדריכים תוך כדי הכנה לשיעור. מדוע לא תלך אף אתה בעקבותיהם?

נקודה רביעית. השימוש בעזריאמון.

בטרם יוכל המדריך להשתמש בעזריאמון בתכליתיות, עליו ללמוד את אופן השימוש היעיל ביותר בסוגיהם השונים. אציג כאן מספר "עצות" כלליות, העשויות לשמש קיום מנחים.

כל העוסק בהדרכה יודע שהדרכתו תהיה יעילה יותר אם ישתמש בעזריאמון בצורה זו או אחרת. מטרתה של רשימה זו להת ביטוי למחשבותיו של מדריך בענין תפקידיהם של עזריאמון.

נקודה ראשונה: הצורך בעזריאמון בצה"ל.

אדם שקיבתו בריאה לא היא נזקק לשום תרופות-לוי כדי לעכל את המזון הבא אל פיו. אדם שקיבתו לקויה יבלע מוצרי-בית-מקחת בכל ארוחה וארוחה, כדי שייסעו לקיבתו בתהליך העיכול. הוא הדין לגבי מוחו של אדם אדם שמוחו מפותה, שכורש קליטתו טוב, יהא מסוגל לקלוט ול"עכל" כל חומר שילמדוהו, וא לא יהא נזקק לעזרים רבים שייסעוהו בכך. יתר-על-כן: אם גם המורה טוב, אם דיבורו משכנע, אם הופעתו נעימה, אם ידיעתו בהגדר יסודית והגו בעל כל יתר התכונות המאפיינות מדרגך טוב, כי אז בודאי ובודאי שלא יהיה צורך בשום עזרים שהם. אולם אין אף מקרה אחד שבו תהיה הזיקה לעזריאמון אפסית, שכן אף במקרה האידיאלי ביותר ייצאו סעיפים בחומר הנלמד, שלא תהיה כל אפשרות להסבירם או להציגם אלא באמצעות עזריאמון. כגון: סרט, חתך, מודל וכיוצא באלה.

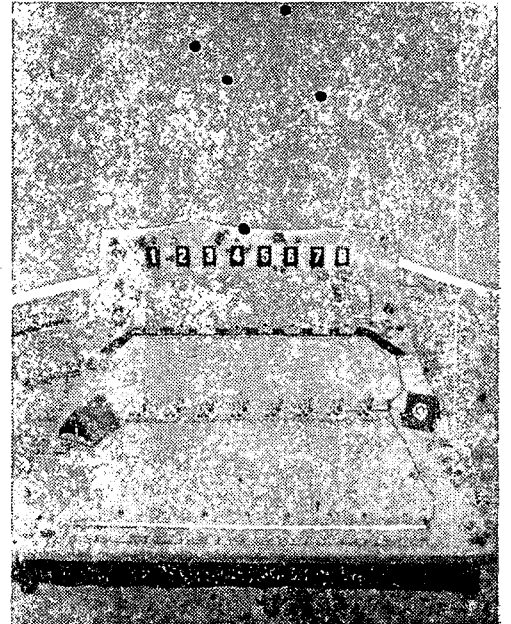
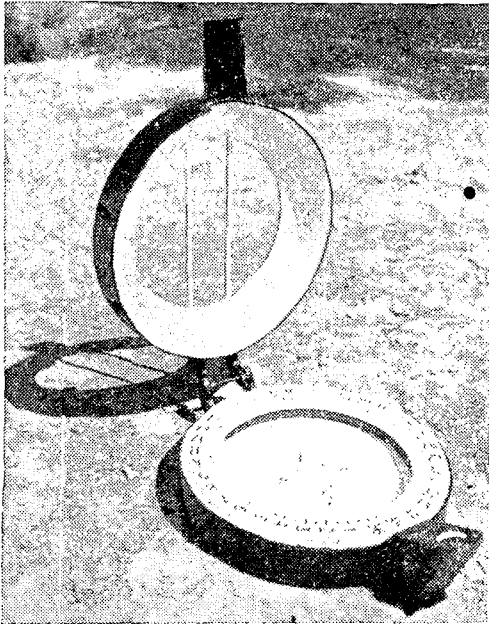
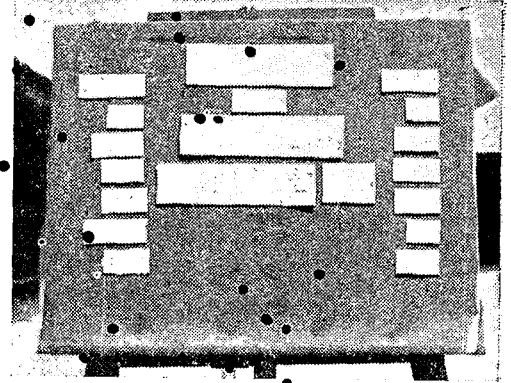
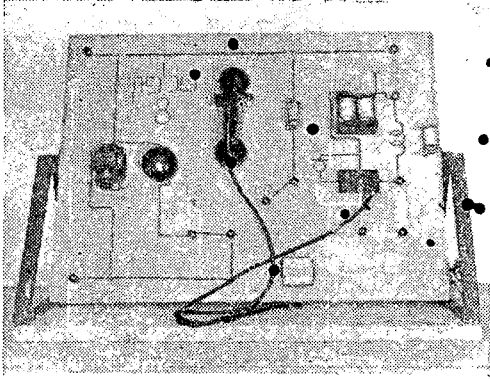
ומן האמור לעיל — נובעת מסקנה: ככל שירדת רמת התניכים והמדריכים, כן רבה הזיקה לעזריאמון.

נקודה שניה: תפקידיהם של עזריאמון.

מן האמור לעיל מסתבר, שהצורך בעזרים נובע מרמתם של החניכים ושל המדריכים. העזרים מסייעים, איפוא, גם לחניכים וגם למדריכים: לאלה ללמוד ולאלה ללמד.

1. העזרים כמסייעים למדריך. כל מדריך שואף כי חניכיו יבין את החומר הנלמד, יקלוט אותו ויזכרו וזמרב ככל האפשר. עזריאמון גורמים לה תענינות, שכן מגוונים הם את האמון וכן גורמים הם לניצול מספר רב יותר של חושים. התוצאה מן ההתענינות היתרה ומניצולם היעיל של החושים: קליטה קלה יותר, הבנה יסודית יותר וזכירה לזמן ממושך יותר.

סיפור פשיטה

מתכננים את המשך ההתקפה

חת העוצבות של כוחותינו (שהורכבה מ-3 חטיבות רגלים מוגברות ונשק מסייע) היתה מתקדמת צפון-נה, לאורך ציר כביש-ראשי, במקמה להגיע לאזור העיירה ס' וצומת מסילת-הברזל שבקרבתה.

לאחר כשבוע של התקדמות תוך-כדי קרבות, נעצרה העוצבה מצפון לכפרים ש' ופ'. כוח האויב בחזית זו כלל כחטיבת רגלים מוגברת בסיוע גשוד תותח-שדה, ו-2 יחידות סיוע משוריינות.

זה כשבוע ימים תקלת העוצבה בקשיים שונים, ולמעשה נעצרה לצורך אגון-מחדש של התקפתה. בעודה מת-ארגנת יוצב קריחזית, בקו רוחב 883'4.

בהתאם לדיעות מתכונן האויב לרכז כוח-רגלים בעצמה ניכרת בחזית זו, לביצוע התקפת-נגד, במגמה למנוע את נפילתו של אזור העיירה ס' וצומת מסילת-הברזל. זה כשבוע ימים מרכז האויב תחמושת וציוד המובאים לעיירה ס' ע"י רכבות, ומשם לשטח-יערות.

פלוגת הסיוע החטיבתית מס' 203, אשר הייתי מפקדה נמצאה במצב של התארגנות ומנוחה, לאחר ששימשה קודם-לכן כחלוץ במשמר-הקדמי של העוצבה בתנועתה צפונה, והתמקמה כ-6 ק"מ דרומית לקרה-חזית, מדרום לרכס מס' 1.

השעה היתה 0800. בהיותי בביקורת-בוקר השגרת-ביחידתי, הגיעתני פקודה להתייצב לקבוצת-פקודות בשעה 08.30 בפני מפקד העוצבה, במפקדתו אשר בעיירה ז', כ-5 ק"מ דרומה למקום הנייתי.

פלוגת-הסיוע מקבלת משימה

סיום קבוצת-הפקודות, לאחר דיון וליבון, הסתמנה תכנית לפעולת העוצבה, לקמן, בקצרה, תוכנה: — המשימה: כיבוש העיירה ס' ורכס מס' 11 והשתלטות על צומת מסילת-הברזל. שתי חטיבות מוגברות התקדמנה בציר דרך-העפר שממערב לרכס מס' 3, תמך שכנה דרך הכפר ג' לעבר העיירה ס'; חטיבה אחת תנוע בציר הכביש-ראשי, תמשיך דרך הכפר ג' ורכס מס' 8. יום ה-ע — בעוד 4 ימים; התחלת הפעולה — עם השחר.

על יחידת הסיוע שלי הוטלה משימה מיוחדת וקשה, אף שמפקד העוצבה הסבירה בפשטות: " — — — בהתאם לדיעות שנאספו והגיעו לאחרונה, הכין האויב, לצורך ביצוע התקפת-הנגד שלו, ציוד ותחמושת אשר רוכזו בחוה ד', כ-3 ק"מ דרום-מזרחה לעיירה ס', תפקידך לפשוט ולהשמיד מצבור זה, לא יאוחר מעלות השחר ביום ה-ע".

ביציאתי ממפקד העוצבה ככל היתה השעה 10.00. נצטייתי לחזור אליו עד שעה 1900 עם הצעת-תכנית לביצוע המשימה (כולל ההכנות, הסיועים המקדמים וכד'). מיהרתי לגיפ כדי להגיע ליחידתי בתוקם, למען אוכל להתייחד בחזרי, לשקול את הידיעות שבידי, ולתכנן את

הפעולה, אך בעודי-מועד נזכרתי כי ללא ידיעות "טריות" ומסוכמות היתה עבודתי פגומה, חזרתי, איפוא, נכנסתי לקצין המודיעין של העוצבה וקיבלתי מפיו את הידיעות לקמן:

— • — בקו החזית התבסס כוח בעצמה של כשני גדודי רגלים בערך, במתחמים דלילים שמוצביהם מרוחקים למדי זה מזה — על הרכסים מס' 3, 4 ו-5.

2 יחידות-סיוע משוריינות — שבטייהן בכפר נ' ובכפר ג' — מפטרלות לאורך החזית ולעומקה, עד לבטייהן.

לאיב עדיפות באויר בגזרה זו של החזית, האויב אינו מחזיק בעיירה ל'.

בשילוב דרך-העפר המובילה מהכפר ג' עם הכביש-הראשי, כ-4 ק"מ מערבה מהכפר, קיימת תחנת-ביקורת של משטרה-צבאית, בעצמה של חוליה, כנראה, עוד תחנה מעין-זו נמצאת בהצטלבות דרך-העפר עם הכביש-הראשי, כ-6 ק"מ דרומית לעיירה ס'.

חוה ד' נמצאת בחורש גדול, דרומית-מזרחית לעיירה ס'. אין ידיעות על גודל הכוח המוקצה לשמירת המקום, מספר תותחים נ"מ נתגלו באזור זה, כ-3 ק"מ צפונית מזרחית לחוה ד' נמצא חורש נוסף.

השטח בכללו בנוי רכסים בעלי ממדים ניכרים, אך נמוכים-יחסית, המהווים רמות גדולות, השטח משוה; בחלקו — מסולע. על-אף תקופת האביב נשאר במספר מקומות בשטח ביצות מגשמי-החורף המרובים.

בכל הגזרה דרכי-עפר ושבילים רבים, נוחים לתנועת רכב 4x4. במרבית השטח קיימת אפשרות נוחה לרדת מן הדרכים והשבילים לשוה.

אין ידיעות על ממדיו של מיקוש האויב ועל מקומו תיהם של שדות-המוקשים.

ישטח ההפקד מפורטל ע"י שני הצדדים, חילופי ירי ותותחים על המוצבים בחזית הנם שיגרתיים ומתרחשים מעשה-יום-ביום...

חזרתי ליחידתי מצד באינפורמציה זו, בתוספת מפות מעודכנות ותצלומי-אוויר. התישבתי לערוך "הערכת-מצב" ותכנית-פעולה. השעה היתה כבר 1400, כשסיימתי את "הערכת-המצב"; והנה עיקרי מסקנותי:

1. כדי לבצע את המשימה, עלי לחדור לחוה ד', להגיע חומרי-החבלה שיגרמו להרס הציוד והתחמושת שבמקום, אני הייב להצטייד בחומרי-חבלה מתאימים, במספר-פלדה לניתוק גדרות-תיל, בדקרים לגילוי מוקד שים אפשריים, ולקבל חבלנים מנוסים.

2. כדי להצליח, אנסה לחדור ב"שקט"; נלא — אאלץ לפרוץ את הגדר בעזרת "טרופרד-בנגלור", ולהת-גבר על שמירה אפשרית. בכל צורה שאפעל יהיה עלי לבדוק ע"י סיוע את סדרי המקום, במיוחד את כל הקשור לשימרה, סמוך לזמן ביצוע הפעולה.

3. עליונות האויב באויר, קיום יחידות הסיוע המשוריינות, הקושי בחזירה מבעד לקרה-חזית — כל אלה מחייבים את התנועה ליעד בלילה, קושי ראשון

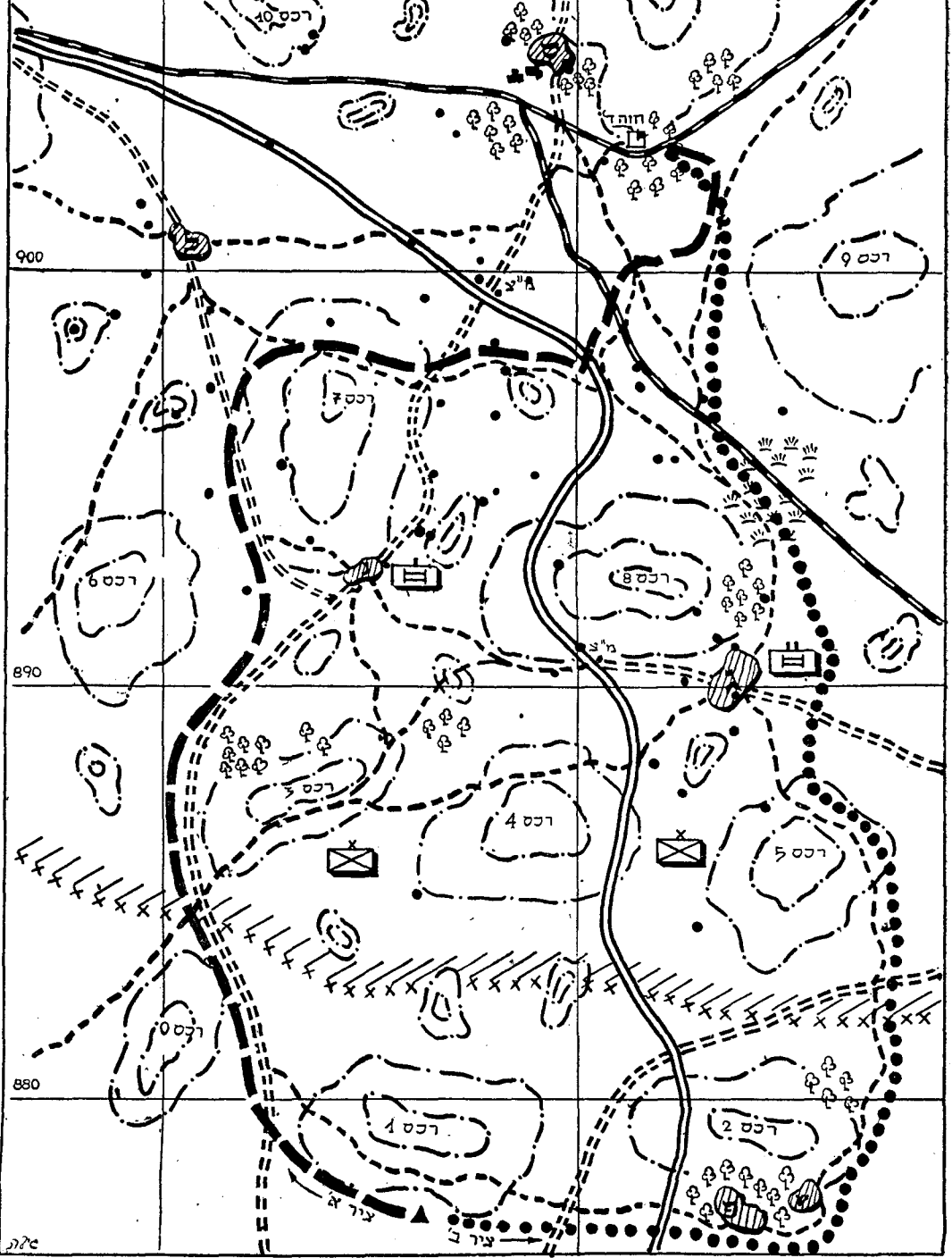
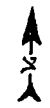
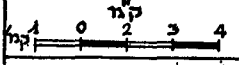
910

030

050

מקרא:

ציר א' - - ציר ב' -

ג"ק

מ"ק 191). גיפ ב': נהג, מ"מ, 2 חבלנים (נשק — 3 תתי"ם, מקלע־קל, חלק מחומרי־החבלה ומספר מונרי"ם). גיפ ג': נהג, סמל (נשק וציוד — 2 תתי"ם, חומרי הבלה). גיפ ד': נהג, מ"מ, סייר, חובש (נשק וציוד — 4 תתי"ם, מקלע קל, חומרי עזרה־ראשונה, אלונקה).

ס"ה: 4 גיפים, 14 חייל, 10 תתי"ם, 1 "פיאט", 2 מקלעים־קלים, 1 אקדה, חומרי־חבלה, "טורפדו־בנגלור", מ"ק 191, 4 מ"ק 536 (לכל גיפ מכשיר). מזון — לכל אדם, אישית — 56¹ שעות.

השיטה: יציאה בשעה 1830 בליל ע מינוס 2 (מחרתיים בערב), בציר דרך מס' 2; הגעה עד אל כ"ז ק"מ ממזרח לחוף ד', השארת הרכב, המשכת התנועה לחוף ברגל; ביצוע פריצה שקטה, הנחת חומרי חבלה ונפץ; נסיגה ברגל עד אל הרכב, המשכה בציר דרך מס' 1; הגעה לבסיס בשעה 0500 לערך ביום ע מינוס 1.

תיאום הסחה: בעת מעבר שטח ההפקר ורכס מס' 5, יבוצעו פטרולים אלימים ותנוחת אש ארטילרית על מוצבי האויב ברכס מס' 5.

קשר: מ"ק 191. דממה אלוטית, תוך־כדי האזנה מת־דמת למפקדת העוצבה. שבירת הדממה האלוטית לצורך דיווח הצלחה או פתיחת אש בלתי מתוכננת. בין הגיפים יקוים קשר, במידת הצורך, ע"י מ"ק 536.

מפקד העוצבה אישר את רובה של התכנית שהצעת, אישר את ביצוע הסיוורים המוקדמים והטיל עלי לתאמם עם קצין המודיעין, אולם, הוא לא אישר את ביצוע הסיוור האוּרִי, בגלל עליונות האויב באויר. נתבקשתי להתייצב לפניו כעבור יומיים בבוקר, ולמסור דו"ח על ביצוע הסיוורים וההכנות. כן ביקשתי לשמור את פרטי המבצע בסודיות, ולמסרם רק לקציני הנוגעים בדבר.

אנו פותחים עינינו

תיאום עם קצין המודיעין, קבענו 3 סיוורים לליל המחרת (ליל ע מינוס 3). האחד — לעבר השטח שממזרח לכפר ג', השני — לעבר הביצה, השלישי — לשטח שמערב לרכס מס' 3 ודרך העפר.

חזרתי ליחידתי וכינסתי את קציני מסרתי להם את המשימה ואת פרטי התכנית. פקדתי לבצע משך יום המחרת את ההכנות דלקמן:

- * בדיקת כלי־הרכב והכנתם;
- * הכנת חומרי־חבלה;

* הכנת כלי־הנשק וניסויים; הכנת מכשירי־קשר; הטיפול ברכב להקטנת רעש המנועים וצינורות ההפליטה; קביעת רצועות גומי (מצמיגים) במקומות הפגיעים בכלי־הרכב (אף זה למניעת רעש בהתנגשות רכב ברכב או בהדחף כלי־רכב אחד ע"י השני);

* אימון החבלנים בהנחה מהירה של חומרי־חבלה ובטייפול בהם;

* הכנת הוליות־סיוור לקראת סיוור ליל־המחרת.

במשך יום המחרת בוצעו ההכנות בקפדנות, כשכל חיילי היחידה סקרנים לדעת מהו העתיד להתרחש. בלילה יצאו 3 חוליות הסיוור, כל חוליה בפקודו של קצין. הללו חזרו למחנה עם שחר (יום ע מינוס 2) ומסרו את הדו"ח דלקמן:

החוליה שיצאה לסייר את השטח שממזרח לכפר ג'

והמזר יהיה במעבר קו־החזית; יהא הכרח לבצע פעולת־הסחה בשעת המעבר בשטח־ההפקר. יחידתי חייבת להיות נידת ביותר, ומצוידת במינימום הדרוש. אָמנע מכל מגע מיותר עם האויב בדרכי ליעד.

4. הטוח ליעד מאפשר לערוך בכל־ירכב את מסע ההתקרבות, את ביצוע המשימה, ואת הנסיגה — וכל הן לילה אחד.

5. המועד שנקבע לסיום הפעולה — 4³ לילות מהיום — מניח די זמן להכנות לאימון ולסיוורים מוקד־מים (במידת הצורך). לא נראית לה האפשרות לבצע את המשימה בלילה האחרון לפני יום ה"ע, מחשש של כשלון במסע־ההתקרבות או תקלות אחרות. אעדיף לצאת בליל ה"ע מינוס 2, דבר שיתיר לי זמן רורבי לפעולה.

6. יתכן שאתקל בשריון־קל או ביחידות אחרות של האויב; אשדל להסתתר מהם. להגנה עצמית יהיה לי צורך במספר מנטי"ם ומקלעים־קלים.

7. מרבית דרכי־העפר ניתנות לתנועה. אסור לעיבור במקומות ישוב אויב או בקרבתם היתירה; במיוחד בכפרים ג' ו'ג', בהם מצוי אויב חזק ונייד.

8. לאחר בדיקה מקיפה של מפות ותצלומי־אוויר, נראות לי שתי דרכי גישה עיקריות לעבר היעד (ראה במרשם: דרך מס' 1 — בקו שמן מרוסק, דרך מס' 2 — בקו מנוקד). דרפיים אלה באות בחשבון לפי שאינן עוברות בישובי האויב או בקרבתם היתרה, או בתחנות המ"צ.

9. דרך התקדמות מס' 2, על אף היותה קצרה יותר, נראית מסוכנת בגלל הביצה הגדולה, כ"ד ק"מ מצפון לכפר ג', אשר מידת עבירותה אינה ידועה לי. עובדה זו חייב אני לבדוק.

ברי לי כי דרך הנסיגה יצוי שתהא שונה מהדרך בה הגעתי ליעד.

10. הערכת משך התנועה ליעד, אם לא תהיינה תקלות מיוחדות: בדרך מס' 1 — 4—5 שעות לערך, בדרך מס' 2 — 3—4 שעות (בהסתייגות, כאמור, לגבי הביצה).

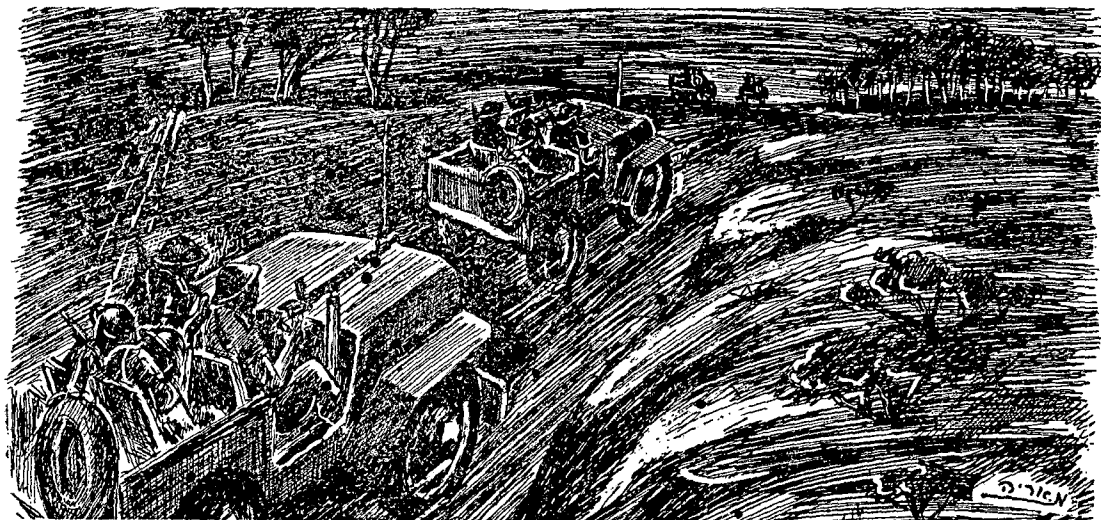
11. מאחר שאיני רוצה להתקרב עם רכב עד היעד עצמו, מחשש התגלות, יהיה עלי להניח את הרכב כ"ד—3 ק"מ מהיעד, להתקרב רגלי, לבצע את המשימה ולסגת לרכב. אני מעריך את משך פעולות אלה בס"ה כשעתיים.

12. מהחישוב הנ"ל מסתבר כי ניתן לבצע את המשימה (היינו: מסע־התקרבות, ביצוע ונסיגה) תוך 10 שעות. שעות החשיכה הן משעה 18.30 ועד 05.30 — כ"ד שעות.

לאחר שעסקתי מספר שעות נוספות בהרכבת תכניתי המפורטת, התייצבתי, בשעה 1900, בפני מפקד העוצבה ושטחתי בפניו את התכנית דלקמן:

הכנות: סיוור השטחים ממזרח לכפר ג' וממערב לרכס מס' 3, שדרכם בחרתי לעבור את שטח־ההפקר ואת קו־החזית. סיוור עבירותה של הביצה שמצפון לכפר ג'. סיוור אוירי.

הרכב הכוח: גיפ א': נהג, מפקד, סייר, אלוטאי (נשק וציוד — 2 תתי"ם, אקדה, מנ"ט, "טורפדו־בנגלור",

כינסתי את כל הכוח שעמד לצאת ומסרתי לאנשי את פרטי המשימה והתכנית. אנשי נראו להוטים ביותר למשימה זו. הלך-הרוחות השתפר והיה מרוםם ביותר. השעה היתה 1830 בליל 11 מיוני 2 לפעולת ההתקפה של העוצבה, כשיצאתי עם אנשי לעבר המשימה: ערוכים ומוכנים — נפשית וחומרית — לבצעה.

אל העיר!

שקטיחסי. נענו על דרך-העפר לעבר מערבו של רכס מס' 3, כשאני נע בגיפס א' ושאר הגיפסים אחרי. במרחקים קטנים ביותר.

אזנינו החלו שומעות בבהירות את קולות הירי ואת נפץ הפגזים ממוצבי האויב — תוצאה מפעילות הפטרולים האלימים. לא שמענו כמעט את רעש המנועים של מכוניו; תכנית ההסחה הצליחה.

השעה היתה כבר 1930 כשהגענו כ-3 ק"מ מדרום לחורש. שם נפתחה לפתע אש תת-מקלע על הגיפס האחרון, והסייד שישב בגיפס נפגע מכדור שחדר לזרועו השמאלית. זעם עצור תקפני: האם נתגלינו? האם נוכל להצליח על אף ידיעת האויב על הימצאנו מאחורי קויר? התחלתי שוקל במהירות: האם עלי לחזור או להמשיך? נזכרתי בכל המאמצים שנעשו בקשר למעברנו את קו-ההית: נזכרתי בצורך שיהיה בתיאום מחדש של הסחה ועוד, במקרה שנחזור ונצא מחר. ללא פקפוק נוסף, פקדתי חרישית (עם הפתיחה באש נפתחו מכשירי מ"ק 536) להמשיך בתנועה ולא להשיב אש (מאוחר יותר הוברר לי כי אחד הפטרולים הלוחמים של 1 הוא שיהיה עלינו, תוך-כדי נסיגתו מביצוע תפקידו ברכס מס' 3. פטרול זה נתקל בנו במקרה ומאחר שלא ידע עלינו דבר — כתוצאה מסודיות שליחותנו — תשבנו לפטרול ביד של האויב ופתח באש. ברוח זו גם זיהו לקצין המודיעין בתורו לבסיסו, כשהוא מתפאר שודאי פגע באחד מאנשי הגיפס. ברור שאת אנשי מפקדת העוצבה אחזה בהלה ודאגה רצינית לגורלנו).

למולנו, ישב באותו גיפס גם החובש, וכך יכולנו

ואת רכס מס' 5, וזיהתה את השביל שעל הרכס ונעה עליו ללא קושי. היא הגיעה עד אל דרך-העפר במרחק של כ-2 ק"מ ממזרח לכפר ג'. ללא כל הפרעה וחזרה בשלום לבסיס. החוליה שיצאה לסייר את השטח שממערב לרכס מס' 3 נעה לאורך דרך-העפר, והגיעה עד לקרבת החורש שבצפון-מערב הרכס. היא לא גילתה דבר וכן לא מצאה סימני מיקוש על הדרך.

שונה היה מולה של החוליה אשר יצאה לעבר הביצה. שמצפון לכפר ג' (נ"צ 044894). היא הגיעה עד כ-3 ק"מ מצפון-מזרח לכפר ונתקלה ביחידת אויב (אשר כנראה התאמנה במקום). האויב פתח על החוליה באש חזקה, ומטוח קרוב, ופצע אחד מאנשיה. בלידת-ברירה נסוגה החוליה מיד (מבלי להשיב באש). היא חזרה לבסיס לאחר מאמצים קשים בנשיאת הפצוע. היא לא הגיעה אל הביצה ולא ביצעה את המשימה שהוטלה עליה.

התחלתי לחשוש לכל הקשור באפשרות התנועה בדרך מס' 2 (הדרך המנוקדת). ששא לא אוכל לעבור בביצה ואז עלולה להיכשל כל התכנית כולה? הרפתתי להיכשל במעבר בר הביצה בדרכי חזרה, לאחר ביצוע המשימה, מאשר להיכשל בדרכי אל היעש.

מיהרתי, איפוא, למפקד העוצבה, מסרתי לו את דו"ח הסיוורים ואת חששותי לגבי הביצה וביקשתי לשנות את תכנית ההתקדמות מדרך מס' 2 לדרך מס' 1. שנראתה לי עכשיו הרבה יותר בטוחה.

מפקד העוצבה אישר את השינוי והורני לתאם עם קצין המודיעין את ענין ההסחה לגבי רכס מס' 3. בעת מעבר קרה-חזית.

לאחר מסרתי לקצין המודיעין את דוחות החוליות שטייר בו בשטח, ולאחר שהתלפנו דעות על כך — קבענו כי בו בערב (11 מיוני 2) משעה 1900 ועד 2000 (המועד המשוער שבו אעבור את קרה-חזית) יפעלו פטרולים אלימים על מוצבי-האויב שברכס מס' 3 וכן תופעל אש ארטילריה להסתת דעתו של האויב מיחידתי אשר תחצה את הקו. חזרתי לבסיס, כינסתי את קציני, הודיעתי להם על השיר נוי בתכנית, ערכתי ביקורת אחרונה. כשעה לפני יציאתי

להמשיך בדרכנו מבלי לעצור, בעוד החובש מטפל בסייד הפצוע תוך־כדי תנועה.

כ־4 ק"מ מכפר ג' ירדנו מדרך־העפר ונענו ישר צפונה במגמה לעקוף את הכפר ולהגיע שוב לדרך־העפר. מצפון לכפר. תוך־כדי נסיעה בדרך־השדה, נראו לי אורותיהן של מכוניות, כ־5 במספר, שנעו מצפון לעבר הכפר עצמו. פקדתי לעצור ולהמתין. כמו להכעיס זוהי שיירת האיוב באטיות. השעה היתה כבר 2200 כשנעלמה השלידה בכפר ג', ויכולתי להמשיך בדרכי. לאחר כמס' דקות חזרתי לדרך־העפר. כאן היתה הדרך משובשת ביותר. הבנתי את סיבת התקדמותה האטית של שיירת האיוב. לאחר שעברנו קילומטרים מספר, פקדתי לרדת מורחה ולנוע על צלע הרכס. הדרך היתה קשה ופחלקה מסולעת. מדי פעם כמעט ופקדתי להדליק את פנסיה־המכוניות מחשש היתקלות בסלעים, אך נמנעתי מכך. כק"מ אחד מן המקום בו פנינו מורחה שינינו את הכיוון והחילוננו לנוע צפונה במגמה להגיע לשביל שבצפון רכס מס' 7. ואמנם הגשתי אליו בשעה 2400.

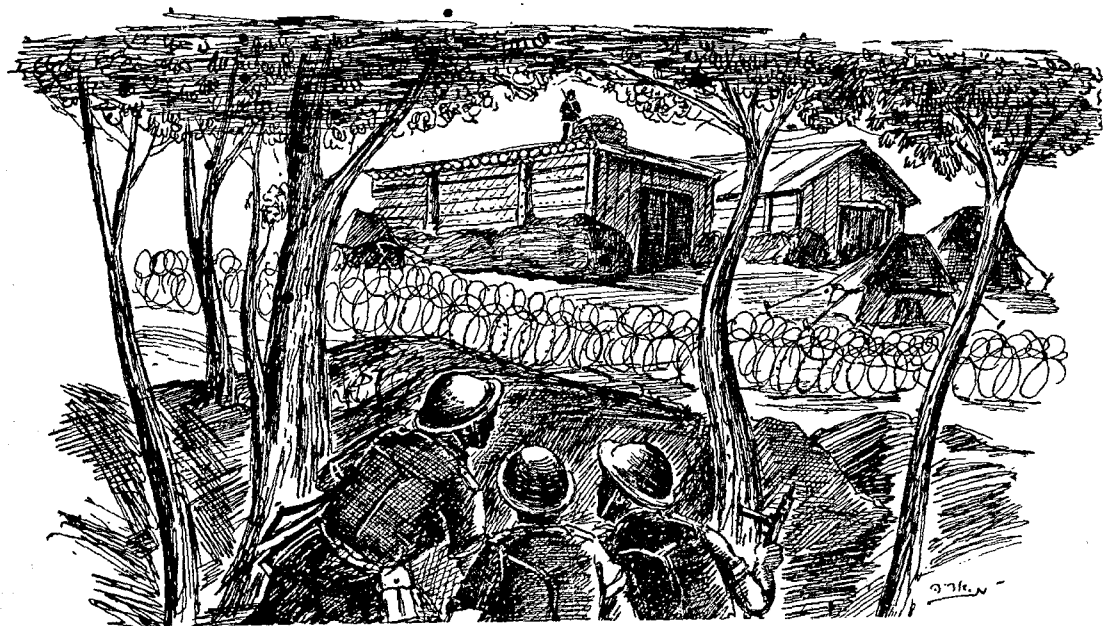
התנועה מורחה, לאורך השביל עד הכביש הראשי היתה נוחה במהירה יחסית. בשעה 0045 (יום ע מינוס 1) חצינו את הכביש הראשי. הרגשתי שלוחה־הומנים שערכי תי מתחיל להשתבש באופן מדיאג.

המשכנו בתנועה צפונה. בשביל, עד פסגה־הרכבת. נעצרתי! נדמה היה לי ששומע אני רכבת מתקרבת. חששתי לעבור שמה יתקשה אחד הגיפים לחצות את הפסים בעוד הרכבת הולכת ובאה. היכיתי ומן רב, שנראה בעיני כנצח, אך שום רכבת לא הגיעה. כנראה הוטעיתי מרעש רכבת רחוקה. אולי מקרבת העיירה ס'. עברנו את הפסים ללא תקלות. "התכתי" מורחה לעבר השביל שממערב לרכס מס' 9. הרגשתי שאני מתקרב כבר לתחילת הרכס מבלי שאמצא את השביל. שיעיתי. איפוא, את הכיוון ונענו צפונה. כעבור מספר קילומטרים הגעתי למסילת־הברזל.

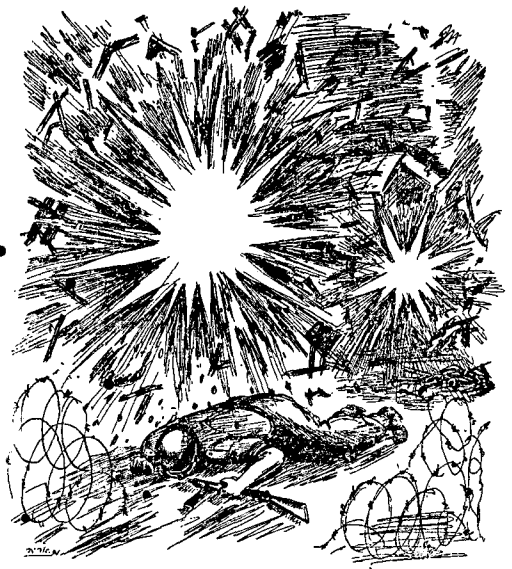
השעה היתה כבר 0230. לא ידעתי היכן אנו נמצאים. שלחתי 2 חוליות סיור רגלי, האחת צפונה והשנייה מערבה, עם התראה משורשת לבל תתרחקנה ממני יותר מק"מ אחד עד שנים. 20 דקות הלפו עד שחזרו החוליות, כמעט יחד, וכל אחת מסרה שבמרחק כ־1½ ק"מ הגיעה לתחילת חורש. הבנתי שאני נמצא ליד פסגה־הרכבת כ־3-2 ק"מ ממזרח לחה ד', וכ־1½ ק"מ מהחורש שמצפון־מזרח לחה ד'.

במהירות התחלתי לחשב את אשר לפני: השעה היתה כבר 0300; יתכן ואצליח עוד לבצע את המשימה בשעות החשיכה שנשארו לי, אך ברור לחלוטין שלא אוכל לסגת בשלום לבסיס. מטוסי־אויב, או פלוגות־סיור (אשר רדאי תישלחנה נגדנו) מייחדות הסיור המשוריינות, ימצאונו לאור היום ויחסלנו. לא הייתי שש לקראת אפשרות זו. רציתי להתקשר עם מפקד העוצבה ולקבל הכרעה, אך חששתי לשבור את דממת האלחוט. לאחר היסוסים החלטתי לדרוח את הפעולה לליל המחרת (ליל ע מינוס 1). פקדתי לעבור את המסילה ולנוע צפונה לעבר החורש. במגמה לחסות בו כמשך שעות היום ולפעול עם תחילת הלילה. בחרנו לעצמנו מקום חניה בעומק החורש. משם שלחתי תשמועים לאבטחה. הסתרנו את הרכב ושכבנו לישון. החלטתי לנצל את משך היום לסיור באזור חזה ד' (סיור שיקל עלי את ביצוע הפריצה והתבלה). דבר אשר לא ניתן לעשותו קודם. כן, התחלתי לראות את הצד החיובי שבדחיית הפעולה. הדאיגני רק החשש שיחשוש לגורלי מפקד־העוצבה, מתוך אידיעה על הנעשה אתנו. שוב עלה בדעתי הרעיון לשבור את דממת האלחוט, אך גם הפעם דחיתי אותו.

הספקנו לישון מספר שעות. בשעה 1000 לערך לקחתי עמי 2 קיירים ויצאו לעבר חזה ד'. הצלחתי לתפוס עמ' דת־תצפית מצוינת במרחק של פחות מ־200 מ' מהחזה. החוה הכילה 2 אסמים גדולים ביותר, אשר סביבם הוקמו סוללות־מגן מעפר, וכן מספר אוהלים שהיו כנראה אף הם

עד מהרה הגענו לגדר החוה. החוליה הראשונה פרצה את הגדר במספורי-חיל ונשארה במקום. 2 החוליות האחרות נכנסו פנימה. בעוד חלק מאנשי עובר את הגדר, הבחנתי ב-2 חיילים כ-20 מטר משמאל. השערתי על אי-קיום שמירה נתברתה לחלוטין. היה מאוחר מדי לחזור או להמשיך לפעול בשקט. פתחתי באש ואתי כמה מאנשי השניים נפלו ארצה, ונראה לי כי לפחות אחד מהם נפגע. לא היה מקום למחשבה נוספת; פקדתי "קדימה" ורצנו לעבר האסמים. מפינות הגדרות ומגגות האסמים החלו יורים עלינו אש בלתי-מכוונת של מקלעים ותתי"ם. הורי-תי מיד לחוליה השניה להוות "מחפים", ריכוזתי את כל פומר-ההבלה בידי החוליה שלי ורצנו לאסמים. הנחנו את חומרי-הנפץ כשהם נשענים על דלתות האסמים ועל כתלי-הם. רצייתי לפוצץ את שניהם יחד, ולכן שלחתי אחד החבלנים לאסם הראשון ולפקודה "פוצץ" ולסגת "הפעל-נו שנינו את פתילי-הבטחון. נסוגתי לגדר, והספקתי לשכב בעוד מועד. ההתפוצצות היתה אדירה. התכסינו בשבבי עץ ובריסי מתכת. עם התפור ענן האבק, הבחנתי שאסם אחד "עף" לחלוטין ואילו השני נשאר במקומו. האוהלים, נעל-מו" אף-הם.

שמעתי לידי צעקות — "חובש! פצוע!..! אש המקלעים השתתקה. אספתי את אנשי ופקדתי, ונוכחתי בחסרונו של החבלן אשר הפעיל את החומר באסם הראשון; אחד הסיירים נפצע בחוה.

חורתי עם החוליה למרכז החוה. ליד האסם שלא פוצץ מצאתי את מטעני חומר-הנפץ במקומם. פקדתי להניח מצתים ופתילים נוספים, ולהחליף לפקודתי לפוצץ. החילוני לבש בסביבה אחרי החבלן הנעדר. לבסוף מצאנו את גויתו מרוסקת. נראה שנתקל בניסגתו ונפל, ההתפוצצות היתה קרובה ביותר אליי, ולא הספיק להסתלק למועד. לא הבחנתי בחיילי אויב, דממת-מות שלטה במקום.

פקדתי לאסוף את הפצוע וההרוג ולסגת לעבר הגדר. הפעלתי בשנית את חומרי-הנפץ ליד האסם, ונסוגנו. הפעם היה פתילי-הבטחון ארוך יותר, וההתפוצצות באה כשאנו כבר רחוקים למדי מהחיה.

תוך-כדי תנועה אל הרכב, הבחנתי בתכונה רגשנית בקרב האנשים שנשארו את הגויה. הגויה, שהיתה מרוסקת, החלה להיקרע ולהתפורר תוך-כדי הטלטולים. המחזה וההרגשה היו גוראים. הרגשתי שהדבל פוגע ברוחם של אנשי, אך מצד שני לא רצייתי להשאיר את הגויה בשטח. בלית ברירה הוריתי לכרות קבר וקברנו את ההרוג. סימני-תיאור את מקום הקבר במספר אבנים וחרתי בוכרוני את פני הסביבה הקרובה.

משם הגענו לגיפסים ללא מאורע נוסף. רק עכשיו התחלתי להרגע. הימצאנו על הרכב ואפשרות הניידות הרכבה נסכר בי הרגשת בטחון. השעה היתה 2100. התחלנו לנוע דרומה לאורך השביל של דרך מס' 2. העצבנות והרגשנות שאחזוני קודם לכן השכיחו ממני את תלואי התיצונית וכמעט שכחתי לדוה. הוריתי לקשר להתקשר ולדוה את סימן ההצלחה; קיבלתי אישור למברקי בחוספת המשפט: "מה קרה לכם עד עתה? קשה לענות על שאלה כזו כשאתה רחוק מבטיסך ונמצא בניסגה. הנרייתי לענות בקוד: נסוג. 2 פצועים 1 הרוג. השאר בסדר". ונשארת בהאזנה מלאה.

מלאים ציוד. מסביב חוה נראתה גדר-חיל הבנויה משתן קונצרטינות זו על-גבי זו. הבחנתי בחייל מרכיב-משקפים שנמצא על גג אחד האסמים. שיערתי שהוא צופה נגד-מטוסי. פרט לחייל זה לא הבחנתי, לשמחתי, בכל שמירה. ערכתי תכנית לפריצה אל החוה. קבעתי את המקום המ-שוער לפריצה בגדר. אחר הסתלקנו בזהירות מהמקום וחזרנו לחורש.

אספתי את אנשי והסברתי להם את מבנה החוה ואת תכנית הפריצה. החלטתי שנתחלק ל-4 חוליות. חוליה אחת תבצע את פריצת הגדר, ותישארו לשמור עליה. 2 חוליות תיכנסנה ישר לאסם, אנשיהן ינחשו חומרי נפץ והחלה יסוגנו. החוליה הרביעית תשפץ באוהלים.

מרוצה מתוצאות הסיור שכבתי שוב לישון. בשעה 1530 לערך העירני אחד הסיירים שעמד בשמירה והודיעני ש-3 אנשים הנראים ככפריים נעים ליד פסי-הרכבת כ-400 מ' מהחורש, ומתקרבים אלינו. פקדתי לתפוס מיד עמדות ולהציב נשק. לתדהמתי נוכחתי לראות כי בטוח זה יעילים רק שני המקלעים שברשותי, מאוח' שאר הנשק שהיה עמנו היה תתי"ם. קיללתי את יומי על שלא לקחתי מספר רובים. הוריתי שלא לתפוח באש ולהישאר במנוחה גמורה. הכפריים החקרונו ועברו כ-200 מ' מאתנו, כשהם נעים מערבה (כנראה עשו קיצור-דרך לעבר העיירה ס'). למזלנו, לא הבחינו בנו, כנראה אך ההרגשה רחוקה היתה מלהיות טובה. התחלנו מכינים עצמנו לקראת הפעולה: חומרי החבלה והנפץ חולקו בין החוליות. כלי הנשק נוקו, היינו מוכנים לזוז.

עם חשיכה נסענו וחזרנו למקום אליו הגענו עם בוקר, מאחורי מסילת-הברזל. מכאן עמדנו להמשיך. לפתע נוכחתי בטעות בעלת-ערך בתכניתי: לא הקדשתי תשומת-לב לעובדה, שחייב אני להשאיר שמירה ליד הרכב, והחילקתי את כל אנשי החוליות הפועלות. מיד ויתרתי על חוליה מספר 4. הפקדתי 2 מאנשיה לשמירה על הגיפסים (אחד מהם היה הסייר שנפצע בראשית הפעולה). את שני הנזרים צירפתי לחוליה שלי, ונענו קדימה.

לפתע על הכביש מזרקור אחד המשוריינים. נעשינו גלוי יים. פקדתי לפתוח באש על הזרקור. איני יודע אם רבים התנסו מימיהם ביריה אל נקודת-אור; מנסייני זה למדתי שהדבר קשה ביותר; לא הצלחנו לפגוע.

רציתי לרדת מהכביש לשדה ולהתרחק מהסכנה, אך לא ידעתי לאיזה צד להסתלק; כל צד שהייתי בוחר בו היה מחייב שני ג'יפים לחצות את הכביש לאור הזרקור ותחת אש המקלעים — דבר שנראה כהתאבדות ממש. עלה במותי רעיון: פקדתי מיד לזרוק רימוני-עשן. זו הפעם הראשונה בחיי שהפעלתי רימוני-עשן בלילה. למרבה שמחתי פעלו הרימונים כראוי ולאור הזרקור הפכו למעין וילון לבן. פקדתי לרדת לשדה ימינה. בעודי נותן את הפקודה, התחיל אחד המשוריינים לנוע לעבר מסך העשן כדי לחצותו. פגז מנ"ט נורה ופגע בגלגל קדמי של המשורין והלה נעצר. ירדתי מהכביש במהירות והתרחקתי כ־200 מטר, כל הגיפים היו מאחורי. המשכנו לנוע באט ית, כשצרויות מקלעים חולפים לידינו ומעלינו: כיוון תנועתנו היה ברור למשוריינים. הייתי תמיה על-סמך מה פתחו עלינו המשוריינים באש בבטחון כזה. שעה שהגענו אליהם מכיוון כוחותיהם. הגעתי למסקנה שהמשוריינים עמדו בקשר עם תחנת המ"צ הצפונית, ומאחר שלא קיבלו ממנה כל ידיעה על התקדמות איוו שהיא שירה שלהם דרומה, פתחו מיד באש החלטית להונות את האויב בדבר כיוון תנועתו. פקדתי על אחד הגיפים לפנות צפונה ולנוע מספר מטרים באור מלא. אפשר שהנאה זו הצליחה, אך למירע-המזל עלתה לי במספר צרויות מדויקים, שאחד מהם פגע במנוע הגיפ. אנשי הגיפ, מהם אחד הפצועים, חזרו אלי רגלי. קשה היה לי להחליט בענין הגיפ שנפגע: ידעתי את משמעות השיבה לבסיס בהשאירך גיפ בשטח אויב; אך האפשרות האחרת היתה לגרור אותו כל הזמן, בדרך לא דרך, תוך-כנה השש למגע עם אויב. אפשרות

רק כיום, בכתבי סיפור זה, חש אני עד כמה אותו פרק-זמן קצר, שכלל את הפריצה והביצוע בחוה עצמה, עבר עלי במין הלך רוח מתוח, כשאני פועל אינסטינקטיבי בית לחלוטין, כבמעין חלוט זר ורוחק. אף שנתיק קרבות אנכי, נסוכה בי הרגשה זו תמיד בעת קרב.

זכר אני בדבריו של אלוף-משנה י. נ. פ., מפקד קורס הקצינים שלי בזמנו, באומרו: „קצינים לעתיד! זכרו — יש לתרגל ולתרגל, עד בלי די, כדי שכל פעולה קרבית מהירות-זמן תבוצע כמעט אינסטינקטיבית בצורה הנכונה. כי אז לא יהיה לכם זמן למחשבה רבה. אדם חריף-מחשבה ובעל הגיון רב, יהיה חסר-אונים בקלחת-הקרב בהיותו מחוסר תרגולת צבאית.”

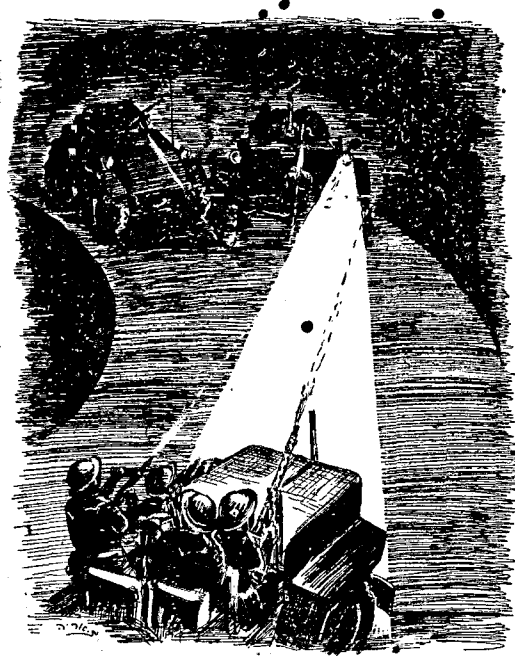
בזמנו — ובמידת מה גם כיום — לא הסכמתי אתו. מתמיד ייחתי ערך רב יותר לפעולה שהיא תוצאה של מחשבה שקולה, מעשר לפעולה, „סתמית“, מתורגלת, אך, למען האמת, מעלל המלחמה של אותן יחידות קטנות, אשר היו במגע תמידי עם האויב, הוכיחו את צדקתו של אותו מפקד.

כשמוסד אני להיזכר ולנתח כראוי את המאורעות שהיכולים שלי בעת מעשה הפריצה, נוכח אני שהמאורעות נראים לי בלתי מושלמים ומהות השיקולים שתומה במקצת, ללמדך שרובם תגובה אינסטינקטיבית, כתוצאה מתרגול צבאי נוקשה.

הגענו למסילת-הברזל והצינו אותה. בעודנו ממשיכים דרומה לאורך השביל החילוני להשיב על המשך הנסר גה. חייב הייתי לברור לי דרך אלטרנטיבית. ניתן היה לבחור בדרך משנית זו: לחצות מערבה לעבר הכביש הראשי לנוע אתו דרומה דרך תחנת המ"צ (דבר שהיה עלול להיות כרוך בקרב) — או לפנות מערבה לפני התחנה, ולהמשיך בשביל המזל לכנס מס' 3. מספר מכוניות — שנראו לעינינו כשהן נעות באור מלא צפונה, מספר קילומטרים מאתנו, כנראה על הכביש הראשי — הסיחו את מהשבתי מהדרכים האלטרנטיביות לנסיגה.

המשכנו בדרכנו ללא תקלות עד שעה 2230 בערך. אז הגענו לשטח טובעני, מכוסה שיחים: השביל נמוג ונעלם. ניסיתי להמשיך עוד מספר מטרים, הנהג נאלץ להכניס את ההילוך המיוחד בגיפ, התנועה היתה אטית ביותר — עד שנעצרנו כשאנו מתחפרים בבוצ סמיך. חששותי התאמתו. החלטתי לא להסתכן ולהילחם בטבע. גיפ ב' גרר אותנו אל מחוץ לבוצ. הוריתי לפנות מערבה, לעבר הכביש-הראשי. השעה היתה כבר 2330 בהגיענו לכביש. בסרם עלינו עליו. פקדתי להכין ולהציב את כלי-הנשק לפעולה-מידית.

על אף החשיכה נענו במהירות, ולאחר פחות מעשר דקות של נסיעה על הכביש עצר נהג הגיפ שלי ועמד. שני גושים שחורים נראו מוצבים לכל רוחב הכביש, כ־70 מטר לפנינו. בעוד מועד הספקנו לרדת לצד הכביש. מיד פסחו שני משוריינים באש קליעים צפופה לעברנו. הסת-כלתי לאחור ומצאתי שכל הגיפים הספיקו לרדת לצד הכביש: גיפ ב' היה מאחורי, בעוד שהגיפים ג' וד' היו מעברו השני של הכביש. במ"ק 536 העברתי הוראה לא להשיב אש, פן יתגלה מקומנו בדיוק ונהיה השופים, חסרי-אונים, לאש תותחי המשוריינים ומקלעיהם מטוח קרוב. הצטערתי שלא היה עמי מקלע כבד 0.5. החשיכה היתה מוחלטת. הצבתי לידי את המנ"ט. אור חזק נפל

רק... שומעו. שיערתי מה קרה והזערתני אמתה מיד ע"י מ"ק 536 מהגיפים, כשהקשר מודיעני: „בהיכנסנו לחורש עלינו על סוללת הת"ם בטוח קרוב ביותר, ההפתעה היתה הדדית, ירו עלינו מנשק אבטומטי ובכינון ישיר של תותח, כנראה 75 מ"מ, אחד הפצועים מקודם נפגע שוב. אנו נסוגים הורה למולגה השביליים”.

כעבור מספר דקות הגיעו הגיפים, אשר יצאו בנס בשלום מהרפתקה פתאומית זו. מצאתי את מקומו המדויק של החורש על ג'מפה והוריתי לקשר להודיע בשפה גלויה על הימצאות הסוללה בחורשה, ולבקש אש ארטילרית. אף-על-פי-כן לא זנחתי את המארב. פקדתי על הגיפים להתרחק במקצת ממקום המארב וריכזתי לידם את הפצור עים. השעה היתה 0345 כשמטח של פגזים ירד כ-700 מטר מזרחה מאתנו. היה זה מטח-אש מסוללה שלנו לעבר החורש, אך בהתאמה כלפי מערב. הערכתי את השגיאה ב-1000 מ' לערך. התקשרתי עם המפקדה והודעתי את החיכוך הרצוי. כעבור כמה דקות הוחתחו מספר מטחים, ואמנם הפעם ירדו הפגזים הישר לחורש; הנוצאות לא היו ידועות לי. הדי ההתפוצצויות המשיכו להגיע מעבר רכסם 3 ו-4 בקצב אטי יותר.

רעש מכונית ואלומות-אור נראו מדרום. המארב לא היה ערוך כלפי דרום, פרט לאבטחה. המצב נראה מורו ומרגיו כשאתה שוכב במארב כלפי צפון, ופתאום מגיחים עליך מדרום. פקדתי לא לזוז ולא לפתוח באש עד עלות המכונית על אחד המוקשים הנמצאים במוצא השביליים. וזו תימצא המכונית מצפון לנו, ודינה יהיה כדין אויב הבא מצפון. המכונית נעה באורות מלאים ובאטיות. אותה התרגשות ידועה של השוכבים במארב — כשהטרף מתקרב להומו והאצבע משחקת על ההדק בעצבנות — עלתה והי לה מלצת את גרוני. שמעתי כיצד הסייר ששכב לידי בולע את רוקו. המכונית עברה קרוב אלינו ואז הבחנתי בסמיני אמבולנס. היה מאוחר מדי לנהוג בהתאם להוראות זינבה; המוקשים טמונים כבר, צעקתי: „לא לירות” — ואני עצמי יריתי צרור ממושך מתת-המקלע אל גלגלי המכונית בתקוה שתיעצר לפני המוקשים. ללא הועיל; שמעתי את ההתפוצצות, קרובה ומוחשית. האמבולנס נטה

על צידו. חיש קרבתי למקום עם שני אנשים. האמבולנס עלה על המוקש בגלגלו השמאלי הקדמי, הנהג נחלג וכן שני הפצועים שהיו עמו, אשר היו כנראה פצועים קשה עוד לפני-כן.

אחרונה זו אינה מן הקלות, ועלולה היתה לסכן את כל הפלגה הוריתי, אפוא, להטמין חומר-נפץ ממולכד בגיפ. והמשכנו דרכנו בלעדיו, כשאנשי חולקו בין שלושת הגיפים האחרים. נעשינו עמוסים באנשים. כך נענו דרומית-מערבית והגענו לשביל המחבר את הכביש-הראשי ורכס מס' 3.

השעה היתה קרובה ל-0200 ביום ה', וע' לפעולת העוצבה, מספר שעות לפני שעת ה',ש', כשהחילונו שומעים הדי התפוצצויות מכיוון דרום. ללא ספק היתה זו ראשיתה של ההכנה הארטילרית מצד כוחותינו. הדים מוכרים אלה החזירוני למציאות אחרת שהזכרתני כי נמצא אני בדרך נסיגה אשר לא תכננתיה מראש: אין יודעים במפקדת העוצבה על מקום המצאי; אני עלול, אפוא, להיכנס לתוך אש-ארטילרית שלנו, או להיתקל ביחידות המתקדמות של כוחותינו.

התקשרתי למפקדה ובקוד הפשוט ביותר מסרתי להם את מקום המצאי. תשובת המפקדה לא איחרה לבוא ותוכנה הפתיעני לא במעט: „הנה מארבם ושבש תנועות אויב לעבר רכס מס' 3 מצפון. עם שחר היחבא בחורש ממזרח לרכס. הליקופטר יבוא להוצאת פצועים”.

כדי להניח מארב, הייב אתה בדרך כלל לסייר, להכיר את המקום ולערוך הכנות. המציאות לא איפשרה לי את אלה. מהמפה ניכר היה שהמקום הטוב ביותר לבצע משימה חדשה זו, הנו מולגה-השביליים הנמצא בקצה הצפוני-מזרחי של רכס מס' 3. נעתי לשם במהירות וללא תקלות. תוך-כדי נסיעה הבחנתי לשמאלי בחורש שיעוד למחבואי עם שחר. הגעתי למולג השביליים ב-0245 לערך. כדי לא להסתבך וכדי לחסוך מעצמי תקלות מיותרות, הוריתי לנהגים ולפצועים לנוע כבר עכשיו לעבר החורש ולהתי-מקם עם הגיפים במקום. צירפתי אליהם את קש המ"ק 191 עם מכשירו שעל הגיפ. הוספתי לכך מ"ק 536 שהיה קשור אתי ישירות. דבר זה איפשר לי קיום קשר אמצעי עם המפקדה.

את שאר אנשי — מצוידים בכל כלי-הנשק, שהיו ברשותנו (פרט לשני תתי-הששארתי שהגנה אישית לנהגים ולפצועים) ובמערכת מונריים ומוקש שממלי אחד — התחלתי לערוך לצדי מולגה-השביליים. הנהננו 3 מונריים, אחד על כל שביל, במרחק מספר מטרים ממקום שילוב השביליים. את המוקש התשמלי הנוחתי אני עצמי בקודקוד מולגה-השביליים, כדי שאוכל להפעילו נגד רכב העלול להופיע מכל אחד מהשביליים. היתה שעה 0300 בערך בהש-לימי את הכנת המארב. הרגשתי עייפות רבה, הבחנתי בסמינים דומים באנשי; מאמץ הפעולה, התנועה המעייפת, ההתרגשות, החלו נותנים את אותותיהם בכלוננו. הרשיתי לאנשי לישון במקומם במארב, פרט לשניים אשר שימשו משמר ותשמוע למארב. הדי התפוצצויות הארטילרית נשנו והתחזקו, אמנם, אך התנומה שאחזתני הרחיקה ממני את הרעש המהדהד.

חלפו כנראה דקות ספורות בלבד עד שאחד הסיירים ששכב לידי העירני וביקשני להאזין, ואמנם שמעתי צרורות נשק אבטומטי מכיוון מזרח. לפי צלילי המשק והנפץ נורתה האש ממזרח למערב, וממרחק כ-1—2 ק"מ מאתנו. חששתי שמא הסתכנו הגיפים שנעו לעבר החורש. רשף חזק נראה ממזרח ופגזי חלף וזימר מעל לראשינו, אותו זמר כה מוכר, שהנך פולט אנחת רוחה במידה ואתה

אם תישאר המכונית על השביל, תקלקל לי את המשך ההפתעה במארב. הוריתי להביא שני גייסים ולגרור ולי סלק את האמבולנס הרחק מהשביל. כן פקדתי לכסות ככל האפשר את הבור שהתהווה, ולהסוותו. השעה היתה כבר 0430 כשהאמבולנס סולק והמארב חזר למצבו הקודם. אנשי נראו כצללים, העייפות היתה רבה. רק ההתרחשויות הרצופות שפקדונו קיימונו עדיין במצב של ערות ודריכות. מטחי הארטילריה על רכסי האויב נעשו רצופים ביותר ונשמעו כמטח אחד מתמשך.

השחר הופיע. אותו כוכב פזי ורקדני החל מרצד ועולה כלולין בקרקס. התקשרתי עם המפקדה וביקשתי הוראות להמשך פעולותי עם בוקר. התשובה היתה מעודדת: "מקש את השבילים וחזור לרכס מס' 1 בין הרכסים 4 ו-3, כוחותינו ידעו על קיומך". השאלתי את המוגררים כפי שהיו. פירקתי את המוקש החשמלי, אספתי את אנשי ההחילונו לנוע דרומה. דמדומי הבוקר עזרוני למצוא נתיב

נסיעה גות. הגענו לבין רכסים 3 ו-4. הבחנו בכוחות הער לים על הרכסים, יגעים מלשמוח על עובדה זו המשכנו מבלי לשים לב להתפוצצויות, ליריות ולשאר הדייקרב שמסביבנו, אף כי יתכן וחלקם הופנו כלפינו. השעה היתה 0630 ביום ע', כשהגענו בשלום לרכס מס' 1. סיכום קצר של הפעולה חלף בראשי: המשימה בוצעה. אכיר דותי — 2 פצועים, 1 הרוג, 1 גיפ הושאר בשטח. שהייתי בשטח במשך כ-63 שעות רצופות. סיכום זה חלף ועבר, נמנמתי בעייפות, אותה עייפות שאינה מאפשרת לך להייר דם.

כולנו השתרענו ונרדמנו. אנשי המשיכו לישון כשנק ראתי להתייצב במפקדת העוצבה, שדילגה בינתיים לרכס מס' 2. מה מחכה לי עתה? האם הכרת תודה, ואולי אף איזה אות הצטיינות וחופשה, או יתכן משימה חדשה? הרהור אחרון זה הפליט מפי קללה קצרה וקצובה (כיאה לקציצבא מחונך). נעתי למפקדת העוצבה.

סוף מעק' 76

גלה אותם בשעת הצורך, אך סלק אותם משסיימת אם השימוש בהם. הנני חוזר ומדגיש כי נחוצים לנו עוריאמון לרוב. המדריך הוא שייזום אותם, הוא שייצרים והוא שישתמש בהם. עליכן חייב הוא ללמוד כיצד לעשות זאת ביעילות. אין להניח כי השימוש בעוריאמון יסלק את כל הליר קויים המצויים באימונם של חיילי צה"ל, אך אין ספק כי הוא ישפר את האימונים בהרבה, וישמור על האיכות שלנו, החייבת להתמודד עם כמותו של היריב.

1. כל עוריאמון חייב לשרת את מטרת השיעור ולסייע בחשנתה, ולו גם במידה מועטה.
2. בעת השימוש בעורים יש לנצל הפתעה, סקרנות והומור.
3. עוריאמון כשהוא לבדו אינו מלמד. יש להשלימו תמיד עליידי תרגול בנושא עצמו.
4. כל עזר אימון שאינו מקל — בהיותו מסובך או
5. אל תתן לעורים להסיח את תשומת לבם של הניכין. שאינו נראה בקלות — פסול, ואין להשתמש בו.

מנוי „מערכות“ ו„צקלון“!

אם שינית כתובתך —

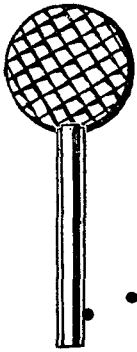
הודע לסחלקת ההפצה.
הוצאת „מערכות“, ת. ד. 168.
תל אביב

ממצפה אה"ד

מגמות, הערות, שכלולים,
תפקידים על הפרק

לקראת התמרונים

רע

השופט המלוה את היחידה נ"ג
גש לכלי-הרכב, נוטל מתוכו שלט
המסמל "שטח מוגזו", ותוקע אותו
ללא מילים ליד מפקד היחידה.

טוב

השופט המלוה פונה למפקד
היחידה ומכריז: "פגע לידך פגז
77 מ"מ, פגזים נוספים פגעו שם,
ליד הגדר, מפקד קיתה 2 נפצע".
ורק לאחר זה תוקע את השלט.

לאחר תמרונים ארציים
מלאים, בדרך-כלל, הירחור
נים הצבאיים תגובות, הער
רות וציוני-לקחים על-אודות

תמרונים אלה. בחלקם חוזרים תנשאים ונדונים מדי
שנה בשנה, ובחלקם חדשים הם.

להלן ננתח מספר נקודות הנוגעות לבקרה ולשיפוט
בתמרון — מלקח תמרונים זה"ל ומלקח תמרונים צבאות
אחרים — לפני התמרון, כדי למנוע את הופעתן
של נקודות אלה בלקח תמרונים שנה זו.

התמרון הוא אימון, הקרוב בצורתו לתנאי קרב
מכל צורות האימון הצבאי, על אף עובדה בלתי
מעוררת זו, רב המרחק בין התמרון לבין קרב,
בגלל תנאים אוביקטיביים.

פצועי התמרון אינם פצועים ממש; אין הם
מתנהגים כפצועים ואינם מחייבים את הסגל הרפואי
לפעול כפי שיפעל בקרב. קולות הנפץ ושריקות
הכדורים אמנם קיימים לפעמים, אך ידוע שאינם
מסוכנים. על-כן אין הם מחייבים את הגייסות להת-
כופף ולהוריד ראשיהם, כפי שנעשה הדבר בקרב.
הסוירים מאחרי קו האויב אינם מלווים בסכנת
חיים, ובמקרה הגרוע ביותר תהיה בהם סכנת שבי;
על-כן מבוצעים הם ב"כוח עת" וכמות הידיעות
הנאספת עולה על כל קנה-מידה קרבי-מציאותי.

לצורך תיקון חלקן של ליקויים אלה נוצרו בתמ-
רונים שני תפקידים: השופט והבקר; אלה חייבים
ל"צייר" את תמונת-הקרב ולכוון את המהלכים הנגד-
טים על-ידי הצדדים היריבים, השופט הוא, ה"צייר"
הבקר הוא המכוון. תפקידו של השופט הובן פעמים
רבות כתפקידו של רושם רשימות ופוסק הלכות
בלבד, אך לאמיתו-שלידבר תלויה מידת המציאותיות
של הפעולות והצלחתן — בעיקר ביחידות-המשנה —
בתיאור-החי הניתן ע"י השופט תוך כדי קרב.

השופט הוא הקובע אילו שטחים מופגזים ואילו
שטחים ממוקשים, היכן מוצבות יחידות, שלדיות,
מחי עצמת האש של היריב וכד'.
תיאור זה נעשה בדרכים שונות. נביא להלן דוגמה
לתיאור רע ולתיאור טוב.

ההבדל בין שני התיאורים שלעיל הוא בכך,
שהתיאור השני גורם למציאותיות רבה יותר מהתי-
אור הראשון.

ידי בדוגמה הנ"ל כדי ללמד את העקרון המונח
ביסודו:

אל לו לשופט להסתפק בהצגה יב-
שה של העובדות ובהוצאת המסקנות.
עליו להמחיש את המצב המתואר
ולשוות לו אופי מציאותי.

גם באשר לתפקידו של הבקר חוזרות מדי תמרון
בתמרון הערות דומות, המוכיחות כי לא תמיד הובן
תפקיד זה כראוי.

תפקידו של הבקר להשפיע על מהלכי התמרון
בהתאם לכונתו של המנהל. השפעה זו אסור שתהיה
ישירה ואסור שתכתיב למפקד היחידה במפורש מה
יעשה ומה לא יעשה. אם תופעל השפעה מעין זו
יחדל התמרון להיות תמרון ויהפוך לתרגיל. השפעתו
של הבקר על מהלך התמרון תיעשה על-ידי:

א. פרסום דחי מודיעין;

ב. הקצאת תגבורת; וכדומה.

בדרך זו אפשר, כמעט תמיד, להביא את המפק-
דים המתומרגים לידי ביצוע המהלכים הרצויים, אך
ביצוע זה יהיה — כפי שחייב הדבר להיות בכל
תמרון הראוי לשמו — פרי הערכת-המצב והחלטתו
העצמית של המפקד.

באת מערכות

אגרות קוראים

הכוח העליון העליון וההתאחדות נקוק להבהרת המשלות,
 לביהן הצעות, להקשת פרכים.
 "באת-מערכות" נולדה עתה מקום להבאת הרהורים
 וחילופים של קרב הקוראים ואישי-האגן. מעל באתו זו
 יוכל הקורא הער, החורף לבאות הכוח האישי אישיותו,
 להגיב על אולטימטום את-הכפיס, לערער על הנחות מקובלות
 ולהיות יאס להצעות מחשלות ומתקלות.

ה. דיביזיות הסמויות מן העין

נשיריגו אנו בימי מלחמת העצמאות, אף שמעטים
 היו ידוע ערכם בטיפוח הרוח ובהגברתו.
 אין אלה אלא דוגמאות מעטות מני רבות, הבאות
 להבליט את ערכו של הזמר בצבא.

די במה שמניגו לעיל כדי להוכיח מה רב ערכה
 של הזמרה בצבא, וכי מצדק הכינוי שניתן לה. אך
 עדיין לא מיצינו בכך את מלוא ערכה. ישנו צד
 נוסף, שאולי בצבאנו נראה הוא כפחות-ערך, אך
 ערכו אינו ניתן לערעור. הכונה לשירה כאמצעי
 טכני לשמירת קצב. לשירה ממין זה לא יסכון שיר
 רגיל, אלא צריך שיהיה מותאם לקצב ההליכה —
 שיר-הלכת.

שיר-הלכת חייב להיות חי, להבדיל משיר-הלכת
 "הסלונני" אשר אפשר שערב הוא לאוזן ולתיפוף
 אצבעות, אך לא למצעד גייסות.

בימי מלחמת-העולם השנייה הוכח לעתים קרובות
 כי שירי-הלכת חיים עשויים לחולל פלאים ממש בהש-
 פיעם על רוח האנשים, בהחלישים את עייפותם ואת
 מתחיות עצביהם. קצין אמריקאי גבוה כינה את
 שירי-הלכת כ"תרופה היעילה ביותר נגד יבלות",
 וזאת לאחר הנסיון שהתנסה בו: טירונים רבים
 במחנהו היו מתאוננים על כויות ויבלות ברגליהם
 לאחר מסעם למטוח. לאחר שהוחל לשיר אגב הליכה,
 ואת קריאות-הקצב של הסמל החליף שיר-הלכת, ירד
 בהרבה מספר נגועי הרגלים.

צבא אשר שירה בפיו, הוא גם צבא מלחמה.
 גנרל פרנקלין בל (ארה"ב)

"הדיביזיות הסמויות מן העין" — כך כינו הגר-
 מנים, בימי מלחמת-העולם השנייה, את שירי הקרב
 שלהם, אשר המקובל שבהם היה "זמר פולין". לדעתם
 של הגרמנים רב היה חלקן של נעימות אלו בנצחור
 גותיהם הגדולים על מעצמות-הברית; כדביזיות
 של ממש היו, אם כי סמויות-מן-העין.

הנסיון של רוב צבאות העולם מלמד, כי הזמרה
 המאורגנת אינה אך שעשוע, אחד מאמצעי הבידור;
 אמנם, גם בבידור יש חלק לזמרה, אך בראש וראשונה
 הנה גורם המחשל את רוח הצבא ואת הרגשת הליכוד
 ביחידותיו. בזמרה בצותא יש משום טיפוח הרוח
 הקיבוצית והלאומית.

בימים המרים, ספוגי המפלות והמכות האנושות
 בפלנדריה (1940), ייחסו האנגלים ערך רב להרמת
 הרוח הירודה לשיר שהיה מקובל על החיילים, הוא
 הפזמון החוזר מתוך הסרט, "שליגיה ושבעת הגמדים":
 "הי זו הי הו, יוצאים לעבודה". ובצבא הצרפתי,
 לפני שנים לא-רבות, נהוג היה, לגבי השיר "יונתי
 זהובת השער", כי קצין בלבד רשאי היה לפתוח בו,
 ורק בשעה הקשה ביותר. היה זה מעין "משימת
 אסיסכנה" שהיתה מופעלת ברגע הקריטי.

אשר לשירי-הלכת, מתנהל ויכוח אם אמנם יעילה השירה תוך-כדי הליכה; אחדים טוענים כי שירה תוך-כדי הליכה רב הפסדה משכרה, שכן משבשת היא את קצב הנשימה וגורמת בכך להגברת העייפות. סבורני שהנסיון מלמד, כי הכוחות אשר מטפחת זמרה זו עדיפים ורבים מן הכוחות הפלים אגב הוצאתה לפועל. אך לו גם נקבל טענה זו, אפשר בכל זאת להפיק את מלוא התועלת שבמנגינות אם תושמע ע"י כלי-נגינה. כבר יהושע מנצל את השופרות ומפיק מהם תרועות מצעד והלהבה באותה הפגנת כוח שהוא עורך לפני יריחו, בהצעידן את הצבא מסביב לחומה ללא פעולה תוקפנית איזו שהיא, כשהוא מסתפק בפעולה הפסיכולוגית של ריכוך האויב ושבירת רוחו.

• יִשְׁקָצָה הַפְּהָנִים נְשָׂאִים שְׂקָה שׁוֹפְרוֹת
 הַיְבָרִים קָסְנֵי אֲרֹן ה' הַיְבָרִים הַלֵּוֹי וְהַקָּעוֹ
 בַּשׁוֹפְרוֹת וְהַקְּלוֹזִין הַלֵּוֹי קָסְנֵיהֶם וְהַמְּאַסֵּי
 הַלֵּוֹי אֲחֵרֵי אֲרֹן ה' הַלֵּוֹי וְהַקָּעוֹ בַּשׁוֹפְרוֹת •

הממוצע של מצעד הלגיון הרומאי היה 24 מילי (38.5 ק"מ) ב-8 שעות. אף מרשל דה'סנס מדגיש מקרה בו צעדו לגיונרים 24 ק"מ ב-5 שעות בהשראתה של תזמורת צבאית, שנחנה את הקצב והתמידה בו. במלחמה החדשה עמדו כבר על התרפעה המעניינת, שגדודים, אשר בשורותיהם היו להקות של זמרים ומנגנים בהרמוניות, במפוחיות-פה או באיזה כלי-נגינה אחר, היו מסוגלים לכתת רגליהם בדרכים ארוכות הרבה יותר מאשר גייסות נטולי אמצעים אלו.

כתב "אסושיאטד פרס" מוסר את רשמיו מהשפעת שירי-הלכת על הצבא הגרמני בכיבוש בה מתאר הוא כיצד עברו הגרמנים את נהר השלדה באנטורפן. הוא מספר כי בצד הטורים המתקדמים היו נעות מכוניות רדיו שמתוכן היו מושמעים שירי-הלכת אשר חוללו נפלאות: "עייפות האנשים פגה, המתחוות רפתה, האנשים החלו לשיר ולשרוק". נראה שאצלנו טעון המצב בירור מבחינה זו.

לנו כמעט ואין שירי-הלכת מקוריים, ואלו המצויים אינם עשויים להקרא לרוב שירי-הלכת חיים. נראה משום-מה, כי יחסם של המלחינים לסוג זה של יצירה מוסיקלית הוא יחס של ביטול. ואין מלחין המכבד את עצמו מרשה לעצמו להתעסק בכגון אלה. מבלי להכנס לויכוח בשטח המוסיקלי, נראה לי כי המלחין גיבם שלגו חייבים לתרום את חלקם לחיזוקו של הצבא ולביצורו, ועליהם לפסוח על כל סיבה ומניע בעל חשיבות שניה במעלה. נקרא אליהם בפה מלא:

• "הבר לנו שיר-צבא! הבר לנו שירי-הלכת חיים!"
 שירי-הלכת המשמעים כיום הם שירי-הלכת לועזיים (על-פירוב אמריקאיים ואנגליים). האמנם נכון ויעיל להשמיע רק שירים כאלו? זאת ועוד: על-פירוב שומע החייל שירי-הלכת אלו רק במצעדים השונים (ובהרבה מקרים משתמשים גם במצעדים בנקישות תוף בלבד).

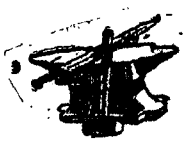
נשאלת השאלה: שירי הלכת, האם נחלת המצעד הם או שמא עשויים הם לשמש מכשיר רב-ערוך ורב-שימוש יותר במסגרת הצבאית? מפקדים רבים עמדו, ודאי, על השינוי הרב שחל באנשיהם בשעת האימונים, כאשר נתגלה אחד מהאנשים כידוע-נגן על הכלי הפעוט — מפוחית-פה.

• אפשר לארגן קורס למנגני מפוחיות-פה, כדי שבכל מחלקה בצה"ל ימצא איש שידע לנגן בכלי זה. תהא זו תוספת לתקן הציוד המחלקתי, תוספת קטנה במשקלה, אך גדולה ורבה בערכה.

בסיס שיש לרשותו רמקול, מדוע לא ישתמש בו להשמעת נעימות-לכת בשעת ההשכמה? ערכן של נעימות אלה רב בהפיחן בחייל רוח צבאית מיד עם פקחו את עיניה, ובהיותן מעין סם מעורר, העולה על כל קריאות השכמה מאיזה סוג שהוא.

הזמרה הנה מקור-כוח; צבאנו, המחפש אחר מקורות-כוח, אל לו להתעלם ממקור זה, או שלא להעריכו כראוי; חייב הוא להגדיל כוח זה, להרבותו ולנצלו כהלכה!

סגן ברוך רוזן

קראתי את ספרו של צ' רולו "פשיטת וינגייט" — אשר מהדורתו השלישית יצאה לאור לא-מזמן — והתר-
שמתי במיוחד מקטע קצר, אשר עוררני למחשבה. וחרתי
וקראתי את הקטע, אך לא הצלחתי להבין את אופן הסב-
רת הדברים, או אפשר שיש בו פשוט השקפה שונה. חורתי
והרהרתי באותו קטע פעמים מספר, ובסופו החלטתי
לכתוב על כך ל"מערכות". בטוחני שקוראים רבים קראו
אף הם את הספר, והייתי רוצה לדעת מה דעתם על כך.

אסביר את הרקע: שתי כיתות של בני-גורקה וכיתת
תת-מקלעים בריטית נמצאו במארב על אחד השבילים
בגינגל, שלארכו המקדם פטרול יפני בן 36 איש. היפנים
הומתעו הפתעה גמורה. "במקום להתפור, כרעו (היפנים)
על ברכיהם בדרך, וידו בלי הבחנה, לחוג הגינגל. דומים
היו לציפור היושבת על הבד, וכאילו מזמינה ציידים. משח
האש הראשון הג' 20 מהם. השרידים עשו את המעשה
היחיד שהיפנים יודעים לעשות בנפלאם לפתע בסתם הם
כידו את רוביהם והשתערו אל מול מותם.
איש לא נמלט."

להניח שהאורכים היו בצידו האחד של השביל, במרחק
לא רב ממנו. הפליא אותי ביותר הקטע, המספר בשמץ של
כדי לנתח את המארב דרושים, כמובן, פרטים נוספים
על מקום האורכים ועל אורך שדרת היחידה היפנית. אפשר
זלוול על כך שהיפנים כידנו אף רוביהם והסתערו על
הכוח התוקף, אשר לעובדה שהם כרעו ופתחו מיד באש,
יתכן שיש מקום לחילוקי דעות אולם לדעתי עד שהמסקד
היפני איתר את אש האויב (אם לא עשה זאת מיד) היה זה
בסדר גמור. נוסף לכך, במטח הראשון נפלו 20 מתוך 36
היפנים, וכמעט ודאי שאף המסקד היפני היה בין הנופלים.
לאור מצב זה, ברור שהדבר הטוב ביותר שיכלו לעשות
שרידי היחידה היפנית, היה לכונן את רוביהם ולהסתער על
האורכים. במקרה הנדון הושמדה היחידה היפנית כולה,
אולם אינני חושב שלו היתה נחגת אחרת, היה נשאר

כיצד ינהג פטרול העולה, להפתעתו, על מארב?
חשובה לכך מותנית בשלושה: (א) אורח לחימתו
של הצבא המדובר; (ב) משימתו הקונקרטיית של
הפטרול; (ג) פני השטח.
לגבי המקרה אליו מתייחס סגן-משנה י. יצחקי —
יש לזכור כי המארב מוקם על דרך העוברת בתוך
הגינגל, ואשר צעד אחד בלבד ימינה או שמאלה
ממנה נותן מסתור מלא. במקום להתפור כרעו
היפנים על ברכיהם, ואם כי הקטינו בכך את גדלם

מישהו מהם בחיים. נוסף לכך ברור שבמצב כזה משנה
התקפת כידונים את פני הדברים, שכן הכוח המותקף הוסף
להיות כוח תוקף, והיחידה האורבת מוכרחה לשים לב יותר
למחסה מגני האש האויבת והתוצאה היא, כמובן החלשת
כוח-האש שלה וכן הפחתת תכליתיות האש.

מכל-מקום, אין לי שום ספק שבמקרה של נפילה במא-
רב, ובמיוחד מארבי-ים, אין דבר טוב יותר מהסתערות
מכודגת, תמגני על רב-סרן אבירם, שאינו מזכיר כלל את
הקטע הנ"ל בסקירת המילואים המצורפת לספר.

אני לשלעצמי סבור, שהסתערות-כידונים הנה תכליתית
ביותר בקרב מגע, אף שאני-עצמי לא השתתפתי מעודי
בקרב-מגע, ואיני יכול אלא להסתמך על נסיונם של אח-
רים (לדוגמה, בקונטרס "קרב כידונים") ועל נסיוני באימ-
נים בקורס מכיים וממייים.

ישנם מפקדים הרואים כנחלת העבר את הסתערות-
הכידונים כאמצעי ראשי להכרעת יריב בקרב-מגע. אך
סבורני שכל עוד קיים קרב-מגע — יש ויש מקום לקרב-
כידונים, אשר נוסף על חלקו הממשי בהשמדת האויב, יש
בו כוח-הלם המשפיע השפעה רבה על רוחם של חיילי
האויב. יש לזכור, כמובן, כי התוקפים — כאשר יגיעו
לידי קרב-מגע — ימצאו לאחר הסתערות, ללא כדורים,
וכמעט ללא אפשרות מבחינת הזמן לשוב ולטעון את
הרובים. אותו דבר הל גם על תת-מקלעים; ואילו המס-
לעים, אשר חיפוי עדיכה על המסתערים, יהיו חדלי-אונים
בגלל הסכנה שמא יפגעו באנשיהם-הם. כן ברור שאין
אפשרות פעולה גם לשאר הנשק הקסייע, ולכן רב ערכו
של קרב-הכידונים.

ולסיום, אי-אפשר שלא להזכיר עוד מעלה חשובה של
הסתערות-כידונים, והיא: החזרת רוח-הקרב כלהמים,
אשר מגבירה את כוח-הלחימה שלהם.

סגן-משנה יעקב יצחקי

כמטרות — עדיין נשאר גלויים לגמרי לאויב.
היות ובגלל אופי השטח לא יכלו שרידי הכוח היפני
(נשאר עדיין 16 איש) להתפרס — לא יכלה
הסתערות מלוות מטחים להיות תכליתית, לא מבחינת
מכת האש, ולא מבחינת עצמת ההלם. האפשרות
הטובה-יותר לדעת הסופר, כמסתבר מה"לזול" בו
הוא מדבר על פעולת היפנים: (א) תפיסת מחסה
בגינגל; (ב) התקפה משם או נסיגה — בהתאם
למשימתם. המערכת

כ מ ו ב ן ...

לפקודת המטכ"ל על אמצעי הזהירות באימונים עם אש חיה".

ג. גם כשמצילים הצעות הבאות לודא גמישות וייעול בניצול השטחים, אסור לפסוח על קיום אותה מידת בטחון אימונים שהיא הכרחית למניעת קרבנות שוא. לכן מוטב להרחיב ולהעיר על כך, מאשר לקצר ולתת מקום להתהוות רושם מוטעה, וביחוד בגושפנ"ק של "מצפה אה"ד".

רב-סרן א. א.

רב-סרן א. א. עצמו כותב, כמובן. המחבר הסתמך על כך...

ברצוני להעיר לרשימה "לבעיות ארגון שטחי אימונים" (מערכות "פ"ד-פ"ה, עמ' 73), את ההערות דלקמן:

א. דוקא בגלל ה"מעשיות" וה"תכליתיות" של ההצעות המובאות ברשימה הנ"ל, חיוני היה לדייק בהסבר, כדי למנוע אי-הבנה.

ב. להצעה לנצל שטחי-אש לתרגילים רטובים בלבד, "ואילו כל אימון ללא-אש, יש להרחיקו ולבצעו מחוץ לשטחים אלה" (הדגשת המקור), מן הדין היה להוסיף הסתייגות, ולציין: "כמובן, ששלב-התרגול היבש הבא כשלב מכין לשלב-התרגול הרטוב של תרגיל-אש מסויים, יבוצע באותו שטח, בהתאם

ה ת י ו ב ש ב ב י ק ו ר ת

לפתרון הבעיות הנ"ל נוסף אולי להגיע עליידי: 1. יתר יחס-כבוד לנשק ברגע שנמסר לחייל. לדוגמה: עם גיוסו של הטירון אפשר להסתפק בהצהרה בכתב של שבועת אמונים למולדת (לכיסוי משפטי — במקרה הצורך); ובסיום תקופת הטירנות — אחרי שהחייל יודע רובה מהו — להשביעו בטכס לשמירת נאמנות למולדת ולנשק. יהיה זה שילוב של חובה מופשטת לאידיאה מסויימת עם חובה ממשית לנשק — דבר שהוא אוהו בידיים וחש בו. בטוחני שטכס כזה יחרת עמוק יותר בזכרונו של החייל מאשר הטכס הנוכחי.

2. גראה שמכתבי טירונים מסוג זה עשויים להיות חומר הדרכה טוב למש"ק ולאלה הבאים במגע יומיומי עם אנשים במנהיגות. כדאי אולי שמוסד צבאי מתאים יאסוף חומר מסוג זה, וישלח אותו בעיקר ליחידות-שדה. אין להסתפק במשלוח חומר מסוג זה לבסיסי-הדרכה בלבד, שכן לרוב מגיע החייל לאחר תקופת טירונותו לחטיבה או לגדוד. חומר מסוג זה צריך לעבור עיבוד מסויים, כמובן; יש להוציא ממנו את התפל ולתבליט נקודות מתאימות, כמו למשל את ההבדל בין המ"כ והמד"ס של הטירון הנ"ל. משוכנע אני שכל מש"ק צעיר ומוכשר שואף להתקדם. את עתידו של המדריך-המפקד קובעת במידה רבה הצלחתו בקרב הניכיו. בכך תינתן לו הזדמנות להכירם לפני ולפנים.

רב-סמל י. מליאם

"יומנו של טירוף" (מערכות "פ"ד-פ"ה, עמ' 75) משקף את הרגשתו האמתית של הטירון בבסיס-האימונים לגבי דברים בהם נתקל הוא לראשונה בצבא, והם הרושמים בו למעשה התרשמות הקובעת את יחסו של החייל אל הצבא בכלל ואל המפקדים בפרט.

בעיית הטכסים בצבא, אנדונה ביומן, מעוררת מחשבה על הצורך לשפר ענין זה ולהחדיר בו רוח קדושה. גראה ש"כואב" לו לטנרון המקבל את נשקו, אשר מלמדים אותו להתייחס אליו כאל "אשה" ול"התחתן" עם הכלי, כדבריו. השואתו של הטירון בין מסדר בקורת-המפקד לבין טכס-ההשבעה לשמירת אימונים לצה"ל ולמדינה במקומה היא. יש להניח כי הרציפות שבהשואה לא נעשתה כדי להפחית את ערכו של מסדר המפקד, מאחר שיחסו למפקד הוא חיובי, כפי שמשתקף בהמשך המכתב.

ההשואה בין המ"כ שלא חלק מחמאה למצטיינים (לעומת זאת זיכה את דיירי הצריף בנויפה) לבין המד"ס, מוכיחה באיזו מידה יודע הטירון לבקר יפה את מדריכו ומורו. בשני המקרים הנ"ל השתדלו הטירונים, ורק באחרון זכו למחמאת-עידוד על פעולתם. זכור לי יפה החיוך הלבבי שהיה מפקד כיתתי ז"ל מעניק לחיילים עם הסימנים הראשונים לירידת כושר-הסבילות. הכיתה לא נכשלה מעודה בשום תרגיל, וכל החיילים כולם הגיעו למטרה. הרבה מזה זוקף אני לזכות מפקדי.

הערות ליומנו של טירון

בהתאם לחוקי היסוד של המדינה, ולא מגיע לו „כתר“ על כל.

„כניסת המפקד לצריף הריהי טכס שלם — — — אולם עד כמה זול היה טכס השבעתנו — — — וכן חלוקת הנשק — — —“. לשם מה נכתב הדבר? — לשמש ניגוד פולמוסי להערות לגבי טכסים! האמת היא שאין כניסת המפקד לצריף משמשת „טכס“, לא בבסיס אימונים ולא בכל יחידת צה"ל בביקורת השגרתית בכל יחידות צה"ל, בבוא המפקד לצריף או לאוהל-מגורים נקראים החיילים לעמוד ליד מיטותיהם — ובצדק — כדי שיוכל המפקד לסקור את כלי-המיטה ואת החיילי. הגוהל הזה מאפשר למפקד ולמלוויו — מפקדי המת"ל לקה והכיתה וקציני המפקדה — לעבור ולראות מקרוב הן את הדברים החיוביים והן את השליליים המתגלים בביקורת, ובראש וראשונה: לתקן ליקויים.

יתכן כי ההכנס לביקורת המפקד מהווה „מבצע“ לחברות הטירונים דרי-הצריף, מבצע הגורם למתיחות ודריכות מופרזות, ממש כיד הטירונות הטובה עליהם, אולם להכתיב את המבצע הזה בכתב של טכס (אם לא לצרכי פולמוס) — נהיה מופרז ובלתי נכון. הביקורת השבועית במשכנות החיילים היא חובתו של המפקד. זו אחת הדרכים שבאמצעותן מכיר המפקד כל חייל ביחידתו ולומד הן את בעיותיו האישיות של זה והן את צרכי היחידה.

„הג החנוכה. אף נר לא הולק ומ“.

בבירור בבסיס הטירונים הוכחש דבר זה לחלוטין! הודלקו נרות, קוימו מסיבות, מסדרים חגיגיים ודברי הסברה בנושא. (ונשאלת השאלה: האמנם היה הכותב בבסיס אותו יום?).

„היום קיבלנו את נשקנו האישי“ —

לצערי איני יכול להוזהות עם רגשותיו של הכותב לקראת קבלת הרובה בבסיס. הלני הרומנטי, הקשור במסורת, קדושת הנשק וטכס אינם ניתנים להצמדה לחלוקת נשק-אימונים שאסור להשתמש בו ליריה! איני יודע על-סמך מה סבר הכותב שהוא מקבל נשק-אישי. לא היה לו כל יסוד לכך. רגשותיו של הכותב יפים — אלא שצריך להדביק לנושא המתאים. ושוב — ניתנו בינתיים הוראות לעריכת טכסים חגיגיים בבסיס-האימונים עם קבלת הנשק האישי או נשק-שירות, המלווים מסדרים ועריבה-הסברה מתאימים (נהוג שהיה קיים בלא-הכני גם עד כה ביחידות).

אני מתייחס ל„יומנו של טירון“ (חוב' פ"ד-פ"ה, עמ' 75) כקורא, ולא כנושא תפקיד בצה"ל. הערותי מתבססות, איפוא, על נסיוני הן כחניך בבית-ספר לטירונים והן כמדריך בהגנה ובצה"ל.

האמת ניתנה להיאמר, כי היומן נכתב בכשרון, אך בולטת-מדי המגמתיות שבו. הכותב, יש לי עמדה קבועה מראש לגבי שיטות ההדרכה והמשטר בבסיס-הטירונים. יש שהעובדות הווארו באור מסולף (ולעתים אף לא דייק בהן, כדי להוכיח את צדקת עמדתו-הקדומה — והקורא שאיננו בקיא בעובדות עלול לקבל רושם מוטעה על הנעשה בבסיס הטירונים ובצה"ל). כמה מהערותיו צודקות; ולגבי אלה הוצאו בינתיים הוראות מתאימות ע"י המטה הכללי. רגשותיו וראיותו-הדמיונית של הכותב — אינן אמת-מידה כללית לטירוני צה"ל. כי לא לכל הטירונים עבר, חינוך ודעות-קדומות — כלכותב; ויש לבדוק כל דבר לאור אפשרויותיו, רגשותיו ויכולתו של חייל ממוצע. אין שיטה, ולו הטובה ביותר, אשר תתאים לאנשים הנמצאים בקצות גורמי-הממוצע. יש שהכותב נמהר ופזין בקביעת עובדות והצהרות — אשר להבחן ביתר יסודיות לא היה קובע אותן.

אעמוד על קטעים אחדים ביומן:

„ודוקא פה, מקום בו אין הפרט נחשב בהרבה, מקום הוא תלוי כל הזמן בחבריו — — —“.

והנה, יודע ברבים כי הדאגה לפרט והחשבתו בצבאנו ובבסיס הטירונים עולה על זו שבצבאות אומות-העולם. דבר זה משתקף גם בתכנית האימונים, בכדיקות הרפואיות ובמסדרי החולים, בהוראת השפה, בהסברה וכד'. זאת ועוד: אין הצבא קופא על שמריו, והפרט משמש נושא קבוע למחקר. כי הפרט נחשב: מפרטים כאלה מורכב צבאנו, והם יסודו.

„כמה זול היה טכס השבעתנו בבסיס האימונים — — —“.

העובדה היא שאין טכס ההשבעה נערך בבסיס הטירונים. הוא מבוצע בימיו הראשונים של הטירון בצבא, כשאינו מתורגל די צרכו להשתתף במסדרים ובטכסים — ודבר זה אינו מניח אפשרות לקיים טכס מפואר. אני שמח לציין שבעקבות ה„יומן“ ניתנו הוראות לקיום טכס ההשבעה בבסיס הקליטה ולשפרו ככל הניתן בתחום אפשרויות אובייקטיביות אלו.

„ — — — שבועת התורם את כל שנות בחרותו למען הבטחון בארץ“.

כאן שוב לא דייק הכותב — אין טירון „תורם“ שנות בחרותו! הוא ממלא רק חוב אזרחי

הקורא ב"יומן" ימצא שבבסיס הטירונים מצויים מפקדים ומדריכים משני סוגים:

1. על-גישתה ("אימון או עונש") מלוכלכים (הג'יג'י ב"דוגמה האישית"), גסי רוח וסגנון וסדיסטים.

2. כיוצא-דופן — בעלי הבנה כמד"ס ("יחס אנושי") זוה המכונה ז.

תמונה כזו עשויה להיות מבוססת על אידיאלים, השמצה, דעה-קדומה או פינוקיתר בחיים הטרורם צבאיים. נראה לי שבמקרה הנוכחי יש שמץ מכל הגורמים הנ"ל.

אין התמונה המתוארת מתאימה למציאות ואין משאלותיו בענין רצויות. אינני גורס כי הפרס או המחמאה צריכים להיות המטרה, והתנאי לביצוע אימון או עבודה — כפי שמציע הכותב. ואין כל אפשרות שהמדריכים בבסיס הטירונים יהיו המעולים שבפדגוגים, או שיתאימו את השיטה לרצונו של כל טירון או לקפריסה שלו. כן אין לשכוח, כי המדריכים הם חקילים צעירים בעיר-רות-החובה שלהם, וכדי להכשירם להדרכה האידיאלית דרוש פרק זמן העולה על משך שירותם זה. אלה הם חיילים שנבחרו על סמך מבחנים, פסיכוכימיים וקורסיים למפקדים, ורמתם היא זו של כוהן-האדם במדינה. יתכן שיהיו ביניהם גאוניס בודדים, אולם ספק אם יתכן כי כולם יהיו גאוניס לפי טעמו של הכותב. הרכב המדריכים ושיטת ההדרכה של טירונים הם נושא לטיפול ולדאגה מתמידים של המוסדות הממונים, העושים את כל אשר באפשרותם. חיי יחידת צבא שונים, באופן יסודי ומהותי בסדריהם ובמשטרם מחיים אורחיים. בין אם יהא זה תלמיש בבית-ספר תיכון בעיר, או תלמיד במוסד חינוכי תיכון של הקרי בוצים, או גער הבא מהעבודה. שוני זה גורם, כמוכח, למשך בר נפשי הפוקד כל חייל הנכנס לסדר חיים שונה מזה שהורגל בו. מידת הרצון להסתגל — או מידת ההתנגדות מראש לכל סדר חדש — הם הגורמים הקובעים את קליטתו של הטירון בצבא. אם יחפש בכל דבר בראש-וראשונה את החיוב ולא את השלילה — תצטייר לפניו תמונה שונה לגמרי מזו שראה הכותב.

וכאן אצטט קטעים מתוך החוברת על האימון הבסיסי

שהוצאה על-ידי מטכ"ל / אה"ד, לפיה מאמנים טירונים.

א. אימון בסיסי הוא שלב ראשון באימון החייל בצה"ל. כל חייל חייב לעבור כתנאי למינוי איזה תפקיד שהוא בצבא.

ב. מטרת האימון הבסיסי תהיה להביא חייל בצה"ל, טרם שהוא פונה להתמחות במקצועו, לרמה כזו, שיוכל לפעול במתקנת כיתה רובאית ולמלא בה כל תפקיד.

ג. חובה על כל מפקד ומדריך לתרום מנסיונו ולדאוג לחינוך לחייל שדה בקרב חייליו — — — — — לזכור שחינוך לחייל שדה בשלבים מוקדמים (של האימון) יקל על חייו של הטירון במשך אימוניו.

בבסיס הטירונים מנוצל הזמן במידה המכסימלית האפשרית כדי להקנות לטירון את הידיעות ואת הכשרת היסוד למען יוכל לעבור לשלבי ההתמחות — בלחץ של זמן, ותוך-כדי עבודה לא קלה של הטירון עצמו. עבודה זו ידועה — והיא חיונית ביותר לאור הבחינה שאציגה להלן. בכל תכניות אימון-הפרט מודגשת מטרת השיעור, שהיא תמיד: "ללמד את החייל", "לאמן", "לתרגל", "לחנך" וכד', כשהדגש מושם על כל חייל כפרט, כדי להכשירו לתפקידו במימום סיפון לחייו.

בסיכום:

הייתי מציע לכותב, וכן לכל חייל הבא לבקר את הנעשה בבסיס טירונים, לנקוט אמת-בחינה שאותה למדתי ממפקד החטיבה שלי במלחמת-הקוממיות: "האם דבר זה עלול לעזור בביצוע משימה בקרב?"

רק לאחר שהמבקר שאל את עצמו, וחיפש את התשובה החיובית, וניתח גיתוח יסודי — רשאי הוא לבקר ולהעיר, כי לא תהא הערתו בבחינת השמצה, אלא הערה קונסטרוקטיבית אשר יש בה כדי להביא לתיקון ולשינוי-לטובה. מי יתן ובתקופת שירותכם יוקל לישראל, ועובר אדמתו יוכל לזרוע ולקצור בריונה, ואין מחריר, עליכם להיות חקונים ורעננים ועוד תזכו לכך". זהו קטע ממכתבו של אבי הכותב; וזו צריכה להיות גם שאיפתו, תקותו ומטרתו של הנכנס לשירות.

סגן-אלוף יצחק ד.

מכתבים אל קצין מלואים

הפעם מפרסמים לנו במדור זה מכתבו של חייל מילואים אל חברו. נראה כי ישוּבו כִּי לעניין הן את קצין המילואים והן את הקצין בשירות הסדיר. שלום יעקב!

לפני ימים מספר חזרתי מתקופת אימונים שנתית. הבטחתי לעצמי לא לכתוב אליך אלא לאחר מספר ימים, כדי שלא אהיה חמום ופזיז במסקנותי וכדי למנוע ממך ע"י כך את ההודעות להוכיח לי כי איני צודק.

על אף תקופת ה"קירור" הזאת נשארה בי עדיין מנה גדושה של רוגז על דברים אשר ראיתי נעל דברים אשר נעשו עמנו תוך תקופת האימונים.

אני מזהיר בפה מלא כי הנני ציני "מקצועי" וכי מכיר אני כי אכן קיים צורך בצבא מילואים וקיים צורך לאמן צבא זה.

אני מוכן לתת את חלקי לענין ולהיקרא לתקופות אימונים כפי שאדרש (אמנם אין הברירה בידי, אף אם אתנגד). אך מתנגד אני שבתקופות אימונים אלה יבזבו לשוא זמני וזמן הברי.

זכור לך בודאי כי בתחילת מלחמת העצמאות הייתי רובאי בפלוגה א' ואחר כך בעשיתי מקלען. אחר ההפוגה הראשונה עברתי למחלקת הסירים ונשארת בה עד שחרורי.

עכשיו הבה ואספר לך מה "ביצעתי" בתקופות האימונים, ותדון בעצמך.

בפעם הראשונה שנקראתי למילואים, הסביר לנו המג"ד, כי מאחר שאף אחד מן הקצינים אינו מכיר את היחידה, ומאחר שנאספנו ממקומות שונים ומשך גים, נתחיל באימון שיטתי מ"א. הגיוני בהחלט, לא כן?

"השתפשפנו" במלוא המרץ באימון הפרט ואיש לא פצה פה.

כאשר נקראתי בשניה הסביר לנו המ"פ, כי מאחר שהוא חדש (המ"פ הקודם עלה בדרגה) ואינו יודע במדויק מה למדנו עד כה — נתחיל באימון שיטתי מ"א. הגיוני, לא כן?

"השתפשפנו" במלוא המרץ באימון הפרט ורק מעטים פצו פה.

כאשר נקראתי בשלישית הסביר לנו המ"מ, כי מאחר שיש להניח שבמשך שנה הספקנו לשכוח את רוב החומר שלמדנו, נעבור על האימונים באופן שיטתי מ"א. הגיוני — לא כן?

"השתפשפנו" במלוא המרץ באימון הפרט. אך מספר ניכר של חברה פצו את הפה.

אבל הפעם, ברביעית, כשפתח המ"מ החדש שקיבלנו והסביר לנו שרוצה הוא להתרשם מידיעור תינו ולצורך זה יחזור עמנו על האימון מ"א — הפעם גם אני פוצה פה.

אני מניח שהמפקדים שלנו יודעים יותר מאשר את אימון הפרט, ולא זאת הסיבה שבגללה אנהנו "דורכים במקום".

מהי אמ"כ, הסיבה?

ישנן שלוש אפשרויות בלבד:

(א) מפקד חדש אינו סומך על איכות ההדרכה של קודמו.

(ב) חושבים אותנו לסתומי-מוח.

(ג) אין יודעים כיצד לערוך חזרה ביעילות.

נראה לי כי האפשרות השלישית היא הנכונה.

כל אחד (וגם הטוראים) מכיר כי יש צורך בחזרה לאחר הפסקה של שנה. אך יש חזרה ויש חזרה. אם החזרה גוזלת את מלוא תקופת האימון ואינה מאפשרת להתקדם ולעבור לנושאים חדשים, אין היא חזרה ולא בזבז-זמן פושע. יש לי מספר רעיונות לנושא זה, ומעונין אני בתגובתך.

הנחתי הראשונה היא, שדבר אשר נלמד אי פעם אינו נשכח לחלוטין, והחזרה קלה דיה להעלותו מחדש לתודעה.

ההנחה השניה היא, שאין לצפות מאיש מילואים ביצוע מלוטש כביצועו של חייל סדיר העוסק בנושא יום יום.

אם שתי הנחות אלה מתקבלות, הרי נקל לבנות תרגילי-חזרה קצרים ביותר, אשר יזכירו את העקרונות ויהיו בסיס להמשך האימון. במקום חזרה מייגעת על צורות התנועה בהסתר אפשר לערוך תרגילי התגנבות יחידים מעניין. במקום ללמד בפעם הרביעית, בצעדי צב, את ענין תפיסת עמדה, הסראה, תצפיות, אומדנת מרחקים ותפעול נשק, אפשר לבנות תרגילי-הגנה מרתק ולהקצות חלק מן היחידה לביים התקפה. בתרגיל כזה יתבלטו כל המקצועות שעליהם לחזור, ועצם התרגיל הנו כבר אימון מתקדם.

אפשר שאינני רשאי להשיא עצות בשטח שאיני מוסמך בו, אך דבר אחד ברור — יש לעשות הכל כדי להפסיק לשעמם את החברה.

שלך, משה

תחרות רשימות מס 4

סגן־משנה ינאי — נוסף לדבריו שהובאו לעיל — מציע להתקיל בפעולות הסברה לנוער (בבתי הספר ובתנועות נוער), לנצל את "קול־ישראל" ו"גליצה־ל" לייצר סרטי־הסברה קצרים שיוצגו בבתי קולנוע.

סגן־משנה י. ש. מ. ח. י. שמח לדעת שמילאנו את בקשתו וקראנו את דבריו "לפחות פעמיים" (למעשה — שלוש פעמים). כתוצאה מכך נראה לנו שיש מקום לבדוק את אפשרות סיגולה של הצעתו. נביאנה כאן כלשונה:

"על מפקד הגדוד למסור לכל פלוגה סימון באמצעות מפקדה. מחובתה של כל פלוגה לשמור את סימנתה בסודיות במשך שבוע ימים. חייל אשר הצליח לגלות סימנות של שאר הפלוגות, יעבירן באמצעות מפקדו למפקד הגדוד. פלוגה אשר לא נתגלתה סימנתה — זוכה בדגל הסודיות למשך שבוע. פלוגה אשר נתגלתה סימנתה תניף דגל שחור מול משטח מגוריה במשך שבוע. שאר חיילי המחנה יתורגלו ע"י חלוקה לחוליות או בהתאם לתפקידיהם השונים, כגון: צנת עובדי השק"ם, מטבח, אפסנאות, שלישות, נהגים וכו'. צנת אשר נתגלתה סימנתו — "נהר" גו" כמה מאנשיו ויועברו לצנת אחר למשך שבוע. עליו יהא למלא את תפקידיו במחנה בשלמות, גם בהעדר חלק מאנשיו. תרגילים מסוג זה אפשר ורצוי לבצע במסגרות שונות, כיתתיות, מחלקתיות, פלוגתיות, גדודיות ואף ברר חירומן גדולים משבוע בין סימנה לסימנה. על מפקד התרגיל לודא העברת הסימנות ע"י מפקדי החיידות הקטנות יותר לאנשיהם על־ידי שישאל חיילים מיוחדתו מדי פעם בפעם לסימנתם, ומחובתם לדעת ולענות."

ברשימתו של פ. ט. א. ר. מצויות כמה הצעות טכניות אשר ראוי לאנשי בטחון לעיין בהן.

מן הדין לשים לב להצעתו של סמל איתן הלוי אשר יש בה כדי להשלים את תהליך ביצוע הפקודות:

"יש לקיים חוליות־בקורת אשר תעבורנה בין החיילים בחופשה — בעיקר במקומות ציבוריים, כגון: רכבת, אוטובוס, מסעדות, בתי־קולנוע — ומתפקידן יהיה לתפוס חיילים אשר שברו על חוקי הסודיות ולהענישם מיד. יש להצמיד הסבר לעונש."

למשתתפי התחרויות בקשת המערכת: העובדה שרשימותיו של מישהו לא זכו בשתי תחרויות, אין פירושה שלא תזכה רשימתו בשלישית. אנא, התמידו! המערכת

עצם הנושא של תחרות זו שולל מן המשתתפים בה את היכולת להקיף — במסגרת הנתונה — את כל צדדיו, שכן אין שטח אחד בפעילות הצבא, או בחיי החייל, שאינו קשור בדרך זו או אחרת בנושא הבטחון. לא־כל־שכן במדינה הנמצאת במצב של שלום־לא־שלום, כשרק חלק קטן של האוכלוסיה — ושל הצבא — מרגיש בגופו־הוא את פעולת־המלחמה מה הנדירות־יחסית והקטנות־יחסית. בכך קושי אחד בהעלאת נושא זה.

קושי שני נובע מהחשיבות הרבה אשר מייחסים הצבאות לשמירת־סוד, ולבטחון בכללן — דשים ודשים בנושא זה, עד שקשה לחדש, אכן, כמה מן החידושים המוצעים נראים, ע"כ — בראיה ראשונית לפחות — כחדשים עד־כדי־כך, שאינם מתקבלים על הדעת. טוראי א. ג. ז. ל. מציע למשל, לערוך פעמיים בשבוע (לפחות!) הרצאות על נושא הבטחון. סגן־משנה י. ינאי מצביע על האפשרות למנוע הסתננות ידיעות באופן פסי, כגון — ע"י סגירת החיילים במחנותיהם, וכן ע"י אי־מסירת אינפורמציה לעתונות (אף האמצעו אינו מאמין באפשרות ביצוע הלכה־למעשה של מניעת־פיסית מעיון). אמנם, דוקא בשטח הבטחון, עלולות לעתים ההצעות הפחות־מתקבלות־על־הדעת להיות מעשיות ביותר לאחר שתפרקנה בדיקה נוספת.

***

כרשימה הטובה ביותר נבחרה רשימתו של סגן משה וייס, המעמיד את ענין הבטחון על חינוך מצד אחד — ומשמעת מצד שני. מוזיגה נאותה של שני אלה תביא להקטנת הפרצות בחומת הבטחון עד למינימום. לאחר הסברה זה מביא הוא כמה דוגמאות לדרך הנאותה של שמירה על הסודיות.

רשימתו של סרן א. פרוסקוואר ראוייה לציון על היותה בנויה נאה ובעלת־תוכן. מן הדין לצייין את הצעתו לחזור ולהדגיש לחיילים את זכויותיהם בשעת נפלם בשבי. אשמה עיקרית לכך ששמירת הבטחון אינה עומדת על הרמה הגבוהה ביותר רואה הוא בלולו אשר חלק מן הקצינים מולול בבעיה זו.

כיצד נגביר את הסודיות ונעלה את רמת הבטחון?

מלאכה קלה, שכן אין צורך אלא בגפרור דולק כדי לחסל את תוכנו של הסל. אך יש ובגלל חוסר מחשבה — או בגלל חוסר זהירות מתוך הנחה שכל הנמצא בסל אינו חשוב — מונחות „פיסות ניר“ אלה זמן רב.

מכירת שלצורך פעולה העומדת להתבצע יש למסור לחייל ידיעות, כדי שידע מה עלול לעמוד לפניו. חייבים המפקדים לודא שידיעות חיוניות אלה תמסרנה ליחידות רק אז, כשכבר לא תהיה שום אפשרות להעבירן ולמסרן בשוגג.

בכל שלבי האימון של החייל, רצוי להקפיד על עישון נכון של סיגריות, למרות שנראה הדבר מגוחך. רצוי שהחייל יתרגל להצית את הסיגריה באופן שהסמל „שקם“ ישרף תחילה, או להשמיד את זנב הסיגריה כליל! כי לעתים עשוי בדל סיגריה להורות על סיוור או על פעולה אשר נעשתה, דוקא כשיש צורך להסתיר זאת. קצינים ומשקיפים חייבים להרגיל את חייליהם לא לשאת עמם בשום תנאי אימון תעוררות, יומנים או רשימות.

שדה האימונים, לאחר שנעזב ע"י היחידה המתאמנת, הגו מקום נוח לאיסוף פירווי ידיעות, לעתים חיוניות. אפשר למצוא בשטח כזה סימנים שיעידו על גודל היחידה ושמה, על רמת האימון, על טיב הציווד ושמידתו וכד'. נזילת ידיעות מסוג זה אפשר למנוע בצורה פשוטה, אם אך מקדישים תשומת לב מספקת מצד הפיקוד, ומקפידים הקפדה גתרה על רמת המשמעת. לאחר פירוקו של מאהל יש לסרוק היטב את השטח ולהקפיד שלא תישארנה בו מעטפות של מכתבים וקטעי יומנים של חיילים. יש להקפיד במיוחד שלא תישארנה פקודות שגורות, קטעי תכנית האימון, גים, מפות וכד'. יש לודא איסופם של כל סוגי התחמושת, והטמנתן של אריות אשר אינן ניתנות לשימוש. כן יש לטשטש את מקום האוהלים.

ע"י הקפדה יתרה על רמת המשמעת בכל הדרגות, וזכירת הפתגם הסיני העתיק: „ראה, שמע, אך אל תדבר“, סבור אני כי יעלה בידנו להעלות את רמת הסודיות והבטחון בצבא ובמדינה.

האמצעי הבדוק להשגת מטרה אינו שהיא בהיקף רחב, הוא חינוך ואימון. בעית שמירת הסודיות תבוא על פתרונה באמצעות חינוך, יותח מאשר באמצעות אימון. החינוך, שהוא תהליך ממושך, קשה לביצוע במסגרת הצבא בגלל משך הזמן הקצר של שירות החובה. מאידך גיסא, חשוב דבר זה לצבא בכללו ולשמירת הסודיות במיוחד.

המפקדים, בדרך כלל, הם החומר האנושי המובחר שבקרב החיילים הנקלטים לשורות הצבא; אך אף על פי כן הפיתח למחנכים אינה משימה קלה. כצעד ראשון יש לתנך את המחנכים עצמם — היינו קצינים ומשקיפים — ע"י הכללת הפרק העוסק בשמירת הסודיות בתכנית האימונים הכללית בבתי ספר צבאיים ארציים, הוצאתה לפועל של התכנית ע"י אנשי מודיעין בעלי נסיון, אשר ימסרו בבהירות רבה ככל האפשר מה הוא הגבול של מסירת ידיעות לחייל. הצעד הקשה יותר, הוא לתנך את החייל ולבקרו כאן, כבמקרים אחרים, חייב המפקד לשמש דוגמה, ולהזהר שעה שהוא משוחח עם מפקדים אחרים בנוכחות חייל אפילו על דברים של מה בכך, שלכאורה הם חסרי ערך. בתכנית האימונים של החיילים — שבתכנית האימונים של המפקדים — יש לכלול חינוך לשמירת סודיות, ויש להקצות מקום נכבד ללקח קרבות או לפעולות אשר נכשלו כתוצאה מ„נזילת“ ידיעות לידי האויב.

אולם, אין להסתפק בחינוך ובהדרכה בלבד; יש למצוא שיטה מתאימה לבקורת לא בתחום הבסיס והאימונים בלבד, אלא בעיקר בשעת שהייתו של החייל מחוץ לבסיס. כדי להבטיח יעילות בשטח זה יש לחייב כל בעל דרגה — הן בשירות פעיל והן במילואים — להעיר לחייל הנהוג קלות ראש בשמירת הסודיות. במקרים חמורים יש להביאו לדין. בשירות קשר, כגון: אלחוט, טלפון, יש להתמיד בהאזנה כדי למנוע תקלות העלולות להיות הרות אסון.

מקור נוסף אשר ממנו אפשר לשאוב ידיעות אשר אין זה רצוי כי תפולנה בידי האויב, הם סלי הנניר של המשרדים השונים, לאחר סיום יום העבודה. אין דבר קל מאיסופו של החומר המושלך הפקר בסלי הנניר המלאים. אך, מאידך גיסא, גם השמדתו הנה

סגן משה וייס

טקטיקה אווירית

כאלו, כי אם בעצם תחבולות הערמה והקרב המתוארות בה. הסקירה מייחסת את התוצאות המש-
ביות אותה-רצון ל"תריצות הטייסים והצירוף של
הנהגה בעלת רמה, עבודת צוות מתואמת עד-כדי
שלמות, ושימוש שקדני ורבה-המצאה במשאבי כוח
האוויר. צוות צבאי תקיף בדעתו, אמון-על-התקפה, יש
ביכולתו להביס באופן מכריע יריב שהגו עדיף במס-
פרו אם נתונים בידו כלי-נשק שווי-ערך לשל יריבו.
ועוד לכך: ה"סייבר" היה שוה-ערך — וברבות מתכר
נחיתו אף עדיף — ל"מיג", באשר לשיכות-קרב; אולם
ה"מיג", כשנזהג בו טייס ער וחרוץ — הריחו יריב רב-
יכולת וחמקני ביותר. בין שאר יתרונותיה, מפי-
ה"מיג" מכושר-הרגישות הרב, אשר הוטבע בעצם
מבנהו של מנגנון השליטה אשר בו, תכונות לסחרור
נוחות, אשר היו מאפשרות לו, לטייס אמון-על-
מלאכתו, להיחלץ מתוך קשב באמצעות סחרור ולהס-
תלק, אכן, אותה רגישות עצמה היא אשר עלולה
להיות נושא-אמנות לטייס בלתי-מנוסה. ואמנם, תכר
פוח ראו טייסי "סייבר" מטוס "מיג" מסתחרר בתוך
קרב אלי מטה, ולתוך האדמה, ללא כל סיבה נראית-
לעין. לדברי הסקירה, היו רבים מבין טייסי ה"מיג"
אשר טרם הספיקו לרכוש לעצמם חריצות-מקצוע של
טייסים. אכן, הנטייה, להסתלק הביתה" מדי היתקלם
ביריביהם שהם מעטים-במספר, יתכן ונבעה אצל
טייסי ה"מיגים" משיקול מיוחד: מתוך המאמץ שלא
להיפגע מעל לשטח תפוס בידי גייסות או"ם, דבר
שהיה עשוי למסור בידי אלה דוגמה מאלפת של
מטוס "מיג", על מבנהו, ציודו ומטען חימושו.

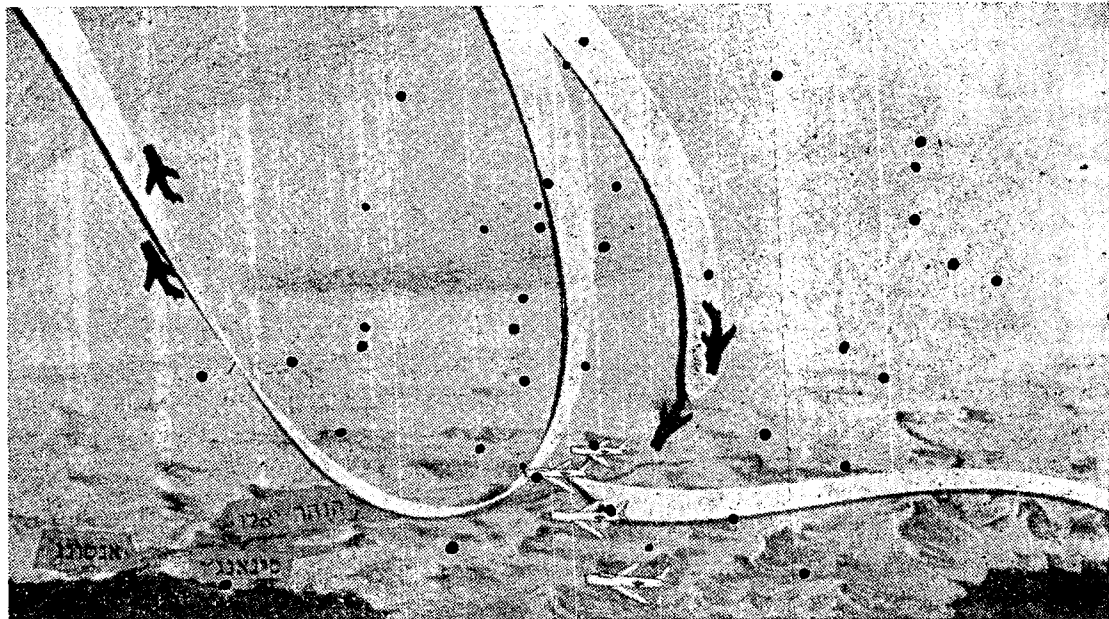
- לעומת זאת, בדברה על אורח-הקרב של מטוסי
ה"מיג", אומרת הסקירה: "לא נראו סימנים רבים
לנוהג-טקטי מאורגן, ובדרך-כלל היתה התנהגותו של
היריב בקרב-אוויר שלא לפי הכללים-המקובלים. פרט
לנטייתם הכללית לנסות ולהפיק יתרון מקצב הנסיקה"
היוצא-מגדר-הרגיל, ולמספרם העדיף, היה אופייני
ל"מיגים" כי בדרך-כלל נקטו תמרון-קרב נסיוני אחד
— ולאחר זאת חשראצו לעבר מנגזריה, ואפילו תמ-
רוני-נסיגון אלו לא היו לפי מתכונת אחת-וקבועה.

עם סיום פעולות האיבה בקוריאה ניסתה כמתו
של בית-הספר הגדול של חיל-האוויר האמריקאי
"ההשקפה-הרבעונית של מכללת-האוויר" (Air Uni-
versity Quarterly Review, גליון החורף 1953/4 שלה)
להעלות במסגרת "סקירה ע"י תמונות" את פרשת
תחבולות הקרב השונות, אותן היו נוקטים מטוסי
"מיג" אשר לצד הצפוניים בפרק הזמן מנובמבר
1950 (כאשר צבא או"ם התקרב ביותר אל הנהר יאלו,
הגבול בין קוריאה למנגזריה הסינית) ועד לולי
1953 (גמר ההתמודדות המזוינת). ואת לזכור, כי
היתה זו מלחמת-גומלין ראשונה של
מטוסי-סילון בתולדות המלחמת-באוויר. אמנם
נסיבותיה לא היו תקינות ביותר, שכן בסיסם
של מטוסי הצפוניים נמצא בתוך שטחי סין ועל-
יריביהם הוטל איסור מטעם פיקדום-הם, לרדוף עד
אל הבסיס, ומה גם לפגוע בו בעצמו. מכך נבעו הגב-
לות מסוימות באשר לתחום ומרחק, לזמן
וקצב, ולטיב הפעולות ומגמתן. ועוד:
עצם מבנם המיוחד-במינו של פני-הקרקע בקוריאה,
וכן אופיים של המטוסים שמסני הצדדים, גרמו לכך
שקרבות-האוויר הצטיינו בעמקם האנפי הרב,
ובמהירותם המסונרות, כלשוון הסקירה ש-
"השקפה הרבעונית". ההפרש בתכונותיהם של שני
היריבים — ה"מיג" (כרגיל) — "מיג 15" מתוצרת
סובייטית) של הצפוניים, וה"סייבר" F-86 של חיל-
האוויר האמריקאי (שחזה רוב מנין כוחות-האוויר של
או"ם בקוריאה) — גרם לכך ש"התכתשויות מטוסים
ענקיות היו גולשות מהגבהים חסרי-האופק — בהם
נודעו יתרונות ל"מיג" — למטה, אל מישורי אוויר
נמוכים יותר, שבהם היתה היתה השליטה ל"סייבר".
בעבור מטוסים זה על-פני זה בכיווני-טיסה של
כמעט מצח-מול-מצח (או עד לגקודה מסוימת,
אף ממש מצח-אל-מצח) היו קרבים זה אל זה בקצב
העולה על 2000 ק"מ לשעה — דהיינו, במהירות כזו
שהדרישות מעין-אנוש ומתגובות-הגוף-ההשכל של
אנוש כמעט והגיעו עד אל קצה גבול היכולת האחרון.
לדברי הסקירה היה היחס בין ה"מיגים" שגורו או
נפלו לבין ה"סייברים" שאבדו 802 לעומת 56. אולם
עיקר הענין שבסקירה איננו דוקא בהערכות מספריות

1. סחרור — Spin
2. נסיקה — Climb

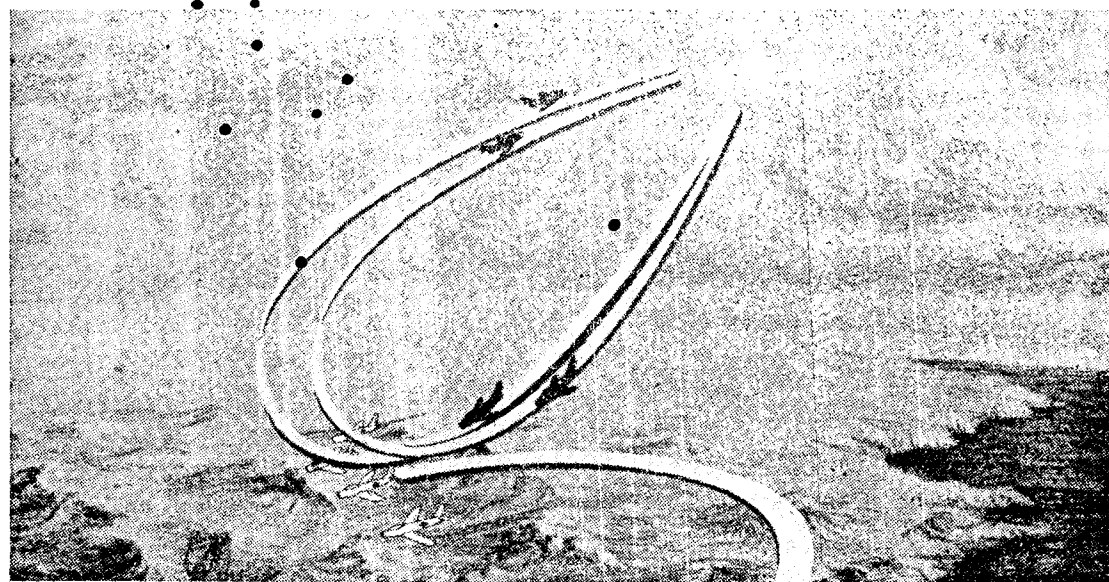
הקורא! שיסלבו התמונות הסכמטיות שלהלן —
 לקצתן מתארות פעולות אייר על רקע מרחבי שמים או על
 זה של קטעי־נוף האופייניים לקוריאה, אך מבלי כל
 זיהוי גאוגרפי; ואילו מקצתן — רקעו ציורים־מפות של
 שטח צפון־קוריאני, כולל גבול מנג'וריה (הנהר יא־לו).
 מטוסי „סייבר“ ניתנים בשרטוט בהיר, בסימון על דפניהם;
 מטוסי „מיג“ — בשרטוט שחור.

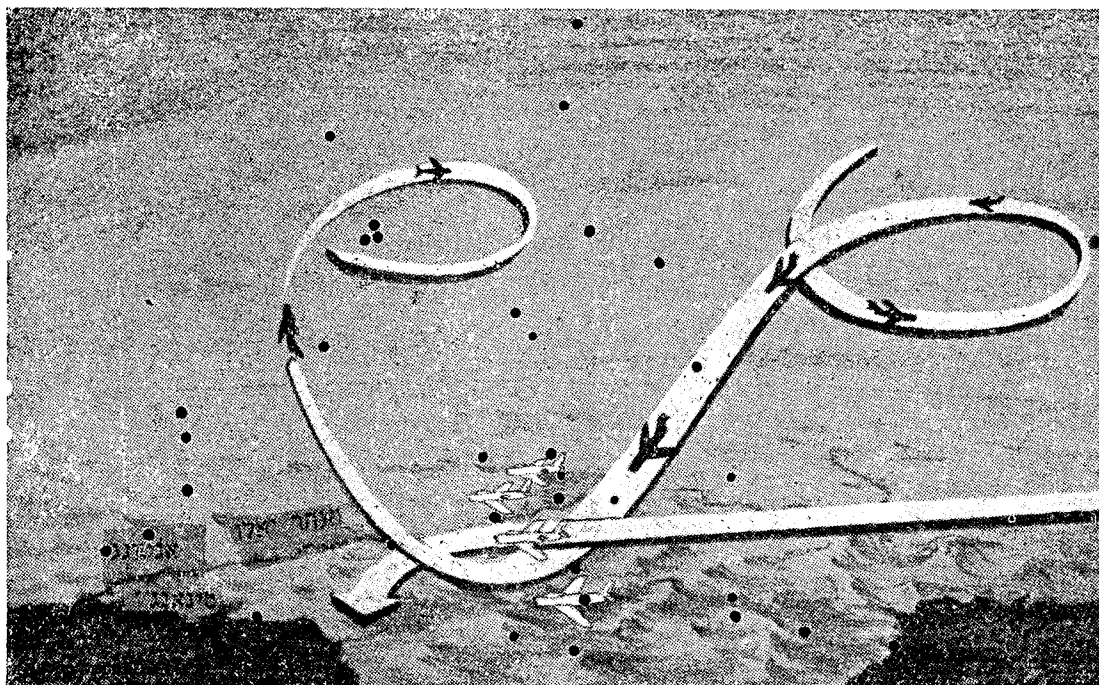
אשר חוזרים עליה בסדירות. על־כן היה על טייסי
 ה„סייבר“ לשנות אף הם את תכסיסיהם בתמידות,
 בנסותם להגיע לידי פגיעה ביריביהם. להלן, על יסוד
 החומר והעזרה שהוגשו ע"י מפקדת חיל־האוויר־
 החמישי שבקוריאה ניתנים בסקירה אחדים מתוך
 הס"ה של למעלה מ־30 „תמרוני נוסח־מיג“ אשר
 הובחן בהם בקוריאה.

↓2

↑1

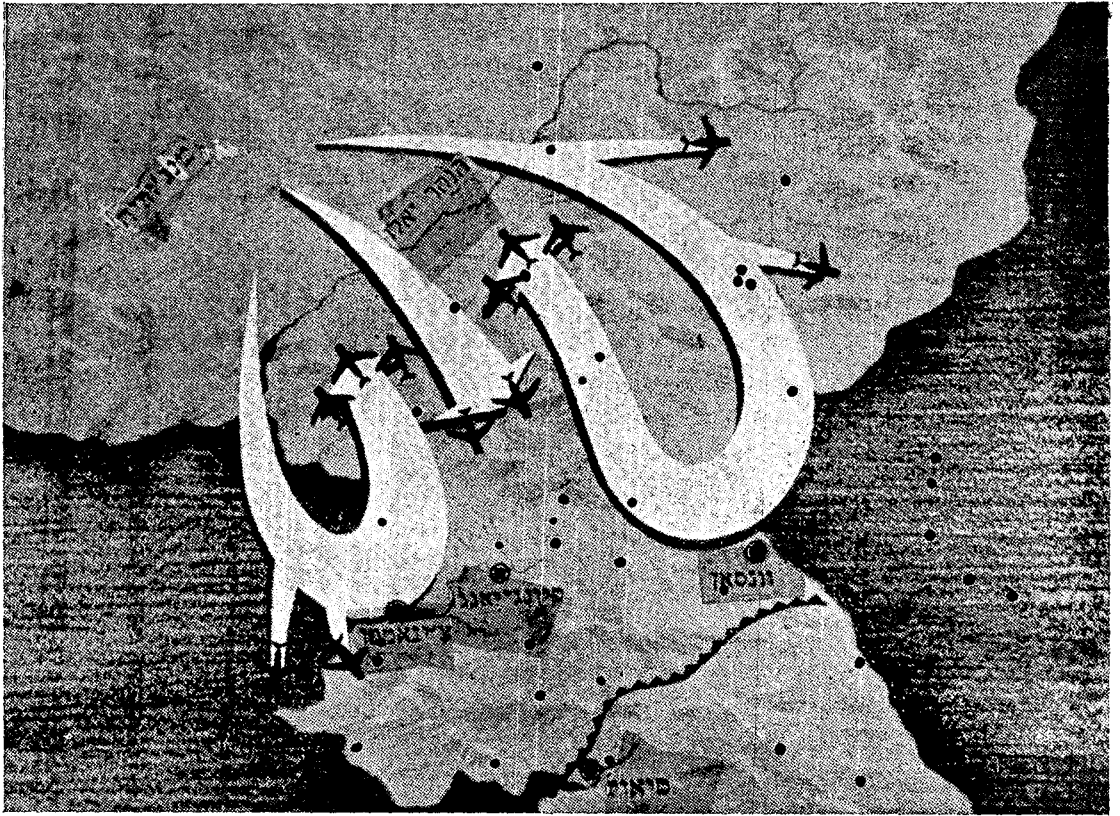

מדינת ישראל מעין יריב בבהק השמש בגובה של 48.000 עד 50.000 רגל. כשהיו מבחינים ב"סייברים" שהיו מפסרלים לאורך יאלו בגובה של 40.000 רגל, היו ה"מיגים" עטים וצוללים עליהם להתקפת-ירי אחת שלאחריה בא חילוץ חריף אל על, וחמיקה מהירה חזרה אל תוך קרני השמש. תוך כדי הסתייעות בקצב הנסיקה היוצא-מגדר-הרגיל של ה"מיג".

3 "ירי". בטא-יוני 1951 גדל ביותר מספר ה"מיגים" והם החלו מרחיקים דרומה אפילו עד פיונג-יאנג (בירת קוריאה הצפונית). כושרם ותוקפנותם של טייסיהם — עלו אף הם. תמרון טיפוסי בתקופה זו היה ה"ירי". 20, או יותר, "מיגים" היו עטים במעגל בדמות "סיבובת" (טיסה בנה אחר-ונה, במעגל; כך מתאפשר למטוסים ל"עמוד באויר על-פני אותו שטח). 500 עד 6000 רגל גבוה יותר מאשר ה"סייברים" שבטיסת פטרול אל היאלו, "מיגים" בודדים היו צוללים, בהתקפת-ירי אל המבנה של ה"סייברים", ולאחר זאת מטפסים-למעלה ומצטרפים אל סיבובת אחרת. כדי להמתין שם ל"תור" שני לאותו נסיון, לאחר שכל שאר ה"מיגים" שבסיבובת הראשונה קיימו תמרון-שגרה זה ועברו אל הסיבובת השניה. לעתים קרובות היה "ירי" זה נמשך אפילו לאחר שה"סייברים" כבר ירדו בתנועה לוליינית, לגבהים נמוכים יותר, בהם יכולת בצעונם של ה"מיגים" פחותה יותר.

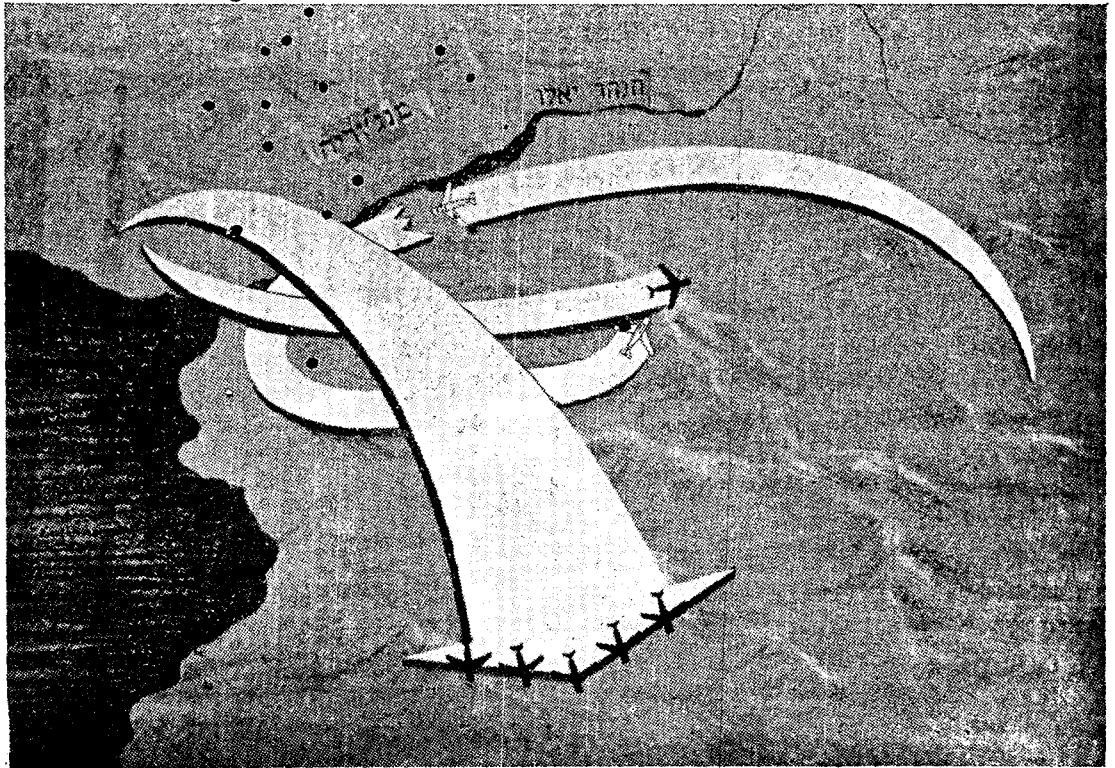
1 "פגע-וברח". בחדשים הראשונים של מלחמת-הסילור-נים הראשונה שבהיסטוריה לא היו מטוסי "מיג" חורגים בפעולות-האויר שלהם אל מעבר לקירבתו הישירה של הנהר יאלו, ורק לעתים נדירות היו מתרחקים יותר מאשר קילי-מטרים מספר אל פנים קוריאה. כשהיו טייסי "סייבר" קרבים אל היאלו בגבהים של 38.000 עד 40.000 רגל (רגל — 30 ס"מ), היו ה"מיגים" עטים מעל לגבול-גובה של 40.000 עד 50.000 רגל, בגפות בנות 4 מטוסים, שקיו מתפרקות לשני צמדי מטוסים לביצוע ההתקפה. הצות הראשון היה מונק במתכון מעל ל"סייברים", וממשיך בטיסתו האלכסונית אל על, כדי להטיח את דעתם — שעה שהצות השני היה מתקרב במהירות, לשם התקפה ופגיעה. מכיוונים שביין "שעה 5" ל"שעה 7" (שיטת השעון המקובלת בלחימת-אויר היא זו של מעין "שעון אופקי" שלטיו מציינים את המטוס המתקרב כא "שעה" מסוימת; לרוב תבוא התוספת "למעלה" או "למטה"). התקפת צלילה אחת כזאת היתה פותחת את הקרב — והיא שהיתה משמעת כבר כסימו, ומיד לאחריה באה הזניקה חזרה למנג'וריה, אל הבטיס-הבטוח.

2 "זמזום ושמש". החל באפריל 1951 החלו טייסי "מיג" הופכים לנועים ולתוקפניים יותר. ככל שרב מספרם היו מרחיקים דרומה — אכן, רק עד אל סינגאנג, בהשר-תמשם בנירסה מטופחת ומשוכללת יותר של "פגע-וברח", היו ה"מיגים" מרחפים מעל צפון קוריאה, בקנותם להם

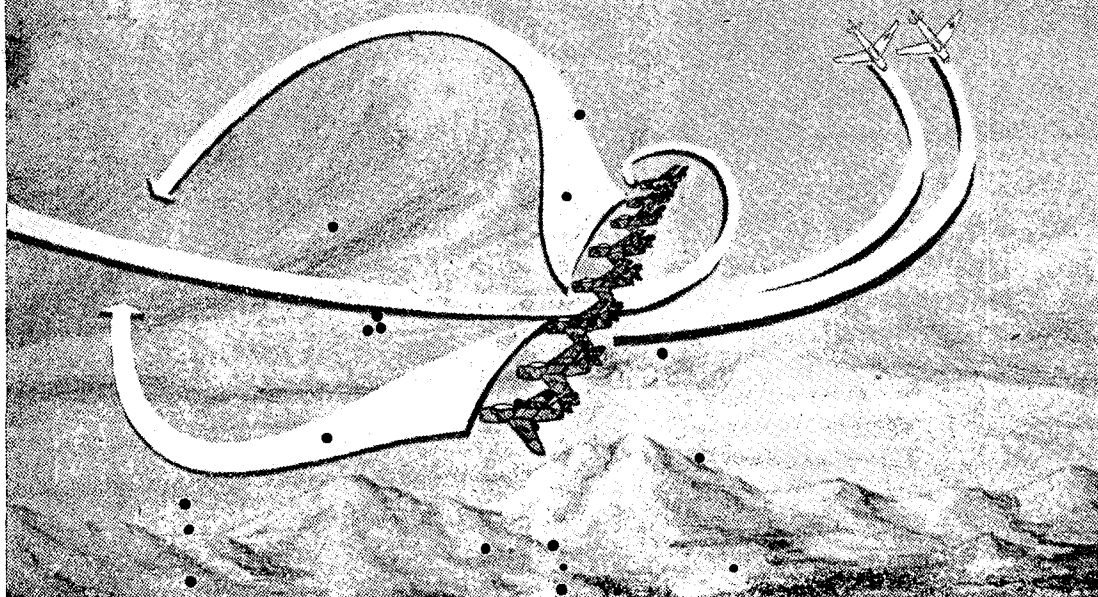

↓5

↑4

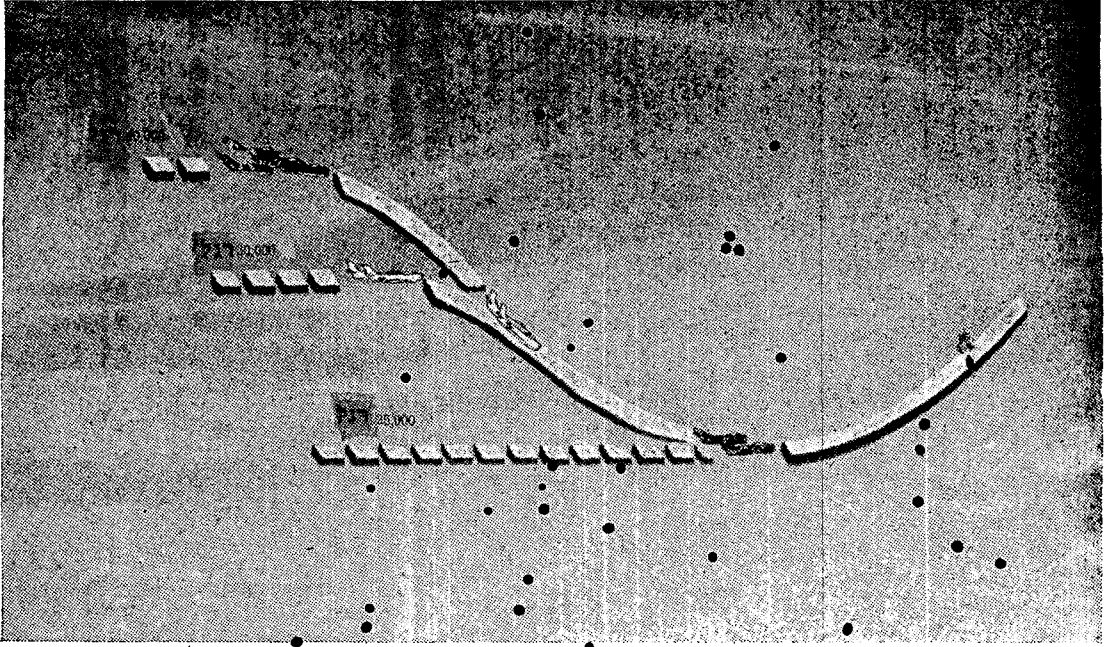

4, "צבת ולפיתה". החל בספטמבר 1954 ועד לאפריל 1953 אופייני היה השימוש בגשמי "מיגים" גדולים נגד מבני "סייברים" קטנים יחסית. בשלב הראשון של התקפות כאלו ניכרו אצל הטייסים כושר לקוי וקליעה פגומה. הגם שעתה הגיעה ההעזה עד כדי משלוח טיסות כהמון של "מיגים" לסביבות פיונג'יאנג, ו"מיגים" בודדים היו מגר עים לעתים אפילו עד אל דרומה לסיאול. המבנים היו מגר עים עד ל-180 "מיגים". תמרון האופייני לתקופה זו היה "צבת ולפיתה". מבנה בן 80-60 "מיגים" היה חוצה את היאלו בגובה של 35.000 רגל נפתח דרומה-מזרחה. בהפרישו לעברים פלגות קטנות כדי שתאטורנה קרב על פטרולי אויר של או"ם מצפון לנהר צ'אונג'צ'אנג. גפות סיור קיו משוגרות אל עבר אזור וונסאן, כפטרוליאגף בגובה רב. כוח אחר, דומה, של "מיגים", היה נע מצפון-מערב לדרום-מזרח לאורך החוף המערבי של חצי האי בגובה של 35.000 רגל, בהפרישו פלגות הטרדה ופלגות-סיור קטנות ליד צ'ינאמפו ואי צ'ודו. כששני כוחות אלה היו מתקרבים, משני כיווניהם האלכסוניים, לעבר פיונג'יאנג, היו הם יורדים לגובה של 15.000-20.000 רגל — ולאחר זאת פונים חזרה, צפונה, מעל לעורקי האספקה העיקריים של צבא הצפוניים, בחפזם אחרי מפציצי קרב של או"ם ומטוסי "סייבר" החוזרים משליחותם. כוח "מיגים" נוסף, שלישי, היה בא במישרין בתוך ה"לסתות" של "צבת", זו עד אל סינאנג'ו, כדי להוות מלכודת לכל מטוס אשר נתפס בתוך לסתות הצבת. כוח שלישי זה היה גם משמש לחיפוי על ה"מיגים" האחרים אשר נמצאו אותה שעה בדרכם חזרה למנג'וריה, ומלאי הדלק שלהם — הנחוצ לתמרונים קרב באויר, מדי הפגשם ביריב — היה כבר פוחת והולך.

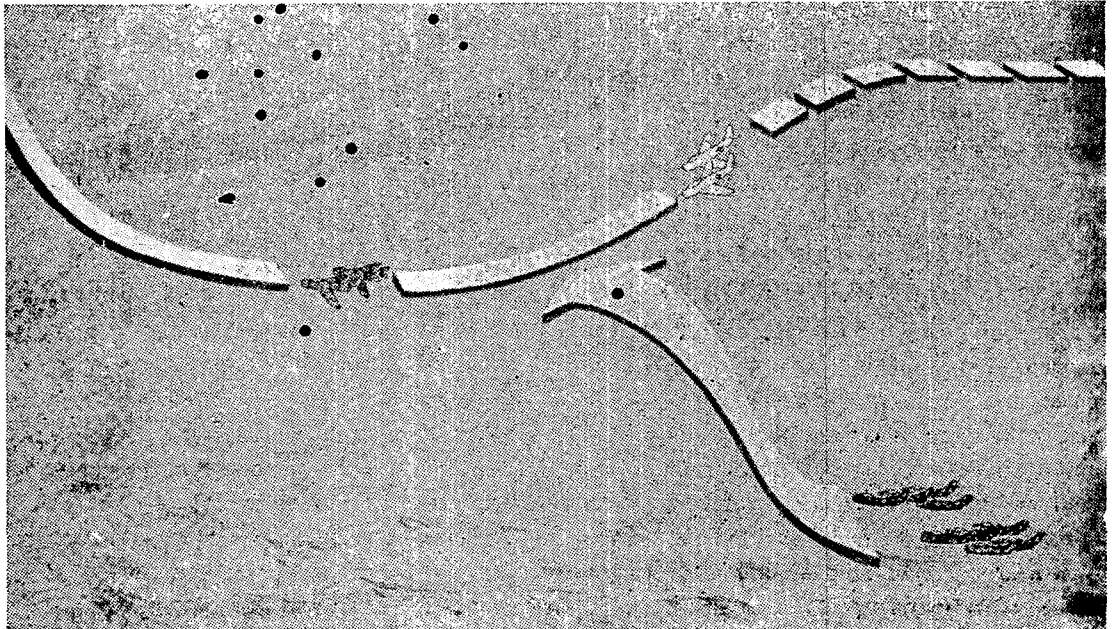
5 "מירוץ עקיפה". בפרק הזמן מאי-יוני 1952 פחת מספר גיחות-המטוס של הצפוניים בשעות היום, אולם מספרן עלה בהרבה בלילה. תוספת-התוקפנות ותגבורת כושר-הטייסים העידו על כך, כי עתה הוטלו למערכה טייסים שאימונם מעולה יותר. התמרון האופייני לתקופה זו היה: "מירוץ-העקיפה" (כמונח הלקוח מלשון משחק ה"רוגבי" האמריקאי) אשר בוצע ע"י "מיגים" מסביב ל"סייברים", העורכים פטרול לאורך היאלו — כדי להסיחם ממישמת-הפטרול שלהם ולתת את האפשרות לכוח "מיגים" אחר לחמוק ולעבור בכיוון לדרום, בכונה לתקוף מפציצי-קרב ומטוסי סיור ותצפית של האו"ם שבאותו אזור (כיוונו של כוח שני זה מסומן ע"י החץ הגדול מחומש-המטוסים!). ניתן היה להם ל"מיגים" להשתמש בתחבולה זו, משום שה"סייברים" היו מגיעים כה קרוב לנהר יאלו, עד כי מערכת "יירוט מבוקר-קרקע" (G.C.I.) הסינית שבמנג'וריה יכולה היתה לאפן את ה-86 F בטר סתם — ולכונ את מטוסי-היא אף בחשכת הלילה, אל נקודת המוצא וכיווני הטיסה הנאותים.

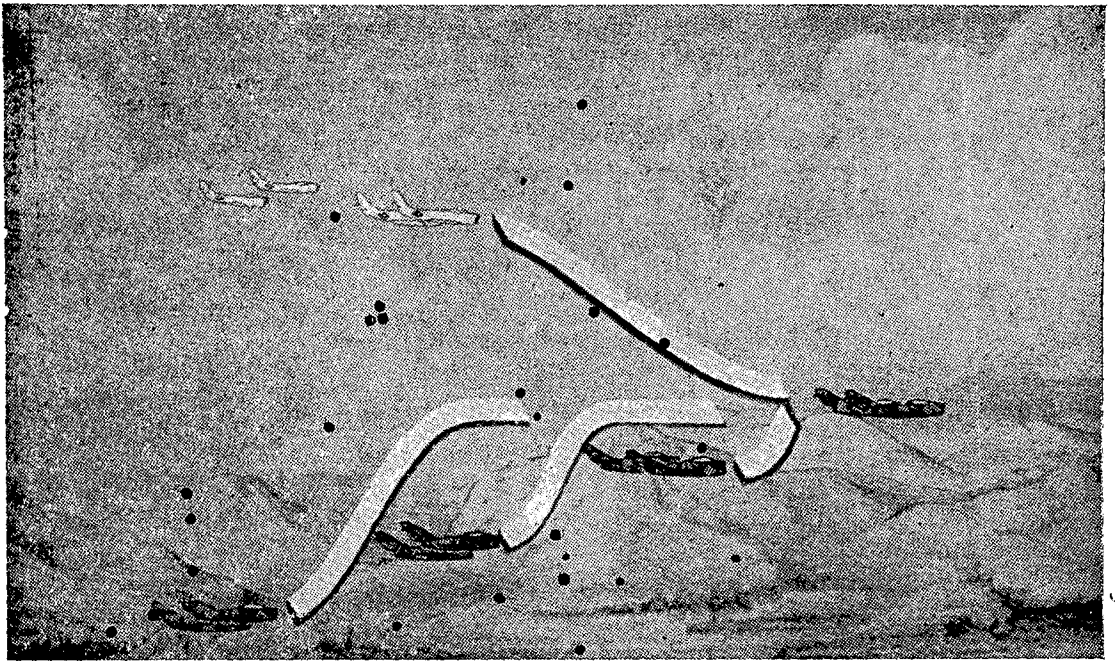
6 "הלסתות". "סייברים" בהבחנים ב"מיגים" הטסים נמוך מהם, במבנה של שורה-הזיתית, צוללים להתקיפם. ה"מיג" הקיצון פורש-לצד, מבצע סיבוב בטוסו מאחורי השורה — ומונק קדימה, ישר דרך אמצע השורה, בעוד שאר ה"מיגים" מתפלגים אותה שעה לשתי קבוצות, שמימינו ומשמאלו — כשקבוצה אחת מגביהה טוס, ואילו השניה — מנמיכה, אם היו ה"סייברים" דולקים אחר ה"מיג" הבודד הנ"ל — אשר הוא שימש "פתיון" במלכודת זו — היו הקבוצות האלו של ה"מיגים" סוגרות עליהם מלמעלה ומלמטה גם יחד.

↑7

↓8

9 „סולם המדרגות”. מבנה של שמונה „מיגים” (או מספר רב יותר) היה לעתים מטייס לו תוך-כדי התחלקות לצמדים-צמדים. כל הצמדים היו מוטוים, באופן שהתמזגו עם נוף הקרקע, והם היו מדורגים למטה ואחורנית ב„מדרגות” המרוחקות 1000 עד 2000 רגל זו מזו. צות ה„מיגים” הטס בראש היה נמצא בגובה של 8000 עד 15.000 רגל, ולעתים היה מתרחק עוד יותר קדימה, כדי לפעול כ„מסיח דעת”. כשה„סייברים” צללו על הצמד-שבראש, כדי לפגוע בו, היו צמדי ה„מיגים” ה„עוקבים” מאחוריו נוסקים במהירות, וסוגרים על ה„סייברים” מאחור.

אכן, בכל תמרונים המכוונים נגד „סייברים” היו טייסי ה„מיגים” סומכים במידה-יחידה על שני יתרונות היסוד שלהם: קצב נסיקתם העדיף של ה„מיגים” — ומספרם הרב בהרבה משל יריביהם.

עד כאן דברי הסקירה.

***

אין ספק שרבים מן התכסיסים שתוארו כאן היו רגילים גם בהתמודדות שבין מטוסי קרב „רגילים”, מונע-יבוכנה. אכן יש מן הענין בכך שבמת „מכללת האויר”, ומפקדתו של חיל-האויר ההמישי שפעל בקוריאה, מצאו לראוי לצייןם בסקירה האמורה כתכסיסים, שהשימוש בהם היה נקוט בהתמודדות הניכרת הראשונה של מטוסי סילון.

7 „משיחידעת”. בשלהי הסתו 1952, ובחורף שלאחוריו, הופיעו בזירה „מיגים” מוטוים. רב היה השוני בין טייסייהם במידת תוקפנותם ובצורות התמרון-האוירי שנקטו. בדרך-כלל היו עושים את כל האפשרי כדי לתפוס עמדות כאלה, בהן היה מספרם העדיף מעניק יתרון. אולם, בהגיעם למצבי היצמדות-גומלין בקרב מוטו-נגד-מטוס, היו לרוב מבקשים לנצל כל אמצעי צעירי לחמיקה: צת מחסה העננים, את התמרון המתחבט-הנמוך, את המחפה שמצפון ליאלו. בפרק זמן זה בלט השימוש בתכסיס של „מסיח-הדעת”. „סייברים”, בטיסת הפטרול בגובה של 27.000—30.000 רגל, היו מבחינים בצמד „מיגים” אשר טס בגובה 18.000—25.000 רגל, לפנייהם — והיו צוללים כדי להתקיפו. להקות גדולות של „מיגים” — שהיו טסים כ„מחפה בגובה” בערפו של צמד המטוטים ה„מסיחים”, אך בגובה של 38.000—40.000 רגל — היו צוללים אל ה„סייברים” המתקרי פים מאחור ובאותו זמן עצמן מבצע צמד ה„מיגים” התחתון זה שנועד להסחת-הדעת, את חמיקתו.

8 „מכת אלכסון אלי-מעלה”. קבוצת „סייברים”, בטיסת פטרול מדרום ליאלו בגובה של 30.000—35.000 רגל, מבחינה בשני „מיגים” הטסים בגובה של 20.000—35.000 רגל. כשה„סייברים” צוללים כדי לתקוף מתחילה קבוצה גדולה של „מיגים” — שהוטו באופן שבראיה ממעל יתמוגו ברקע הקרקע, ואשר טסים במרחק הגון מתחת לצמד ה„מיגים” הראשון, ומאחוריו — נוסקת ועולה למעלה — והם תוקפים את ה„סייברים” מאחור.

המטה הכללי הגרמני 1945 - 1657

Walter Goerlitz, The German General Staff, 1657-1945 Praeger, New-York, 1953, 508. P. P.

פון־שליפן מפתח את התפיסה של השגת נצחון על צרפת במלחמה עתידה באמצעות פלישה דרך בלגיה („תכנית שליון“ הנודעת). אך כבר אצלו (כאשר גם אצל קודמיו בדרגים המכונים של הצבא הפרוסי) יש לשים לב לא רק לגישתו הצבאית־המקצועית אלא גם לטיבו הציבורי. לפי גרליץ היה שליון אדם בלתי פוליטי, אכן, במציאות, היה עיקר היסוד שבו „ליונקר“ השמרני — כפי שנתגלה שעה שהסכים להצעות „לסיים את הדמוקרטיה“ ולשלוח את הרייכסטג (הפרלמנט של הקיסרות) הביתה, על־ידי שיגור של לויטננט בראש 10 חיילים; ולא זו בלבד, אלא שביקש בתור ציון־שליכבוד, כי הכיתה שתישלח לעשות כן תיבחר בחטיבה שלו.

ב־1914 בא יום־הדין של הצבא הגרמני הישן — ולא רק שלו. הפלישה דרך בלגיה עלתה יפה, ברם הצבא הגרמני נכשל על המרנה, שלאורכה אורגנה מערכת־התנגדות ע"י ז'ורז' ארנר, אשר נעזר גם בתמרוני־גיחה של גייסות חיל־המצב הפריסאי, עליו פיקד ג'אלייני. באותן שנים היה מולטקה הצעיר, בן אחיו של קודמו הגדול, ראש המטה־הכללי הגרמני. הנהגתו־החלשה לא האריכה ימים; ובדומה לה — זו של פלנקנר, יים שבא לאחריה, במקומם בא הצירוף הינדנבורג — לודו־דורף (הראשון) — כראש המטה־הכללי, ולמעשה כמפקד עליון, והשני — כקצין־המטה־המבצעים הראשי שלו. בסתיו 1914 פעלו שנים אלה במזרח פרוסיה נגד הרוסים, ועתה (מ־1916) מופיעים הם בראש הנהגה הצבאית המרכזית. גרליץ מגדיר את תקופת 18-1916 כ„תקופת הדיקטטורה השקטה“ — דיקטטורה אשר אפשרה על־ידי העובריה, שבזירה הפוליטית לא הופיעה דמות בעלת משקל, בדומה לביסמרק, אכן, אלה הזוכרים תקופה זו עודם בחיים. מנקודה זו בספר ואילך ניתנת לקורא בן החמישים האפשרות המלאה לבחון את תיאוריו והנחותיו של המחבר.

אחרי המפלה של 1918 ממשיך בהסתר הגנרל פון זאקט במפעלו של ה„גנרל־שטאב“ — אשר הוסל רשמית, לפי תנאי השלום בווארסיי, בשנת 1923 יורים חיילי ה„רייכסוואר“, שבראש הנהגתו עמד פון־זאקט, באנשי האס"א (פלוגות הסער) של היטלר, בהמגנות ה„פוטש“

ספרו של ולטר גרליץ „תולדות המטה־הכללי הגרמני“ חורג מן הספרות האפולוגטית, בה התמחו הגרמנים אחרי שתי מפלותיהם במלחמות־עולם, מגמתה של אותה ספרות היתה להוכיח, שאיזה אויב פיקטיבי — הפועלים־השמאליים, או היהודים, או מישקו אחר (כגון, לפי האמצאה האחרונה, איזה „בוגד“, בדמות האדמירל קאנאריס) — מנע את הנצחון, לשמט אורת־כתיבה זה — אותו פקטו לודו־דורף, טירפיץ ועוד — עשוי ספר זה להיראות כמלאכתו של היסטוריון, המתמיד לעצמו הערכות ביקורתיות למדי, כלפי חבר־הגנרלים הגרמני, אף שבסוף ספרו משתדל הוא לקבוע מסקנה סופית בעלת אופי מופרך ביותר, אכן, שני יסודות שונים משמשים יחד בספר: מעין סקירה היסטורית על התפתחותו המהותית של המטה־הכללי בצבאות פרוסיה־המלכותית וגרמניה־האאוחדת, ובזירה אקטואלי של תפקיד חבר־הגנרלים (הקצונה־המקצועית בכלל) בתמורות המדיניות והחברתיות שעברו על גרמניה בעשרות־השנים האחרונות. בפרק הראשון של ספר זה אנו קוראים על הנסיונות הראשונים של תכנון אסטרטגי מרכזי עוד בימי פרידריך־השני, בתקופה שלאחר זאת עומדים שארגהורסט וגניזאנגר במרכז התפתחותו של הצבא הפרוסי, אנו שומעים על קרל פון־קלאוזביץ, מטפח התפיסה בדבר „מלחמה כהמשכה של הפוליטיקה — באמצעים אחרים“. המפלות בהתנגשות עם נפוליאון והכבוד הלאומי שנפגע מעוררים מגמות לתיקון מערכות־הצבא: ראשיתן בשנות 13-1808: שטרן בא בשנת 1815 (מערכת וטרלון), ואחרי־כך, לאחר תקופה של פסיאה־על־שרים, מעצבים באמצע המאה ה־19 אישים כמו לטקה־הקשיש (ראש המטה הכללי), רוזן (מיניסטר המלחמה) וביסמרק את דמותו הקלאסית של צבא־פרוסיה וקיסרות־גרמניה כפי שהכיר העולם כראשית מאה זו. בשנת 71-1870 הגיע צבא זה אל שיא תהילתו ומעמדו בעולם: צבא צרפת נוצח, וליד סאדאן ומאץ נלכד במעין „מערכת קנה“ בגלגול מחודש, שלב אחרי שלב מתאר המחבר את ההתפתחות בשנות השלום־הממושך, 1914-1871, בהן היו תחילה פון־וואלדארף ולאחר־מכן פון־שליפן האישים הבולטים ביותר של התקופה.

שלהם בנובמבר במינכן. אבל הוא עצמו (פון-וואקס) ממשיך בקו העצור. בשטח הפוליטי ומתרכזו בטיפות צבא-גריעין, במסגרת 100 אלף האיש שהוקצו לגרמניה ע"י שלום-ווארסיי. בתקופת פון-וואקס התפתחו קשרים סודיים, שגילוייהם היו לעתים מזורים למדי, בין הנהגת ה"רייכסוואר" לבין המטה-הכללי הרוסי. זה של הצבא האדום. קשרים אלה זכו לחשומה לבה של דעת-הציבור. בעולם בעיקר עקב פרשת חיסולם, ב-1937. של סוכני-בסקי והבריון בצמרת הפיקוד שבצבא האדום.

החלק המעניין ביותר בספרו של גרליץ מוקדש לתיאור ההתפתחות משלהי תקופת הרפובליקה ואלך, שלב אחרי שלב, החל במחצית השנייה (שהגיע לכהונת מיניסטר המלחמה, ואח"כ אף לזו של קאנצלר) — בפון-פאפאן (אשר קדם לפון-שלייכר קאנצלר — וחזר לשלטון-מדומה לאחריו, כשותף במשלתו של היטלר) — בהינריך ריבנורג, הנשיא-המזדקן — וכלה בהיטלר — עד לפרוץ מלחמת-העולם השנייה. אין בתיאורים אלה אהדה רבה אל אישיה הבולטים של תקופה זו. דעת המחבר על פון-פאפאן, למשל, רחוקה מלהזדהות עם דעותיו של פון-פאפאן על עצמו. יתכן שענין ישיר, במסגרת הנושא "מטה כללי גרמני", מצוי יותר בהערות ל"איש הצבא באותה תקופה ולמקומי-מחדש של המטה-הכללי הגרמני. גרליץ מנתח את אישיותו הטרגית של הגנרל באק — שגורלה היה המלטי במקצת: הוא מתפטר מתפקיד ראש המטה-הכללי לפי שהוא חושש למאורעות הבאים; אבל רק הוא מתפטר, ואילו האחרים נשארים בתפקדיהם ומסוימים לשרת בנאמנות את רב הצבא הגרמני. וע"י כך, נמלא, גם את המשטר הגרמני החדש... מדוע בשאריתם הם בשירות הצבאי? ראשית מפני שההצלחה מכריעה לגביהם. בסופו של חשבון, ולא דמותו האתית של המשטר, הם (על-כיופי, אחדים מאלה שבכעמדות הגבוהות ביותר) מכינים את פחיתות ערכי ה"פיהרר", אך הצלחותיו עוררות עליהם רושם רב. בעצם, הרי "מאבק נגד המלחמה", כפי שגרליץ מגדיר את ההתפתחות בשנות 1935-38, לא היה אלא ביטוי לספק ולתיסוס של הגנרלים ביחס לתכניותיו של היטלר, אשר לפי חשש זה, גרר-אחריהן את האפשרות של מלחמה נגד כל העולם כולו. הגנרלים הגרמניים של שנות ה-30 ידשו כל אותו פחד מסורתי של קודמיהם: פחד מפני מלחמה בחזיתות אחדות אשר סכנתה איימה מאז על גרמניה — הנמצאת, כידוע, במרכז אירופה. תיאורו זה של גרליץ לגבי השנים שקדמו לפרוץ מלחמת-העולם השנייה מופנה ישירות נגד מסקנתם של משפטי נירנברג, אשר הטילו חלק מלא באחריות לפרוץ המלחמה על הגנרלים הגרמניים — ברם מסקנה זו לא נסחרה על ידיו.

באשר לכך יש ענין גם בעובדה, שלפני זמן-רב הביעו מספר גנרלים גרמניים את דעתם, שהתערבותו של היטלר בעניינים אסטרטגיים — היא שהביאה את-המפלה, גם סופי-רים אחרים, ולא דוקא גרמניים, מסכימים אתם שהתקפת היטלר על רוסיה היא שהביאה לכלל שלשלת החבוסות אשר היו, בסופו של דבר, מנת-חלקו של הצבא הגרמני.

כידוע פנה היטלר בקיץ 1941 אל מזרח אירופה, תחת לחסל תחילה את מעמדה של אנגליה בדרך מבצעים ביס-התיכון, נגד גיבולטר, מלטה וסואץ, ובכך, לפי הדעה שהזכרה לעיל, היתה טמונה שגיאתה המכריעה. אכן, על ה"אסטרטגיה האינטואיטיבית" של היטלר ניתן להקשות קושיות עוד בהזדמנויות מוקדמות בהרבה, מדוע, למשל, עיכב הוא את גייסות-השריון הגרמניים במסע על דוגקירק והניח לאנגלים את האפשרות לחמוק לפי דעה אחת אפשר והסיבה נעוצה היתה בשאיפה לייס את האנגלים; ואילו לפי דעה אחרת היה כאן רצון לתת למטוסי של גארינג (אשר שימש אז, בין שאר משרותיו, גם מפקד עליון של חיל-האוויר הגרמני) את האפשרות לזכות בחצטיינות זו של הכנעת הילת-משלוח הבריטי, אולם לאמר תו של דבר אין זה אלא ויכוח מקצועי גרידא, ויכוח בין אסטרטגים בעלי הערכות שונות, ואילו "מאבק נגד המלחמה" — סמי מכאן; אין זה אלא מאבק נגד היות מרוכות מדי, על כל פנים, וזה הפירוש אשר ניתן לבססו על ידיעת אופיה הרחני של חברה זו, נטייתיה המסורתיות ביחס למקצועי-המלחמה ומאמציה בכלל כדי להקים מחדש ממלכות גרמנית אדירה — בניגוד לצמצומים בשטח ולהגבלות הצבאיות אשר הוטלו ע"י חוזה ווארסיי, נוסף על כך היו בין הגנרלים הגרמניים בנוסח-המסורת, בני חברה זו, שנטו לחשוב כי ישיתוף-פעולה, ולו גם "ומני", עם היטלר היווה את הדרך היחידה בה ניתן לחדש את מעמדה הקודם של השכבה הצבאית האריסטוקרטית אליה השתייכו. משוכ נעים היו כי היטלר זקוק לעזרתם, וכי אין ביכולתו לשלוט בלי "מסגרת" שמרנית-מסורתית אותה ייצגו, וללא משען הצבא וקצונתו.

לעומת זאת יש להסכים עם גרליץ, ששכבת הגנרלים הגרמנית (אשר בצמרת שלה עמדו נושאי מסורתו של ה"גנרל-שטאב") לא היתה עשויה כולה עור אחד, שכן נתפצלה לכמה אפיקים במהלך שנות-המבחה של ערב מלחמת-העולם ומלחמת-העולם גופא. מצויים היו בה אנשים שנתפסו ל"אורתודוכסיה" נאצית — כקייטל וינדל, ראשי "פיקוד הכוחות-המוזונים" העליון, אשר הקימו היטלר מעל למטה הכללי של חיל-הצבא, בעל המסורת — אנשים שהכריזו על היטלר כעל מנהיג צבאי הבולט שבתול-דה. לעומתם היו רבים שמרניים, "לאומיים", שחששו כי סכסוך גרמני-פנימי גלוי עלול לעזור לבעלות-הברית

השמות המפורסמים כולם מופיעים ועוברים לפנינו בספר זה: מבני הדור האחרון — פרייס, בלומברג, רומל; וכן גם מגדולי התקופות הקודמות. בספר משורר טטים אף כמה מן האינטריגות והמעשים רב-הענין והמפני תיעים ש. מאחורי-הפרגוד, הן בתקופת-הקיסר והן בוו של הרפובליקה ה"וימריה".

יש והמחבר חודג מתחום הנושא שקבע לעצמו ומטפל גם בהיסטוריה פוליטית. אכן, יש בכך משום חועלת לגבי קורא הנוטה לכך — וכאלה ודאי אינם מעטים.

אין לבטל את רמת ספרו של גרליץ. מצויה בו, אפילו, מידה מסוימת של רצון לכתיבת היסטוריה נאמנה. יש לשער כי הוא נתפון להיות אוניקטיבי, ואם נקבל את ההגדרה (ע"י מתרגמי ספרו לאנגלית ומוציאיר-לאור בה) שהיסטוריון ליברלי הינו, הרי ניכר כי ניסה לשמור על מידה של אוניקטיביות, ללא חשבונות-טינה. כלפי אותה שכבה שמרנית אשר את תעיתה ופרטוריה הוא מתאר, אך ספק הוא אם האוניקטיביות שלו אמנם משרתת את האמת ההיסטורית. ניכר כי הנחת-היסוד שלו מכוונת לסתור את משפטי-נירנברג ולהכחיש: "הגנרלי-שטאב הגרמני לא היה אשם בפרוץ מלחמת-העולם השנייה!"

אלא שנשאלם שאלה פשוטה מאוד: ובמקרה של נצחון גרמני — האמנם היו גם אז הגנרלים כה מוכי נים להעביר על שכמו של היטלר את כל האחריות למלחמה זו ולעלייתה של גרמניה לשיא השלטון העולמי? מצוי עוד פרק אחד, אשר כל המחברים ההיסטוריים הגרמניים אינם מחבבנם אותו; הלווא הוא פרק השמדת היהודים, בכתביהם של אסמן, גודריאן, והאחרים אפשר למצוא על נושא זה רק הערות מקוטעות — הערות אשר ניכר בהן כי שובצו אל תוך הכתבים, משום שאי אפשר, כנראה, לפסוח כליל על פרשה זו. ואילו אנו יודעים ש,הפלאות-לחפקידים-מיוחדים" השחורות של היס"ס פעלו בקרבם הישירה של הצבא הגרמני ה"רשמית" — והוא לא התערב ולא הפריע בעדם. נמצאו אמנם אנשים ספורים שנודעו למלאכת דמים זו ודרשו מפקוד הצבא כי אמנם יתערב; אך הם לא הצליחו בכך. ואופייני תיאורו של גרליץ למעשה בנגרל (פלדמרשל) פון-בוק, בדבר הטבח אשר ערכו בקהודי בוריסוב לרגל, תגנית משטרה" גרמנית. פון-בוק ידע על הטבח — בחל בכך — אך החשיב יתר-על-המידה את "עתידו הצבאי" (דהיינו, הקריירה והתהילה הצפויות לו) מכרי שיעז להתערב; והוא הסתפק בהגשת תלונה, עקרה-מראש, להיטלר. בדרך כלל לא נהגו הגנרלים הגרמניים לעשות אפילו כמעשהו של הגנרל בוק, אלא היו קובעים יחס של "הסתייגות גמורה" למאורעות הדמים שנתרחשו לידם. אכן, משפט גירנברג קבע, גם בשטח זה, את עובדת אחריותו המלאה של הצבא הגרמני.

להתגבר על גרמניה תוך זמן קצר (ולפני המלחמה נימקו לא מעטים מהם את קו התנהגותם בחששות מפני מדיניות תוקפנית מצד פולין...); ואנו רואים אצל אלה היסוסים ופקפקים וחוסר-ידיעה כיצד החליט דבר. בלי ספק, היו מצויים גם מתנגדים מושבעים להישלר — כנגרל באק, ראש המטה הכללי באמצע שנות השלושים, ושטאובנברג, מיוזר במטה-הכללי — אשר אמנם העזו, אם כי מאוחר מאוד, אף לבצע את המעשה נגדו: זה ששורחש במכת הנפל של אנשי הצבא נגד המשטר הנאצי וראשו, ביום "ה'20 ביולי", ב'1944.

העובדה שהללו לא הצליחו שכיחה, כמובן, את תוקף שלטונו והשפעתו של היטלר אפילו אותה שעה, ערב תביר סתה הכוללת של גרמניה. אכן, מהלכו של יום "ה'20 ביולי" מכיל גם כמה עדויות חותכות לרפיון פנימי ולהיעדר-מה שבה בהירה אף בקרב שורות אותם אנשי-צבא אשר כבר החליטו, לכאורה, לאסור בגלוי מלחמה על משטרו של היטלר.

כדי להבין ביתר-שלמות את הרקע הפסיכולוגי של גנרלים אלה מן הראוי לקרוא בספרו של האדמירל קוקט אסמן, "שנות-הגורל של גרמניה" (הופיע ב'1951). המנסה לסכם את תולדות גרמניה בתקופת היטלר על-ידי המשל שבאגדת-העם הנחמדה על "הדריג ואשתו", אגדה זו זכורה בודאי לכל ילד — ולכל מי שהיה פעם ילד: אותה אשת דייג רבת-תביעות דרשה מדג-הזהב הכל: בית, ארמון, מלכות ואף להיות לאפיסור... היא אף קיבלה את הכל, עד אשר ביקשה להיות לא לווהים — ואז הושל לכה לתוך דלותה הקודמת. לפי אסמן הצליחה אף גרמניה של-היטלר, להגיע עד לדרגה של אפיסור". אלא שעשתה שגיאה אחת — וה"סיהרר" הוא שעשתה אותה, כאשת הדיג. האנלוגיה לסיפור נחמד זה — המשמש הקדמה לספרו הרציני של האדמירל אסמן — שופכת אור מציאותי על "מאבק הגנרלים נגד המלחמה".

אחת המעלות שבספר היא, שהמחבר מנסה לסמן גם קיים לרקע תולדות גרמניה ב'150 השנה בהם נולד ופעל ה"גנרלי-שטאב" הפרוסי-גרמני. הוא סוקר — ולו בקידת-מה — את חזיון עליית המיליטריזם בתפיסתם החברתית המדינית של הגרמנים, ומציין אף איראלו מן התופעות הסוציאליות אשר ליוו את ההתפתחות הצבאית במאות הי"ט והי"כ — כגון תמורות בהרכב הקצונה ובערך-מעמדם של האריסטוקרטים ובני מעמד ה"בורגנים" בשורות הצבא בכלל וב"גנרלי-שטאב".

(1) דמותו הסמלית לא-במעט, של גנרל האלדר, ראש המטה-הכללי אחרי באק — שעל אף היסוסיו הרבים ונכונותו "להיאבק" נגד היטלר היה מבצע נאמן של מעשה המלחמה עד לסוף קיץ 1942 — יתכן כי היא עומדת באמצע, בין האנשים מסוגו של באק לבין גנרלים-שמרניים-לאומיים שהיו "משתפי פועלה" עם היטלר.

תחרות רשימות

מס' 6

נער מהעיר   נער מהמעברה

נער מהכפר

חייל מאומן

מפקד א': „עירוניים הם. הם מסתכלים בשטח ואינם רואים כלום.”

מפקד ב': „אי אפשר להקנות להם כושר-כושר-סיירות כיון שהם אנשי מעברה ולא היו מעודם בשדה.”

מפקד ג': „אנשי כולט סיירים הם כפריים מלם והסיירות טבועה בדמם.”

האמנם?   מה ניתן לגלות כאן

— וכי הסיירות תכונה שלא ניתן לפתחה?

— שמא, בכל זאת ניתן להרגיל אדם לראות דברים, לשים אליהם לב,

ולזכרם?

כיצד?

הקורא!

מערכת „מערכות” מזמינה אותך לכתוב רשימה על הנושא:

„באילו דרכים ניתן להקנות כושר-סיירות — למספר גדול ככל-האפשר של חיילים

ביחידת רגלים, תותחנים, שריון, הנדסה, תובלה וכיו"ב?”

תנאי התחרות:

1. התחרות פתוחה לכל חייל בצה"ל — בשירות סדיר או בשירות מילואים — עד דרגת סרן ועד בכלל.
  2. גדלה של הרשימה — לא יותר מ-600 מילים.
  3. הזוכה יקבל פרס מספרי „מערכות”, לפי בחירתו, בסכום של 5 (חמש) ל"י הפרס — נוסף לשכר-הסופרים.
  4. המערכת רשאית לפרסם, לפי בחירתה, כל רשימה שתקבל לתחרות בתשלום שכר-סופרים.
  5. לתחרות תכנסנה אותן רשימות שתגענה למערכת (ת. ד. 168 תל-אביב) עד יום 1.10.54.
- התחרות מיועדת לאנשי כל החילות!
כל איש רשאי לכתוב על החיל שלו!

יופיעו בקרוב

ספר תולדות ההגנה חלק א'

בעיני אויב

אסירי תקוה / מאת מ. קלברט

זכרונותיו של שומר ותיק / מאת צבי גרב

זה עתה הופיע

מהדורה חדשה ומתוקנת של

פנקס

כיס

לידיעת

הארץ

למנויים 1.500 ל"י

המחיר 2.100 ל"י

ספרים חדשים שהופיעו ונמצאים למכירה במחלקת ההפצה

<p>"צבא צללים" מאת יוסף קסט מעלילות מחתרת המקי נגד שלטון הכיבוש הגרמני בצרפת בימי מלחמת העולם השנייה. המחיר: 1.400 ל"י למנויים: 1.000 ל"י</p>	<p>"הספינה שנצחה" מאת: ב. חבט פרשת אניתי-המעפילים "יציאת אדופה תש"ז". (מהדורה שניה) המחיר: 2.400 ל"י למנויים: 1.800 ל"י</p>	<p>"המפציצים המריאו עם שחר" מאת: ב. ליי רט. ברטלט תאור חייה ופעולתה של יחידת מפציצים בבריטניה בימי מלחמת העולם השנייה. המחיר: 1.800 ל"י למנויים: 1.400 ל"י</p>
<p>עומד להופיע: "כל מקורם" פנקס כיס לידעל הארץ (מהדורה שניה) המחיר: 2.100 ל"י למנויים: 1.500 ל"י</p>	<p>"פשיטת וינגייט" מאת: צ' ג. רולו (מהדורה שלישייה מורחבת) המחיר: 2.000 ל"י למנויים: 1.500 ל"י</p>	<p>"האניה" מאת: ס. ס. פורסטור סיפור מלחמתה של סירת ביט' התיכון בלחייו שירה למלטה. המחיר: 1.800 ל"י למנויים: 1.300 ל"י</p>
<p>"מסעי המלחמה בא"י" (מהדורה שניה, מתוקנת) מאת: פילדמרשל א. פ. ויל דברי מבוא: הרב אלון י. דורי המחיר: 2.500 ל"י למנויים: 1.500 ל"י</p>	<p>"מסיפורי חוקר ותיק" מאת: ס. ארדני דברי מבוא: אלון/מ. ב. גיבלי המחיר: 1.200 ל"י למנויים: 0.900 ל"י</p>	<p>"מנהל צבאי והגנה לאומית" מאת: קולונל ג' ר. בישליין דברי מבוא: אלון/מ. ב. גיבלי המחיר: 2.600 ל"י למנויים: 1.900 ל"י</p>

ספרים הניתנים לרכישתם בחינם לאנשי צבא ומנויי "מערכות"

<p>"ספר הנגב" מאת: אפרים ומנחם חלמי ליקוטי ספרות ושירה על הנגב, בעבר הרחוק ובימינו אלה. המחיר: 5.900 ל"י למנויים: 4.750 ל"י</p>	<p>"מלחמת בר-כוכבא" מאת: ש. ייבין המחיר: 3.800 ל"י למנויים: 3.100 ל"י</p> <p>"הטור השביעי" מאת: נתן אלחרון המחיר למנויים: 3.000 ל"י</p>	<p>"בימי רומא וביזנטיון" מאת: מ. אבריונה ההיסטוריה המדעית של תודי ארץ ישראל ממרד בר-כוכבא ועד ראשית הכבוש הערבי. המחיר: 3.200 ל"י למנויים: 2.500 ל"י</p>
<p>"השלטון במדינת ישראל" מאת: ד"ר פרוידנהיים המחיר: 1.9500 ל"י למנויים: 1.600 ל"י</p>	<p>"בחייהם" מאת: אנדה עמיד (פינקרפלד) כליל דמויות ממלחמת השחרור המחיר: 1.950 ל"י למנויים: 1.550 ל"י</p>	<p>"הליגה הערבית" מאת: אשר גורן תולדותיה ופעולותיה מאז הוסדה המחיר: 3.750 ל"י למנויים: 3.000 ל"י</p>
<p>"מסע שחרור אירופה" מאת: צ. ד. איזנהואר המחיר: 4.200 ל"י למנויים: 3.250 ל"י</p>	<p>"התרבות הפיניקית" מאת: פר' קולטנו המחיר: 5.500 ל"י למנויים: 4.400 ל"י</p>	<p>"הירדן" מאת: נלטון גליק המחיר: 2.500 ל"י למנויים: 2.000 ל"י</p>

"מערכות"

מערכת ומנהלה — יפה שדרות ירושלים 94, טל. 6581/78 82721

מחלקת ההפצה — תל-אביב, רח' נחלת-בנימין 57, טל. 6581/159

החתמת מנויים ל"מערכות", "צקלון" ו"מערכות-ים" נמשכת!

החתמת מנויים ל„מערכות“ ומשכת

מחיר המנוי ל„מערכות“ 1.500 ל"י לשנה

מחיר המנוי ל„מערכות“ ו„צקלון“ 2.000 ל"י לשנה

מחיר המנוי ל„מערכות-ים“ 1.500 ל"י לשנה

שלח את דמי הסנוי לפי הכתובת: „מערכות“ ת.ד. 168 ת"א
 אנשי שרות קבע יכולים להעביר את החשלומו ע"י הצהרה למת"ש

מטרין

מוצרי פלסטיקה בע"מ
 יצרנים, יבואנים ומשווקים של מוצרי-סרן.
 בדים איתנים וסטונניים
 ארוגים מחומי סרן עבור
 רשתות לחלונות, רפוד מכוניות, רהימי
 חוק, רפוד רהיטים, כסוי מושבים,
 סוככים, מזודות, ארנקים, מברשות
 וגם עבור חבלים וצרכים תעשייתיים

משרדים: תל-אביב, רחוב הרכבת 12 - טל. 5853 - סניפים: ספקו

סרון

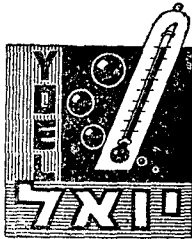
חום הפלא האיתן

מיוצר ע"י

החברה המאוחדת
 לסרן פלסטיקה בע"מ
 רחובות

יואל בע"מ

מפעלי מתכת וחשמל
 רמת-גן, ישראל

ביהח"ר והמשרדים:

אזור התעשייה החדש, רמת-גן

כתובת למכתבים:

ת.ד. 119 תל-אביב טלפון 72245

יכין-הקל

עיבוד פודסים
 שיווק פרי הדר
 נטיעה חדשה
 גני-ירק
 התישבות עממית
 תעשייה חקלאית
 שיכון משקי עזר

בנק ארצישראלי לתעשייה בע"מ

ה ס ו ס ד
ה כ ס פ י

של התאחדות בעלי התעשייה

תל-אביב - ירושלים - חיפה

א. פילדסקי ושות'

חברה קבלננת לבבוישים זבנין בע"מ

חיפה. רחוב שמריהו לוי 6

ת.ד. 5231 - טלפון 67129

צינקוגרפיה רינדזונסקי

15 שנות
עבודה

עם

„מערכות“

תל-אביב, רחוב הקישון 6, טלכפון 66548

מפעלי מלחמת ישראלים

נשר"

נשר - רמלה

והורה

חברה לבטוח בע"מ

הפנה בטוחה הותיקה בארץ

נוסדה בשנת 1922

המסד הראשי: תל-אביב, רח' אלנבי 120

*

צירוף

חברה לבטוח בע"מ

כל עסקי בטוחה.

חיפה

ירושלים

תל-אביב

סולל בונה

בע"מ

חיפה

שכונת בע"מ

ח. ב. ר. ה.

ל ש כ ו ן

ע ו ב. ד. י ם

תל-אביב, רחוב מונטיפיורי

בנק הפועלים בע"מ

המוסד הכספי של האדם העובד והיוצר
בישראל

"שילוב" בע"מ

המוסד המרכזי של המפעלים השתופיים
במושבות הארץ

קפת מלוה וחסכון "המזרח"

אגודה שתופית בערבון מוגבל

טלפון 4180

תל-אביב, רחוב הכרמל 41
הכניסה מרחוב הכל הוקן 18

ב ע ם

חברה הדדית להלוואות וחסכונות
(נוסדה ע"י הסתדרות המורים העברים בא"י)

"מ ס ד"

ח י פ ה
רחוב הרצל 38

תל-אביב
שדרות מוטשילד 79

ירושלים
רח' דוד ילין 5

אורינוט טריידינג בע"מ

יבוא-יצוא

תבת דאר 1994

תל-אביב
טלפון 5991

דרך אילת 34

מ. ליבוביץ ובניו

עץ הזית

בית חדושת
ל ש ס נ י ם

המשביר המרכזי ביע"מ

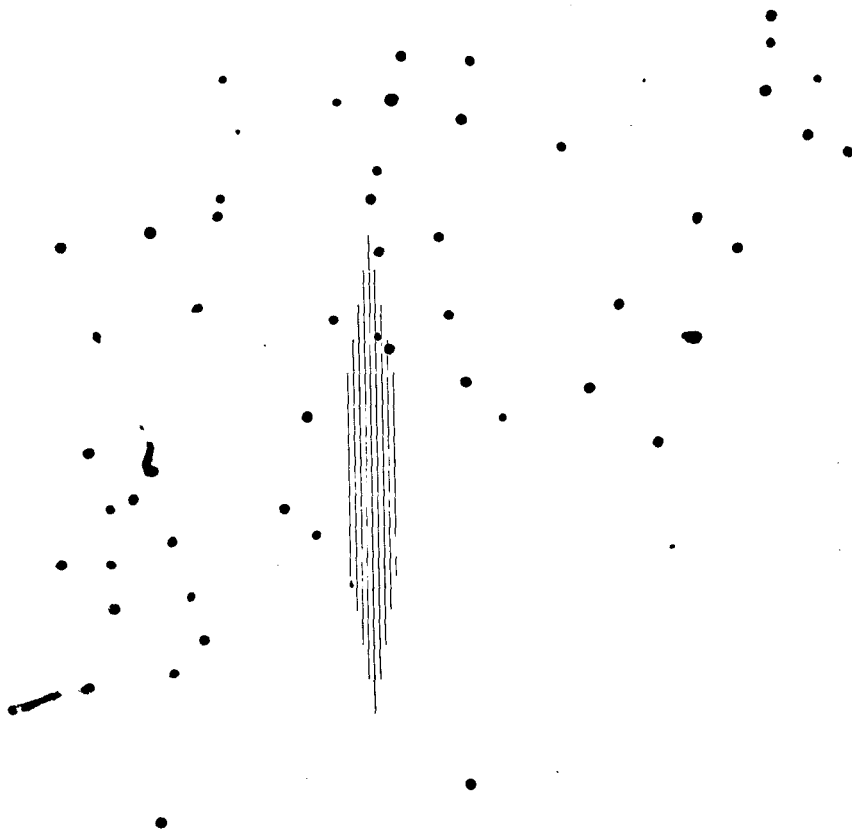
ח'אביב. דרך שלמה (בנין המשביר)

המוסד לאספקה

של הסתדרות העובדים בישראל

צבוי סבירסקי

חברה קבלנית לבנין

דמתיגן. רח' המעגל (פנת ארלורוב)